

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

KWARTALNIK

POŚWIĘCONY PRAWNYM
ZAGADNIENIOM EGZEKUCJI SĄDOWEJ

W numerze:

Marek Kalinowski

Konstytucyjne standardy prawnej
regulacji systemu finansowania
egzekucji komorniczej

Józef Jagieła

Wierzyciel prowadzący
egzekucję a wierzyciel
przyłączający się do egzekucji

Oliwer Nowicki

Enforcement Seizure
of Cryptocurrency Using Bitcoin
as an Example

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

KWARTALNIK
POŚWIĘCONY PRAWNYM
ZAGADNIENIOM EGZEKUCJI SĄDOWEJ

Redaktor Naczelny

Robert Kulski

Redaktor Prowadząca

Henryka Bednorz-Godyń

Redaktor Wydawnictwa

Magdalena Ruzicka

Sekretarz Redakcji

Magdalena Ruzicka

Redaktor języka angielskiego

Ewa M. Bilińska

Komitety Redakcyjne

Henryka Bednorz-Godyń, Joanna Bodio, Marcin Dziurda, Andrzej Jarocho, Robert Kulski, Agnieszka Laskowska-Hulisz, Magdalena Ruzicka, Maciej Rzewuski

Rada Naukowa**Przewodniczący:** Andrzej Marciniak

Tomasz Banach, Elena Borisova, Laura Ervo, Svetlana Fursa, Yevhen Fursa, Viktória Harsági, Anna Hrycaj, Józef Jagieła, Andrzej Jakubecki, Johann Kindl, Marek Mrówczyński, Vytautas Nekrošius, Joan Picó i Junoy, Álvaro Pérez Ragone, Ricardo Sichel, John Sorabji, Andrzej Jan Szereda, Andrzej Torbus, Dmitriy Toumanov, Vladimir Yarkov

„Przegląd Prawa Egzekucyjnego” ukazuje się nieprzerwanie od 1993 r.

Za publikację naukową na łamach „Przeglądu Prawa Egzekucyjnego” Autor otrzymuje 20 punktów zgodnie z załącznikiem do komunikatu Ministra Nauki z dnia 5 stycznia 2024 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych.

Zasady składania materiałów do publikacji są zamieszczone na stronie internetowej:

www.przegladprawaegzekucyjnego.pl

Wersją podstawową czasopisma jest wersja papierowa.

ISSN 1731-030X

eISSN 3072-1911

Nakład 450 egz.

Sopot 2025

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Kontakt do Sekretarza Redakcji:

magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310

www.sklep.currenda.pl

www.czytelnia.currenda.pl

www.przegladprawaegzekucyjnego.pl

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Spis treści

ARTYKUŁY

Marek Kalinowski

Konstytucyjne standardy prawnej regulacji systemu finansowania egzekucji komorniczej..... 7

Ireneusz Wolwiak

Sądowa kontrola postanowień komornika sądowego w przedmiocie kosztów egzekucji32

Józef Jagieła

Wierzyciel prowadzący egzekucję a wierzyciel przyłączający się do egzekucji.....67

Janusz Nowak

Wybrane uwagi na temat obwieszczeń o licytacji nieruchomości: czas oglądania nieruchomości i termin doręczenia obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c.99

Piotr Szczekocki

Czynności asesora komorniczego a granice jego dyskrecjonalności w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Perspektywa teoretycznoprawna 113

Krzysztof Góra

Charakter prawny dozoru nad ruchomościami..... 138

Oliwer Nowicki

Enforcement Seizure of Cryptocurrency Using Bitcoin as an Example [Zajęcie egzekucyjne kryptowaluty na przykładzie bitcoina]..... 161

Joanna Biernacka

Naruszenie dóbr osobistych przez komornika sądowego
przy wykonywaniu czynności urzędowych 187

Konrad Przywara

Instytucja komornika sądowego i prowadzenie postępowań egzekucyjnych
w Polsce i w wybranych krajach europejskich – ujęcie prawnoporównawcze214

GLOS Y

Mateusz Muszyński

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2024 r., III CZP 6/23 241

LAW ENFORCEMENT REVIEW

Contents

ARTICLES

Marek Kalinowski

The Constitutional Standards for Legally Regulating the System
of Financing Bailiff Enforcement..... 7

Ireneusz Wolwiak

Judicial Review of Judicial Officer's Decisions on Enforcement Costs32

Józef Jagieła

The Creditor Conducting Enforcement and the Creditor
Joining Enforcement Proceedings67

Janusz Nowak

Selected Notes on Immovables Auction Announcements:
Immovables Viewing Time and Deadline for Delivering Announcement
Pursuant to Article 954 of the Code of Civil Procedure.99

Piotr Szczekocki

The Activities of an Assistant Bailiff and the Limits of His Discretion
in Judicial Enforcement Proceedings: A Theoretical and Legal Perspective 113

Krzysztof Góra

The Legal Nature of Custody over Movable Property 138

Oliwer Nowicki

Enforcement Seizure of Cryptocurrency Using Bitcoin as an Example 161

Joanna Biernacka

Infringement of Personal Interests by a Judicial Officer
in the Performance of Official Activities..... 187

Konrad Przywara

The Institution of the Judicial Enforcement Officer and the Conduct
of Enforcement Proceedings in Poland and Selected European Countries
– A Comparative Law Perspective214

COMMENTS

Mateusz Muszyński

Comment on the Resolution of the Supreme Court of 5 April 2018, III CZP 6/23..... 241

Konstytucyjne standardy prawnej regulacji systemu finansowania egzekucji komorniczej

1. Wprowadzenie

W 2013 r. profesor Andrzej Marciniak przeanalizował zagadnienie kosztów egzekucji sądowej przez pryzmat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego¹. Analiza ta objęła wyroki wydane w latach 2003–2009. Od ostatniej z tych dat Trybunał Konstytucyjny wydał zaledwie kilka orzeczeń, których przedmiotem była ocena przepisów normujących koszty egzekucyjne. To mogłoby sugerować, że niniejsze opracowanie można by skonstruować w ten sposób, aby jego punktem wyjścia była analiza przeprowadzona przez profesora Andrzeja Marciniaka, uzupełniona jedynie uwagami na temat kolejnych wyroków zapadłych w sprawach dotyczących kosztów egzekucyjnych.

Takie podejście byłoby jednak niewłaściwe ze względu na to, że w 2019 r. wraz z wejściem w życie ustawy o komornikach sądowych² oraz ustawy o kosztach

¹ A. Marciniak, *Koszty egzekucji sądowej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (2003–2009)* [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, pod red. K. Lubińskiego, Warszawa 2013, s. 479–528.

² Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1458 ze zm.).

komorniczych³, z których pierwsza normuje jedynie pewne aspekty systemu finansowania egzekucji, druga zaś zawiera unormowania dotyczące kosztów komorniczych, w tym również opłat komorniczych, uległ zmianie charakter normatywny opłat egzekucyjnych. Na mocy tych ustaw opłaty te zostały wprost uznane przez ustawodawcę za niepodatkowe należności budżetowe o charakterze publicznoprawnym, dodajmy – o dość nieokreślonym charakterze⁴. To powoduje istotne implikacje dla oceny dotychczasowego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego opłat egzekucyjnych. W zmienionym stanie prawnym jedynie część tych wyroków zachowała swoją aktualność, zaś pozostałym należy odmówić takiego waloru.

2. Charakter prawny opłaty egzekucyjnej w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i jego wpływ na zasady stanowienia przepisów regulujących te opłaty

W stanie prawnym obowiązującym do dnia 31 grudnia 2018 r. charakter opłaty egzekucyjnej nie był uregulowany normatywnie. To z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego wynikało, że jest to dani-
na publiczna. Przy tym Trybunał Konstytucyjny – w zależności od kontekstu oraz charakteru sprawy – raz podkreślał publicznoprawny charakter tej opłaty, innym zaś razem wskazywał, że jest to wynagrodzenie uzyskiwane przez komornika sądowego w związku z piastowaniem przez niego funkcji. W konsekwencji, wraz z kolejnymi wyrokami Trybunału Konstytucyjnego, opłaty egzekucyjne z daniny publicznej przekształciły się w wynagrodzenie za efektywną pracę komornika⁵.

W poprzednio obowiązującym stanie prawnym Trybunał Konstytucyjny kilkakrotnie wypowiadał się w kwestii charakteru prawnego opłat egzekucyjnych. Jednak najbardziej dogłębna analiza została przeprowadzona w wyroku o sygnaturze SK 4/10⁶. Trybunał stwierdził, że opłaty egzekucyjne są

³ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 377).

⁴ Por. M. Kalinowski, *Charakter prawny i funkcje opłat egzekucyjnych* [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2022, s. 53–61.

⁵ Wyrok TK z dnia 16 czerwca 2009 r., SK 5/09, OTK 6A/2009/84.

⁶ Wyrok TK z dnia 30 kwietnia 2012 r., SK 4/10, OTK ZU 6A/2012/42.

świadczeniami publicznoprawnymi, uiszczanymi przymusowo z tytułu prowadzonej w konkretnej sprawie egzekucji. Komornik nie może odstąpić od ich pobrania, ani też umówić się co do ich wysokości w konkretnej sprawie. Jako świadczenia publicznoprawne są one zaliczane do danin publicznych.

W przywołanym wyroku Trybunał wyraził też pogląd, że zgodnie z doktryną prawa finansowego opłata publiczna, będąc odpłatnym świadczeniem pieniężnym ponoszonym przymusowo, jest związana ze świadczeniem wzajemnym ze strony podmiotu publicznego. Co do zasady, opłatę egzekucyjną uiszcza dłużnik, ponieważ egzekucja komornicza jest spowodowana odmową wykonania ciążących na nim obowiązków. Stanowi ona obciążenie finansowe dla dłużnika, w zależności od woli ustawodawcy w wysokości stałej lub stosunkowej do wartości egzekwowanego świadczenia. Z jednej strony jest ona swoistym wynagrodzeniem za prowadzenie egzekucji, z drugiej zaś pełni funkcję prewencyjną, aby dłużnik miał świadomość, że brak dobrowolnego wykonania tytułu egzekucyjnego wiąże się dodatkowo, poza przymusowym spełnieniem orzeczonego świadczenia, z kosztami postępowania egzekucyjnego.

Ponadto Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że wysokość opłat publicznoprawnych jest kalkulowana w różnorodny sposób, w zależności od rodzaju opłaty. Kryterium ustalania wysokości opłaty publicznoprawnej nie jest co do zasady wartość konkretnych czynności czy świadczeń, które podlegają opłacie. W pewnych okolicznościach opłaty mogą być niższe niż wartość uzyskanego świadczenia. Możliwa jest również sytuacja odwrotna, gdy opłata przewyższa koszt świadczeń. Można zatem stwierdzić, że opłata egzekucyjna ma charakter mieszany. Z jednej strony ma wszelkie cechy opłat publicznych, z drugiej jednak ustawodawca zdecydował o powiązaniu jej wysokości z okolicznościami konkretnej sprawy, w której opłata ta zostaje ustalona przez komornika. Normatywne uregulowanie wysokości tych opłat opiera się na założeniach szacunkowych. Odwołując się do swojego wcześniejszego orzecznictwa⁷, Trybunał wskazał, iż ustawa o komornikach nie zakłada, że każde postępowanie egzekucyjne musi przynosić komornikowi zysk. Nie gwarantuje nawet

⁷ W tym do wyroków z dnia: 3 grudnia 2003 r., K 5/02, OTK ZU 9A/2003/98; 14 maja 2009 r., K 21/08, OTK ZU 5A/2009/67.

zbilansowania się wpływów i wydatków w każdym jednostkowym wypadku. Pogląd, że opłaty egzekucyjne ustalane są w sposób niezwiązany z rzeczywistymi kosztami konkretnego postępowania egzekucyjnego i mają charakter daniny publicznoprawnej, zachowuje aktualność mimo postulatów jak najściślejszego powiązania wysokości należnej komornikowi opłaty z efektywnością egzekucji. W konsekwencji komornikowi przypada dochód albo obciąża go strata, nie można więc oczekiwać wyeliminowania ryzyka związanego z działalnością na własny rachunek.

Z przywołanego wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego oraz z cytowanego w nim orzecznictwa wynika zatem wyraźnie, że TK traktuje opłatę egzekucyjną jako opłatę publiczną, a przynajmniej w trakcie analizy jej charakteru TK wielokrotnie nawiązuje do opłat publicznych.

Trybunał Konstytucyjny rozważał też, czy opłaty egzekucyjne nie są podatkami. Uznał on jednak, że w ujęciu konstytucyjnym opłaty egzekucyjne nie mają charakteru podatkowego. Jak wskazał TK w wyroku z dnia 13 lipca 2011 r.⁸, cechą charakterystyczną odróżniającą opłatę od podatku jest jej odpłatność. Podatek jako danina nieodpłatna nie wiąże się z żadnym bezpośrednim świadczeniem wzajemnym na rzecz podatnika, natomiast opłaty pobierane są w związku z wyraźnie wskazanymi usługami i czynnościami organów państwowych lub samorządowych. Stanowią one swoistą zapłatę za uzyskanie zindywidualizowanego świadczenia oferowanego przez podmiot prawa publicznego⁹. Obowiązek uiszczenia opłaty publicznej powstaje przy tym bez względu na to, czy osoby, na których on ciąży, same żądały podjęcia określonych czynności przez organy publicznoprawne, czy też do korzystania z określonych usług zostały prawnie zobowiązane¹⁰.

Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny, z cechą odpłatności opłat łączy się niewątpliwie zagadnienie ekwiwalentności świadczenia wzajemnego, wynikające z charakteru czynności podmiotów publicznoprawnych. Precyzyjne

⁸ Wyrok TK z dnia 13 lipca 2011 r., K 10/09, OTK ZU 6A/2011/56.

⁹ Zob. wyroki TK z dnia: 10 grudnia 2002 r., P 6/02, OTK ZU 7A/2002/91; 17 stycznia 2006 r., U 6/04, OTK ZU 1A/2006/3; 8 grudnia 2009 r., K 7/08, OTK ZU 11A/2009/166.

¹⁰ Por. np. J. Gliniecka, *Opłaty publiczne w Polsce. Analiza prawna i funkcjonalna*, Bydgoszcz 2007, s. 13–15.

określenie kosztów takich czynności (usług) bywa często niemożliwe lub trudne do określenia, tym bardziej że ustalając wysokość opłat publicznych, bierze się pod uwagę także niepoliczalne czynniki, takie jak potrzeba sprawnego działania organu publicznego, czy dążenie do zapewnienia powszechnego dostępu do informacji i dokumentów. Z tego też względu najczęściej wysokość opłat publicznych wiązana jest z poziomem przypuszczalnych wydatków na dane czynności urzędowe, jednak bez dokonywania ich ścisłych kalkulacji. Nie jest to jednak regułą. W odniesieniu do niektórych czynności organów publicznych podczas określania stawki opłaty świadomie nie bierze się pod uwagę wysokości związanych z nimi wydatków, kształtując opłatę bez odniesienia lub w luźnym nawiązaniu do tych wydatków. Dlatego też opłaty mogą charakteryzować się ekwiwalentnością świadczeń indywidualnego i publicznego. W takim wypadku wartość świadczenia administracyjnego odpowiada wysokości pobranej opłaty, która wykazuje wtedy cechy ceny. Nie jest to jednak jedyna postać opłaty. Opłata może bowiem mieć także charakter „mieszany”: w części odpowiadać wartości świadczenia podmiotu publicznoprawnego, a w pozostałej części przewyższać tę wartość – może zatem w pewnych sytuacjach wykazywać cechy podatku¹¹.

Trybunał Konstytucyjny analizował również charakter prawa komornika do opłaty egzekucyjnej. Już w wyroku z dnia 3 grudnia 2003 r.¹² TK stwierdził, że komornik prowadzi swoją działalność zawodową na własny rachunek (art. 3a ustawy o komornikach sądowych i egzekucji), choć nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów o działalności gospodarczej. Formuła „wykonywanie czynności, o których mowa w art. 2 ustawy, na własny rachunek” winna być rozumiana zgodnie z duchem reformy wprowadzonej przez ustawę nowelizującą z 2001 r. jako wyraz „prywatyzacji” zawodu komornika. „Prywatyzacja” ta dotyczy finansowania działalności komornika i co za tym idzie – jego wynagradzania. Jeszcze dobitniej tę cechę opłat egzekucyjnych Trybunał Konstytucyjny podkreślił w wyroku z dnia 16 czerwca 2009 r.¹³

¹¹ Wyrok TK z dnia 9 września 2004 r., K 2/03, OTK ZU 8A/2004/83.

¹² K 5/02, OTK 9/A/2003/98.

¹³ SK 26/03, OTK 1A/2004/3.

Jak już wskazano, w poprzednio obowiązującym stanie prawnym charakter opłaty egzekucyjnej nie był uregulowany normatywnie. To z orzecnictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego wynikało, że jest to dani-na publiczna. Przy tym Trybunał Konstytucyjny – w zależności od kontekstu oraz charakteru sprawy – raz podkreślał publicznoprawny charakter tej opłaty, innym zaś razem wskazywał, że jest to wynagrodzenie uzyskiwane w związku z piastowaniem funkcji komornika sądowego. Jak stwierdził Trybunał, opłaty egzekucyjne z daniny publicznej przekształciły się w wynagrodzenie za efektywną pracę komornika¹⁴.

Obecnie art. 149 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych wprost normuje jej charakter prawny. Zgodnie z tym przepisem opłata egzekucyjna stanowi niepodatkową należność budżetową o charakterze publicznoprawnym pobieraną za czynności, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1–2a, na zasadach określonych w ustawie z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych. Zgodnie natomiast z art. 150 ust. 1 tej ustawy komornikowi za pełnioną służbę przysługuje wynagrodzenie prowizyjne, proporcjonalne do wysokości uzyskanych opłat egzekucyjnych. Wynika stąd, że zagadnienie opłat egzekucyjnych oraz wynagrodzenia komornika zostały całkowicie oddzielone i plasują się na dwóch różnych płaszczyznach: publicznoprawnej oraz prywatnoprawnej.

Normatywne uznanie opłaty egzekucyjnej za daninę publiczną pociąga za sobą konieczność spojrzenia na nią przez pryzmat innych unormowań konstytucyjnych niż te, które były uwzględniane przez Trybunał Konstytucyjny w procesie analizy jej charakteru prawnego. Sam zwrot „niepodatkowa należność budżetowa” nie ma swojej ogólnej i uniwersalnej definicji obowiązującej w całym systemie prawnym. Pojawił się on po raz pierwszy w polskim systemie prawa finansów publicznych w chwili wejścia w życie Ordynacji podatkowej¹⁵. Przepis art. 3 pkt 8 tego aktu stanowi, że pod tym pojęciem rozumie się niebędące podatkami i opłatami należności stanowiące dochód budżetu państwa lub budżetu jednostki samorządu terytorialnego, wynikające ze stosunków publicz-noprawnych. Przywołana wyżej definicja niepodatkowej należności budżetowej

¹⁴ Wyrok TK z dnia 16 czerwca 2009 r., SK 5/09, OTK6A/2009/84.

¹⁵ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1540 ze zm.).

jest bardzo szeroka – jest nią bowiem każda należność, która charakteryzuje się następującymi cechami:

- 1) nie jest podatkiem, ani też opłatą;
- 2) stanowi dochód budżetu państwa lub budżetu jednostki samorządu terytorialnego;
- 3) wynika ze stosunków publicznoprawnych.

Jednakże, jak wynika ze zdania wstępnego art. 3 wskazanego aktu, jest to definicja skonstruowana jedynie dla celów tego aktu prawnego, co sugeruje użycie zwrotu: „Ilekoć w ustawie jest mowa o...”.

Jak wskazano wyżej, Trybunał Konstytucyjny uznawał w przeszłości opłatę egzekucyjną za opłatę publiczną. Jednakże art. 149 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych nie pozwala na dalsze jej uznawanie za opłatę publiczną. Także w świetle cech definicyjnych opłat publicznych opłacie egzekucyjnej należy odmówić takiego charakteru prawnego. Jest ona pobierana za usługi publiczne, a nie za usługi organu państwowego lub samorządowego. W dodatku jest ona pobierana przez państwo, podczas gdy usługi publiczne są świadczone przez inny podmiot niż podmiot państwowy lub samorządowy. Tym samym, jak się wydaje, przepis art. 149 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych odchodzi od kwalifikacji opłat egzekucyjnych jako opłat administracyjnych.

Wynikająca z art. 149 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych kwalifikacja opłat egzekucyjnych powoduje, że należy je zaliczyć do ogólniejszej kategorii danin publicznych. To natomiast każe spojrzeć na nie przez pryzmat zasad stanowienia danin publicznych oraz wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego odnoszących się do tych zasad. Wobec tego należy w pierwszej kolejności zauważyć, że znajdują do nich zastosowanie art. 84 i 217 Konstytucji RP. Ten ostatni przepis stanowi, że: „Nakładanie podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, a także zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatków następuje w drodze ustawy”. Wynika z niego zasada ustawowego nakładania danin publicznych, którą Trybunał Konstytucyjny zajmował się

wielokrotnie w swoim orzecznictwie¹⁶, a które to orzecznictwo można obecnie w pełni odnieść do opłat egzekucyjnych.

W orzecznictwie dotyczącym danin publicznych Trybunał uznał przede wszystkim, że „wyliczenie (...) zawarte [w art. 217 Konstytucji] należy rozumieć jako nakaz uregulowania ustawą wszystkich istotnych elementów stosunku daninowego, do których zaliczają się m.in.: określenie podmiotu oraz przedmiotu opodatkowania, stawek podatkowych, zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatku. Trybunał Konstytucyjny podkreślał również, iż wyliczenie to nie ma charakteru wyczerpującego, co oznacza, że wszystkie istotne elementy stosunku daninowego powinny być uregulowane bezpośrednio w ustawie, zaś do unormowania w drodze rozporządzenia mogą zostać przekazane tylko te sprawy, które nie mają istotnego znaczenia dla konstrukcji danej daniny”¹⁷.

Niemniej, analizując art. 217 Konstytucji, Trybunał zwracał uwagę na rozróżnienie między daninami publicznymi o charakterze podatkowym i niepodatkowym. Jego zdaniem ma ono istotne znaczenie dla określenia standardów prawodawczych dotyczących unormowań związanych z prawem daninowym. Przyjął on w swoim orzecznictwie, że w odniesieniu do opłat o charakterze niepodatkowym przekazaniu do uregulowania w drodze rozporządzenia może podlegać szerszy zakres spraw niż w wypadku podatków. W wyrokach U 4/98¹⁸ oraz K 10/09¹⁹ Trybunał uznał, że określenie w rozporządzeniu stawki opłaty jest dopuszczalne. Zastrzegł jednak, że w takich wypadkach delegacje do ustanowienia stawek daniny w akcie podwykonawczym muszą być dostatecznie szczegółowe i precyzyjne. Przede wszystkim powinny one wskazywać minimalny i maksymalny poziom stawek oraz wyznaczać kryteria przedmiotowe, które ograniczałyby właściwego ministra w kształtowaniu wysokości opłat.

¹⁶ Por. np. wyroki z dnia: 13 lipca 2011 r., K 10/09, OTK ZU 6/A/2011/56; 19 lipca 2011 r., P 9/09, OTK ZU 6A/2011/59; 10 grudnia 2002 r., P 6/02, OTK ZU 7A/2002/91; 6 marca 2002 r., P 7/00, OTK ZU 2A/2002/13; 16 czerwca 1998 r., U 9/97, OTK ZU 4/1998/51; 1 września 1998 r., U 1/98, OTK ZU 5/1998/63; 9 lutego 1999 r., U 4/98, OTK ZU 1/1999/4; 8 grudnia 2009 r., K 7/08, OTK ZU 11A/2009/166.

¹⁷ Por. wyrok z dnia 6 marca 2002 r., P 7/00, OTK ZU 2/A/2002/13.

¹⁸ Wyrok TK z dnia 9 lutego 1999 r., U 4/99, OTK ZU 1/1999/4.

¹⁹ Wyrok TK z dnia 13 lipca 2011 r., K 10/09, OTK ZU 6A/2011/56.

3. Materialna treść przepisów normujących opłaty egzekucyjne w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego

W stanie prawnym obowiązującym do dnia 31 grudnia 2018 r. w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego pojawiło się kilka orzeczeń odnoszących się do treści przepisów normujących opłaty egzekucyjne. Jednak uznanie tych opłat za niepodatkowe należności budżetowe spowodowało, że przepisy te można obecnie oceniać przez pryzmat innych wyroków Trybunału Konstytucyjnego, w których TK badał konstytucyjność tego typu należności.

Obowiązek daninowy ma swoje oparcie w Konstytucji RP. Stąd też, jak wskazywał wielokrotnie Trybunał Konstytucyjny, ustawodawca dysponuje daleko idącą swobodą kształtowania systemu daninowego²⁰. Jednakże swoboda kształtowania materialnych treści tego prawa nie jest absolutna. W świetle art. 217 Konstytucji ustawodawca może nakładać podatki, inne daniny publiczne, określać podmioty, przedmioty opodatkowania i stawki podatkowe, a także zasady przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorie podmiotów zwolnionych od podatków. Ta ingerencja państwa w prawa majątkowe podmiotów poddanych daninom publicznym jest rozpatrywana nie w kategorii ograniczeń korzystania z konstytucyjnych wolności i praw (w tym prawa do ochrony własności), ale w płaszczyźnie relacji między konstytucyjnymi obowiązkami podmiotów prawa a ochroną wartości konstytucyjnych. Trybunał wyprowadzał te ograniczenia głównie z zasady demokratycznego państwa prawnego, w szczególności ze związanej z nią zasady poprawnej legislacji, z zasady wyłączności ustawy w ujęciu art. 217, a także z zasad równości i sprawiedliwości społecznej. Są one podstawą konstruowania ograniczeń o charakterze formalnym (proceduralnym) oraz o charakterze materialnym. Kształtując treść prawa daninowego, w tym również przepisów normujących opłaty egzekucyjne, ustawodawca jest w konsekwencji zobowiązany do respektowania zasady równości obywateli wobec prawa, czy też sprawiedliwości społecznej.

²⁰ Por np. wyroki z dnia: 3 listopada 1998 r., K 12/98, OTK ZU 6/1998/98; 5 stycznia 1999 r., K 27/98, OTK ZU 1/1999/1, które odnoszą się wprawdzie do kształtowania treści prawa podatkowego, niemniej odnoszą się one również do innych danin publicznych.

Jednakże miary merytorycznej oceny treści prawa daninowego nie są jednolite dla wszystkich typów danin publicznych. Inne będą się odnosiły do podatków, które są świadczeniami nieodpłatnymi, inne zaś do opłat publicznych bądź niepodatkowych należności budżetowych, w tym również do opłat egzekucyjnych.

W swoich orzeczeniach Trybunał Konstytucyjny wypowiadał się kilkakrotnie co do materialnej treści przepisów normujących opłaty egzekucyjne. Wprawdzie część z nich odnosiła się do opłat egzekucyjnych pobieranych w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym, jednak w obecnym stanie prawnym można je odnieść również do opłat pobieranych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

We wspomnianym wyżej orzecznictwie można doszukać się takich wypowiedzi, w których Trybunał wskazuje, jakie rozwiązania ustawodawcze mogą zostać uznane za niebudzące wątpliwości, oraz takich, w których wyznacza pewne granice, a ich przekroczenie przez ustawodawcę nie może zostać zaakceptowane z prawnokonstytucyjnego punktu widzenia.

Wielokrotnie Trybunał Konstytucyjny wskazywał, że nie może budzić wątpliwości prawnokonstytucyjnych sama zasada pobierania opłaty stosunkowej (sztywny procent wartości egzekwowanego świadczenia), ani też sposób jej ustalania i wysokości²¹. Jak bowiem stwierdził TK w wyroku z dnia 28 czerwca 2016 r.²² w sprawie opłaty egzekucyjnej ustalonej w postępowaniu egzekucyjnym w administracji, „nie budzi wątpliwości konstytucyjnych dopuszczalność stosowania stawek stosunkowych (procentowych) jako jednej z metod określania wysokości danin publicznych, także opłat. W tym sposobie określania wysokości danin publicznych, uwzględniając obiektywny wymiar danej opłaty, co do zasady nie bierze się pod uwagę sytuacji indywidualnego podmiotu, który te opłaty uiszcza. Stawki stosunkowe są obciążeniem proporcjonalnym do wysokości konkretnej kwoty podlegającej egzekucji, a więc na przykład (...) zaległości podatkowych. Tak określona wysokość opłaty egzekucyjnej może

²¹ Wyrok z dnia: 17 maja 2005, P 6/04, OTK ZU 5A/2005/50; 8 maja 2006 r., P 18/05, OTK ZU 5A/2006/53.

²² Wyrok TK z dnia 28 czerwca 2016 r., SK 31/14, OTK ZU A/2016/51.

nie być w pełni adekwatna do nakładu pracy organu egzekucyjnego i stopnia skuteczności jego działań w konkretnej egzekucji. Jest to jednak sytuacja konstytucyjnie dopuszczalna. W tym zakresie ustawodawca ma bowiem znaczną swobodę regulacyjną. Z samej też istoty opłat wynika, że nie zawsze wiążą się one z ekwiwalentnym świadczeniem podmiotu publicznego”.

W tym samym wyroku Trybunał przyznał też, że „swoboda ustawodawcy określania wysokości opłat nie jest jednak nieograniczona. Problematyka wysokości opłat w egzekucji jest bowiem nierozzerwalnie związana z zapewnieniem właściwej równowagi między interesem państwa, polegającym na otrzymaniu zwrotu wydatków za przeprowadzone postępowanie egzekucyjne, a ochroną podmiotów przed nadmiernym fiskalizmem państwa. Bez wątpienia wysokość i zasady pobierania tych opłat powinny być ukształtowane w taki sposób, aby zapewnić finansowanie aparatu egzekucyjnego. Funkcja fiskalna opłat w egzekucji powinna polegać na uzyskaniu częściowego przynajmniej – w wypadku egzekucji administracyjnej – zwrotu kosztów funkcjonowania tego aparatu. Istotne jest jednak zachowanie przez ustawodawcę racjonalnej zależności między wysokością opłat w egzekucji a czynnościami organów, za podjęcie których opłaty te zostały naliczone. W przeciwnym razie rola tych opłat sprowadza się do swoistej kary z tytułu niewykonania określonego obowiązku, co jest niespójne z podstawowym celem postępowania egzekucyjnego, za który należy uznać wykonanie przez dłużnika ciężącego na nim obowiązku”.

Trybunał Konstytucyjny wskazał ponadto, że brak określenia górnej granicy opłaty, o której mowa w art. 64 § 1 pkt 4 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, oraz opłaty manipulacyjnej powoduje, że w pewnych warunkach (w wypadku należności o znacznej wartości) następuje całkowite wręcz zerwanie związku między świadczeniem organu egzekucyjnego a wysokością ponoszonych za dokonanie tych czynności opłat. Opłaty te nie są wtedy formą zryczałtowanego wynagrodzenia organu prowadzącego egzekucję za podejmowane czynności, ale z perspektywy dłużnika stają się jedynie dodatkową sankcją pieniężną. Mechanizm ustalania opłaty stosunkowej z wyznaczoną górną jej granicą chroni przed tego typu sytuacjami. Wartość wyznaczona kwotowo zakreśla bowiem maksymalny pułap opłaty i dzięki temu limituje kwotę określoną

procentowo przed jej nadmierną wysokością. W konsekwencji TK orzekł, że przepis ustanawiający opłatę egzekucyjną w zakresie, w jakim nie określa maksymalnej wysokości opłaty za dokonane czynności egzekucyjne, jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zakazu nadmiernej ingerencji w związku z art. 64 ust. 1 i art. 84 Konstytucji. Uznał też, że taki przepis jest niezgodny ze wskazanymi wyżej wzorcami konstytucyjnymi, jeśli nie przewiduje możliwości obniżenia opłaty w razie umorzenia postępowania z uwagi na dobrowolną zapłatę egzekwowanej należności po dokonaniu czynności egzekucyjnych²³.

Z przepisu art. 2 Konstytucji jest również wyprowadzana zasada poprawnej legislacji. Ten wzorzec kontroli został kilkakrotnie wykorzystany przez Trybunał Konstytucyjny dla oceny konstytucyjności art. 49 nieobowiązującej już ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji²⁴.

Taki wzorzec kontroli został zastosowany m.in. w wyroku z dnia 17 maja 2005 r.²⁵, w którym Trybunał orzekł, że art. 49 zd. 1 u.k.s.e. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego jest zgodny z art. 2 Konstytucji, natomiast art. 49 zd. 2 i 3 w zw. z art. 45 ust. 2 u.k.s.e., w brzmieniu obowiązującym do wejścia w życie tej samej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji RP.

Oceniany przez Trybunał Konstytucyjny przepis stanowił, że cała opłata stosunkowa wynosi 15% wartości egzekwowanego świadczenia, jednak nie może być niższa niż 1/10 i wyższa niż trzydziestokrotna wysokość prognozowanego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w państwowej sferze budżetowej. Opłatę tę komornik pobierał również w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela złożony przed upływem roku od dnia otrzymania wniosku o wszczęcie egzekucji. Z kolei przepis art. 45 ust. 2 u.k.s.e. przewidywał, że za dokonaną egzekucję świadczeń pieniężnych komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 15% wartości „wyegzekwowanego roszczenia”.

²³ Wyrok z dnia 28 czerwca 2016 r., SK 31/14, OTK ZU A/2016/51.

²⁴ Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882 ze zm.

²⁵ P 6/04, OTK ZU A/2005/5/50.

Zdaniem Trybunału uznane za niezgodne z Konstytucją przepisy ustawy o komornikach sądowych i egzekucji naruszały wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę przyzwoitej legislacji: po pierwsze ze względu na nieracjonalność zamieszczenia w jednym akcie prawnym regulacji odmiennie kształtujących zagadnienie kosztów postępowania egzekucyjnego, a po drugie ze względu na nieadekwatność rozwiązań ustawodawczych w stosunku do zakładanych celów regulacji. Uzasadniając swoje stanowisko, TK wskazał, że racjonalność stanowi jedną ze składowych zasad przyzwoitej legislacji. Stwierdzenie to oparte jest na założeniu, że podstawą każdego systemu norm prawnych jest fikcja prawna racjonalności prawodawcy, stanowiąca zawsze punkt wyjścia dla kontroli konstytucyjności prawa. Racjonalność ustawodawcy implikuje z kolei racjonalizm stanowionego prawa, który w rezultacie musi zostać uznany za składową przyzwoitej legislacji. Legislacja nieracjonalna nie może być w demokratycznym państwie prawa uznana za „przyzwoitą”, choćby nawet spełniała wszelkie formalne kryteria poprawności. Racjonalizm stanowionego prawa wymaga nie tylko poprawnej językowo i logicznie redakcji poszczególnych przepisów, lecz także logicznej poprawności i spójności całego aktu prawnego. Dalej Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, że przy ocenie każdej regulacji obejmującej kilka przepisów albo przy badaniu różnych norm prawnych zawartych w jednym akcie prawnym konieczne jest rozważenie, czy te regulacje i unormowania pozostają ze sobą spójne i logicznie powiązane.

Zdaniem Trybunału spójności takiej nie wykazywały wskazane wyżej przepisy. Jak stwierdził on w uzasadnieniu powołanego wyżej wyroku, przepis art. 45 ust. 2 u.k.s.e. wiązał wysokość opłaty stosunkowej z wartością realnie wyegzekwowanego świadczenia. Przepis art. 49 u.k.s.e. pozwalał natomiast na pobranie opłaty stosunkowej liczonej od wartości egzekwowanego świadczenia również w wypadku, gdy komornik nie dokonał skutecznej egzekucji. Oznacza to, że w pewnych okolicznościach opłata stosunkowa nie stanowi swoistego „wynagrodzenia” za trud włożony przez komornika w odzyskanie konkretnej wierzytelności, lecz staje się swoistą premią, należną komornikowi nawet w przypadku jego bezczynności związanej z wnioskiem wierzyciela o umorzenie postępowania egzekucyjnego. Tym samym występuje logiczna

sprzeczność pomiędzy tymi przepisami, z których jeden zakładał, że opłata jest należna za trud włożony przez komornika w wyegzekwowanie konkretnej wierzytelności, drugi zaś pozwalał na pobranie opłaty mimo braku aktywności komornika zmierzającej do wyegzekwowania wierzytelności.

Do kwestii nielogiczności i niekonsekwencji, a zatem nieracjonalności przywołanych przepisów, Trybunał Konstytucyjny powrócił w wyroku z dnia 8 maja 2006 r.²⁶ Przedmiotem dokonywanej przez TK oceny stał się art. 49 ust. 1 zd. 3 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu nadanym w drodze nowelizacji dokonanej w 2004 r. W jej wyniku została utrzymana dotychczasowa treść tego przepisu, a dodatkowo rozciągnięto wynikającą z niego zasadę na umorzenie postępowania *ex lege* z powodu niedokonania przez wierzyciela w ciągu roku czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub braku żądania podjęcia zawieszonego postępowania. Również w tej sprawie Trybunał uznał, że art. 49 ust. 1 zd. 3 wskazanej ustawy jest przepisem dysfunkcyjnym.

Jak wskazał TK w przywołanym wyroku, ustawodawca ma wprowadzić kompetencję do kreowania wyjątków od przyjmowanych w aktach tej samej rangi zasad, w tym zasad wynagradzania komorników, niemniej wyjątki te muszą zawsze mieć racjonalne, zgodne z aksjologią konstytucyjną uzasadnienie i pozostawać w proporcji do celów stawianych przez ustawodawcę. Jednak brak jest racjonalnego uzasadnienia dla przewidzianego w art. 49 zd. 2 i 3 u.k.s.e. wyjątku nakazującego obciążenie całą opłatą egzekucyjną tylko jednej kategorii dłużników, tj. dłużników, którzy dobrowolnie i zgodnie z interesem wierzyciela spełnili swoje świadczenia, w następstwie czego doszło do umorzenia postępowania egzekucyjnego. Jeżeli natomiast zdarzy się, że pozostali dłużnicy są obciążeni opłatą egzekucyjną proporcjonalnie do wyegzekwowanych kwot, widać szczególnie rażącą nierówność traktowania.

Ponadto, jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w przywołanym już wyroku z dnia 17 maja 2005 r., nieadekwatność treści art. 49 zd. 2 i 3 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz zakładanych celów regulacji polegała na tym,

²⁶ P 18/05, OTK 5A/2006/53.

że celem nowelizacji ustawy z 2001 r. było podniesienie skuteczności i efektywności egzekucji sądowej, tymczasem rozwiązania przyjęte w art. 49 zd. 2 i 3 ustawy nie motywowały komorników do należytej aktywności, gdyż opłata stosunkowa mogła być przez nich pobrana w razie bezskuteczności egzekucji w wyniku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela. Ponadto przepisy te nie motywowały, a wręcz zniechęcały dłużników do dobrowolnego regulowania zobowiązań. Ustanawiały one również „swoistą sankcję” nakładaną na dłużników, którzy – choć z opóźnieniem – wywiązali się jednak dobrowolnie ze swoich zobowiązań²⁷.

Z punktu widzenia zasady poprawnej legislacji był również oceniany art. 45 ust. 4 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. W wyroku TK z dnia 27 lutego 2007 r.²⁸ został on uznany za nieodpowiadający temu standardowi.

Przepis art. 45 ust. 3 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji przewidywał, że wszczęcie postępowania o dokonanie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego uzależnione jest od uiszczenia przez wierzyciela opłaty stosunkowej w określonej w nim wysokości. Przepis ten na mocy art. 45 ust. 4 ustawy miał zastosowanie „także do zabezpieczenia roszczeń pieniężnych Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego, nie wyłączając egzekucji prowadzonej na polecenie sądu albo prokuratora”. Brzmienie tego ostatniego przepisu mogło sugerować, że sąd lub prokurator powinni uiścić opłatę egzekucyjną również w związku ze złożeniem polecenia wszczęcia egzekucji. Takie zresztą znaczenie tego przepisu przyjął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 września 2005 r., III CZP 61/05²⁹. Stąd też, mimo iż wykładnia systemowa i logiczna mogła prowadzić do odmiennego wniosku, Trybunał w swoich rozważaniach przyjął, że przepis art. 45 ust. 4 dotyczy również postępowania egzekucyjnego. Wobec tego, odwołując się do swojego poprzedniego orzecznictwa, TK wskazał, że o ile inni wierzyciele nie uiszczają opłat egzekucyjnych, o tyle na mocy tego przepisu byłaby zobowiązana do tego jedna kategoria wierzycieli wymienionych w badanym przepisie. Stąd też TK

²⁷ Jednak TK nie dostrzegł rzeczywistego celu tej regulacji, jakim było przyznanie komornikom opłaty, gdy wskutek ich działań dłużnik spełnił świadczenie wprost do rąk wierzyciela.

²⁸ Wyrok TK z dnia 27 lutego 2007 r., P 22/06, OTK ZU 2A/2007/12.

²⁹ OSNC 2006/7–8/118.

uznał, że taka regulacja jest nielogiczna i niespójna, a tym samym narusza zasadę poprawnej legislacji.

4. Miarkowanie wysokości opłat egzekucyjnych w orzecnictwie Trybunału Konstytucyjnego

Instytucja miarkowania wysokości opłat egzekucyjnych przez sądy została po raz pierwszy wprowadzona do polskiego ustawodawstwa na mocy ustawy z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego³⁰. Regulował ją stosunkowo lakonicznie sformułowany art. 49 ust. 2 tego aktu. Na mocy ustawy z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw³¹ została zniesiona możliwość miarkowania opłat egzekucyjnych. Jednak ustawa z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji przywróciła instytucję miarkowania do systemu prawnego. Wskutek dokonanej nowelizacji w art. 49 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji pojawiły się trzy nowe ustępy, które w sposób bardziej szczegółowy niż w 2004 r. regulowały instytucję miarkowania opłaty egzekucyjnej.

Obecnie instytucja miarkowania jest uregulowana w art. 48 ustawy o kosztach komorniczych.

Warto też podkreślić, że instytucja miarkowania była czterokrotnie przedmiotem kontroli konstytucyjnej.

Po raz pierwszy zagadnienie miarkowania przez sąd wysokości opłaty egzekucyjnej było analizowane przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 maja 2006 r.³² Orzeczenie to zapadło na tle unormowania zawartego art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, które przyznało sądowi „w wypadkach szczególnie uzasadnionych” możliwość zmniejszenia opłaty egzekucyjnej ustalonej przez komornika w zgodzie z art. 49 ust. 1 ustawy.

³⁰ Dz.U. z 2004 r. Nr 236, poz. 2356.

³¹ Dz.U. z 2007 r. Nr 112, poz. 769 ze zm.

³² P 18/05, OTK 5A/2006/53.

Sąd przedstawiający Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne dotyczące wskazanego przepisu powziął wątpliwość co do jego zgodności z art. 2 oraz z art. 84 i 217 Konstytucji. Zdaniem sądu brak dostatecznej precyzji przy oznaczaniu przypadków ingerencji sądu i równocześnie zaniechanie wskazania jakichkolwiek kryteriów zmniejszania opłaty stosunkowej wynikają z faktu pominięcia przez ustawodawcę określenia procedury, w ramach której sąd mógłby dokonać owego zmniejszenia.

Trybunał Konstytucyjny uznał ten przepis za zgodny z Konstytucją. Uzasadniając swoje rozstrzygnięcie, stwierdził, że mechanizm pozwalający sądowi na miarkowanie świadczenia dłużnika nie jest mechanizmem nadzwyczajnym w polskim systemie prawnym. Nie różni się on istotnie od mechanizmów stosowanych na gruncie prawa zobowiązań (np. art. 440 k.c.). Wskazał też, że mechanizm ten nie jest obcy prawu daninowemu oraz ustawodawstwu socjalnemu. Te ostatnie regulacje przyznają organom administracji kompetencje do umarzania „ze względu na ważny interes podatnika” lub w „uzasadnionych przypadkach” należności o charakterze publicznoprawnym. Trybunał Konstytucyjny wskazał też, że nie jest niezgodne z art. 2 Konstytucji posługiwanie się przez ustawodawcę zwrotami niedookreślonymi, nawet blankietowymi, bowiem może to być konieczne dla skutecznego stosowania prawa daninowego. Z reguły nie jest możliwe aprioryczne ustalenie beneficjentów i sytuacji, w których korzystać oni będą z umorzeń i ulg w daninach i opłatach publicznych. W konsekwencji TK doszedł do wniosku, że art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach nie narusza standardu rzetelnej legislacji i nie może być uznany *per se* za nieproporcjonalny lub nieracjonalny środek polityki legislacyjnej państwa.

Trybunał Konstytucyjny zauważył jednak, że istnieje ryzyko arbitralnego stosowania art. 49 ust. 2 ustawy z naruszeniem w szczególności zasady równości dłużników, polegającego na faworyzowaniu niektórych grup dłużników (np. szpitali publicznych) tylko ze względu na ich cechy podmiotowe. Jak bowiem stwierdził TK, „nieuzasadnione i zbyt ochocze sięganie po ten nadzwyczajny instrument może przyczyniać się do osłabienia skuteczności i jakości egzekucji. Pośrednio może też osłabić konkurencyjność gospodarki i wpłynąć negatywnie na rynek pracy”.

Ponownie art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych w brzmieniu obowiązującym od dnia 13 listopada 2004 r. był przedmiotem kontroli w wyroku z dnia 30 kwietnia 2012 r.³³ Podobnie jak w analizowanej powyżej sprawie jednym ze wzorców kontroli zakwestionowanej normy uprawniającej sąd do zmniejszenia wysokości opłaty egzekucyjnej był art. 2 Konstytucji. Trybunał przypomniał, że w poprzednim wyroku P 18/05 wskazywał na możliwość ponownej kontroli art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z punktu widzenia tego wzorca w świetle ukształtowanej praktyki sądowej, która wykazywałaby cechy arbitralności. Skoro jednak – jak zauważył Trybunał – skarżący nie przytoczył przykładów orzeczeń, z których by wynikało, że art. 49 ust. 2 ustawy nadawana jest niekonstytucyjna treść, a jednocześnie w jego sprawie sądy miarkujące wysokość opłaty egzekucyjnej wykazały, że była ona nadmierna, to uznał on, że orzekanie o zgodności z zasadą państwa prawa wywodzoną z art. 2 Konstytucji jest zbędne i umorzył postępowanie w tym zakresie. Zakwestionowany przepis został jednak zbadany z punktu widzenia innych wzorców kontroli, tj. art. 64 ust. 2 Konstytucji w związku z zasadą sprawiedliwości społecznej wywodzoną z art. 2 Konstytucji. Trybunał stwierdził, że brak w treści art. 49 ust. 2 ustawy kryteriów obniżania wysokości opłaty egzekucyjnej nie oznacza, że sądowi w tym zakresie przysługuje swoboda orzekania. Skoro bowiem przepis ten pozwala na korygowanie nieproporcjonalnie wygórowanych opłat egzekucyjnych, to kryteria obniżania tych opłat powinny być tożsame z kryteriami ich ustalania zawartymi w art. 49 ust. 1 ustawy.

W przywołanym wyżej wyroku Trybunał Konstytucyjny stwierdził też, że skoro opłatę egzekucyjną ustala komornik i on również może ją egzekwować bez potrzeby zaopatrywania postanowienia o kosztach w klauzulę wykonalności, to uzasadnione jest wprowadzenie kontroli sądu obejmującej możliwość skorygowania wysokości opłaty egzekucyjnej. Komornik działa bowiem przy sądzie rejonowym oraz podlega nadzorowi prezesa tego sądu. Dlatego też nie można zasadnie wskazywać, że obniżenie przez sąd ustalonej opłaty egzekucyjnej naruszyło ochronę jego konstytucyjnych praw majątkowych.

³³ SK 4/10, OTK ZU 4A/2012/42.

Ochrona praw majątkowych wynikająca z art. 64 ust. 2 Konstytucji nie może być bowiem rozumiana jako zagwarantowanie określonego poziomu dochodów albo też wyeliminowanie ryzyka ponoszenia strat z tytułu wykonywania czynności egzekucyjnych przez komornika. Jednocześnie w przywołanym wyroku Trybunał stwierdził, że: „Kompetencja w zakresie miarkowania opłaty egzekucyjnej nie jest zasadą, która umożliwia ograniczenie wysokości opłaty egzekucyjnej w każdej sprawie. Znajduje natomiast zastosowanie w sytuacjach wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych. Jest to więc mechanizm przeciwdziałania nadużyciom prawa, polegającym na ustalaniu przez komornika wygórowanej opłaty, która w rażący sposób odbiega od zasad określonych w art. 49 ust. 1 zd. 2 ustawy o komornikach. Dotyczy to w szczególności wysokości opłaty egzekucyjnej w postępowaniu, które nie wymagało od komornika znacznego nakładu pracy ani nie było czasochłonne”.

W analizowanym wyroku Trybunał Konstytucyjny uznał również, że art. 49 ust. 2 ustawy nie narusza zasady sprawiedliwości proceduralnej, ponieważ o tym można byłoby mówić dopiero wówczas, gdyby ustawodawca, zezwalając na arbitralne zmniejszanie opłat egzekucyjnych w każdej sprawie, doprowadził do sytuacji, w której komornik co do zasady ponosiłby straty z tytułu prowadzonej działalności. Tymczasem przepis ten nie zawiera tego rodzaju regulacji, gdyż nie przewiduje anulowania opłaty egzekucyjnej, a jedynie umożliwia jej zmniejszenie, zaś poza opłatą egzekucyjną komornikowi przysługuje zwrot określonych w art. 39 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji.

Po raz trzeci art. 49 ust. 2 ustawy w brzmieniu obowiązującym od dnia 13 listopada 2004 r. został poddany kontroli Trybunału w wyroku z dnia 20 listopada 2012 r., w sprawie SK 34/09³⁴, w którym został on uznany za zgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 2 tego aktu. W sprawie tej kwestionowano zarówno upoważnienie sądu do obniżenia wysokości opłaty egzekucyjnej ustalonej przez komornika, jak też zasady ustalania tej opłaty będące jednocześnie kryteriami jej obniżania, nakazujące uwzględnienie poniesionych

³⁴ Wyrok TK z dnia 20 listopada 2012 r., SK 34/09, OTK ZU 10A/2012/122.

przez komornika wydatków, nakładu jego pracy oraz wartości wyegzekwowanej części świadczenia.

Z uwagi na niedopuszczalność orzekania w zakresie już rozstrzyganym przez Trybunał, w przywołanej sprawie zbadany został jedynie zarzut niezgodności treści normatywnej nadanej przez praktykę sądową art. 49 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu obowiązującym od dnia 13 listopada 2004 r. z art. 64 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 2 tego aktu. Po zbadaniu danych dotyczących stosowania w praktyce instytucji miarkowania Trybunał nie dopatrywał się arbitralności w korzystaniu z niej, choć ustalił, że na 2730 orzeczeń sądowych dotyczących zmniejszenia opłat egzekucyjnych, wydanych w sprawach, w których dłużnikiem był zakład opieki zdrowotnej, obniżenie tej opłaty nastąpiło w 1461 orzeczeniach, a więc w 53,52% spraw.

W końcu zagadnienie miarkowania było przedmiotem rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z dnia 29 stycznia 2013 r., K 1/11³⁵. W tej sprawie przedmiotem kontroli był przepis art. 49 w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji³⁶.

W inicjującym tę sprawę wniosku skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego został postawiony zarzut niezgodności z Konstytucją art. 49 ust. 9 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w zakresie, w jakim nie przyznaje komornikowi prawa do środka odwoławczego od postanowienia sądu obniżającego opłatę egzekucyjną, oraz art. 49 ust. 10 tej ustawy ze względu na to, że ogranicza on ochronę praw majątkowych komornika z uwagi na interes majątkowy dłużnika, ze względu na niespełnianie przez niego przesłanki niezbędności, oraz ze względu na to, że zawiera on rozwiązanie nieadekwatne do zakładanego celu regulacji.

Trybunał Konstytucyjny uznał oba te zarzuty za niezasadne. Odnosząc się do pierwszego z nich, stwierdził, że komornik sądowy ma prawo do wypowiedzenia się w kwestii nieistnienia przesłanek do obniżenia opłaty egzekucyjnej w ramach postępowania w przedmiocie skargi na czynności komornika.

³⁵ Wyrok TK z dnia 29 stycznia 2013 r., K 1/11, OTK ZU 1A/2013/6.

³⁶ Dz.U. z 2010 r. Nr 40, poz. 228.

Ponadto w ramach tego postępowania sąd może uznać za zasadne wysłuchanie komornika na wskazane wyżej okoliczności lub też zażądać od niego dodatkowych wyjaśnień. Uznał zatem, że komornik ma wystarczające możliwości uzasadnienia wysokości ustalonej przez siebie opłaty egzekucyjnej, a co za tym idzie – przedstawienia okoliczności przemawiających przeciwko jej obniżeniu. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, Trybunał Konstytucyjny wskazał też, że ustawodawca nie ma obowiązku zapewnienia komornikowi prawa wysłuchania przez sąd w takim zakresie, w jakim prawo to przysługuje stronom postępowania. W końcu wskazał, że z przywołanego we wniosku wzorca kontroli, tj. art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z jej art. 78, które to przepisy są usytuowane w rozdziale zatytułowanym „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”, nie można wyprowadzić środka ochrony konstytucyjnych praw i wolności komornika sądowego. Jest on bowiem organem państwa powołanym do wykonywania orzeczeń sądowych w drodze przymusowej egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych. Ponadto dochodem komornika jest jedynie nadwyżka opłat nad kosztami. Stąd też na etapie korygowania przez sąd wysokości opłaty egzekucyjnej komornikowi nie przysługuje prawo do sądu jako środek ochrony prawa do osiągnięcia dochodu z tytułu prowadzonej działalności egzekucyjnej.

Jak wskazano wyżej, instytucja miarkowania opłat egzekucyjnych została utrzymana w ustawie o kosztach komorniczych. Ze względu na to, że obecnie opłata egzekucyjna stanowi dochód państwa, nie zaś dochód komornika sądowego, tym bardziej nie będzie można jej kwestionować. W obecnym stanie prawnym łatwo bowiem można znaleźć dla niej umocowanie w art. 217 Konstytucji.

Warto jednak podkreślić, że wprawdzie przepisy regulujące miarkowanie opłat egzekucyjnych nie wykazują niezgodności z zasadami konstytucyjnymi, to przepisy Konstytucji powinny w wielu przypadkach stanąć na przeszkodzie w ich stosowaniu. Wnika to stąd, że stoją one w sprzeczności z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³⁷, a konkretnie z art. 107 i nast. tego aktu.

³⁷ Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej została opublikowana w Dz.Urz. UE C 202 z dnia 7 czerwca 2016 r., s. 47.

Przepis art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stanowi: „Z zastrzeżeniem innych postanowień przewidzianych w Traktatach, wszelka pomoc przyznawana przez Państwo Członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiejkolwiek formie, która zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między Państwami Członkowskimi”.

Miarkowanie opłaty egzekucyjnej prowadzi do jej obniżenia w stosunku do kwoty wynikającej z ustawy. Ze względu na to, że opłata egzekucyjna stanowi dochód państwa, obniżenie opłaty jest formą ulgi uzyskanej kosztem zasobów publicznych. Jeśli taką ulgę uzyska przedsiębiorca, będzie ona uznana za niezgodną ze wskazanym przepisem art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej³⁸. Gdyby państwo członkowskie chciało udzielić takiej pomocy przedsiębiorcy, to na mocy kolejnych przepisów traktatu musiałoby wystąpić o udzielenie na nią zgody przez Komisję Europejską. Wprawdzie rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014, uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu³⁹, umożliwia rządów państw UE w pewnych wypadkach udzielanie przedsiębiorcom pomocy publicznej bez konieczności występowania o uprzednią zgodę do Komisji Europejskiej, jednak nie przewiduje ono możliwości udzielania pomocy indywidualnej, tj. w drodze decyzji indywidualnej lub orzeczenia sądu w indywidualnej sprawie.

W konsekwencji, w wypadkach, w których o obniżenie opłat egzekucyjnych występowałiby przedsiębiorcy, sądy powinny odmawiać im udzielenia takiej ulgi, kierując się wyrażoną w art. 91 Konstytucji normą, zgodnie z którą umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.

Owa niezgodność przepisów normujących instytucję miarkowania opłat egzekucyjnych z art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

³⁸ Zob. więcej na ten temat: M. Kalinowski, *Pomoc państwa dla przedsiębiorców w prawie Unii Europejskiej a podatki bezpośrednie*, Toruń 2016, s. 21 i nast.

³⁹ Dz.Urz. UE L 187 z dnia 26 czerwca 2014 r., s. 1.

może zostać również potwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny, do którego kognicji należy też orzekanie w sprawach zgodności ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie.

5. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że ze względu na zaliczenie opłat egzekucyjnych do kategorii danin publicznych, będą do nich wprost znajdowały zastosowanie regulacje zawarte w art. 84 i 217 Konstytucji, w tym zasada powszechności oraz zasada ich ustawowego nakładania.

W Konstytucji RP brak jest unormowań odnoszących się do szczegółowych zasad finansowania egzekucji sądowej. Tych zasad można jedynie poszukiwać w wypowiedziach Trybunału Konstytucyjnego. Wynika z nich, że przy tworzeniu przepisów normujących koszty egzekucji sądowej ustawodawca powinien przestrzegać standardów konstytucyjnych.

Po pierwsze, opłaty egzekucyjne muszą być stanowione w drodze ustaw, choć możliwość powierzenia aktom podustawowym unormowania pewnych elementów ich konstrukcji jest większa niż w wypadku podatków. Przy ich kształtowaniu ustawodawca korzysta ze stosunkowo szerokiego marginesu swobody, np. poprzez podjęcie decyzji o ustanowieniu opłat stosunkowych (liczone są one wówczas od wartości egzekwowanego lub wyegzekwowanego świadczenia). Jednak opłaty egzekucyjne powinny być kształtowane w taki sposób, by nie stanowiły rodzaju sankcji z tytułu niewywiązania się przez dłużnika z ciężących na nim zobowiązań. Jednocześnie ich konstrukcja powinna być taka, aby zachęcać dłużników do dobrowolnego wykonania zobowiązań. Przepisy normujące opłaty egzekucyjne powinny respektować zasadę równości dłużników, co oznacza niedopuszczalność faworyzowania którejkolwiek grupy tylko ze względu na cechy podmiotowe. Realizując tę zasadę, należy wziąć pod uwagę, że interesu majątkowego osoby prawnej prawa publicznego nie można utożsamiać z interesem publicznym. W tym kontekście majątek Skarbu Państwa nie może podlegać szerszej ochronie aniżeli majątek komornika.

Należy także zauważyć, że przepisy normujące instytucję miarkowania opłat egzekucyjnych nie wzbudziły w dotychczasowym orzecnictwie Trybunału Konstytucyjnego wątpliwości dotyczących ich zgodności z zasadami konstytucyjnymi. Mają one jednak istotną wadę polegającą na niezgodności z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, co powinno stanowić w części przypadków przeszkodę dla ich stosowania.

STRESZCZENIE **Konstytucyjne standardy prawnej regulacji systemu finansowania egzekucji komorniczej**

Przedmiotem artykułu jest analiza konstytucyjnych standardów prawnej regulacji systemu finansowania egzekucji komorniczej. W celu ich ustalenia zostało poddane badaniu orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, które miało niewątpliwie wpływ na kształt przepisów normujących ten system. Przedmiotem analiz stały się wyroki dotyczące charakteru prawnego opłat egzekucyjnych, materialnej treści przepisów normujących te opłaty, w szczególności zaś ich poprawności legislacyjnej, a także miarkowanie ich wysokości przez sądy. Przeprowadzona analiza pozwoliła na sformułowanie wielu dyrektyw wynikających z Orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, którymi powinien kierować się ustawodawca przy tworzeniu przepisów składających się na system finansowania egzekucji sądowej.

Słowa kluczowe: koszty egzekucyjne, opłaty egzekucyjne, Konstytucja, egzekucja sądowa, komornik sądowy, Trybunał Konstytucyjny

ABSTRACT **The Constitutional Standards for Legally Regulating the System of Financing Bailiff Enforcement**

professor dr hab. Marek Kalinowski, Department of Public Finance Law, Faculty of Law and Administration, Nicolaus Copernicus University in Toruń; ORCID: 0000-0003-1106-4387

This article analyses the constitutional standards for the legal regulation of the bailiff enforcement financing system. To determine these standards, the case law of the Constitutional Tribunal was examined, as this undoubtedly influenced the regulations governing the system. The analysis focused on judgements concerning the legal nature of enforcement fees and the substantive content of the regulations governing these fees, particularly their legislative accuracy, as well as the courts' moderation of their amount. This analysis has resulted in a number of directives for the legislator to follow when creating the provisions that make up the system of financing court enforcement.

Keywords: enforcement costs, enforcement fees, Constitution, judicial execution, bailiff, Constitutional Tribunal

Bibliografia/References

Gliniecka J., *Opłaty publiczne w Polsce. Analiza prawna i funkcjonalna*, Bydgoszcz 2007.

Kalinowski M., *Charakter prawny i funkcje opłat egzekucyjnych* [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2022.

Kalinowski M., *Pomoc państwa dla przedsiębiorców w prawie Unii Europejskiej a podatki bezpośrednie*, Toruń 2016.

Marciniak A., *Koszty egzekucji sądowej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (2003–2009)* [w:] *W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera*, pod red. K. Lubińskiego, Warszawa 2013.

Sądowa kontrola postanowień komornika sądowego w przedmiocie kosztów egzekucji

1. Uwagi wprowadzające

Postępowanie egzekucyjne prowadzone przez komornika sądowego wiąże się z podejmowaniem czynności egzekucyjnych mających spowodować realizację normy zachowania wyznaczonego w tytule wykonawczym, co z kolei będzie prowadzić do zaspokojenia świadczenia wierzyciela. Jeśli bowiem nie dojdzie do podporządkowania się nałożonemu normą prawną obowiązкови określonego zachowania się, czyli do dobrowolnego spełnienia świadczenia, aktualna stanie się konieczność przymusowego – w drodze egzekucji sądowej – urzeczywistnienia normy indywidualno-konkretnej. W tym wypadku będzie to norma prawa cywilnego materialnego ustalona i urzeczywistniona w sądowym postępowaniu cywilnym rozpoznawczym.

Nie zawsze jednak wykonywana przez komornika egzekucja doprowadzi do osiągnięcia takiego celu. Niemniej w każdym wypadku prowadzenia przez komornika postępowania egzekucyjnego, skoro zostało ono zainicjowane

przede wszystkim przez wierzyciela złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji (art. 796 § 1 k.p.c.)¹, zostanie ono zakończone odpowiednią decyzją tego organu.

Jednocześnie komornik wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego ustala jego koszty w wydanym przez siebie orzeczeniu (art. 770 § 2 k.p.c.), natomiast w związku z treścią przepisu szczególnego – art. 816 § 3 k.p.c. – w sytuacji gdy ukończenie postępowania egzekucyjnego następuje w inny sposób niż przez umorzenie, komornik stwierdza to postanowieniem, rozstrzygając o kosztach. Wydane orzeczenie w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego będzie podlegało ocenie przez sąd. Sądowa kontrola wydanego przez komornika postanowienia co do kosztów postępowania egzekucyjnego staje się możliwa w razie złożenia przez jego uczestnika środka zaskarżenia. Na czynności komornika przysługuje bowiem skarga do sądu rejonowego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej (art. 767 § 1 k.p.c.), co nie dotyczy oczywiście postanowienia rozstrzygającego o kosztach postępowania egzekucyjnego. Skargę może przy tym złożyć strona lub inna osoba, której prawa zostały przez czynności lub zaniechanie komornika naruszone bądź zagrożone (art. 767 § 2 k.p.c.). Należy jeszcze dodać, że skarga na czynność komornika powinna czynić zadość wymaganiom pisma procesowego oraz określać zaskarżoną czynność, jak również wniosek o zmianę lub uchylenie postanowienia dotyczącego w tym wypadku kosztów postępowania egzekucyjnego wraz z uzasadnieniem (art. 767 § 3 k.p.c.).

Istotne będzie podkreślenie, że skargę wnosi się do komornika, który dokonał zaskarżonej czynności, gdyż staje się on zobowiązany do sporządzenia uzasadnienia zaskarżonej czynności w terminie trzech dni od dnia otrzymania skargi, o ile nie zostało ono już sporządzone. Przekazuje uzasadnienie wraz ze skargą i aktami sprawy do właściwego sądu, o ile nie uwzględni skargi w całości (art. 767 § 5 zd. 1 k.p.c.). W związku z koniecznością podjęcia przez komornika decyzji o kosztach postępowania egzekucyjnego w postaci orzeczenia ustalającego te koszty, uzasadnienie postanowienia nastąpi z urzędu

¹ Poza przewidzianą jeszcze dopuszczalnością żądania przeprowadzenia egzekucji z urzędu przez sąd pierwszej instancji, który rozpoznawał sprawę, gdy może być ona wszczęta z urzędu (art. 796 § 2 k.p.c.), jak również możliwością zgłoszenia żądania przez uprawniony organ (art. 796 § 3 k.p.c.).

(art. 766¹ § 2 k.p.c.). Jednocześnie dodatkowe wymagania co do treści postanowienia ustalającego koszty postępowania egzekucyjnego wprowadza ustawa o kosztach komorniczych². Komornik oznacza wysokość kosztów z rozbiorem na poszczególne rodzaje opłat i wydatków oraz wskazuje, do jakiej wysokości i przez kogo zostały uiszczone, a w razie konieczności wskazuje osobę, którą one obciążają. W postanowieniu o pobraniu kosztów komorniczych zawiera się wezwanie strony, aby uiściła należne koszty komornicze w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia postanowienia pod rygorem wszczęcia egzekucji (art. 3 ust 1 u.k.k.). W zakresie wymagań co do uzasadnienia tego postanowienia znajduje się powinność zamieszczenia szczegółowego wyliczenia powstałych kosztów wraz z dokładnym określeniem sposobu ich obliczenia, określeniem czynności lub zdarzeń stanowiących podstawę ich ustalenia wraz ze wskazaniem podstawy prawnej (art. 3 ust 2 u.k.k.). Warto dodać, że koszty egzekucji powinny być ustalone w postępowaniu, w którym powstały³. Również w tym postępowaniu powinny być one wyegzekwowane, wobec czego nie jest dopuszczalne ich egzekwowanie w innym postępowaniu, którego przedmiotem byłaby tylko egzekucja kosztów⁴.

Skargę na czynności komornika wnosi się w terminie tygodniowym od dnia zawiadomienia o dokonaniu czynności strony lub osoby, której prawo zostało przez czynność komornika naruszone bądź zagrożone, co przy uwzględnieniu treści art. 357 § 2² k.p.c. i w związku z art. 13 § 2 k.p.c. sprowadza się do doręczenia odpisu postanowienia z uzasadnieniem.

Przedstawione uregulowanie Kodeksu postępowania cywilnego związane z prowadzoną przez komornika egzekucją i wydanym orzeczeniem o kosztach będzie przedmiotem rozważań zawartych w niniejszym artykule.

² Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 377); dalej: u.k.k.

³ J. Jagieła, *Zasady egzekwowania kosztów postępowania egzekucyjnego ustalonych przez komornika sądowego*, PS 2015, nr 5, s. 28; J. Jagieła [w:] *Zasady dochodzenia kosztów egzekucji sądowej*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2016, s. 21; S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, komentarz do art. 770, nb 26; M. Drabik [w:] *Kodeks postępowania cywilnego Komentarz. Tom II. Art. 429–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, komentarz do art. 770, nb 4.

⁴ J. Jagieła [w:] *Zasady dochodzenia kosztów...*, *op. cit.*, s. 21.

Istotnym elementem w sferze ochrony praw stron postępowania egzekucyjnego, a nawet jego uczestników, czy osób trzecich, staje się dopuszczalność zbadania zasadności i prawidłowości podjętej przez ten organ egzekucyjny decyzji odnośnie do ustalonych kosztów. Wprowadzenie dla uczestników egzekucji możliwości zainicjowania sądowego postępowania związanego z oceną kosztów egzekucyjnych jest przede wszystkim jednym z czynników dostępu stron do sądu. Nie budzi bowiem wątpliwości konieczność zagwarantowania stronom prawa do sądu także na etapie egzekucji prowadzonej dla zaspokojenia świadczenia zawartego w tytule wykonawczym.

Zakres wprowadzonej ochrony prawa do sądu w sferze obciążenia uczestnika postępowania egzekucyjnego kosztami stanie się zatem przedmiotem analizy zawartej w niniejszym opracowaniu. Podstawą czynności badawczych będzie metoda dogmatyczna oparta na obowiązujących przepisach prawa zamieszczonych w Kodeksie postępowania cywilnego, ustawie o komornikach sądowych i ustawie o kosztach komorniczych.

2. Rozpoznanie skargi na czynności komornika przez referendarza sądowego

Przekazanie skargi na postanowienie o kosztach wydane przez komornika aktualizuje nakaz przeprowadzenia przez sąd postępowania co do jej rozpoznania. Sąd rozpoznaje skargę w terminie tygodniowym od dnia jej wpływu do sądu lub po uzupełnieniu braków formalnych skargi (art. 767² § 1 k.p.c.)

W tym wypadku możliwe będzie przeprowadzenie postępowania co do rozpoznania skargi także przez referendarza sądowego zgodnie z wprowadzonym upoważnieniem do dokonania takich czynności, czego podstawę stanowi art. 759 § 1 k.p.c. Stosownie do treści wskazanego przepisu czynności zastrzeżone dla sądu mogą być wykonywane przez referendarza sądowego, z wyjątkiem tych, które wymieniono w art. 759 § 1¹ pkt 1–6 k.p.c. Przy czym wobec treści art. 2 § 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych⁵ oraz § 44 ust. 2 Regulaminu

⁵ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 334).

urzędowania sądów powszechnych⁶ sprawy, które mogą być rozpoznane przez referendarzy sądowych, powinny być przydzielane wyłącznie referendarzom sądowym, chyba że wpływ spraw wymaga ich przydzielania także sędziom. Można zatem przyjąć założenie, że skarga zostanie rozpoznana przez referendarza sądowego w sądzie właściwym ze względu na siedzibę kancelarii komornika (art. 767 § 1 zd. 3 k.p.c.), o ile nie zostanie ona odrzucona wobec wniesienia jej po upływie przepisowego terminu, nieopłacenia bądź nieuzupełnienia w terminie jej braków formalnych albo z uwagi na jej niedopuszczalność z innych przyczyn (art. 767³ § 1 zd. 1 k.p.c.). Nie będzie to równoznaczne z wyłączeniem sądowej kontroli postanowienia komornika dotyczącego kosztów postępowania egzekucyjnego. Zastosowanie znajdzie wówczas uregulowanie zawarte w art. 759 § 2 k.p.c., które nakłada na sąd obowiązek wydania zarządzenia zmierzającego do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwającego spostrzeżone uchybienia (art. 767³ § 2 k.p.c.).

Z uwagi jednak na możliwość wydania takiego zarządzenia w każdym przypadku, nawet poza sytuacją odrzucenia skargi na postanowienie o kosztach postępowania egzekucyjnego, należy instytucję tę – jako sądową kontrolę orzeczenia o kosztach postępowania egzekucyjnego – przedstawić odrębnie. Przeprowadzenie postępowania co do rozpoznania skargi następuje w składzie jednoosobowym (art. 47 § 1 k.p.c.), przy czym referendarz sądowy w zakresie powierzonych mu czynności ma, zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego (art. 47¹ zd. 2 k.p.c.). Bez względu na treść rozstrzygnięcia – oddalenie skargi, zmiana postanowienia komornika lub uchylenie wydanego przez niego postanowienia – jak również wobec odrzucenia skargi⁷, na postanowienie referendarza sądowego będzie przysługiwał środek zaskarżenia: skarga na orzeczenie referendarza sądowego. Skarga na orzeczenie referendarza sądowego przysługuje bowiem w tych

⁶ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 867).

⁷ A co w związku z treścią art. 767³ § 1 k.p.c. będzie miało miejsce z uwagi na wniesienie skargi po upływie przepisanego terminu, na jej nieopłacenie lub wobec niedopuszczalności wniesienia skargi z innych przyczyn albo w następstwie nieuzupełnienia jej braków w wyznaczonym terminie.

przypadkach, w których na postanowienie sądu przysługiwałoby zażalenie (art. 398²² § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)⁸. Na postanowienie sądu w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego przysługuje zażalenie stronom, komornikowi oraz innej osobie, której to postanowienie dotyczy (art. 770 § 5 k.p.c.). Zatem przysługuje także skarga na orzeczenie referendarza sądowego wydane w następstwie rozpoznania skargi na postanowienie komornika co do kosztów postępowania egzekucyjnego (art. 398²² § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Skargę wnosi się do sądu, w którym referendarz sądowy wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie tygodnia od dnia jego doręczenia. Z uwagi na przepis szczególny obowiązujący w postępowaniu egzekucyjnym orzeczenie referendarza sądowego, co do którego przysługuje skarga, zostanie doręczone z uzasadnieniem sporządzonym z urzędu. Sąd uzasadnia bowiem z urzędu wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie i doręcza je wraz z uzasadnieniem, gdy stronie przysługuje środek zaskarżenia, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 766¹ § 1 k.p.c.). Należy tylko zaznaczyć, że ustawodawca wprowadził w tym wypadku odmienną regułę od postanowienia zawartego w sądowym postępowaniu rozpoznawczym (art. 357 § 2¹ k.p.c.).

Przepis szczególny – art. 767^{3a} § 1 k.p.c. – stanowi zaś, że wniesienie skargi na postanowienie referendarza sądowego nie powoduje utraty mocy zaskarżonego postanowienia, podczas gdy zgodnie z ogólnym postanowieniem art. 398²² § 3 k.p.c. w przypadku wniesienia skargi orzeczenie referendarza sądowego traci moc.

Sąd rozpoznaje wówczas skargę w składzie jednego sędziego jako sąd drugiej instancji. Po rozpoznaniu skargi sąd utrzymuje w mocy lub zmienia zaskarżone postanowienie, stosując odpowiednio przepisy o zażaleniu (art. 767^{3a} § 3 k.p.c.). Odpowiednie stosowanie przepisów o zażaleniu wraz z dalszym odwołaniem do przepisów o postępowaniu apelacyjnym (art. 385, 386 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c.) prowadzi do konkluzji o dopuszczalności wydania przez sąd rejonowy – działający jako sąd drugiej instancji – także postanowienia o zmianie

⁸ W przypadku skargi na orzeczenie referendarza sądowego znajdzie zastosowanie art. 398²² k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Skarga będzie przysługiwać w tych wypadkach, w których na postanowienie sądu przysługiwałoby zażalenie (art. 398²² § 1 k.p.c.) – zob. J. Szachta, *Zasada dyspozycyjności stron postępowania egzekucyjnego*, Sopot 2022, s. 573.

rozstrzygnięcia referendarza sądowego, które będzie uchYLENIEM zaskarżonego orzeczenia. Zresztą sąd uchyli również postanowienie referendarza sądowego o odrzuceniu skargi na czynności komornika w przypadku uznania zasadności wniesionego środka zaskarżenia⁹. Wypada jednak zaznaczyć, że uwzględnienie skargi na orzeczenie referendarza sądowego, które zawiera merytoryczne rozpoznanie skargi na czynności komornika, powinno prowadzić do zmiany zaskarżonego orzeczenia poprzez wydanie prawidłowego rozstrzygnięcia merytorycznego w przedmiocie skargi na czynności komornika, a nie do uchylenia tego orzeczenia¹⁰.

W postanowieniu z dnia 6 czerwca 2018 r.¹¹ Sąd Najwyższy podkreślił, że w postępowaniu egzekucyjnym skarga na czynności komornika nie jest środkiem anulacyjnym, lecz pełni funkcję zażalenia na postanowienie sądu i regulą jest jej reformatoryjny charakter. Orzeczenie sądu wydane w wyniku rozpoznania środka zaskarżenia powinno zatem zastąpić dotychczasowe wadliwe rozstrzygnięcie, co do którego skargę wniesiono, bo założeniem jest eliminacja z obrotu prawnego negatywnie ocenionego orzeczenia referendarza sądowego. Te same zasady dotyczą skargi na orzeczenie referendarza sądowego, którego przedmiotem jest rozstrzygnięcie formalne o dopuszczalności skargi na czynności komornika. Sąd w przypadku stwierdzenia braku podstaw do odrzucenia skargi na czynności komornika powinien przesądzić tę kwestię i orzekając reformatoryjnie, zmienić orzeczenie odrzucające skargę przez jego uchylenie. Zmiana orzeczenia w ten sposób, że sąd nie odrzuca skargi, przesądza o jej dopuszczalności, która nie podlega ponownemu badaniu przez referendarza w zakresie objętym uchylonym orzeczeniem.

Należy tylko zaznaczyć, że ustawodawca przewidział dopuszczalność wydania postanowienia o uchyleniu orzeczenia referendarza sądowego, a nawet

⁹ Wydanie takiego orzeczenia kwalifikuje się jako zamiar zaskarżonego postanowienia referendarza sądowego będącego orzeczeniem reformatoryjnym, które jest w tym wypadku podobne do wydanego na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c. postanowienia o zmianie zaskarżonego postanowienia poprzez jego uchylenie w ramach postępowania zażaleniowego – zob. A. Jaworski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, Legalis/el. 2024, komentarz do art. 767^{3a}, nb 15.

¹⁰ A. Jaworski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, komentarz do art. 767^{3a}, nb 17.

¹¹ III CZP 7/18, OSNC-ZD 2019/3/33, Lex nr 2499766.

powinność sądu uchylenia takiego orzeczenia, w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności z przekazaniem wniosku do ponownego rozpoznania (art. 795 § 2¹ w zw. z § 3 k.p.c.).

3. Rozpoznanie skargi na czynności komornika przez sąd

W przypadku wniesienia skargi na postanowienie komornika w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego, gdy nie będzie wyznaczony referendarz sądowy do jej rozpoznania, orzeczenie co do skargi wyda sąd w składzie jednego sędziego (art. 47 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Nie ma w razie rozpoznawania skargi na czynności komornika uregulowania co do rozstrzygnięcia wydawanego przez sąd ani przepisu wprowadzającego odpowiednie stosowanie regulacji Kodeksu postępowania cywilnego z części dotyczącej wydania orzeczenia w wyniku przeprowadzonego postępowania zażaleniowego. Przepis art. 13 § 2 k.p.c. odnosi się do odpowiedniego stosowania przepisów o procesie do innego rodzaju postępowań. W ramach procesu ustawodawca uregulował natomiast odrębnie postępowanie zażaleniowe, choć w zakresie nieuregulowanym wprowadził z kolei analogię ustawową poprzez odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu apelacyjnym (art. 397 § 3 k.p.c.). Niemniej zasadne będzie w tym wypadku wprowadzenie instytucji obowiązującej w zakresie wykładni treści przepisów w ramach reguł wykładni logicznej: *analogii legis*. Przy czym wobec wydania przez komornika orzeczenia zawierającego rozstrzygnięcie o kosztach analogia będzie się wiązała z odpowiednim zastosowaniem przepisów art. 385 i 386 k.p.c., choć wypadnie zaznaczyć, że nie będzie to równoznaczne z wprowadzeniem tych przepisów do zastosowania przy zaskarżeniu innych czynności komornika, zwłaszcza odnoszących się do czynności egzekucyjnych w ich podstawowym rozumieniu. Zatem sąd oddali skargę, uchyli zaskarżone postanowienie do ponownego wydania postanowienia przez komornika bądź zmieni zaskarżone orzeczenie¹², przy odpowiednim

¹² W przypadku wniesienia skargi na czynności komornika w przedmiocie orzeczenia o kosztach egzekucji uważa się, że postanowienie sądu powinno dotyczyć zmiany zaskarżonego orzeczenia, a nie jego uchylenia, czego podstawą jest szybkość i ekonomia postępowania egzekucyjnego – zob. A. Cudak, *Skarga na czynności komornika*, Sopot 2015, s. 169–170.

zastosowaniu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego: art. 385, 386 § 1, 2, 4 k.p.c.¹³

Ustawodawca przewiduje jednocześnie dopuszczalność zainicjowania przez podmiot legitymowany postępowania w przedmiocie kontroli prawidłowości i zasadności wydanego przez sąd orzeczenia co do rozpoznania skargi. Na postanowienie sądu w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego przysługuje bowiem zażalenie stronom, komornikowi oraz innej osobie, której to postanowienie dotyczy (art. 770 § 5 k.p.c.).

4. Postępowanie zażaleniowe i ze skargi na orzeczenie referendarza sądowego

Wydanie orzeczenia co do wniesionej skargi na postanowienie komornika w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego aktualizuje więc kompetencję stron tego postępowania, jak i osoby, której postanowienie sądu dotyczy, do zainicjowania postępowania zażaleniowego (art. 767⁴ § 1 k.p.c.), skoro dopuszczalność wniesienia takiego środka zaskarżenia wprowadza Kodeks postępowania cywilnego w art. 770 § 5 k.p.c.¹⁴ Ustawodawca zawarł ponadto upoważnienie dla komornika odnośnie do zainicjowania postępowania zażaleniowego.

Zażalenie wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie (art. 369 § 1 k.p.c. w zw. z art. 395 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem, w tym także w przypadku, gdy doręczenie to nastąpiło z urzędu, co w razie postępowania egzekucyjnego

¹³ Postanowienie uwzględniające skargę może być postanowieniem uchylającym lub zmieniającym zaskarżoną czynność, nakazującym komornikowi podjęcie określonej czynności (zaniechanej) albo umarzającym postępowanie egzekucyjne – zob. R. Kulski [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy*, pod red. J. Jagielly, Warszawa 2020, s. 92.

¹⁴ W doktrynie uznano, że każde postanowienie sądu I instancji w przedmiocie kosztów egzekucji jest zaskarżalne zażaleniem do sądu II instancji. Nie ma znaczenia, czy postanowienie to zostało wydane na skutek skargi na czynności komornika, czy sąd po raz pierwszy orzekł o kosztach egzekucji w danym postępowaniu – zob. I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, komentarz do art. 770, nb 77.

i postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym zostało wprowadzone jako reguła (art. 766¹ § 1 k.p.c.).

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 14 września 2016 r.¹⁵ przyjął natomiast, że wydane po rozpoznaniu skargi na czynności komornika orzeczenie sądu rejonowego, w którym rozstrzygnięcie sprowadza się tylko do uchylenia zaskarżonej czynności i przekazania sprawy komornikowi do ponownego rozpoznania, nie zawiera substratu zaskarżenia. Na postanowienie sądu uchylające postanowienie komornika o ustaleniu wysokości opłaty egzekucyjnej i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania komornikowi nie przysługuje zażalenie¹⁶.

Ustawa przewiduje rozpoznanie zażalenia przez sąd, który wydał zaskarżone postanowienie w składzie trzech sędziów. Orzeka on, stosownie do art. 767⁴ § 1¹ zd. 1 k.p.c, jako sąd drugiej instancji.¹⁷ Przy czym wobec decyzji ustawodawcy o rozpoznaniu zażalenia przez sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, choć orzekający jako sąd drugiej instancji (art. 767⁴ § 1¹ zd. 1 k.p.c.), to znajdzie w tym momencie zastosowanie także regulacja zawarta w art. 395 § 1 k.p.c. W związku z tym sąd pierwszej instancji, który wydał zaskarżone postanowienie, odrzuci zażalenie, jeśli będzie ono spóźnione lub z mocy prawa niedopuszczalne (w składzie jednego sędziego). Nie będzie już natomiast podstaw do zastosowania art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c. odnośnie do tego, że sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, odrzuca w składzie jednego sędziego zażalenie spóźnione,

¹⁵ III CZP 37/16, OSNC 2019/5/51.

¹⁶ Sąd Najwyższy wskazał w uchwale z dnia 14 września 2016 r. (III CZP 37/16), że sąd rejonowy, rozpoznając skargę na czynności komornika, działa jako sąd pierwszej instancji, dlatego brak jest podstaw do odpowiedniego stosowania przepisów art. 386 k.p.c. Zatem sąd rejonowy powinien uwzględnić zasady, które obowiązują w odniesieniu do wyrokowania sądu pierwszej instancji, a sposób rozstrzygnięcia dostosować do rodzaju kwestionowanej czynności komornika. Uwzględnienie skargi powinno więc prowadzić do wydania orzeczenia zawierającego rozstrzygnięcie o wadliwej czynności komornika i ewentualnej potrzebie dokonania w jej miejsce nowej prawidłowej czynności. Rozstrzygnięcie takie może polegać na uchyleniu zaskarżonej czynności, na jej zmianie lub na nakazaniu komornikowi podjęcia czynności w sposób prawidłowy. Samo uchylenie zakwestionowanej czynności i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, bez równoczesnego nakazania komornikowi dokonania czynności w sposób prawidłowy, jedynie odracza zbadanie istoty sprawy, nie zawiera natomiast ostatecznego rozstrzygnięcia, które może być zaskarżone zażaleniem.

¹⁷ W przedmiocie postępowania zażaleniowego po dokonaniu kolejnej zmiany Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 9 marca 2023 r. – zob. J. Derlatka, *Ewolucja przepisów o zażaleniu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym a dewolutywny paradygmat postępowania zażaleniowego*, PPE 2023, nr 3, s. 25–55.

nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne, jak również zażalenie, którego braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.

Skoro będzie to postanowienie sądu pierwszej instancji (o odrzuceniu zażalenia jako niedopuszczalnego, a wydanego na podstawie treści art. 395 § 1 k.p.c.), to na wydane postanowienie będzie przysługiwało z kolei zażalenie na podstawie art. 394^{1a} § 1 pkt 12 k.p.c. Wówczas będzie ono jednak podlegało rozpoznaniu przez sąd pierwszej instancji, który będzie orzekał w składzie trzyosobowym (art. 394^{1a} § 1² k.p.c.). Tym samym dalsze zażalenie na postanowienie o odrzuceniu zażalenia, w razie zaistnienia takich podstaw¹⁸, będzie odrzucone także w składzie jednego sędziego (art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c.)¹⁹.

W obu przypadkach prowadzonego postępowania co do rozpoznania skargi na czynności komornika przez sąd i referendarza sądowego występuje dopuszczalność uznania zasadności zarzutów zawartych w środku zaskarżenia. Referendarz sądowy, który wydał zaskarżone orzeczenie, jest zatem upoważniony do podjęcia decyzji o zasadności skargi złożonej na jego orzeczenie, jeżeli skarga jest oczywiście uzasadniona. Chociaż wątpliwe staje się wprowadzenie jako podstawy podjęcia przez referendarza sądowego takiej decyzji art. 398²² § 4 k.p.c. wprowadzonego do treści art. 767^{3a} § 2 k.p.c. Należałoby przypomnieć, że zgodnie z brzmieniem art. 398²² § 4 k.p.c. referendarz sądowy może postanowieniem stwierdzić zasadność skargi i w miarę potrzeby wydać ponowne orzeczenie, jeśli skarga jest oczywiście uzasadniona (w terminie tygodnia od dnia wniesienia skargi). Na ponowne orzeczenie służy skarga na zasadach ogólnych, ale w przypadku jego zaskarżenia przepisu o stwierdzeniu zasadności skargi i możliwości wydania kolejnego orzeczenia już się nie stosuje. Uregulowanie to jest jednak dostosowane do art. 398²² § 3 k.p.c. co do utraty mocy zaskarżonego postanowienia referendarza sądowego w razie

¹⁸ To znaczy wtedy, gdy będzie ono spóźnione, nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne, a także gdy nie zostaną uzupełnione braki formalne zażalenia lub gdy nie będzie uiszczona od niego opłata – art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c.

¹⁹ Wypada zaznaczyć, że w ramach analizy dopuszczalności wniesienia zażalenia na postanowienie wydane przez sąd drugiej instancji wskazano na możliwość zaskarżenia postanowienia wydanego przez sąd drugiej instancji zgodnie z uregulowaniem art. 394² k.p.c. – zob. I. Kunicki, *Dopuszczalność w postępowaniu egzekucyjnym środka zaskarżenia nieuregulowanego expressis verbis w przepisach prawa egzekucyjnego*, Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych 2023, nr 4, s. 39.

wyniesienia skargi na wydane przez niego postanowienie. Jednak w przypadku postępowania egzekucyjnego wniesienie skargi na postanowienie referendarza sądowego nie powoduje utraty mocy zaskarżonego postanowienia.

Z tego względu właściwe byłoby wprowadzenie do art. 767^{3a} § 2 k.p.c. treści, którą przewidział ustawodawca w brzmieniu art. 398²³ § 2 k.p.c. Ten ostatni przepis stanowi, że w razie wniesienia skargi na postanowienie referendarza sądowego wydane na podstawie instytucji zawartej w art. 395 § 2 k.p.c. ponowne wydanie postanowienia na tej podstawie przez referendarza sądowego nie jest już dopuszczalne²⁰.

W przypadku wniesienia zażalenia na postanowienie sądu, który rozpoznał skargę na orzeczenie komornika co do kosztów postępowania egzekucyjnego, sąd ten jest upoważniony do uchylenia zaskarżonego postanowienia i rozpoznania sprawy na nowo, gdy zażalenie zarzuca nieważność postępowania lub jest oczywiście uzasadnione (art. 395 § 2 k.p.c.).

W ramach podsumowania tej części należy stwierdzić, że występuje różnica odnosząca się do postępowania w przedmiocie oceny zarzutu strony co do prawidłowości, czy zasadności postanowienia komornika zawierającego rozstrzygnięcie o kosztach postępowania egzekucyjnego w zależności od jej rozpoznania przez sąd lub referendarza sądowego. Wobec wprowadzenia przez ustawodawcę możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie sądu wydane w następstwie rozpoznania skargi na orzeczenie komornika dotyczące kosztów egzekucji, dopuszcza on również postępowanie przed sądem drugiej instancji. Rozpoznanie środka zaskarżenia i wydanie orzeczenia zawierającego rozstrzygnięcie odnoszące się do zarzutów strony zawartych w skardze na czynności komornika bez względu na wydanie postanowienia przez referendarza sądowego, czy sąd w osobie sędziego umożliwia zainicjowanie dalszego postępowania, które będzie postępowaniem przed sądem drugiej instancji. Choć w pierwszym przypadku postępowanie zainicjowane skargą na orzeczenie referendarza sądowego prowadzi sąd rejonowy jako sąd drugiej instancji

²⁰ Zgodnie z art. 395 § 2 k.p.c. w przypadku, gdy zażalenie zarzuca nieważność postępowania lub jest oczywiście uzasadnione, sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, może uchylić zaskarżone postanowienie i w miarę potrzeby sprawę rozpoznać na nowo. Od ponownie wydanego postanowienia przysługują środki odwoławcze na zasadach ogólnych.

i wydaje rozstrzygnięcie w składzie jednoosobowym, a w drugim przypadku – zainicjowanym zażaleniem – w składzie trzyosobowym.

Jeśli przyjmie się, że kolegiałność składu jest większą gwarancją prawidłowości wydanego rozstrzygnięcia, to rozbieżność taka nie powinna mieć miejsca.

Należy jeszcze dodać, że nie jest wykluczone rozpoznanie zażalenia przez sąd drugiej instancji, którym będzie sąd okręgowy. Zgodnie z art. 394^{1a} § 3 k.p.c. w zw. z art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., gdy w sądzie pierwszej instancji nie można utworzyć składu do rozpoznania zażalenia, będzie je rozpoznawał sąd drugiej instancji. Nie wskazano jednak, gdzie należy zakreślić granice braku takiej możliwości. Wobec treści zacytowanego przepisu powinien to być sędzia orzekający w sądzie pierwszej instancji bez względu na wydział, w którym orzeka. Ale już trudniej jest zdecydować o wyznaczeniu granicy niemożności utworzenia składu, jeśli chodzi o czasową nieobecność sędziego. Decyzję co do braku możliwości utworzenia składu pozostawiono sądowi rejonowemu z uwagi na wyłączenie dopuszczalności badania tej okoliczności przez sąd drugiej instancji (art. 394^{1a} § 3 zd. 2 k.p.c.).

Zażalenie może być rozpoznane przez sąd okręgowy jako sąd drugiej instancji także w razie przekazania tego zażalenia do rozpoznania temu sądowi na podstawie art. 767⁴ § 1³ k.p.c., gdy przemawia za tym waga zaskarżonego orzeczenia lub jego precedensowy charakter. Lecz tutaj sąd drugiej instancji w razie stwierdzenia braku podstaw do rozpoznania zażalenia zwraca sprawę sądowi właściwemu. Wypada podkreślić, że zażalenie, mimo wagi zaskarżonego orzeczenia lub jego precedensowego charakteru, będzie rozpoznane w składzie jednego sędziego (art. 767⁴ § 1⁴ k.p.c.).

Należy jeszcze dodać, że w sytuacji gdy przy rozpoznawaniu sprawy w sądzie rejonowym powstaje zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd ten może przekazać sprawę do rozpoznania sądowi okręgowemu (art. 18 § 1 zd. 1 k.p.c.). Przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę sąd okręgowy może jednak odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić ją sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą. Postanowienie zapada w składzie trzech sędziów i wymaga uzasadnienia (art. 18 § 2 zd. 1 i 2 k.p.c.).

Aktualizuje się w tym momencie potrzeba dokonania oceny zasadności podjęcia przez prawodawcę decyzji regulującej przypadek wystąpienia sytuacji odnoszącej się do wagi zaskarżonego orzeczenia lub jego precedensowego charakteru, gdy rozpoznanie zażalenia i wydanie rozstrzygnięcia przez skład trzech sędziów w sądzie rejonowym zostaje zastąpione orzeczeniem wydanym przez jednego sędziego w sądzie okręgowym, gdy tymczasem art. 367¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c. przewiduje, że prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w sądzie drugiej instancji w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawilgość lub precedensowy charakter sprawy.

Wobec tego wypada zwrócić uwagę na jeszcze jedną sytuację uregulowaną w Kodeksie postępowania cywilnego wprowadzającą istotne zróżnicowanie między prowadzeniem postępowania przez sąd i referendarza sądowego. Rozpoznanie skargi na orzeczenie referendarza sądowego wobec rozstrzygnięcia przez niego skargi na postanowienie komornika w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego następuje przez sąd rejonowy w składzie jednego sędziego działającego jako sąd drugiej instancji (art. 767^{3a} § 3 k.p.c.)²¹, podczas gdy wydanie orzeczenia przez sąd rejonowy, który rozstrzygnął skargę na takie postanowienie komornika, powoduje rozpoznanie zażalenia przez sąd rejonowy działający jako sąd drugiej instancji w składzie trzech sędziów (art. 767⁴ § 1¹ zd. 1 k.p.c.). Jednocześnie wyłączona jest możliwość wydania rozstrzygnięcia przez sąd okręgowy w sytuacji wydania orzeczenia przez referendarza sądowego mimo wagi zaskarżonego orzeczenia lub jego precedensowego charakteru z uwagi na treść art. 767⁴ § 1⁴ k.p.c.

5. Kontrola czynności komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.

Sądowa kontrola postanowienia w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego może być dokonana także w ramach instytucji wydawania przez sąd zarządzeń tzw. nadzorczych na podstawie treści art. 759 § 2 k.p.c.

²¹ Przepis art. 767^{3a} § 2 k.p.c. wprowadza regulację odnoszącą się do autokorekty orzeczenia przez referendarza sądowego z odwołaniem się do treści art. 398²² § 4 k.p.c., choć postanowienie tego przepisu wiąże się z utratą mocy orzeczenia referendarza sądowego, podczas gdy wniesienie skargi na orzeczenie referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym nie powoduje utraty mocy tego orzeczenia (art. 767^{3a} § 2 k.p.c.) – zob. więcej A. Sadza, *Zmiany w przepisach o skardze na orzeczenie referendarza sądowego wprowadzone nowelizacją KPC z 9.3.2023 r.*, M.Prawn. 2024, nr 4, s. 207–209.

Wydaje się, że należałoby rozważania co do sądowej kontroli postanowienia komornika o kosztach postępowania egzekucyjnego rozpocząć właśnie od tej instytucji. Stosowanie przez sąd upoważnienia do wydania zarządzeń obejmuje bowiem także orzeczenie co do kosztów postępowania egzekucyjnego w związku z wszczęciem postępowania ze skargi na czynności komornika. Obszar sytuacji pozwalających na wydanie takiego zarządzenia jest znacznie szerszy i wykracza już poza przypadek odrzucenia skargi na postanowienie w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego (art. 767³ § 2 k.p.c.).

Zaznacza się w doktrynie i judykaturze, że nadzór ten umożliwia korektę wadliwych czynności poprzez ich uchylenie lub zmianę, względnie dokonanie ich w prawidłowy sposób. Pożądany efekt może być osiągnięty za pomocą zróżnicowanych środków prawnych w postaci zażalenia, skargi na czynności komornika, zarzutów przeciwko planowi podziału, jak również bez inicjatywy zainteresowanego podmiotu, gdy następuje to w drodze wydawanych przez sąd z urzędu zarządzeń²².

W poglądzie wyrażonym w nauce prawa stwierdzono, że wydanie przez sąd z urzędu zarządzenia na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. może nastąpić w przypadku rozpoznawania przez sąd skargi na czynności komornika bądź podejmowania określonej czynności, takiej jak ustanowienie kuratora (art. 802 k.p.c.), rozstrzygnięcie o zabezpieczeniu (art. 807 k.p.c.), lub też w sytuacji gdy komornik dokonuje czynności egzekucyjnych na polecenie sądu jako organu egzekucyjnego (art. 1051 § 3 art. 1057, art. 1089 § 2 k.p.c.)²³. Nadzór ten nie może jednak naruszać prawomocności poszczególnych czynności egzekucyjnych, jak chociażby przybicie²⁴. Dla wprowadzenia zakresu uprawnienia

²² T. Zembrzusi [w:] *Prawa wierzyciela i ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022, s 11–12.

²³ Jak również podaje, że będą to wszystkie wypadki, w których sąd uzyskał informację o uchybieniach i nieprawidłowościach w czynnościach komornika. Będzie to następstwem inicjatywy stron postępowania egzekucyjnego, uczestników tego postępowania, osób trzecich, czy organów sprawujących nadzór administracyjny nad komornikiem (prezesa sądu rejonowego, przy którym działa komornik) – zob. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, t. 1, Warszawa 1994 s. 98–99.

²⁴ E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne...*, *op. cit.*, s. 99; W Siedlecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego Komentarz*, t. 2, pod. red. Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1976, s. 1082; A. Cudak, *Skarga...*, *op. cit.*, s. 26–27, który wskazuje, że zarządzenia

sądu do wydania zarządzeń na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. dokonano nawet podziału czynności orzekania komornika na dwie grupy. Pierwsza grupa obejmuje czynności egzekucyjne wykonalne po uprawomocnieniu się orzeczenia komornika. Nie można więc uchylać takich postanowień po ich uprawomocnieniu się, co dotyczy także postanowienia o kosztach. Nie można również uchylać czynności kończących egzekucję po jej uprawomocnieniu się, jak choćby postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego. Przepis art. 759 § 2 k.p.c. upoważnia sąd do wydawania zarządzeń jedynie w toku egzekucji. Nie ma zatem podstaw do sprawowania takiego nadzoru poza ramami czasowymi postępowania egzekucyjnego²⁵.

Z kolei czynności egzekucyjne, które są skuteczne bez uprawomocniania, mogą być zmieniane w trybie art. 759 § 2 k.p.c. bez względu na to, czy zostały zaskarżone, co odnosi się np. do postanowienia o powołaniu biegłego, czy postanowienia o zawieszeniu postępowania²⁶. Zaznaczono, że niemożność wzruszenia prawomocnego orzeczenia nie oznacza niemożności podejmowania działań nadzorczych. Działania takie nie mogą jednak polegać na mechanicznym uchylaniu czynności. Sąd, sprawując nadzór judykacyjny, winien kierować się potrzebą zapewnienia należytego wykonania egzekucji, a nie unicestwiania skutków wywołanych czynnościami komornika²⁷.

sądu nie powinny dotyczyć przeprowadzonych w egzekucji czynności w sferze uprawnień materialnych; sąd może natomiast ingerować w zakresie czynności realizowanych z naruszeniami formalnymi. Także Z. Świeboda, *Czynności nadzorcze sądu w trybie art. 759 § 2 KPC*, *Palestra* 1977, nr 2, s. 33, stwierdził, że art. 759 § 2 k.p.c. nie znajdzie zastosowania w sytuacji, w której z prawomocną czynnością komornika wiąże się powstanie skutków materialnoprawnych. Sąd nie może uchylać postanowień komornika, których skutek prawny następuje po prawomocności. Jak również A. Andruszkiewicz, *Zakres obowiązywania art. 759 § 2 KPC w odniesieniu do prawomocnych postanowień komornika kończących postępowanie egzekucyjne*, *PPE* 2018, nr 9, s. 10. Zaś J. Świeczkowski, *Ograniczenie nadzoru sądu nad czynnościami komornika w trybie art. 759 § 2 k.p.c. a odpowiedzialność odszkodowawcza komornika*, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2012, nr 3, s. 61, wskazała na niedopuszczalność wydania zarządzenia na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. co do zwrotu kwot wypłaconych wierzycielom.

²⁵ F. Zedler, *Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, *Nowe Prawo* 1975, nr 7–8, s. 994; H. Pietrkowski, *Nadzór nad czynnościami komornika po zmianach wprowadzonych ustawą z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych*, *PS* 2019, nr 6, s. 40–41.

²⁶ F. Zedler, *Nadzór...*, *op. cit.*, s. 994.

²⁷ G. Julke, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2007 r., III CZP 16/07*, *PPE* 2008, nr 1–2, s. 115.

Trzeba zaznaczyć, że w przypadku wydawania przez sąd zarządzenia w trybie art. 759 § 2 k.p.c. sądowa kontrola prowadzona jest niezależnie od zasadności zarzutów podniesionych w skardze²⁸. Przepis ten pozwala na wyjście przez sąd poza granice skargi i zarzutów podniesionych w skardze²⁹. Kontrola taka będzie zresztą przeprowadzona nawet w razie odrzucenia skargi na czynności komornika, a obejmuje to także przypadki, gdy nikt nie zamierzał wnosić skargi na czynność komornika, a postanowienie o kosztach egzekucji się uprawomocniło. Uzasadnione staje się wobec tego szersze przedstawienie działań sądu na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.

W nauce prawa podano, że uruchomienie z urzędu procedury z art. 759 § 2 k.p.c. następuje, gdy sąd rozpoznaje skargę na czynności komornika albo gdy sąd egzekucyjny zostanie powiadomiony przez odpowiednie jednostki prawne powołane do sprawowania nadzoru administracyjnego o okolicznościach stanowiących podstawę do wszczęcia procedury z art. 759 § 2 k.p.c.³⁰

Przy czym istotne będzie prześledzenie zmian treści przepisu art. 759 § 2 k.p.c. oraz przepisu art. 767 k.p.c. Pierwotne brzmienie art. 759 § 2 k.p.c. było następujące: „Sąd może z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwać spostrzeżone uchybienia”³¹. Treść przepisu zmieniono ustawą z dnia 22 marca 2018 r.³² i w miejsce wyrazów „sąd może z urzędu wydawać” wprowadzono wyrażenie „sąd wydaje z urzędu”³³ oraz dodano nowy § 3: „Sąd może zobowiązać komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wyniku zarządzeń, o których mowa w § 2”. Z kolei ustawą z dnia 2 lipca 2004 r.³⁴ dodano do Kodeksu postępowania cywilnego art. 767³ o treści: „Jeżeli skargę

²⁸ A. Cudak, *Skarga...*, *op. cit.*, s. 26.

²⁹ *Ibidem*, s. 147; R. Kułski [w:] *Sądowe postępowanie...*, *op. cit.*, s. 92.

³⁰ A.G. Harla [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 194.

³¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. (Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296).

³² Dz.U. z 2018 r., poz. 771.

³³ Jak podkreślono w nauce prawa, wprowadzenie sformułowania „z urzędu” jest zbędne w sytuacji, gdy każdy organ postępowania cywilnego powinien działać z urzędu, jeśli w przepisie nie określono, z czyjej inicjatywy powinien on podjąć działania – zob. I. Kunic-ki, *Uchylenie rygору...*, *op. cit.*, s. 24.

³⁴ Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004 r. Nr 172, poz. 1804).

wniesiono po terminie albo nie uzupełniono w terminie jej braków, sąd odrzuca skargę, chyba że uzna, iż zachodzi podstawa do podjęcia czynności na podstawie art. 759 § 2. Na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi służy zażalenie”. Wobec zmiany dokonanej ustawą z dnia 16 września 2011 r.³⁵ prawodawca nadał przepisowi następującą treść: „Sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanego terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie, chyba że uzna, iż zachodzą podstawy do podjęcia czynności na podstawie art. 759 § 2. Na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi służy zażalenie”. W wyniku kolejnej zmiany dokonanej ustawą z dnia 10 lipca 2015 r.³⁶ dodano § 2. Zgodnie z brzmieniem tego artykułu sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie przepisanego terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie. Na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi służy zażalenie (art. 767³ § 1). Przepis art. 759 § 2 stosuje się odpowiednio (art. 767³ § 2).

Szczególne znaczenie przypisuje się natomiast zmianie wprowadzonej ustawą z dnia 22 marca 2018 r., gdy zamiast wyrażenia „sąd może z urzędu wydawać” wprowadzono słowa „sąd wydaje z urzędu”. Uznano wówczas w nauce prawa, że ustawodawca zastąpił powinność wydania zarządzenia w trybie art. 759 § 2 k.p.c. obowiązkiem podejmowania przez sąd odpowiednich działań³⁷. Do tej chwili sąd nie był zobligowany do wydawania komornikowi zarządzeń, natomiast taki ustawowy obowiązek został wprowadzony właśnie ustawą z dnia 22 marca 2018 r.³⁸ Wykreowano wobec sądu stanowczy obowiązek reagowania na nieprawidłowości w prowadzonym przez komornika postępowaniu egzekucyjnym³⁹. Zasadność wprowadzenia takiej zmiany została zakwestionowana

³⁵ Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381).

³⁶ Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1311).

³⁷ H. Pietrkowski, *Nadzór...*, op. cit., s. 150.

³⁸ *Ibidem*, s. 151.

³⁹ R. Reiwer [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwera, Warszawa 2019, s. 474.

w nauce prawa⁴⁰. Należy podkreślić, że sąd, działając na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., nie może naruszać praw stron i uczestników postępowania ani zastępować stron postępowania egzekucyjnego w zgłaszaniu wniosków niezbędnych do dokonania danej czynności. Nie powinien także zastępować strony w zaskarżeniu orzeczenia, skoro ma ona możliwość zadbania o ochronę własnego interesu, z czego nie skorzystała. Nadzór judykacyjny powinien przy tym zmierzać do ochrony interesów wszystkich uczestników postępowania⁴¹.

Wydanie zarządzenia będzie zatem mieć miejsce w razie braku skargi na czynności komornika i złożenia jedynie pisma z wnioskiem o wydanie przez sąd zarządzenia zmierzającego do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usunięcia spostrzeżonego uchybienia.

Ustawodawca wprowadza w tym wypadku działanie sądu z urzędu, ale nawet przy tak wyznaczonej kompetencji do dokonania czynności nie jest wykluczona aktywność strony, która chce wskazać sądowi na konieczność wydania takiego zarządzenia.

Wydanie przez sąd zarządzenia nastąpi więc przy braku skargi bądź pisma strony, przy podejmowaniu czynności w sytuacji rozpoznawania skargi na inną czynność komornika, w razie prowadzenia nadzoru nad czynnościami komornika, czy rozpoznawania zażalenia na postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności. Wydanie zarządzenia może być również następstwem decyzji podjętych w ramach kontroli rewiru przez prezesa sądu.

Od dnia 1 stycznia 2019 r. sąd korzysta natomiast z uprawnień przewidzianych w art. 759 § 2 k.p.c. w toku postępowania ze skargi w znacznie szerszym obszarze. Powinien więc badać z urzędu prawidłowość także innych niezaskarżonych czynności w trybie nadzoru z art. 759 § 2 k.p.c. W razie gdy zostanie dostrzeżone uchybienie, zawiera on w postanowieniu o zasadności skargi rozstrzygnięcie nie tylko co do tej skargi, lecz również w zakresie zarządzeń z art. 759 § 2 k.p.c.⁴² Wydanie zarządzenia w trybie tego przepisu ma miejsce

⁴⁰ I. Kunicki, *Uchylenie rygoru...*, *op. cit.*, s. 24.

⁴¹ G. Wolak, *O dopuszczalności zmiany w trybie art. 759 § 2 k.p.c. prawomocnego postanowienia komornika sądowego*, PPE 2019, nr 3, s. 28; J. Bodio, *Nadzór nad komornikami sądowymi i ich czynnościami*, Sopot 2023, s. 83.

⁴² R. Kułski [w:] *Sądowe postępowanie...*, *op. cit.*, s. 96.

także w przypadku odrzucenia skargi. Działania w zakresie nadzoru obejmują wobec tego sytuację, która występuje po bezskutecznym upływie terminu do wniesienia skargi, ale nawet przy takim zakresie uprawnienia sądu uznaje się, że aktywność sądu w żadnym wypadku nie może prowadzić do uchylenia prawomocnych postanowień komornika⁴³.

Dodano, że obowiązywanie normy wyprowadzonej z art. 759 § 2 k.p.c. nie oznacza dopuszczalności podważenia wszystkich czynności egzekucyjnych. Aktywność sądu została wzmocniona jedynie w zakresie, w jakim podejmuje on działania z urzędu możliwe ze względu na etap sprawy egzekucyjnej⁴⁴. Przy czym mają to być czynności egzekucyjne komornika, które zostały dokonane z naruszeniem przepisów o postępowaniu egzekucyjnym. Aczkolwiek nie każda taka czynność będzie wymagała usunięcia – będą to jedynie te czynności, których pozostawienie mogłoby stanowić przeszkodę w należyтым wykonaniu egzekucji⁴⁵.

Wobec powyższego przy uwzględnieniu celu nadzoru judykacyjnego zasadne stało się twierdzenie, że nie może być on realizowany w drodze zarządzeń zastępujących wnioski stron niezbędnych do dokonania określonej czynności egzekucyjnej. Nie mogą one pozostawać w sprzeczności z wnioskami stron, gdy decyzja co do podjęcia określonej czynności egzekucyjnej należy z mocy ustawy wyłącznie do strony. Tym samym przedmiotem zarządzeń wydawanych na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. mogą być tylko takie czynności, które komornik może wykonać z urzędu, bądź czynności, których nie podjął on mimo zgłoszenia przez stronę wniosku⁴⁶.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ T. Zembrzusi [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne Nowe wyzwania i perspektywy*, pod. red. J. Jagieły Warszawa 2020, s. 152. Choć wypowiedziano zdanie, że zgodnie z art. 759 § 2 k.p.c., w brzmieniu nadanym ustawą o komornikach sądowych, sąd z urzędu wyda je komornikowi zarządzenia. Obowiązek ten o charakterze stałego nadzoru judykacyjnego sprawowany jest niezależnie od inicjatywy samych stron podejmowanej w ramach skargi – zob. R. Reiwer [w:] *Prawa wierzyciela i ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022, s. 168.

⁴⁵ H. Pietrkowski, *Nadzór...*, *op. cit.*, s. 38.

⁴⁶ H. Pietrkowski [w:] *Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod. red. T. Ercińskiego, M. Dziurdy, Warszawa 2025, s. 47–48.

W nauce prawa wielokrotnie podkreślano, że zbyt szeroki nadzór nad czynnościami egzekucyjnymi godzi w obowiązującą w postępowaniu egzekucyjnym zasadę dyspozycyjności⁴⁷. Tymczasem działania podjęte na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. powinny być odzwierciedleniem zasady dyspozycyjności, wobec czego powinny się cechować nie tylko dopuszczalnością, ale przede wszystkim celowością, która ma doprowadzić do należytego wykonania egzekucji⁴⁸.

Te ogólne uwagi odnoszące się do instytucji nadzoru nad czynnościami komornika wypada teraz przenieść na płaszczyznę orzeczenia organu egzekucyjnego co do kosztów egzekucji sądowej. Zgodnie z art. 770 § 2 k.p.c. komornik ustala postanowieniem koszty postępowania egzekucyjnego wraz z ukończeniem tego postępowania. Wobec podjęcia takiej decyzji pojawia się rozbieżność w kwestii dopuszczalności podjęcia działań nadzorczych przez sąd co do niezaskarżonego orzeczenia o kosztach.

W przedmiocie sądowej kontroli postanowienia komornika dotyczącego kosztów postępowania egzekucyjnego najwięcej kontrowersji nadal wywołuje uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2007 r.⁴⁹ Sąd Najwyższy stwierdził, że treść art. 759 § 2 k.p.c., z której wynika uprawnienie do wydawania z urzędu komornikowi zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwania spostrzeżonych uchybień, jest na tyle pojemna i ogólna, że nie wyłącza ona możliwości ingerencji przez sąd – z urzędu – w treść prawomocnego postanowienia komornika ustalającego wysokość opłaty egzekucyjnej. W motywach znalazło się zdanie, że prawomocne postanowienie komornika nie korzysta ze wszystkich atrybutów prawomocności, które zostały przyznane orzeczeniom sądu. Argumentem za dopuszczalnością zmiany prawomocnego postanowienia komornika było odniesienie się do przedmiotu tego orzeczenia, którym było ustalenie opłaty

⁴⁷ A. Cudak, *Skarga...*, op. cit., s. 27; T. Zembrzusi [w:] *Sądowe postępowanie...*, op. cit., s. 154; A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom. IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, komentarz do art. 759, nb 13; A. Marciniak, *Nadzór judykacyjny nad czynnościami komornika*, PPE 2006, nr 11, s. 18; M. Dziewulska, *Nadzór z urzędu nad czynnościami komornika sądowego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, Warszawa 2025, s. 237; H. Pietrkowski [w:] *Postępowanie egzekucyjne...*, op. cit., s. 47–48.

⁴⁸ H. Pietrkowski [w:] *Postępowanie egzekucyjne...*, op. cit., s. 47–48; J. Bodio, *Nadzór...*, op. cit., s. 84.

⁴⁹ III CZP 16/07, OSNC 2008/6/58, Lex nr 276924.

egzekucyjnej, czyli opłaty należnej samemu komornikowi za dokonanie określonych czynności egzekucyjnych⁵⁰.

W uchwale z dnia 26 października 2016 r.⁵¹ Sąd Najwyższy przyjął, że art. 759 § 2 k.p.c. nie stanowi podstawy do obniżenia przez sąd z urzędu prawidłowo ustalonych opłat egzekucyjnych. W uzasadnieniu SN odwołał się do uchwały z dnia 19 kwietnia 2007 r. (III CZP 16/07), zaznaczając, że przyjęcie dopuszczalności zmiany prawomocnego postanowienia o kosztach postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. odnosiło się do postanowienia komornika, które ustalało te koszty w sposób nieprawidłowy.

⁵⁰ Należy zaznaczyć, że w wyroku z dnia 19 października 2005 r., V CK 642/04, Legalis nr 97253, SN uznał, że niezasadna byłaby ingerencja sądu w postanowienie komornika o kosztach postępowania na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., skoro żadna ze stron go nie zażądała, wskutek czego stało się ono prawomocne. Dokonanie takiej ingerencji przez sąd naruszałoby jedną z fundamentalnych zasad postępowania cywilnego, w tym postępowania egzekucyjnego, a mianowicie zasadę dyspozycyjności, wobec której przepis art. 759 § 2 k.p.c. ma charakter wyjątku, zaś wyjątków nie należy rozszerzać.

W zbiorze argumentacji przemawiających za niedopuszczalnością prowadzenia nadzoru odnośnie do prawomocnych czynności komornika znalazło się także sformułowanie o wprowadzeniu w art. 759 § 2 k.p.c. pojęcia „czynności egzekucyjne”, co wobec rozróżnienia określeń „czynność egzekucyjna” oraz „czynność komornika” nie obejmuje prawomocnego postanowienia dotyczącego wysokości opłaty egzekucyjnej. Zakres ingerencji sądu w postępowanie prowadzone przez komornika zależy też od tego, czy czynność dokonana przez niego jest prawomocna. Granicę do zastosowania nadzoru judykacyjnego wyznacza każdorazowo prawomocność postanowienia komornika – zob. M. Rzewuski, *Dopuszczalność zmiany przez sąd prawomocnego postanowienia komornika wadliwie ustalającego wysokość opłaty egzekucyjnej* – glosa – III CZP 16/07, M.Prawn. 2010, nr 6, s. 346–347.

W związku z wyrażonymi wątpliwościami co do objęcia nadzorem czynności procesowych komornika w nauce prawa istnieje pogląd o niezasadności tezy ograniczającej czynności egzekucyjne do czynności wiążących się ze stosowaniem środków przymusu, zmierzających do realizacji celu egzekucji, bowiem spowodowałyby to wyłączenie określonych czynności komorniczych spod nadzoru judykacyjnego sądu wykonywanego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. Przepis dotyczy nadzoru nad czynnościami komornika podejmowanymi w postępowaniu egzekucyjnym bez zamieszczenia w nim wyrażenia prowadzącego do ograniczenia tego zakresu do czynności określonych w § 1 art. 759 k.p.c. – zob. A. Olaś, *Pojęcie czynności egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* – cz. 1, PPC 2023, nr 3, s. 455.

Wyznaczenie nadzoru sądu w tym wypadku nastąpiło jednak w odniesieniu do kryterium funkcjonalnego, z uwagi na potrzebę zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usunięcia spostrzeżonych uchybień. Wobec czego należy uznać, że nadzór ten obejmuje nie tylko czynności egzekucyjne, ale i czynności procesowe dokonywane przez komornika w ramach postępowania egzekucyjnego w zakresie, w jakim jest to niezbędne dla osiągnięcia celu egzekucji. Nie ulega zatem wątpliwości, że nadzorowi podlegają czynności po zakończeniu egzekucji, jak rozstrzygnięcie o kosztach zakończonego lub umorzonego postępowania. A. Olaś, *Pojęcie czynności...*, op. cit., s. 456.

⁵¹ III CZP 63/16, OSNC 2017/7–8/77.

W wydanym dnia 10 sierpnia 2018 r. postanowieniu⁵² Sąd Najwyższy wskazał, że sąd może na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. z urzędu zmienić prawomocne postanowienie komornika, którym wadliwie ustalono wysokość opłaty egzekucyjnej. Uprawnoczenie się postanowienia komornika sądowego w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego i jego wykonanie nie uniemożliwia zmiany tego postanowienia przez sąd z urzędu na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.⁵³ Sąd Najwyższy w uzasadnieniu zaznaczył, że okoliczność wykonania orzeczenia komornika sądowego nie może stanowić przeszkody do zastosowania art. 759 § 2 k.p.c., gdyż jest to kwestia wtórna z punktu widzenia kompetencji sądu sprawującego nadzór nad komornikiem sądowym.

Właściwa zatem będzie jeszcze prezentacja poglądów nauki prawa odnoszących się do obszaru działania sądu w ramach instytucji zawartej w art. 759 § 2 k.p.c. Ocena ta została przedstawiona zarówno przed wydaniem przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 19 kwietnia 2007 r., jak i po tej decyzji, a wiązała się z możliwością podjęcia czynności nadzorczych przez sąd co do prawomocnego postanowienia o kosztach postępowania egzekucyjnego. W doktrynie zwrócono przede wszystkim uwagę na niebezpieczeństwo rozszerzenia uprawnień sądu na podstawie treści art. 759 § 2 k.p.c. Podstawowym i uniwersalnym sposobem korygowania uchybień pojawiających się w toku egzekucji jest bowiem skarga na czynności komornika. To strony tego postępowania w celu ochrony ich interesu powinny złożyć prawem przewidziany środek zaskarżenia. Nie można deprecjonować znaczenia skargi na czynność komornika. Niedopuszczalność zmiany przez sąd prawomocnego postanowienia komornika, wadliwie ustalającego wysokość opłaty egzekucyjnej, wynika z ustawy o komornikach sądowych, która zawiera podstawy odpowiedzialności komornika za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu powierzonych mu czynności⁵⁴.

⁵² III CZP 28/18, OSNC-ZD 2019/3/45.

⁵³ Sąd ma obowiązek skorygować wadliwe orzeczenie o kosztach postępowania egzekucyjnego i nie może być przeszkodą do podjęcia takiej decyzji – zgodnie z treścią art. 759 § 2 k.p.c. – argument, że korygowanie prawomocnych formalnie rozstrzygnięć narusza porządek prawny, ani też argument wskazujący na zasadę dyspozycyjności w postępowaniu egzekucyjnym. Zob. P. Grzegorzczak, *Granice nadzoru judykacyjnego sprawowanego nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, *Palestra* 2007, nr 9–10, s. 289–290.

⁵⁴ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 177.

Możliwość uchylania lub zmiany czynności komornika w trybie art. 759 § 2 k.p.c. po upływie terminu do wniesienia skargi na czynności komornika budzi poważne zastrzeżenia. Z przepisu art. 767 k.p.c. wynika dopuszczalność zaskarżenia każdej czynności komornika oraz jej zaniechania, dlatego kontrola sądu nad czynnościami komornika sprawowana jest przede wszystkim w ramach rozpoznawania skargi na czynności komornika, zaś przepis art. 759 § 2 k.p.c. w zakresie tej kontroli ma charakter wyjątkowy⁵⁵.

Jeszcze mocniej została podkreślona konieczność wyłączenia spod zakresu uprawnień sądu do wydania zarządzeń nadzorczych prawomocnych postanowień komornika przez A. Marciniaka⁵⁶. Przy czym postanowienia niekończące postępowania egzekucyjnego mogą być uchylane i zmieniane wskutek zmiany okoliczności sprawy albo wydania ich na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją RP, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą (art. 359 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)⁵⁷.

Z kolei wśród głosów wypowiadających się pozytywnie o tezie Sądu Najwyższego zamieszczonej w uchwale z dnia 19 kwietnia 2007 r. (III CZP 16/07) znajdujemy akceptację twierdzenia o niekorzystaniu przez prawomocne postanowienie komornika ze wszystkich atrybutów prawomocności, które zostały przyznane orzeczeniom sądu. Przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w k.p.c., jeśli przepisy szczególne nie stanowią inaczej (art. 13 § 2 k.p.c.). Przepisem szczególnym względem art. 365 k.p.c.⁵⁸ ma być właśnie art. 759 § 2 k.p.c. Wobec tego należy dać

⁵⁵ A. Marciniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 759, nb 13. Zob. także A. Marciniak, *Nadzór...*, *op. cit.*, s. 18.

⁵⁶ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2019, s. 111.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 112.

⁵⁸ W tekście jest wskazany art. 366 k.p.c., ale chodziłoby w tym wypadku o prawomocność tzw. materialną – pozytywną.

Wypada w tym miejscu wskazać, że w nauce prawa przedstawiono zdanie odmienne. A. Andruszkiewicz, *Zakres...*, *op. cit.*, s. 16, twierdzi, że w postępowaniu egzekucyjnym odpowiednie zastosowanie – w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – znajduje art. 365 k.p.c.

Z kolei SN w uchwale (7) z dnia 21 stycznia 1986 r., III CZP 63/85, OSNC 1986/9/131, Lex nr 3170, stwierdził, że przepis art. 365 k.p.c. ma odpowiednie zastosowanie do tych decyzji merytorycznych komornika, które podejmuje on w formie postanowienia. Do takich decyzji zalicza się postanowienie o ustaleniu kosztów egzekucji (art. 770 k.p.c.). Wobec czego niezaskarżenie przez zainteresowaną stronę tego postanowienia ma ten skutek, że orzeczenie to korzysta z atrybutów, o których mowa w art. 365 k.p.c. SN przyjął obowiązywanie tych

prymat zasadzie legalności działań komornika, a to przemawia za możliwością ingerencji w prawomocne postanowienie komornika, w tym także o kosztach postępowania egzekucyjnego⁵⁹.

Również jedna z ostatnich wypowiedzi doktryny zawiera stwierdzenie, że w chwili obecnej właściwe i uzasadnione jest sprawowanie nadzoru wobec czynności komornika, które zostały zakończone prawomocnym postanowieniem, co będzie dotyczyło uchylenia czynności zakończonych postanowieniami, które jednak nie kończą postępowania egzekucyjnego, tak jak ma to miejsce w przypadku błędnego ustalenia opłaty w postanowieniu, które nie zostało zaskarżone⁶⁰.

Z kolei Sąd Okręgowy w Gdańsku uznał za dopuszczalne dokonanie zmiany wysokości opłaty w sytuacji, gdy była ona w sposób nieuzasadniony zawyżona, mimo iż została prawidłowo wyliczona przez komornika. Podstawą tej decyzji było stwierdzenie, że kontrola legalności działania komornika w przypadku ustalania wysokości opłaty egzekucyjnej jest szczególnie uzasadniona i nie może być pozostawiona wyłącznie kontroli stron postępowania egzekucyjnego, lecz musi podlegać nadzorowi judykacyjnemu. Kontrola legalności sprawowana przez sąd na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. powinna być rozumiana szeroko⁶¹.

W glosie do orzeczenia podkreślono natomiast konieczność wyznaczenia granicy podjęcia przez sąd decyzji w ramach instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej poprzez wykonywanie nadzoru nad czynnościami komornika. Zamieszczona w tej instytucji – jako jej fundament – zasada słuszności w miarkowaniu opłaty egzekucyjnej nie pozwala na traktowanie prawidłowo obliczonej przez komornika opłaty egzekucyjnej za uchybienie, dając sądowi uprawnienie do obniżenia takiej opłaty przy braku prawidłowo złożonego wniosku o miarkowanie⁶².

skutków również co do postanowienia komornika o ustaleniu kosztów egzekucji, w którym wadliwie określił on wyższą wysokość opłaty za dokonaną czynność.

⁵⁹ G. Wolak, *O dopuszczalności zmiany...*, op. cit., s. 26–27.

⁶⁰ I. Gil [w:] *Komornicy sądowi wobec wezwań współczesności. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, T. Szybalskiego, Sopot 2025, s. 79–80.

⁶¹ Postanowienie SO w Gdańsku z dnia 12 kwietnia 2013 r., III Cz 308/13, OSP 2015/1/1, Lex nr 1723739.

⁶² Ł. Zamojski, *Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku z 12 kwietnia 2013 r., III Cz 308/13*, OSP 2015, nr 1, poz. 1, s. 12–15.

W wypowiedziach doktryny podkreślono zresztą, że zmiana opłaty egzekucyjnej nie zmierza do zapewnienia należytego wykonania egzekucji. Wątpliwe jest nawet stwierdzenie, że ustalona wysokość opłaty może stanowić spostrzeżone uchybienie. Tymczasem usunięciu w ramach nadzoru podlegają jedynie takie uchybienia, które są wynikiem wadliwego zastosowania przepisów procesowych⁶³.

W przypadku natomiast, gdy sąd rozpoznaje wniosek o obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej, powinien w pierwszej kolejności ustalić, czy opłata egzekucyjna została przez komornika prawidłowo naliczona. W razie stwierdzenia uchybień formalnych w tym zakresie sąd powinien podjąć czynności na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., a następnie dopiero rozpoznać wniosek o obniżenie wysokości opłaty. Podobnie powinien postąpić sąd w przypadku, gdy złożono wniosek o obniżenie wysokości opłaty i jednocześnie zaskarżono postanowienie o ustaleniu kosztów skargą na czynności komornika. Sąd nie może obniżyć wysokości opłaty egzekucyjnej, działając w trybie art. 759 § 2 k.p.c., skoro wydane przez niego zarządzenia muszą zmierzać do zapewnienia należytego wykonania egzekucji bądź usuwać spostrzeżone uchybienia⁶⁴. Prawidłowe ustalenie przez komornika wysokości opłaty sądowej nie może być więc zakwestionowane przez sąd na podstawie postanowienia z art. 759 § 2 k.p.c.⁶⁵

W ramach podsumowania tej części analizy pozostaje jedynie wskazanie na istnienie znacznych rozbieżności w interpretacji treści art. 759 § 2 k.p.c. dla wyznaczenia płaszczyzny działania sądu. Właściwe będzie zwrócenie uwagi na to, że zgodność udaje się uzyskać tylko co do tezy o wyznaczeniu granicy dla wydawania zarządzeń przez prawomocność orzeczenia kończącego postępowanie egzekucyjne⁶⁶.

⁶³ J. Studzińska [w:] A. Kościółek, J. Studzińska, *Koszty komornicze. Aspekty praktyczne*, So-pot 2024, s. 150.

⁶⁴ P. Biezuński, *Miarkowanie wysokości opłaty egzekucyjnej*, M.Prawn. 2013, nr 2, s. 108.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 108–109.

⁶⁶ M. Dziewulska, *Nadzór z urzędu...*, *op. cit.*, s. 287; H. Pietrkowski [w:] *Postępowanie egzekucyjne...*, *op. cit.*, komentarz do art. 759, uw. 7; J. Bródka, *Analiza uprawnień i wzajemnej relacji organów nadzorczych nad komornikiem sądowych oraz charakter jego odpowiedzialności dyscyplinarnej – zarys problemu*, PPE 2023, nr 7, uw. 2.1.; H. Pietrkowski, *Nadzór...*, *op. cit.*, s. 39; G. Wolak, *O dopuszczalności zmiany...*, *op. cit.*, s. 26; F. Zedler, *Nadzór...*, *op. cit.*, s. 984; Z. Świeboda, *Czynności nadzorcze...*, *op. cit.*, s. 33; W. Siedlecki [w:] *Kodeks postępowania...*, *op. cit.*, s. 1082.

Jeśli jednak wydane zostało przez sąd zarządzenie odnośnie do postanowienia w podmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego z powołaniem się na kompetencję wprowadzoną w art. 759 § 2 k.p.c., to powstanie potrzeba odpowiedzi na pytanie o dopuszczalność zaskarżenia takiego orzeczenia.

W treści art. 759 § 2 k.p.c. nie ma żadnego sformułowania, które odnosiłoby się do możliwości zainicjowania postępowania zażaleniowego co do wydanego przez sąd postanowienia. Z istoty regulacji mającej na celu usuwanie uchybień komornika, czy zapewnienia należytego wykonania egzekucji wynikałoby, że ustawodawca nie przewiduje zaskarżenia tego postanowienia. Należy się więc zgodzić z twierdzeniem, że postanowienie takie nie podlega zaskarżeniu jako zarządzenie zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwające spostrzeżone uchybienia. Inaczej natomiast przedstawia się ta sytuacja w przypadku wydania postanowienia, które rozstrzyga w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego, skoro na takie postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 770 § 5 k.p.c.).

Dopuszczalność wniesienia zażalenia na postanowienie sądu uchylające w trybie nadzoru nad egzekucją decyzję komornika przewidział Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 października 2023 r.⁶⁷ Podmiotem uprawnionym do zaskarżenia takiego postanowienia jest – obok stron postępowania egzekucyjnego i komornika – osoba, która wykonując obowiązki komornika, wydała postanowienie o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego, a następnie przestała zajmować to stanowisko, co nastąpiło z mocy prawa ze względu na rezygnację z pełnienia obowiązków komornika sądowego. Jest bowiem obecnie ten podmiot (jako podejmujący tę decyzję) inną osobą, której to postanowienie dotyczy, skoro odnosi się do niej wprost taka decyzja procesowa, co wpływa na jej sferę prawną. Odmiernym natomiast zagadaniem będzie istnienie stanu pokrzywdzenia tym konkretnym orzeczeniem, czyli tzw. *gravamen*.

W doktrynie twierdzi się, że zarządzenia nadzorcze sądu z art. 759 § 2 k.p.c. w zasadzie nie podlegają zaskarżeniu zażaleniem. Dopiero na czynność, której komornik dokonał na zarządzenie sądu wydane w trybie art. 759 § 2 k.p.c., będzie przysługiwała skarga na czynności komornika. Tylko wyjątkowo dopuszcza się zażalenie na

⁶⁷ III CZP 4/23, OSNC 2024/4/35, Lex nr 3615775.

postanowienie sądu wydane w trybie art. 759 § 2 k.p.c. w przypadku postanowienia sądu o zawieszeniu lub umorzeniu postępowania⁶⁸.

O ile jednak przyjmuje się dopuszczalność wniesienia zażalenia na postanowienie sądu wydane na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. w przypadku rozpoznawania skargi na postanowienie komornika w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego, które rozpoznaje ten sąd jako sąd drugiej instancji w składzie trzyosobowym (art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.), to już nie ma podstaw do dopuszczalności wydania takiego orzeczenia przez sąd drugiej instancji, który rozstrzyga o zasadności zażalenia wniesionego od postanowienia sądu pierwszej instancji, uznając je za niezasadne, przy jednoczesnej woli wydania odmiennego postanowienia opartego na treści art. 759 § 2 k.p.c.⁶⁹

Nie budzi wątpliwości kompetencja sądu odwoławczego – sądu okręgowego, czy sądu rejonowego orzekającego jako sąd drugiej instancji – do dokonywania czynności w sprawach egzekucyjnych, lecz ich podstawy nie stanowi art. 759 § 2 k.p.c., ale regulacje dotyczące kognicji sądu odwoławczego⁷⁰. Przepis art. 759 § 2 k.p.c. jest bowiem adresowany do sądów egzekucyjnych, którymi są sądy rejonowe. Przepis ten zamieszczono w dziale poświęconym organom egzekucyjnym, ich właściwości i regulacji postępowania egzekucyjnego w ogólności. Nakazuje to przyjąć, że przepis ten nie powinien być stosowany przez sądy drugiej instancji rozpoznające zażalenie w postępowaniu egzekucyjnym⁷¹. Takie stwierdzenie znalazło się w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2003 r. co do braku w ogóle przedmiotu zaskarżenia⁷².

⁶⁸ G. Wolak, *O dopuszczalności zmiany...*, op. cit., s. 9; P. Lewandowska, *Nadzór judykacyjny jako forma kontroli sądu nad komornikiem. Ograniczenia podejmowania przez sąd czynności nadzorczych w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, PPE 2017, nr 9, uw. 8.

⁶⁹ A. Sadza, *Granice kompetencji sądu rozpoznającego skargę na postanowienie referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym a nadzór judykacyjny z art. 759 § 2 k.p.c.*, PS 2020, nr 4, s. 85.

⁷⁰ A. Cudak, *Skarga...*, op. cit., s. 28.; J. Misztal-Konecka, *Czy nadzór nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c. zawsze sprawuje sąd rejonowy, przy którym działa komornik?*, PPC 2018 nr 3, s. 377; uchwała SN z dnia 20 maja 2003 r., III CZP 24/03, OSNC 2004/3/35.

⁷¹ D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego Komentarz. Tom. IV. Artykuły 730–1088*, pod red. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego, Warszawa 2014, komentarz do art. 759, nb 6. Z tego względu budzi zastrzeżenia odmienny pogląd prezentowany przez SN w uzasadnieniu postanowienia z dnia 22 marca 2007 r., III CZP 2/07, Lex nr 272471.

⁷² III CZP 24/03, OSNC 2004/3/35 – SN podzielił stanowisko doktryny, dodając, że wyniki wykładni systemowej przemawiają za jego trafnością. Przepis art. 759 § 2 k.p.c. znajduje się bowiem w dziale Kodeksu postępowania cywilnego, który został zatytułowany „Organy egzekucyjne, ich właściwość i postępowanie w ogólności”. Umieszczony zaś w tym samym dziale art. 758 k.p.c. określa organy egzekucyjne, stanowiąc, iż są nimi komornicy i sądy rejonowe.

Należy zatem dodać, że sąd drugiej instancji nie ma kompetencji do wydania postanowienia, które w związku z rozpoznaniem zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji co do zakończenia postępowania egzekucyjnego będzie zawierało zarządzenie o uchyleniu niezaskarżonego postanowienia o kosztach postępowania egzekucyjnego.

Nie będzie też uprawniony do wydania takiego zarządzenia sąd rejonowy, który rozpoznaje skargę na orzeczenie referendarza sądowego, skoro nie powinien mieć szerszej kompetencji niż sąd okręgowy, który orzekałby w przedmiocie zażalenia na postanowienie sądu w ramach dewolutywnego modelu postępowania odwoławczego⁷³.

6. Wnioski końcowe

Dalsze wzmacnianie nadzoru prowadzonego z urzędu należy ocenić negatywnie. Wielokrotnie zwracano w nauce prawa uwagę na to, że regulacja zawarta w art. 759 § 2 k.p.c. jest anachroniczna. Nie przystaje ona do obecnych realiów egzekucji sądowej⁷⁴. Trzeba co prawda podkreślić, że art. 759 § 2 k.p.c. statuuje prawo, a jednocześnie obowiązek sądu czuwania nad należytym prowadzeniem egzekucji, co w przypadku wczesnego wykrycia i usunięcia wadliwości umożliwi uniknięcie ich powielania, jak również zapobieżenie poważnym, a nawet niekiedy nieusuwalnym już skutkom⁷⁵ (gdyby miało to nastąpić w ramach skargi). Nadzór nad czynnościami komornika dokonywany na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. nie może jednak dotyczyć wszystkich czynności, gdyż prowadziłoby to do całkowitego wyeliminowania środków zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym⁷⁶.

⁷³ A. Sadza, *Granice...*, *op. cit.*, s. 88.

⁷⁴ A. Cudak [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 562, 565.

⁷⁵ J. Misztal-Konecka, *Czy nadzór nad komornikiem...*, *op. cit.*, s. 376.

⁷⁶ J. Bodio, *Nadzór...*, *op. cit.*, s. 88. Z tego też względu – jak podnosi się w nauce prawa – kontrola sądu nad czynnościami komornika sprawowana jest przede wszystkim w ramach rozpoznawania skargi na czynności komornika, podczas gdy art. 759 § 2 k.p.c. w zakresie takiej kontroli ma charakter wyjątkowy. Zob. A. Marciniak, *O konieczności nowego kształtu nadzoru judykacyjnego nad czynnościami komornika*, M.Prawn. 2025, nr 4, s. 246; A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania...*, *op. cit.*, komentarz do art. 759, nb 13. K. Korzan, *Sądowe postępowanie...*, *op. cit.*, s. 177 podnosił zaś, że nie można deprecjonować znaczenia skargi na czynność komornika wprowadzonej w art. 767 k.p.c.

Pomimo trwającej już kilkanaście lat intensywnej dyskusji co do zakresu stosowania art. 759 § 2 k.p.c. jako podstawy ingerencji sądu w prowadzone postępowanie egzekucyjne przez komornika, ustawodawca nadal nie podjął decyzji o całościowym, odrębnym uregulowaniu takiego postępowania, natomiast wprowadzając do art. 759 k.p.c. nowy paragraf 3, spowodował pojawienie się kolejnych wątpliwości, które wywołuje również czynność komornika w postaci orzeczenia o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego. Skoro jednak takiej nowelizacji ustawodawca nie przewiduje, to powinien przynajmniej dookreślić obszar działania sądu w oparciu o kompetencję zawartą w art. 759 § 2 k.p.c. Przy czym nieodzowne byłoby zdecydowanie o dalszym postępowaniu w przypadku wydawania przez sąd zarządzeń nadzorczych. Aktualizuje się bowiem w tym momencie potrzeba zaznaczenia granic postępowania odwoławczego od wydanego przez sąd postanowienia. Zasadne staje się wyznaczenie zakresu związania sądu wydanym przez siebie zarządzeniem, zwłaszcza z uwagi na związanie komornika oceną prawną zawartą w wydanym zarządzeniu, podczas gdy nie ma żadnego uregulowania ustawodawcy co do wyłączenia sędziego, który rozpoznaje skargę na czynności komornika, podjętą w następstwie wydanego zarządzenia nadzorczego⁷⁷.

Dalsze uwagi krytyczne odnoszą się do postępowania wiążącego się z rozpoznaniem środka zaskarżenia co do postanowienia wydanego w przedmiocie nadzoru nad czynnościami komornika dotyczącymi kosztów postępowania egzekucyjnego. Istotna jest różnica, gdy chodzi o postępowanie zainicjowane skargą na orzeczenie referendarza sądowego i postanowienie sądu. Odnoszą się one nie tylko do składu sądu orzekającego jako sądu drugiej instancji, ale też do treści rozstrzygnięcia zawartego w brzmieniu przepisu co do utrzymania bądź zmiany postanowienia referendarza sądowego i przepisów art. 386, 386 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. w razie wydania orzeczenia przez sąd rejonowy jako sąd drugiej instancji.

⁷⁷ Zob. w tym przedmiocie A. Olaś, *Czy w postępowaniu egzekucyjnym sąd jest związany wydanym przez siebie uprzednio w trybie art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego rozstrzygnięciem nadzorczym?*, PPC 2022, nr 2, s. 393–407. W podsumowaniu rozważań nad tym zagadnieniem autor podnosi, że zmiana oceny prawnej w zakresie kwestii rozstrzygniętej w uprzednio wydanym w trybie art. 759 § 2 k.p.c. postanowieniu nadzorczym nie uzasadnia odstąpienia od zasady związania sądu wydanym postanowieniem, co nie pozwala na jego zmianę, uchylenie bądź faktyczne pozbawienie skutków prawnych przez wydanie kolejnego rozstrzygnięcia nadzorczego opartego na odmiennej od poprzedniej ocenie prawnej skutkującej sprzecznym z uprzednim rozstrzygnięciem co do kierunku i treści czynności egzekucyjnych nakazanych komornikowi sądowemu (*Ibidem*, s. 404).

Zasadnie więc zgłoszono w nauce postulat usunięcia z systemu prawa egzekucyjnego urzędowego nadzoru sądowego nad czynnościami komornika przez uchylenie przepisów art. 759 § 2 k.p.c. i art. 767⁷⁸ § 2 k.p.c. W ten sposób sąd będzie mógł sprawować nadzór judykacyjny nad czynnościami komornika w zasadzie za pomocą właściwych dla postępowania egzekucyjnego szczególnych środków zaskarżenia i stosownie do obowiązującej w tym postępowaniu zasady dyspozycyjności⁷⁸.

Nie ma natomiast aż tak dużych kontrowersji w przypadku nadzoru sądu nad postanowieniem komornika dotyczącym kosztów postępowania egzekucyjnego, który jest realizowany w ramach postępowania zainicjowanego wniesieniem skargi na czynności komornika. W tym wypadku największe wątpliwości odnoszą się do różnic dotyczących toku postępowania rozpoznawczego, które wiążą się z postępowaniem prowadzonym przez referendarza sądowego i wydanym przez niego orzeczeniem. Ocena prawidłowości i zasadności wydanego przez referendarza sądowego orzeczenia w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego jest dokonywana przez sąd rejonowy, który rozpoznaje skargę jako sąd drugiej instancji, ale w składzie jednego sędziego, podczas gdy zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie kosztów postępowania egzekucyjnego jest rozpoznawane przez sąd rejonowy, który orzeka jako sąd drugiej instancji, ale w składzie trzyosobowym.

Z kolei bez względu na tok postępowania odnoszącego się do postanowienia komornika o kosztach postępowania egzekucyjnego w następstwie złożonej skargi nie da się zaakceptować decyzji ustawodawcy o wprowadzeniu w art. 767 § 6 zd. 1 k.p.c. możliwości – w razie uwzględnienia skargi – obciążenia komornika kosztami postępowania wywołanego skargą w przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika⁷⁹. Regulacja ta narusza bowiem podstawowe reguły systemu postępowania egzekucyjnego⁸⁰.

⁷⁸ A. Marciniak, *O konieczności...*, op. cit., s. 251.

⁷⁹ Co do pojęcia oczywistego naruszenia prawa zob. J. Derlatka, *Obciążenie komornika kosztami postępowania wywołanego skargą na podstawie art. 767 § 6 k.p.c.*, PiP 2023, nr 1, s. 101–103.

⁸⁰ J. Misztal-Konecka, *Legitymacja komornika do wnoszenia zażalenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym* [w:] *Środki zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Zbiór studiów*, pod red. J. Misztal-Koneckiej, Sopot 2017, s. 108. Zob. również uwagi M. Lewandowskiego, *Możliwość obciążenia komornika kosztami postępowania skargowego – wybrane zagadnienia na tle wykładni art. 767 § 6 k.p.c.*, PPE 2020, nr 3, s. 21 i nast.

STRESZCZENIE **Sądowa kontrola postanowień komornika sądowego w przedmiocie kosztów egzekucji**

Komornik wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego wydaje postanowienie o ustaleniu kosztów egzekucji. Na tę czynność przysługuje środek zaskarżenia w postaci skargi, co prowadzi do zainicjowania postępowania sądowego. Prawdliwość i zasadność podjętej przez komornika decyzji podlega ocenie przez sąd w ramach rozpoznania skargi przez referendarza sądowego lub sędziego. O ile tok takiego postępowania rozpoznawczego prowadzonego przez sąd czy referendarza sądowego nie będzie się różnił, to znaczne odmienności wiążą się już z przeprowadzeniem dalszego postępowania zainicjowanego skargą na orzeczenie referendarza lub zażaleniem na postanowienie sądu. Rozpoznanie zażalenia następuje w składzie trzyosobowym, podczas gdy skargę rozpoznaje jeden sędzia. W przypadku wydanego w pierwszej instancji postanowienia, gdy jego waga lub precedensowy charakter za tym przemawiają, zażalenie może być rozpoznane przez sąd okręgowy.

Niezależnie od prowadzenia oceny prawdziwości i zasadności decyzji komornika co do kosztów egzekucji mogą one podlegać takiej ocenie również w ramach instytucji wydawania przez sąd zarządzeń nadzorczych w trybie art. 759 § 2 k.p.c. Zakres kompetencji referendarza sądowego, czy też sędziego wydającego orzeczenie z nakazem odpowiedniego zachowania komornika nie jest ściśle wyznaczony przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, będąc tematem polemiki naukowej, przy jednoczesnym wydaniu rozbieżnych orzeczeń przez Sąd Najwyższy. Zagadnienie kontroli postanowienia komornika o kosztach postępowania egzekucyjnego na każdej z tych płaszczyzn regulacji ustawowej jest przedmiotem analizy przeprowadzonej w niniejszym opracowaniu.

Słowa kluczowe: komornik, nadzór nad komornikiem, egzekucja sądowa, koszty egzekucji, skarga na czynności komornika, nadzór sądowy

ABSTRACT **Judicial Review of Judicial Officer's Decisions on Enforcement Costs**

dr hab. Ireneusz Wolwiak, Institute of Law, Faculty of Law and Administration,
University of Silesia in Katowice; ORCID: 0000-0002-6894-058X

With completion of the enforcement proceedings, the bailiff issues a decision determining the costs of enforcement. This action may be appealed against in the form of a complaint, leading to the initiation of court proceedings. The correctness and justification of the decision made by the bailiff is subject to assessment by the court, as part of the examination of the complaint conducted either by a court registrar or by a judge. While the course of such proceedings will not differ, there will be significant differences in the conduct of further proceedings initiated by a complaint against a ruling of a registrar or an appeal against a court decision.

The appeal is examined by a three-judge panel, while the complaint is examined by a single judge. In the case of a first-instance decision, if its importance or precedent-setting nature warrants, the appeal may be considered by the district court. Regardless of the assessment of the correctness and

validity of the bailiff's decision regarding the costs of enforcement, they may also be subject to such assessment within the framework of the institution of the court issuing supervisory orders pursuant to Article 759 § 2 of the Code of Civil Procedure. The scope of competences of a court registrar or a judge issuing a ruling ordering the appropriate conduct of a bailiff is not strictly defined by the provisions of the Code of Civil Procedure, being the subject of scientific polemics, while the Supreme Court has issued divergent rulings. The issue of controlling the bailiff's decision on the costs of enforcement proceedings at each of these levels of statutory regulation became the subject of the analysis contained in the study.

Keywords: *bailiff, supervision over bailiff, judicial execution, costs of enforcement, appeal against a court enforcement officer's actions, judicial supervision*

Bibliografia/References

- Andruszkiewicz A., *Zakres obowiązywania art. 759 § 2 KPC w odniesieniu do prawomocnych postanowień komornika kończących postępowanie egzekucyjne*, PPE 2018, nr 9.
- Biezuński P., *Miarkowanie wysokości opłaty egzekucyjnej*, M.Prawn. 2013, nr 2.
- Bodio J., *Nadzór nad komornikami sądowymi i ich czynnościami*, Sopot 2023.
- Bródka J., *Analiza uprawnień i wzajemnej relacji organów nadzorczych nad komornikiem sądowym oraz charakter jego odpowiedzialności dyscyplinarnej – zarys problemu*, PPE 2023, nr 7.
- Cieślak S. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024.
- Cudak A., *Skarga na czynności komornika*, Sopot 2015.
- Cudak A. [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.
- Derlatka J., *Ewolucja przepisów o zażaleniu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym a dewolutywny paradygmat postępowania zażaleniowego*, PPE 2023, nr 3.
- Drabik M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 429–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023.
- Dziewulska M., *Nadzór z urzędu nad czynnościami komornika sądowego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, Warszawa 2025.
- Gil I. [w:] *Komornicy sądowi wobec wezwań współczesności. Księga jubileuszowa z okazji XX-lecia Samorządu Komorniczego w Apelacji Szczecińskiej*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, T. Szybalskiego, Sopot 2025.
- Grzegorzczak P., *Granice nadzoru judykacyjnego sprawowanego nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, Palestra 2007, nr 9–10.
- Harla A.G. [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.

Julke G., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2007 r., III CZP 16/07*, PPE 2008, nr 1–2.

Jagiela J., *Zasady egzekwowania kosztów postępowania egzekucyjnego ustalonych przez komornika sądowego*, PS 2015, nr 5, s. 28.

Jagiela J. [w:] *Zasady dochodzenia kosztów egzekucji sądowej*, pod red. A. Marciniaka, So-pot 2016.

Jaworski A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, Legalis/el. 2024.

Korzan K., *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986.

Kulski R. [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy*, pod red. J. Jagiely, Warszawa 2020.

Kunicki I. [w:] *Kodeksu postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. IV. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Kunicki I., *Dopuszczalność w postępowaniu egzekucyjnym środka zaskarżenia nieuregu-lowanego expressis verbis w przepisach prawa egzekucyjnego*, Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych 2023, nr 4.

Lewandowska P., *Nadzór judykacyjny jako forma kontroli sądu nad komornikiem. Ogra-niczenia podejmowania przez sąd czynności nadzorczych w trybie art. 759 § 2 k.p.c.*, PPE 2017, nr 9.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2019.

Marciniak A., *Nadzór judykacyjny nad czynnościami komornika*, PPE 2006, nr 11.

Marciniak A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. IV. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

Marciniak A., *O konieczności nowego kształtu nadzoru judykacyjnego nad czynnościami komornika*, M.Prawn. 2025, nr 4.

Misztal-Konecka J., *Czy nadzór nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c. zawsze spra-wuje sąd rejonowy, przy którym działa komornik?*, PPC 2018, nr 3.

Olaś A., *Czy w postępowaniu egzekucyjnym sąd jest związany wydanym przez siebie uprzed-nio w trybie art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego rozstrzygnięciem nadzorczym?*, PPC 2022, nr 2.

Olaś A., *Pojęcie czynności egzekucyjnych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym – cz. 1*, PPC 2023, nr 3.

Pietrkowski H., *Nadzór nad czynnościami komornika po zmianach wprowadzonych usta-wą z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych*, PS 2019, nr 6.

Pietrkowski H. [w:] *Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, pod. red. T. Erciń-skiego, M. Dziurdy, Warszawa 2025.

Reiwer R. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019.

Reiwer R. [w:] *Prawa wierzyciela i ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022.

Rzewuski M., *Dopuszczalność zmiany przez sąd prawomocnego postanowienia komornika wadliwie ustalającego wysokość opłaty egzekucyjnej – glosa – III CZP 16/07*, M.Prawn. 2010, nr 6.

Sadza A., *Granice kompetencji sądu rozpoznającego skargę na postanowienie referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym a nadzór judykacyjny z art. 759 § 2 k.p.c.*, PS 2020, nr 4.

Sadza A., *Zmiany w przepisach o skardze na orzeczenie referendarza sądowego wprowadzone nowelizacją KPC z 9.3.2023 r.*, M.Prawn. 2024, nr 4.

Szachta J., *Zasada dyspozycyjności stron postępowania egzekucyjnego*, Sopot 2022.

Siedlecki W. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod. red. Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1976.

Studzińska J. [w:] A. Kościółek, J. Studzińska, *Koszty komornicze. Aspekty praktyczne*, Sopot 2024.

Świeboda Z., *Czynności nadzorcze sądu w trybie art. 759 §2 KPC*, Palestra 1977, nr 2.

Świeczkowski J., *Ograniczenie nadzoru sądu nad czynnościami komornika w trybie art. 759 § 2 k.p.c. a odpowiedzialność odszkodowawcza komornika*, Gdańskie Studia Prawnicze 2012, nr 3.

Wengerek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, t. 1, Warszawa 1994.

Wolak G., *O dopuszczalności zmiany w trybie art. 759 § 2 k.p.c. prawomocnego postanowienia komornika sądowego*, PPE 2019, nr 3.

Zamojski Ł., *Glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku z 12 kwietnia 2013 r.*, III Cz 308/13, OSP 2015, nr 1.

Zawistowski D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. IV. Artykuły 730–1088*, pod red. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego, Warszawa 2014.

Zedler F., *Nadzór sądu nad czynnościami komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.*, Nowe Prawo 1975, nr 7–8.

Zembrzusi T. [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Nowe wyzwania i perspektywy*, pod. red. J. Jagieły Warszawa 2020.

Zembrzusi T. [w:] *Prawa wierzyciela i ochrona dłużnika w egzekucji sądowej. Teoria i praktyka*, pod red. H. Bednorz-Godyń, A. Marciniaka, Warszawa 2022.

Wierzyciel prowadzący egzekucję a wierzyciel przyłączający się do egzekucji

1. Wprowadzenie. Zagadnienia terminologiczne

O wierzycielu bądź wierzycielach prowadzących egzekucję stanowią przepisy art. 952¹ § 3 k.p.c., art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c., art. 1064⁶ § 1 k.p.c.¹, o przyłączeniu się wierzyciela do egzekucji – przepisy art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c., art. 1064¹² § 1 k.p.c.², natomiast o przyłączeniu się wierzyciela do postępowania egzekucyjnego – art. 927 § 1 k.p.c. Wyłania się zatem kwestia rozumienia tych pojęć oraz relacji zachodzącej między wierzycielem prowadzącym egzekucję i wierzycielem przyłączającym się do egzekucji, w szczególności zakresu uprawnień wierzyciela prowadzącego egzekucję i przyłączającego się do egzekucji.

¹ Przepis art. 952¹ § 3 k.p.c. stanowi o prowadzeniu egzekucji przez kilku wierzycieli, art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c. – o wierzycielach, którzy prowadzili egzekucję, zaś art. 1064⁶ § 1 k.p.c. – o wierzycielu dotychczas prowadzącym egzekucję.

² Przepis art. 927 § 2 k.p.c. stanowi o przyłączeniu się wierzyciela do egzekucji, art. 930 § 1 k.p.c. – o przyłączeniu się kolejnych wierzycieli do egzekucji, art. 1064¹² § 1 k.p.c. – o innych wierzycielach mogących przyłączyć się do egzekucji.

Przybliżenie zarysowanego problemu wymaga jednak poprzedzenia uwagami o charakterze terminologicznym. Nie wchodząc w szczegółową analizę problematyki prowadzenia egzekucji, należy stwierdzić, że wbrew literalnej treści art. 952¹ § 3 k.p.c., art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c. oraz art. 1064⁶ § 1 k.p.c. stanowiących o prowadzeniu egzekucji przez wierzyciela bądź wierzycieli, egzekucję wszczyna i prowadzi organ egzekucyjny na rzecz wierzyciela w celu zaspokojenia jego roszczenia³, a nie wierzyciel⁴. Ustawodawca we wskazanych wyżej przepisach posłużył się zatem skrótem myślowym jako zwięzłym i prostszym w użyciu, i takie też sformułowanie będzie używane w niniejszym opracowaniu, przy uwzględnieniu poczynionego zastrzeżenia.

Z kolei przyłączenie się do egzekucji, o którym stanowią przepisy art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c. oraz art. 1064¹² § 1 k.p.c., w istocie nie jest „przyłączeniem się do egzekucji” przez samego wierzyciela, lecz „przyłączeniem wierzyciela do egzekucji”. Dlatego też w dalszej części opracowania co do zasady posłużono się zwrotem o „przyłączeniu do egzekucji”, a nie ustawowym o „przyłączeniu się do egzekucji”, chociaż pojęcia te niekiedy ze względów redakcyjnych są używane zamiennie. Należy przy tym zauważyć, że przyłączenie wierzyciela następuje do postępowania egzekucyjnego, w ramach którego prowadzona jest egzekucja, a nie do egzekucji w ścisłym tego słowa znaczeniu, rozumianej jako stosowanie przez organy egzekucyjne środków przymusu w celu uzyskania od dłużnika świadczenia należnego wierzycielowi ustalonego w tytule wykonawczym⁵. Stąd też właściwe jest sformułowanie zawarte w art. 927 § 1 k.p.c. stanowiącym o przyłączeniu wierzyciela do postępowania egzekucyjnego, a nie w art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c. oraz art. 1064¹² § 1 k.p.c. stanowiących o przyłączeniu się do egzekucji. Wydaje się, że ustawodawca, posługując się we wskazanych przepisach zwrotem o przyłączeniu się wierzyciela do egzekucji, uczynił to dla podkreślenia jedności postępowania

³ W. Grajdura, *Przyłączenie się wierzyciela do egzekucji z nieruchomości*, PS 2008, nr 11–12, s. 83.

⁴ Więcej na temat wszczęcia egzekucji zob. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 273 i nast.

⁵ W kwestii wzajemnego stosunku pojęć „postępowanie egzekucyjne” i „egzekucja” zob.: W. Broniewicz, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP 1980, nr 8, s. 48; A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 22 i nast.

egzekucyjnego powstałego z połączenia odrębnych postępowań egzekucyjnych i jedności objętej nimi egzekucji skierowanej do tej samej nieruchomości⁶. Zwrot „przyłączenie się do egzekucji” wskazuje ponadto pośrednio na wszczęcie egzekucji z nieruchomości jako moment początkowy, od którego kolejny wierzyciel może być przyłączony do toczącego się postępowania egzekucyjnego⁷. Zatem dla uproszczenia oraz podkreślenia momentu początkowego, od którego może nastąpić przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji, w niniejszym opracowaniu posłużono się terminem „przyłączenie do egzekucji”, a nie terminem „przyłączenie do postępowania egzekucyjnego”.

2. Charakter egzekucji

Przyłączenie wierzyciela do egzekucji pozostaje w ścisłym związku z singularnym charakterem egzekucji sądowej świadczeń pieniężnych. Wprawdzie zgodnie z art. 803 k.p.c. egzekucja może być prowadzona ze wszystkich części majątku dłużnika, jednak przedmiotem egzekucji nie może być cały majątek dłużnika obejmujący ogół przysługujących mu praw majątkowych lub jego część, np. spadek (art. 779 k.p.c.), lecz poszczególne składniki tego majątku⁸. Wyjątkiem jest egzekucja przez zarząd przymusowy albo sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, która obejmuje swoim zakresem łącznie zespół składników majątkowych i niemajątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego dłużnika⁹.

⁶ Co do tożsamości egzekucji z tej samej nieruchomości zob. uzasadnienie do projektu ustawy z dnia 9 marca 2023 r., o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 614), druk sejmowy Sejmu IX kadencji nr 2650 uw. 108(a).

⁷ M. Tyczka [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, t. 2, pod red. E. Wengerka, Warszawa 1994, s. 213; T. Żyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 1072; M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, s. 1373.

⁸ W kwestii singularnego charakteru egzekucji sądowej zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 34. Jako najbardziej zbliżoną do egzekucji uniwersalnej, tj. obejmującej cały majątek dłużnika, wskazuje się upadłość dłużnika obejmującą likwidację majątku upadłego (art. 306 i nast. ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe, t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 794 ze zm.; dalej: pr. upadł.).

⁹ Określenie przedsiębiorstwa zawiera przepis art. 55¹ k.c., a gospodarstwa rolnego – przepis art. 55³ k.c.

Singularny charakter egzekucji nie stoi jednak na przeszkodzie prowadzeniu w ramach jednego postępowania egzekucyjnego kilku egzekucji z różnych składników majątkowych tego samego dłużnika¹⁰. Możliwość prowadzenia kilku egzekucji sądowych z tego samego składnika majątku dłużnika eliminują bowiem przepisy o zbiegu egzekucji (sądowych, sądowej i administracyjnej), o połączeniu postępowań egzekucyjnych, a w jego ramach o przyłączeniu kolejnego wierzyciela do toczącej się już egzekucji¹¹. Każda z tych instytucji dotyczy jednak skierowania egzekucji do tego samego składnika majątku dłużnika, ale w innym stanie faktycznym¹². Przyłączenie wierzyciela do egzekucji jest zatem jednym ze sposobów eliminacji prowadzenia kilku egzekucji świadczeń pieniężnych z tej samej rzeczy lub prawa. Instytucja ta nie wchodzi w rachubę w przypadku skierowania do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego egzekucji świadczenia pieniężnego i niepieniężnego albo kilku egzekucji świadczeń niepieniężnych z tych samych przyczyn, z których nie może mieć miejsca zbieg egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych oraz egzekucji świadczeń niepieniężnych. Zatem w razie skierowania do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego dłużnika egzekucji świadczenia pieniężnego i niepieniężnego należy prowadzić egzekucję świadczenia niepieniężnego, natomiast los egzekucji świadczenia pieniężnego będzie zależał od charakteru egzekucji świadczenia niepieniężnego¹³. Z kolei w przypadku skierowania do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego egzekucji kilku świadczeń niepieniężnych, problem ich dalszego prowadzenia powinien być rozwiązany według właściwych przepisów prawa materialnego poza postępowaniem egzekucyjnym¹⁴.

¹⁰ Singularny charakter egzekucji jest przejawem obowiązującej w sądowym postępowaniu egzekucyjnym zasady, że z tego samego składnika majątku dłużnika (przedmiotu) może być prowadzona tylko jedna egzekucja.

¹¹ Więcej na temat połączenia postępowań egzekucyjnych zob. J. Jagieła, *Połączenie kilku sądowych postępowań egzekucyjnych toczących się co do nieruchomości. Zagadnienia wybrane*, PPE 2024, nr 2, s. 44 i nast.

¹² Co do poszczególnych przypadków połączenia postępowań egzekucyjnych z nieruchomości zob. J. Jagieła, *Połączenie...*, *op. cit.*, s. 44 i nast.

¹³ Por. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 294–295.

¹⁴ Por. F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 2, Toruń 1995, s. 65.

3. Przyłączenie wierzyciela do egzekucji

Wypowiedzi przedstawicieli doktryny o przyłączeniu wierzyciela do egzekucji dotyczą zasadniczo egzekucji świadczeń pieniężnych z nieruchomości. Instytucja ta jest na ogół pomijana w przypadku egzekucji z innego prawa majątkowego dłużnika (z ruchomości, wierzytelności, praw majątkowych). Wynika to zapewne z faktu, że o przyłączeniu wierzyciela do egzekucji stanowią wyłącznie przepisy regulujące postępowanie egzekucyjne z nieruchomości. W związku z tym niekiedy przyjmuje się, że przyłączenie do egzekucji jest charakterystyczne niemal wyłącznie dla egzekucji z nieruchomości, gdyż instytucja ta nie występuje przy innych sposobach egzekucji świadczeń pieniężnych, z wyjątkiem egzekucji przez zarząd przymusowy¹⁵. Z tego też względu podaje się w wątpliwość, czy konstrukcja przyłączenia wierzyciela do egzekucji ma w ogóle rację bytu w przypadku innych sposobów egzekucji. Wskazuje się, że między przyłączeniem kolejnego wierzyciela do egzekucji z nieruchomości (art. 927 k.p.c.) a innymi sposobami egzekucji istnieje podstawowa różnica – w przypadku tych drugich mamy do czynienia z tyłoma postępowaniami egzekucyjnymi, ile zostało złożonych wniosków o wszczęcie egzekucji. W każdym z tych postępowań zachodzi więc konieczność dokonania zajęcia, co stanowi pierwszą czynność egzekucyjną, i jest oczywiste, że zajęcie realizowane będzie w ramach danego postępowania tylko w interesie i na rzecz wierzyciela, który to postępowanie zainicjował. Przy egzekucji z nieruchomości natomiast toczyć się może tylko jedno postępowanie egzekucyjne i jedna egzekucja. To zaś oznacza, że możliwe jest tylko jedno zajęcie, które będzie skuteczne w takim samym stopniu dla wierzyciela inicjującego postępowanie egzekucyjne, jak i dla każdego, kto do tego postępowania się przyłączył lub przyłączy¹⁶.

Pogląd ten nie wydaje się uzasadniony przede wszystkim ze względu na wskazany wyżej singularny charakter egzekucji sądowej, z którego wynika, że z jednego składnika majątku dłużnika może być prowadzona tylko jedna egzekucja. Należy podkreślić, że zasada jednej egzekucji sądowej z jednego składnika

¹⁵ W. Grajdura, *Przyłączenie ...*, op. cit., s. 74. Podobnie T. Zembrzuski, *Przyłączenie się wierzyciela do egzekucji sądowej z nieruchomości*, PPE 2024, nr 1, s. 36.

¹⁶ W. Grajdura, *Przyłączenie...*, op. cit., s. 84–85.

majątku dłużnika obowiązuje zasadniczo w odniesieniu do wszystkich sposobów egzekucji świadczeń pieniężnych, nie tylko w przypadku egzekucji z nieruchomości i praw, do których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio¹⁷. Odmienny może być jedynie sposób przyłączenia tego wierzyciela do toczącej się już egzekucji, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania.

Przyłączenie do egzekucji dotyczy egzekucji w znaczeniu przedmiotowym, rozumianej jako egzekucja skierowana do tego samego składnika majątku dłużnika¹⁸. Pod względem podmiotowym, w razie przyłączenia kolejnego wierzyciela do egzekucji, prowadzone jest bowiem tyle postępowań egzekucyjnych, a w ich ramach egzekucji, ilu wierzycieli dysponujących tytułami wykonawczymi skierowało egzekucję do tej samej rzeczy (prawa), przy czym los tych postępowań w odniesieniu do poszczególnych wierzycieli może być różny¹⁹. Jak podkreśla A.W. Bartz, mimo połączenia każde z tych postępowań zachowuje jednak swój byt samoistny, może zatem każde dla siebie niezależnie od innych postępowań być zawieszone lub umorzone²⁰.

¹⁷ Na przyłączenie do egzekucji dalszych wierzycieli w przypadku innych sposobów egzekucji wskazuje m.in.: F. Zedler, *Zaspokojenie wierzytelności banku w podziale sumy uzyskanej w egzekucji*, Pr.Bank. 1995, nr 2, s. 76; E. Jaceczko [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Lex/el 2024 r., s. 1083; A. Adamczuk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. M. Manowskiej, Warszawa 2021, t. 2, s. 1251. Na przyłączenie się do egzekucji w przypadku egzekucji z ruchomości wskazują wprost: I. Wolwiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego (cz. 3 pod red. A. Olasias), Legalis/el. 2024, uw. 8 do art. 851; I. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Legalis/el. 2024, uw. 2 do art. 951. Na możliwość przyłączenia wierzyciela do egzekucji w przypadku sposobów egzekucji innych niż z nieruchomości zdaje się wskazywać również wypowiedź A. Marciniaka, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 133. Autor ten, wskazując ograniczenia uprawnień wierzycieli egzekwujących w postępowaniu egzekucyjnym, zaznacza, że niedopuszczalne jest żądanie przez wierzyciela przystępującego do egzekucji powtórzenia czynności już dokonanych (art. 927 k.p.c.), natomiast zgodnie z art. 851 k.p.c. wierzyciel, na rzecz którego dokonano nowego zajęcia ruchomości uprzednio zajętej na rzecz innego wierzyciela, może żądać sprawowania zajętej ruchomości na podstawie protokołu.

¹⁸ Należy zaznaczyć, że przedmiot egzekucji jest niekiedy ujmowany także jako świadczenie, które jest egzekwowane. Mówiąc inaczej – jako to, co jest egzekwowane, a nie to, do czego egzekucja jest skierowana. Zob. np. art. 763 § 3 k.p.c., aczkolwiek zasadniczo pod pojęciem „przedmiot egzekucji” rozumie się rzecz lub prawo, do którego skierowana jest egzekucja.

¹⁹ M. Bociąga, *Zbycie nieruchomości w toku postępowania egzekucyjnego*, M.Prawn. 2007, nr 15, s. 870.

²⁰ A.W. Bartz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego: zbiór aktualnych pytań prawnych, rozstrzygniętych przez Komitet Redakcyjny „Polskiego Procesu Cywilnego”*, oprac. J.J. Litauer, W. Świąciecki, Łódź, 1949, s. 392.

Pomimo licznych wypowiedzi dotyczących problematyki przyłączenia wierzyciela do egzekucji świadczeń pieniężnych z nieruchomości niektóre kwestie nadal budzą wątpliwości, co jest przedmiotem rozbieżnych stanowisk doktryny, bądź nie zostały dotychczas dostrzeżone, chociaż mogą nasuwać wątpliwości. Wątpliwości te są aktualne także w przypadku przyłączenia do egzekucji prowadzonej w inny sposób (z innych składników majątkowych dłużnika), nie tylko z nieruchomości. Dalsze uwagi będą jednak dotyczyły zasadniczo przyłączenia wierzyciela do egzekucji z nieruchomości, z zastrzeżeniem ich aktualności także w przypadku innych sposobów egzekucji, dlatego też przyłączenie wierzyciela w przypadku innych sposobów egzekucji świadczeń pieniężnych przybliżone zostanie o tyle, o ile wykazuje odmiennność.

Podstawowym zagadnieniem wyłaniającym się w związku z przyłączeniem wierzyciela do egzekucji jest sposób przyłączenia (art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c., art. 1064¹² § 1 k.p.c.). Już na wstępie należy stwierdzić, że wbrew semantycznemu rozumieniu zwrotu „przyłączenie się wierzyciela do egzekucji”, to nie wierzyciel przyłącza się do egzekucji, dokonując czynności przyłączenia do egzekucji, lecz przyłączenie przewidziane jest wprost we wskazanych przepisach ustawy (wymienionych wyżej), bez określenia podmiotu dokonującego przyłączenia i sposobu przyłączenia. W związku z tym w doktrynie istnieje zapatrywanie, że przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji następuje na jego wniosek nawet wtedy, gdy o to nie wnosi. W ostatnim przypadku wskazuje się, że jako wniosek o przyłączenie do egzekucji należy traktować wniosek o wszczęcie egzekucji²¹. Ze stanowiska tego wynika, że przyłączenia do egzekucji nie dokonuje jednak wierzyciel, lecz organ egzekucyjny na wniosek wierzyciela, z czym też trudno się zgodzić. Według obowiązującej w postępowaniu cywilnym, a zatem także w postępowaniu egzekucyjnym ogólnej zasady inicjatywy procesowej organów procesowych i egzekucyjnych, czynności procesowe i egzekucyjne w postępowaniu egzekucyjnym niezbędne do zapewnienia

²¹ H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, s. 601; H. Ciepla [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, s. 715; P. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Legalis/el. 2023, uw. 2 do art. 927; E. Jaceczko [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1037.

jego właściwego przebiegu podejmowane są przez organy egzekucyjne z urzędu²². Czynności egzekucyjne dokonywane są zatem przez organ egzekucyjny na wniosek uczestników postępowania tylko wtedy, gdy przepis szczególny tak stanowi²³. Żaden zaś z przepisów, w którym przewidziano „przyłączenie się wierzyciela do egzekucji” (art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c., art. 1064¹² § 1 k.p.c.) nie przewiduje, aby czynność ta była dokonywana przez organ egzekucyjny na wniosek wierzyciela. Z konstatacji tej nie wynika jednak sposób „przyłączenia się” kolejnego wierzyciela do egzekucji. W doktrynie można natomiast odnotować dwa stanowiska. Według jednego przyłączenie kolejnego wierzyciela do toczącej się egzekucji następuje z mocy prawa²⁴, na skutek skierowanego do dłużnika przez organ egzekucyjny wezwania do zapłaty²⁵. W związku z tym przyjmuje się, że w razie wydania przez organ egzekucyjny w takim przypadku postanowienia o przyłączeniu wierzyciela do egzekucji, postanowienie to ma charakter deklaracyjny²⁶. Według drugiego zapatrywania przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji dokonuje komornik z urzędu²⁷, wydając zatem z urzędu postanowienie w tej kwestii. Według zblizzonego stanowiska, jeżeli kolejny wierzyciel nie zgłosi wniosku o przyłączenie go do egzekucji, to mimo to komornik powinien dokonać przyłączenia z urzędu²⁸.

²² W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023, s. 91; A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 60.

²³ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 107.

²⁴ T. Żyznowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1072; M. Łochowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1374; A. Czarna [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego (cz. 3 pod red. A. Olasía), Legalis/el. 2023, uw. 1 do art. 927.

²⁵ B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie się wierzyciela do postępowania egzekucyjnego z nieruchomości w trybie art. 927 KPC*, M.Prawn. 2006, nr 4, s. 178.

²⁶ M. Łochowski [w:] *Kodeks...*, s. 1374.

²⁷ M. Krakowiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, s. 1071; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024, s. 2043.

²⁸ M. Tyczka [w:] *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 213; O. Marcewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. A. Jakubckiego, Warszawa 2017, s. 443. Zarówno M. Tyczka, jak i O. Marcewicz posługują się jednak pojęciem „połączenie”, a nie „przyłączenie”, jak stanowi art. 927 k.p.c. W kwestii relacji pojęć „połączenie postępowań egzekucyjnych” i „przyłączenie do egzekucji” zob.: B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 175; J. Jagieła, *Połączenie kilku sądowych postępowań egzekucyjnych toczących się do nieruchomości. Zagadnienia wybrane*, PPE 2024, nr 2, s. 45 i nast.

Niejasne w tej kwestii jest stanowisko T. Zembruskiego, którego zdaniem przyłączenie się kolejnego wierzyciela do egzekucji następuje z urzędu, przy czym wniosek tegoż wierzyciela o wszczęcie egzekucji z nieruchomości złożony po zajęciu tejże nieruchomości powinien być każdorazowo traktowany – niezależnie od brzmienia żądania i intencji wnioskodawcy – jako wniosek o przyłączenie się do egzekucji. Dalej jednak Autor ten dodaje, że skutek przyłączenia następuje z mocy ustawy, gdyż posłużenie się sformułowaniem „przyłącza się do postępowania” nie zakłada jakiejkolwiek uznaniowości ani możliwości dokonania oceny ze strony organu egzekucyjnego²⁹.

Spśród wskazanych wyżej zapatrywań trafne wydaje się to drugie – o przyłączeniu kolejnego wierzyciela do już toczącej się egzekucji przez komornika z urzędu. Komornik powinien przyłączyć do egzekucji kolejnego wierzyciela mocą postanowienia wydanego z urzędu, niezależnie od wniosku tegoż wierzyciela o przyłączenie³⁰. Rozwiązanie to wynika ze wspomnianej już zasady inicjatywy procesowej organów procesowych i egzekucyjnych, nakładającej na organ egzekucyjny dokonanie czynności procesowych i egzekucyjnych z urzędu, jeżeli przepis szczególny nie przewiduje dokonania czynności wyłącznie na wniosek uczestnika. Złożony przez wierzyciela wniosek o przyłączenie do egzekucji będzie stanowił jedynie wyraz zapatrywania tegoż wierzyciela o potrzebie przyłączenia go do toczącej się już egzekucji, który nie ma charakteru konstytutywnego, czyli dokonanie przyłączenia jest uwarunkowane jego złożeniem³¹. Tym niemniej, w razie bezzasadności wniosku, komornik nie może pozostawić go bez rozpoznania – powinien wniosek taki oddalić.

Z treści art. 927 § 2 k.p.c. oraz art. 930 § 1 k.p.c. wynika, że przyłączenie kolejnych wierzycieli do toczącej się już egzekucji z tej samej nieruchomości może nastąpić po wszczęciu pierwszej egzekucji. Z przepisów tych nie wynika

²⁹ T. Zembruski, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 37–38. Podobnie M. Tyczka [w:] *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 213, którego zdaniem, jeżeli wierzyciel nie zgłosi sam odpowiedniego wniosku, połączenie z urzędu powinien zarządzić komornik.

³⁰ Pogląd ten znajduje odzwierciedlenie w wypowiedzi M. Tyczki [w:] *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 213 i O. Marcewicz [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 443, których zdaniem, jeżeli wierzyciel nie złoży wniosku o połączenie postępowania (jak już wspomniano – chodzi o przyłączenie do egzekucji), połączenie powinien zarządzić z urzędu komornik.

³¹ Zob. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 107.

natomiast, czy przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji powinno nastąpić bezpośrednio po złożeniu przez niego wniosku o wszczęcie egzekucji na etapie początkowym właściwego stadium egzekucyjnego³², tj. przed wszczęciem egzekucji, czy dopiero po dokonaniu weryfikacji tego wniosku pod względem formalnym, dopuszczalności i zasadności oraz dokonaniu zajęcia nieruchomości, tj. wezwania dłużnika do zapłaty w terminie dwóch tygodni pod rygorem przystąpienia do opisu i oszacowania oraz złożeniu do właściwego sądu prowadzącego księgę wieczystą wniosku o wpis o przyłączeniu wierzyciela do egzekucji lub o złożeniu wniosku do zbioru dokumentów³³.

Przyłączenie kolejnego wierzyciela do wszczętej egzekucji z nieruchomości może nastąpić, jak określa T. Zembrzusi, dopiero po przejściu postępowania wszczętego przez tego wierzyciela przez fazę mającą na celu zweryfikowanie ewentualnych przeszkód uniemożliwiających dokonywanie czynności egzekucyjnych³⁴. Gdyby bowiem przyjąć, że przyłączenie powinno nastąpić po złożeniu wniosku o wszczęcie egzekucji, a przed dokonaniem wspomnianej weryfikacji, powstałby problem dopuszczalności udziału tego wierzyciela w toczącej się egzekucji zainicjowanej przez pierwszego wierzyciela. Należałoby zatem uznać, że wierzyciel ten byłby uprawniony do uczestniczenia w postępowaniu egzekucyjnym – dokonywania czynności procesowych³⁵ i składania oświadczeń we wszczętym wcześniej postępowaniu. Powstałby jednak problem skuteczności tych czynności i oświadczeń oraz czynności dokonanych

³² W kwestii stadium początkowego postępowania egzekucyjnego zob. J. Jankowski, *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowań w ujęciu dynamicznym*, Zakamycze 1999, s. 62 i nast.

³³ Kwestia przyłączenia do egzekucji kolejnego wierzyciela kształtuje się odmiennie w przypadku egzekucji przez zarząd przymusowy albo przez sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego. W tych przypadkach nie ma bowiem możliwości wszczęcia egzekucji z nieruchomości wchodzącej w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego, gdy została już wszczęta egzekucja jednym z tych sposobów.

³⁴ T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 37.

³⁵ Czynności uczestników postępowania egzekucyjnego mają zawsze charakter czynności procesowych, nie są czynnościami egzekucyjnymi, gdyż tych dokonuje wyłącznie organ egzekucyjny. Zob.: H. Mądrzak, *Czynności egzekucyjne (analiza pojęcia)*, PES 1994, nr 8, s. 106 i nast.; F. Zedler, *Czynności egzekucyjne a czynności procesowe (wybrane zagadnienia)* [w:] *Symbolae Andreae Marciniak Dedicatae. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Marciniakowi*, pod red. J. Jagieły, R. Kułskiego, Warszawa 2022, s. 157; W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 102; A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 139.

przez organ egzekucyjny na wniosek przyłączonego wierzyciela, jeżeli wniosek o wszczęcie egzekucji wierzyciela przyłączonego zostałby zwrócony albo postępowanie zostałoby umorzone, tj. nie doszłoby na podstawie tego wniosku do wszczęcia egzekucji. Okoliczności te nakazują zatem traktować postępowanie egzekucyjne wszczęte przez złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji przez kolejnego wierzyciela do chwili weryfikacji tego wniosku jako postępowanie samodzielne i odrębne od już toczącego się, w ramach którego została wszczęta egzekucja. To zaś oznacza, że kolejny wierzyciel, który złożył wniosek o wszczęcie egzekucji z nieruchomości, nie może uczestniczyć w postępowaniu wszczętym z inicjatywy pierwszego wierzyciela. Przyłączenia kolejnego wierzyciela do wszczętej wcześniej egzekucji może dokonać organ egzekucyjny z urzędu po weryfikacji z pozytywnym wynikiem wniosku o wszczęcie egzekucji złożonego przez tegoż wierzyciela.

Podobnie kształtuje się problematyka przyłączenia kolejnego wierzyciela do egzekucji w przypadku innych sposobów egzekucji świadczeń pieniężnych niż z nieruchomości, z tą jednak różnicą, że niekiedy sam ustawodawca przesądził sposób przyłączenia. W przypadku egzekucji z ruchomości sposób ten został określony w art. 851 zd. 1 k.p.c., natomiast z innych wierzytelności związanych z posiadaniem dokumentu – w art. 901 § 1 k.p.c., który stosuje się odpowiednio także do egzekucji z innych praw majątkowych (art. 909 k.p.c.). Jeżeli zatem zajęte ruchomości mają być zajęte na zaspokojenie innych jeszcze wierzytelności, komornik dokona nowego zajęcia przez zaznaczenie w protokole pierwszego zajęcia. Podobnie będzie w przypadku wierzytelności związanych z posiadaniem dokumentu – następnych zajęć komornik dokonuje także przez zaznaczenie zajęcia w protokole pierwszego zajęcia. Oznacza to, że również w tych przypadkach przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji następuje wraz z dokonaniem zajęcia rzeczy (art. 851 zd. 1 k.p.c.) lub wierzytelności (art. 901 § 1 k.p.c.) na jego rzecz. Dokonanie zajęcia na rzecz kolejnego wierzyciela poprzez zaznaczenie w protokole pierwszego zajęcia stanowi zatem jednocześnie przyłączenie tego wierzyciela do toczącej się już egzekucji z ruchomości, wierzytelności i prawa. Skutek ten (przyłączenia) nastąpi jednak tylko wtedy, gdy wniosek o wszczęcie egzekucji z ruchomości, wierzytelności

lub praw zostanie złożony do komornika, który wszczął egzekucję na rzecz pierwszego wierzyciela. Nie nastąpi natomiast, gdy wniosek o wszczęcie egzekucji z ruchomości, wierzytelności lub prawa zostanie złożony do innego komornika. Wówczas na skutek wszczęcia egzekucji przez innego komornika (zajęcia) nastąpi zbieg egzekucji sądowych podlegający rozwiązaniu z mocy prawa na podstawie art. 773¹ k.p.c.

Wydaje się, że rozwiązanie przewidziane w przepisach o egzekucji z wierzytelności związanych z posiadaniem dokumentu (art. 901 § 1 k.p.c.), ze względu na podobieństwo sytuacji oraz brak odmiennych regulacji, należy stosować w drodze analogii także w przypadku egzekucji z wynagrodzenia za pracę, z rachunków bankowych i innych wierzytelności niezwiązanych z posiadaniem dokumentu. Również w tych przypadkach przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji wszczętej wcześniej powinno nastąpić przez zaznaczenie zajęcia w protokole pierwszego zajęcia.

Przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji może nastąpić także w czasie zawieszenia postępowania egzekucyjnego oraz wstrzymania przez komornika albo sąd rejonowy dokonania czynności w toczącym się postępowaniu³⁶. Wierzyciel ten nie może jednak żądać powtórzenia dokonanych już czynności, natomiast czynności, których w związku z przyłączeniem kolejnego wierzyciela powinien dokonać komornik, będą różne w zależności od tego, czy zawieszenie postępowania albo wstrzymanie czynności dotyczy wyłącznie jednego wierzyciela, czy postępowania egzekucyjnego w całości. W pierwszym przypadku komornik nie powinien podejmować zawieszonego postępowania egzekucyjnego, lecz prowadzić egzekucję na rzecz wierzyciela, który został przyłączony do egzekucji z uwzględnieniem czynności już dokonanych w zawieszonym postępowaniu. Należy podkreślić, że postępowanie egzekucyjne będzie wówczas prowadzone pod względem podmiotowym na rzecz wierzyciela, który został przyłączony do egzekucji nie od początku, lecz w dalszym ciągu, począwszy od etapu, na jakim zostało zawieszone postępowanie

³⁶ J. Korzonek, *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Część druga Kodeksu postępowania cywilnego*, t. 2, Kraków 1934, s. 934–935; J. Świeczkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2017, s. 737; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 178.

prowadzone na rzecz pierwszego wierzyciela. W drugim przypadku komornik powinien natomiast podjąć zawieszone postępowanie egzekucyjne, a w razie wstrzymania dokonania dalszych czynności, czynności dokonane w postępowaniu toczącym się na skutek przyłączenia do egzekucji kolejnego wierzyciela będą skuteczne także wobec pierwszego wierzyciela, czyli jedna egzekucja pod względem przedmiotowym będzie prowadzona zarówno na rzecz wierzyciela pierwszego, jak i przyłączonego.

Przyłączenie kolejnego wierzyciela przez organ egzekucyjny następuje tylko do egzekucji skierowanej do tej samej rzeczy lub prawa należących do dłużnika. Nie ma miejsca w przypadku skierowania przez kolejnego wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji do tego samego komornika, ale do innej rzeczy lub prawa. Jeżeli kolejny wierzyciel skieruje egzekucję tylko do niektórych rzeczy lub praw, które zostały zajęte na rzecz pierwszego wierzyciela, przyłączenie nastąpi do egzekucji z tych rzeczy lub praw, które zostały zajęte na rzecz pierwszego wierzyciela, natomiast do rzeczy lub praw zajętych na rzecz pierwszego wierzyciela nieobjętych wnioskiem o wszczęcie egzekucji kolejnego wierzyciela egzekucja będzie prowadzona odrębnie (jako samodzielna). Przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji z danej rzeczy lub prawa nie stoi bowiem na przeszkodzie prowadzeniu odrębnej egzekucji przez tego samego komornika z innych rzeczy lub praw na rzecz każdego z wierzycieli³⁷.

Przedstawione rozwiązanie jest jednak częściowo nieaktualne, jeżeli kolejny wierzyciel we wniosku o wszczęcie egzekucji nie wskaże majątku dłużnika, do którego ma być skierowana egzekucja. W takim przypadku komornik zgodnie z art. 801 § 1 k.p.c. z urzędu ustala majątek dłużnika i kieruje egzekucję według wszystkich dopuszczalnych sposobów, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości oraz praw, do których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio. Oznacza to, że kolejny wierzyciel aby zostać przyłączony do toczącej się już egzekucji z nieruchomości, musi złożyć wniosek o wszczęcie egzekucji z tej nieruchomości. Przyłączenia nie może dokonać komornik

³⁷ J. Świeczkowski, *Przyłączenie się wierzyciela do toczącej się egzekucji z nieruchomości*, PPE 2005, nr 7–9, s. 29 i nast.; T. Zembrzuski, *Przyłączenie...*, s. 39; M. Łochowski [w:] *Kodeks...*, op. cit., s. 1374.

z urzędu na podstawie art. 801 § 1 k.p.c. na podstawie samego wniosku kolejnego wierzyciela o wszczęcie egzekucji, jeżeli wierzyciel ten we wniosku nie skierował egzekucji do tej nieruchomości.

Jako moment końcowy, do którego może nastąpić przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji z nieruchomości, przyjmuje się uprawomocnienie się postanowienia o przysądzeniu własności albo o umorzeniu postępowania egzekucyjnego w całości³⁸. Moment ten kształtuje się odmiennie w przypadku egzekucji z ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych. Raczej nie budzi wątpliwości, że w przypadku egzekucji z ruchomości będzie to prawomocne udzielenie przybicia na rzecz nabywcy. Wątpliwości nasuwają się natomiast w przypadku egzekucji z wierzytelności i innych praw majątkowych. Wydaje się, że momentem tym będzie realizacja zajętej wierzytelności lub innego prawa, czyli przekazanie środków z zajętej wierzytelności lub innego prawa majątkowego komornikowi, a jeżeli zajdzie potrzeba sporządzenia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji – złożenie uzyskanych środków na rachunek depozytowy Ministra Finansów.

4. Status prawny wierzyciela przyłączonego do egzekucji

Z obowiązujących uregulowań dotyczących przyłączenia wierzyciela do egzekucji wszczętej na rzecz innego wierzyciela wynika rozróżnienie na wierzycieli prowadzących egzekucję (art. 952¹ § 3 k.p.c., art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c., art. 1064⁶ § 1 k.p.c.) oraz na przyłączających się do egzekucji (art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c., art. 1064¹² § 1 k.p.c.), bądź też do postępowania egzekucyjnego (art. 927 § 1 k.p.c.). Oznacza to, że mamy do czynienia w jednej egzekucji pod względem przedmiotowym z występowaniem wielości wierzycieli³⁹.

³⁸ M. Allerhand, *Kodeks postępowania cywilnego*, cz. 2, Lwów 1933, s. 325; M. Tyczka [w:] *Postępowanie...*, op. cit., s. 213; Z. Świeboda, *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2004, s. 311; J. Świeczkowski [w:] *Kodeks...*, op. cit., s. 737; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, op. cit., s. 177; T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, op. cit., s. 39. Odmiennie w okresie przedwojennym, tj., że z chwilą prawomocnego udzielenia przybicia. Zob.: F. Kruszelnicki, *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934, s. 162; S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego*, cz. 2, Kraków 1933, s. 360; J. Korzonek, *Postępowanie...*, op. cit., s. 934.

³⁹ J. Jankowski, *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego w egzekucji skierowanej do nieruchomości*, PPE 2004, nr 1–2, s. 12.

Przypadek ten wykazuje podobieństwo do współuczestnictwa w procesie (art. 72–74 k.p.c.) i jako taki jest niekiedy określany w doktrynie, z zastrzeżeniem, że przepisów o współuczestnictwie procesowym poza pewnymi wyjątkami nie stosuje się⁴⁰ albo jako współuczestnictwo szczególnego rodzaju, czy współudział lub współwystępowanie wierzycieli w egzekucji o charakterze następczym, wynikające z niedopuszczalności prowadzenia odrębnej egzekucji z nieruchomości⁴¹. W związku z tym wierzycielowi przyłączającemu się do egzekucji nadaje się status wierzyciela współegzekwującego⁴², tym samym wierzycielom prowadzącym egzekucję i przyłączonym do egzekucji – status wierzycieli współegzekwujących⁴³.

Pomijając różnice terminologiczne, które mają znaczenie zdecydowanie drugorzędne, czy mamy do czynienia ze współuczestnictwem, współuczestnictwem szczególnego rodzaju, czy też współwystępowaniem wierzycieli, nie budzi raczej wątpliwości, że z perspektywy podmiotowej każdy z wierzycieli jest wierzycielem, na rzecz którego prowadzona jest jedna egzekucja pod względem przedmiotowym, czyli wierzycielem egzekwującym. Jak twierdzi T. Zembrzusi, mamy tu do czynienia z sytuacją będącą odpowiednikiem następczej podmiotowej kumulacji roszczeń⁴⁴, która – należy dodać – pojęciowo pokrywa się ze współuczestnictwem formalnym⁴⁵. Zatem ilekroć w przepisach prawa egzekucyjnego jest mowa o wierzycielu egzekwującym, np. art. 984 § 1 k.p.c., art. 1030 k.p.c., art. 1036 k.p.c., bądź o wierzycielu prowadzącym egzekucję, np. art. 952¹ § 3 k.p.c., art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c., przepisy te mają na względzie każdego wierzyciela, na rzecz którego prowadzona jest egzekucja, także przyłączonego do egzekucji wszczętej na rzecz innego wierzyciela.

⁴⁰ A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 134.

⁴¹ T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 33–34. Podobnie I. Wolwiak, *Charakter współudziału wierzycieli w egzekucji z nieruchomości*, M.Prawn. 2022, nr 14, s. 730 i nast.

⁴² S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 360; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 177.

⁴³ T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 35.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 35 oraz 39.

⁴⁵ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 236. Odmienne I. Wolwiak, *Charakter...*, *op. cit.*, s. 731, którego zdaniem współudział wierzycieli przyłączonych do egzekucji nie jest przypadkiem podobnym do współuczestnictwa formalnego, pomimo że każdy z wierzycieli dochodzi zaspokojenia świadczenia pieniężnego, co upodabnia do siebie roszczenia zawarte w tytule wykonawczym.

Można więc zaryzykować twierdzenie, że status wierzyciela prowadzącego egzekucję (art. 952¹ § 3 k.p.c., art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c., art. 1064⁶ § 1 k.p.c.), przyłączonego do egzekucji (art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c.) oraz do postępowania egzekucyjnego (art. 927 § 1 k.p.c.) w postępowaniu egzekucyjnym jest zasadniczo tożsamy. Posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem wierzyciela prowadzącego egzekucję (art. 952¹ § 3 k.p.c., art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c., art. 1064⁶ § 1 k.p.c.), przyłączającego się do egzekucji (art. 927 § 2 k.p.c., art. 930 § 1 k.p.c., art. 1064¹² § 1 k.p.c.) oraz do postępowania egzekucyjnego (art. 927 § 1 k.p.c.) służy jedynie wskazaniu wierzyciela, na wniosek którego została wszczęta egzekucja, i wierzyciela, który został przyłączony do wszczętej już egzekucji, oraz momentu początkowego, na jakim etapie wszczętego postępowania egzekucyjnego przyłączenie kolejnego wierzyciela może nastąpić (po wszczęciu egzekucji). Zróznicowanie to pozostaje natomiast bez wpływu na ich status prawny w prowadzonej egzekucji, gdyż każdy z wierzycieli zajmuje stanowisko równorzędne, ma możliwość samodzielnego działania w sposób niezależny od działania innych wierzycieli⁴⁶, zaś czynności egzekucyjne dokonane przed przyłączeniem kolejnego wierzyciela do egzekucji wiążą także tego wierzyciela, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania.

Status prawny wierzyciela prowadzącego egzekucję i przyłączonego do egzekucji jako wierzycieli egzekwujących w przypadku egzekucji z nieruchomości został określony w art. 927 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem wierzyciel, który został przyłączony do egzekucji, ma te same prawa co pierwszy wierzyciel z wyłączeniem możliwości żądania powtórzenia czynności już dokonanych. W przypadku przyłączenia w toku egzekucji z ruchomości wierzycielowi przysługuje dodatkowe uprawnienie żądania, aby komornik sprawdził ruchomości zajęte na podstawie protokołu (art. 851 k.p.c.). Brak jest natomiast podobnych uregulowań w przypadku przyłączenia kolejnego wierzyciela do egzekucji prowadzonej w inny sposób. W związku z tym uregulowanie zawarte w art. 927 § 1 k.p.c. należy stosować odpowiednio także w przypadku przyłączenia kolejnego wierzyciela do egzekucji prowadzonych w inny sposób, o ile przepis szczególny stanowi inaczej.

⁴⁶ Postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2000 r., I CKN 797/00, Lex nr 1223698; T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 35.

Pomimo zrównania w dawnym Kodeksie postępowania cywilnego (art. 659–668 według t.j. z dnia 20 lipca 1050 r.)⁴⁷, jak i w obecnie obowiązującym Kodeksie postępowania cywilnego (art. 927 § 1 k.p.c.) praw wierzyciela, na wniosek którego została wszczęta egzekucja, i wierzyciela do niej przyłączonego, w doktrynie można jednak odnotować stanowisko, według którego wyłącznym dysponentem postępowania egzekucyjnego jest nadal wierzyciel inicjujący to postępowanie, nie jest nim natomiast wierzyciel przyłączony do egzekucji. W związku z tym przyjmuje się, że wyznaczenie drugiej licytacji (art. 983 k.p.c.) może nastąpić tylko na wniosek tego wierzyciela, na wniosek którego została wszczęta egzekucja (egzekwującego); nie może nastąpić ani z urzędu, ani na wniosek wierzyciela przyłączonego do egzekucji (art. 927 k.p.c.)⁴⁸. Pogląd ten nie wydaje się uzasadniony w świetle jednoznacznej treści art. 927 § 1 k.p.c., zgodnie z którym wierzyciel przyłączający się do postępowania egzekucyjnego z nieruchomości ma takie same prawa co pierwszy wierzyciel, i jednoczesnego braku regulacji szczególnej wyłączającej stosowanie tego przepisu w odniesieniu do wniosku o wyznaczenie drugiej licytacji⁴⁹.

Lakoniczna treść art. 927 § 1 k.p.c. nie daje jednak wystarczających podstaw do określenia relacji między wierzycielem, na wniosek którego została wszczęta egzekucja, i wierzycielem przyłączonym do egzekucji w zakresie możliwości dokonywania przez tych wierzycieli czynności i ich skuteczności w ramach prowadzonej egzekucji, czy jak się niekiedy określa – współudziału w egzekucji wszystkich wierzycieli⁵⁰. Zatem ze względu na brak odpowiednich uregulowań w prawie egzekucyjnym, niezależnie od różnic terminologicznych co do charakteru współudziału wierzycieli, o których mowa

⁴⁷ Kodeks postępowania cywilnego powstały z włączenia prawa o sądowym postępowaniu egzekucyjnym z dnia 27 października 1932 r. (Dz.U. Nr 93, poz. 803) do Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 29 listopada 1930 r. (Dz.U. Nr 83, poz. 651 ze zm.), t.j. Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394; dalej: d.k.p.c.

⁴⁸ Z. Świeboda, *Komentarz...*, op. cit., s. 363; B. Dobrzański [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1976, s. 1305. Stanowisko, o którym mowa w razie jego akceptacji, byłoby aktualne także w przypadku przyłączenia się do egzekucji w ramach innych sposobów egzekucji świadczeń pieniężnych (z ruchomości, z wierzytelności i innych praw majątkowych).

⁴⁹ Tak m.in. M. Tyczka [w:] *Postępowanie...*, op. cit., s. 292; G. Julke, *Egzekucja z nieruchomości*, Sopot 2006, s. 250; H. Pietrkowski [w:] *Kodeks...*, op. cit., s. 677.

⁵⁰ I. Wolwiak, *Charakter...*, op. cit., s. 730.

(wierzycieli egzekwujących), wskazuje się na stosowanie na zasadzie art. 13 § 2 k.p.c. niektórych przepisów o współuczestnictwie, w tym również o współuczestnictwie jednolitym⁵¹, a mianowicie przepisów o działaniu w imieniu własnym i samodzielnym popieraniu sprawy (art. 73 § 1 k.p.c., art. 74 k.p.c.)⁵², o zasadach skuteczności czynności współuczestników działających wobec niedziałających (art. 73 § 2 k.p.c.) i o działaniu przez jednego współuczestnika w imieniu innego współuczestnika w charakterze pełnomocnika (87 § 1 k.p.c.)⁵³. Podkreśla się przy tym, że stosowanie tych przepisów jest trudniejsze z uwagi na nieduży zakres podobieństw sytuacji uregulowanej przy współuczestnictwie w procesie do współdziału kilku wierzycieli w egzekucji, co wymaga znacznej modyfikacji przepisów o współuczestnictwie. Włączając zaś do współdziału wierzycieli w egzekucji element rozciągnięcia skutków działania jednego z nich na pozostałych, współdziałanie wierzycieli w toczącym się postępowaniu egzekucyjnym, staje się w istocie bliskie współuczestnictwu materialnemu, i to jednolitemu. W związku z tym przyjmuje się, że czynności procesowe współuczestników działających – przy tym rodzaju współwystępowania w sprawie – są skuteczne wobec pozostałych współuczestników (art. 73 § 2 k.p.c.)⁵⁴.

Odesłanie do odpowiedniego stosowania niektórych przepisów o współuczestnictwie, wskazujące na zrównanie sytuacji prawnej wierzyciela, na rzecz którego została wszczęta egzekucja z wierzycielem przyłączonym do egzekucji, nie odzwierciedla jednak w pełni relacji między tymi wierzycielami, zwłaszcza co do możliwości samodzielnego dokonywania czynności i ich skutków. Stąd też kwestia ta, mimo licznych wypowiedzi dotyczących przyłączenia wierzyciela do egzekucji z nieruchomości na podstawie art. 927 k.p.c., wymaga pogłębionej analizy.

Jak już wcześniej wspomniano, w świetle art. 927 § 1 k.p.c. wierzyciel, na rzecz którego została wszczęta egzekucja, i wierzyciel przyłączony do egzekucji, jako wierzyciele egzekwujący mają te same prawa, z tym że wierzyciel,

⁵¹ *Ibidem*, s. 731.

⁵² Treść zbieżną z przepisami art. 73 i 74 k.p.c. zawierały przepisy art. 70–71 (art. 64 i 65 po ogłoszeniu t.j. z 1950 r.); dalej: d.k.p.c.

⁵³ A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 134.

⁵⁴ I. Wolwiak, *Charakter...*, *op. cit.*, s. 731.

który został przyłączony do egzekucji, nie może żądać powtórzenia czynności dokonanych przed przyłączeniem⁵⁵. Wierzyciel, który został przyłączony do egzekucji, zostaje zatem ograniczony w możliwości dokonywania czynności etapem postępowania, na jakim przystąpił, oraz biegiem terminów⁵⁶. Mówiąc inaczej, wierzyciel ten wstępuje do postępowania na takim etapie, na jakim się ono znajduje w chwili przyłączenia⁵⁷.

Bliższego określenia relacji zachodzących między wierzycielem, na rzez którego została wszczęta egzekucja, a wierzycielem przyłączonym do egzekucji dokonał jeszcze na gruncie dawnego Kodeksu postępowania cywilnego (art. 659, art. 968 według t.j. z dnia 20 lipca 1950 r.) W.A. Bartz. Według tego autora:

- 1) każdy z wierzycieli może niezależnie od innych wierzycieli, jednak tylko w imieniu własnym:
 - a) zgłaszać wszelkiego rodzaju wnioski, a w szczególności także wnioski zmierzające do rozwoju postępowania, jak też wnioski o zawieszenie bądź umorzenie postępowania;
 - b) cofać wnioski przez siebie złożone, jednak dopóty, dopóki wniosek nie spowodował jakiegokolwiek działalności komornika, przychylniej do wniosku;
- 2) czynności egzekucyjne, rozwijające postępowanie, są skuteczne nie tylko wobec wierzyciela, na którego wniosek zostały dokonane, lecz także wobec wszystkich innych wierzycieli, którzy nie zgłosili takiego wniosku;
- 3) zawieszenie lub umorzenie postępowania zarządzone z przyczyn odnoszących się do niektórych wierzycieli nie ma skutku wobec innych wierzycieli, może jednak spowodować zaniechanie czynności egzekucyjnej, której ci wierzyciele zażądali, jeżeli wniosek o zawieszenie lub umorzenie postępowania wpłynął lub zawieszenie lub umorzenie postępowania zarządzono z urzędu, zanim komornik przystąpił do spełnienia żądanej czynności egzekucyjnej⁵⁸.

⁵⁵ B. Dobrzański [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1268.

⁵⁶ T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 35; M. Łochowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1374.

⁵⁷ J. Korzonek, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 933.

⁵⁸ W.A. Bartz [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 394.

Pozbawienie wierzyciela przyłączonego do egzekucji możliwości żądania powtórzenia czynności oznacza pozbawienie go możliwości złożenia wniosku o dokonanie tych czynności, które zostały już dokonane, a które są wobec niego skuteczne⁵⁹, albo mogły być dokonane w normalnym toku egzekucji przed jego przyłączeniem, a nie zostały dokonane. Wierzyciel przyłączony do egzekucji nie może zatem żądać powtórzenia opisu i oszacowania nieruchomości dokonanego przed przyłączeniem, czy wyznaczenia kolejnej licytacji⁶⁰. W doktrynie przyjmuje się, że wierzyciel przyłączony do egzekucji nie może żądać opisu i oszacowania także wtedy, gdy od opisu i oszacowania nieruchomości odstąpiono na podstawie art. 948 § 1¹ k.p.c. w przypadku ponownej egzekucji z nieruchomości, tj. gdy od dnia opisu i oszacowania minął mniej niż rok, a w okresie tym nie zaszły zmiany w stanie nieruchomości⁶¹. Wierzyciel przyłączony nie może również zaskarżyć czynności dokonanych przed przyłączeniem, jeżeli upłynął już termin do ich zaskarżenia. Może natomiast zaskarżyć czynności dokonane przed przyłączeniem, gdy nie upłynął jeszcze termin do ich zaskarżenia, które go dotyczą⁶². Nie może jednak zaskarżyć czynności dotyczących wyłącznie innego wierzyciela, np. co do zawieszenia albo umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek tego wierzyciela.

Skoro wierzyciel, na wniosek którego została wszczęta egzekucja, i wierzyciel do niej przyłączony mają te same prawa, każdy z nich może samodzielnie popierać sprawę⁶³, może samodzielnie zgłaszać wszelkie wnioski i oświadczenia niezależnie od stanowiska innego wierzyciela⁶⁴, może działać bez potrzeby uzyskania zgody pozostałych wierzycieli. Czynności przez niego dokonane są skuteczne wobec wierzyciela niedziałającego, co wywodzi się bądź z odpowiedniego stosowania na zasadzie art. 13 § 2 przepisów art. 73 i 74 k.p.c.⁶⁵,

⁵⁹ J. Korzonek, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 933; M. Łochowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1374.

⁶⁰ B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 177.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Zob. J. Świeczkowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 738; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 177.

⁶³ I. Wolwiak, *Charakter...*, *op. cit.*, s. 731.

⁶⁴ Postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2000 r., I CKN 797/00, Lex nr 1223698; B. Dobrzański [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1268; M. Tyczka [w:] E. Wengerek, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 214.

⁶⁵ A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 134; I. Wolwiak, *Charakter...*, *op. cit.*, s. 731.

bądź z jedności egzekucji skierowanej do tej samej nieruchomości⁶⁶. Zasada ta nie ma jednak charakteru bezwzględnego. Odstępstwa od niej, wprawdzie nieliczne, idą w dwóch kierunkach, a mianowicie konieczności współdziałania, jeżeli nie wszystkich, to przynajmniej kilku wierzycieli, bądź skuteczności czynności dokonanej z urzędu albo na wniosek jednego wierzyciela tylko wobec tego wierzyciela.

Z pierwszą sytuacją mamy do czynienia w przypadku egzekucji z lokalu mieszkalnego lub nieruchomości gruntowej zabudowanej budynkiem mieszkalnym, które służą zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych. Potrzeba współdziałania wierzycieli zachodzi w przypadku składania wniosku o wyznaczenie licytacji takiej nieruchomości, jeżeli wysokość egzekwowanej należności głównej wnioskodawcy jest niższa niż równowartość jednej dwudziestej części sumy oszacowania. Wniosek o wszczęcie egzekucji może być złożony wówczas przez wierzycieli, których łączna wysokość egzekwowanych należności głównych stanowi co najmniej równowartość jednej dwudziestej sumy oszacowania (art. 952¹ § 3 k.p.c.). Współdziałanie wszystkich wierzycieli wymagane jest również w przypadku wyrażenia zgody na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu przez zarządcę w toku egzekucji z nieruchomości (art. 935 § 3 k.p.c.) oraz wyrażenia zgody na ponowną sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego dłużnika z wolnej ręki (art. 1064²⁰ § 1 k.p.c.).

Druga sytuacja, tj. ograniczenie skuteczności czynności wyłącznie do jednego z wierzycieli, ma miejsce w razie złożenia wniosku o zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego z przyczyn dotyczących tylko tego wierzyciela⁶⁷. Wynika to z samoistności prowadzonych postępowań egzekucyjnych pod względem podmiotowym, a w ich ramach egzekucji, tj. odrębnie na rzecz każdego z wierzycieli⁶⁸, chociaż w ramach jednego postępowania egzekucyjnego i jednej egzekucji pod względem przedmiotowym. Pomimo

⁶⁶ T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 36.

⁶⁷ Także czynność dokonana przez organ egzekucyjny (komornika) z urzędu może być skuteczna wyłącznie w odniesieniu do jednego lub niektórych wierzycieli, np. umorzenie lub zawieszenie postępowania, jeżeli przyczyna dotyczy wyłącznie tego/tych wierzycieli, np. w razie utraty zdolności procesowej i braku przedstawiciela ustawowego, śmierci strony.

⁶⁸ Por. M. Bociąga, *Zbycie nieruchomości...*, *op. cit.*, s. 870.

to czynności dokonane na wniosek jednego wierzyciela, oczywiście inne niż zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego z przyczyn dotyczących tego wierzyciela, będą skuteczne wobec pozostałych wierzycieli, np. dokonanie opisu i oszacowania nieruchomości na wniosek jednego z wierzycieli, następnie zawieszonego albo umorzonego na jego wniosek. Wówczas nie zachodzi potrzeba złożenia ponownego wniosku w tym przedmiocie przez innego wierzyciela, na rzecz którego nadal będzie prowadzona egzekucja⁶⁹. Jak już była mowa, wierzyciel, który został przyłączony do toczącego się postępowania egzekucyjnego, może wnosić środki zaskarżenia w przypadkach prawem przewidzianych w terminach otwartych do ich wniesienia⁷⁰.

Wydaje się, że wierzyciel przyłączony do egzekucji nie może jednak żądać przywrócenia (skutecznie złożyć wniosku o przywrócenie) terminu do dokonania czynności, która mogła być dokonana przed przystąpieniem, a nie została dokonana, oraz do wniesienia środka zaskarżenia, jeżeli termin do jego wniesienia upłynął przed przyłączeniem. Wynika to z przewidzianej w art. 927 k.p.c. niedopuszczalności żądania powtórzenia czynności już dokonanych i tym samym dokonania czynności, które mogły być, a nie zostały dokonane przed przyłączeniem. Ponieważ wierzyciel przyłączony do egzekucji nie może żądać powtórzenia czynności ani dokonać czynności, która mogła być dokonana przed przyłączeniem, w tym wniesienia środka zaskarżenia, tym samym nie może żądać przywrócenia terminu do jej dokonania i wniesienia środka zaskarżenia na czynność wykonaną przed przyłączeniem.

Wierzyciel, w tym przyłączony do egzekucji zgodnie z obowiązującą w postępowaniu cywilnym oraz w postępowaniu egzekucyjnym zasadą odwołałości czynności procesowych, zasadniczo może cofnąć wniosek o dokonanie czynności oraz wniesiony środek zaskarżenia bez zgody pozostałych wierzycieli⁷¹. Według zapatrywań doktryny cofnięcie wniosku może dokonać dopóty,

⁶⁹ W.A. Bartz [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 392.

⁷⁰ Zob. J. Świeczkowski, *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 738; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 177.

⁷¹ W postępowaniu egzekucyjnym nie wchodzi w rachubę cofnięcie wniosku o wszczęcie egzekucji – nie stosuje się przepisu art. 203 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. o cofnięciu powództwa. Wierzyciel może natomiast złożyć wniosek o umorzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c. bez zgody pozostałych wierzycieli i dłużnika. Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 44.

dopóki komornik lub sąd nie dokonał czynności uwzględniającej wniosek⁷². Pogląd ten wypada uzupełnić stwierdzeniem, że cofnięcia wniosku może dokonać raczej do chwili rozstrzygnięcia wniosku, i to prawomocnego, a więc również w sposób negatywny (nieuwzględniający), czyli zwrócenia, odrzucenia albo oddalenia wniosku. Nie można bowiem wykluczyć dopuszczalności cofnięcia wniosku o dokonanie czynności także po jego rozstrzygnięciu, przed uprawomocnieniem się rozstrzygnięcia.

Kwestia skuteczności cofnięcia wniosku przez wierzyciela zasługuje jednak na pogłębioną analizę. Wydaje się bowiem, że cofnięcie wniosku nie w każdym przypadku wywoła zamierzony skutek w postaci zaniechania dokonania przez organ egzekucyjny czynności żądanej we wniosku. W pierwszej kolejności wypada poddać analizie cofnięcie wniosku o dokonanie czynności innej niż środek zaskarżenia. Pośród tych czynności należy zaś rozróżnić przypadki, gdy cofnięcie dotyczy czynności, która powinna być dokonana przez komornika albo sąd z urzędu, a został zgłoszony wniosek o jej dokonanie, oraz gdy czynność może być dokonana wyłącznie na wniosek wierzyciela.

Wydaje się, że w pierwszym przypadku cofnięcie wniosku nie odniesienie skutku i organ egzekucyjny mimo cofnięcia go przez wierzyciela dokona czynności, jeżeli z obowiązujących przepisów będzie wynikał obowiązek dokonania tej czynności. Przeszkodą do dokonania czynności nie będzie też złożenie przez wnioskodawcę lub innego wierzyciela, po cofnięciu wniosku, wniosku o zawieszenie lub umorzenie postępowania z przyczyn dotyczących tego wierzyciela albo zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego z urzędu z przyczyn dotyczących tylko jednego lub niektórych wierzycieli. Zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego wywoła skutek w stosunku do tego wierzyciela lub wierzycieli, których dotyczy, nie spowoduje natomiast wstrzymania postępowania egzekucyjnego w całości, a zatem organ egzekucyjny powinien dokonać czynności, której dotyczył wniosek, i kontynuować postępowanie egzekucyjne. W przeciwnym razie, tj. braku podstaw do dokonania czynności,

⁷² M. Tyczka [w:] *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 214; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 177. Podobnie W.A. Bartz [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 394, gdy komornik dokonał czynności „przychylniej do wniosku”.

organ egzekucyjny nie może czynności dokonać, ale nie dlatego, że nastąpiło cofnięcie wniosku, ale ze względu na brak podstawy prawnej do dokonania tej czynności. Wydaje się że w takim przypadku, dla uniknięcia nieporozumień i niejasności, organ egzekucyjny powinien wniosek raczej oddalić jako bezzasadny, a nie umarzać postępowanie w przedmiocie tego wniosku, a już w szczególności pozostawić go bez rozpoznania.

Bardziej złożona jest sytuacja, gdy czynność może być dokonana przez organ egzekucyjny wyłącznie na wniosek wierzyciela. Na pierwszy rzut oka wydaje się, że wniosek może być cofnięty bez zgody organu egzekucyjnego i pozostałych wierzycieli do chwili jego rozstrzygnięcia. Skutkiem cofnięcia wniosku będzie wówczas niedokonanie czynności. Problem pojawia się jednak, gdy ustawa przewiduje termin na wystąpienie z wnioskiem o dokonanie czynności, np. wniosek o opis i oszacowanie nieruchomości, czy wyznaczenie terminu drugiej licytacji (art. 983 k.p.c.), do dokonania której wystarczy wniosek jednego wierzyciela ze skutkiem dla pozostałych. Gdyby w takim przypadku uznać cofnięcie wniosku za skuteczne, czynność nie byłaby dokonana, co mogłoby pociągnąć za sobą szkodę dla pozostałych wierzycieli. Przede wszystkim mogłoby uniemożliwić nadanie dalszego biegu egzekucji, a w konsekwencji mogłoby prowadzić do pozbawienia możliwości zaspokojenia pozostałych wierzycieli. Wierzyciele ci, chcąc zapobiec takiej sytuacji ze względu na tzw. ostrożność procesową, byłiby zmuszeni złożyć wniosek o dokonanie tej czynności w przewidzianym dla nich terminie, albo samodzielnie, albo łącznie. To zaś pozostawałoby w sprzeczności z przyjmowaną powszechnie zasadą, że czynności jednego z wierzycieli są skuteczne wobec pozostałych⁷³, z wyjątkiem tych czynności, które odnoszą skutek tylko w odniesieniu do wnioskodawcy, np. zawieszenie albo umorzenie postępowania egzekucyjnego na wniosek. W związku z tym, dokonując oceny skuteczności cofnięcia wniosku przez wierzyciela o dokonanie czynności, która może być dokonana wyłącznie na wniosek, należy mieć na uwadze, czy jest to czynność – jak

⁷³ Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 134; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, s. 177. I. Wolwiak, *Charakter...*, *op. cit.*, s. 731; T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 36.

się określa w doktrynie – „rozwijająca postępowanie”⁷⁴, czyli nadająca dalszy bieg egzekucji w celu jej zakończenia i w konsekwencji zaspokojenia pozostałych wierzycieli (niebędących wnioskodawcą). Cofnięcie wniosku o dokonanie czynności, która może być dokonana wyłącznie na wniosek, może być zatem uznane przez organ egzekucyjny (czyli skuteczne) o tyle, o ile nie będzie szkodziło pozostałym wierzycielom. Rozwiązanie to należy przyjąć także wtedy, gdy wierzyciel złożył wniosek o dokonanie czynności, która może być dokonana wyłącznie na wniosek, a następnie przed jej dokonaniem złożył wniosek o zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego. W takim przypadku cofnięcie wniosku i wniosek o zawieszenie albo umorzenie postępowania egzekucyjnego należy ocenić z punktu widzenia, czy jest to czynność „rozwijająca postępowanie” albo – jak określa A.W. Bartz – „przynosi korzyść innym wierzycielom niedziałającym”⁷⁵. Jeżeli odpowiedź na powyższe byłaby twierdząca, to organ egzekucyjny powinien cofnięcie wniosku o dokonanie czynności oraz wniosek o zawieszenie albo umorzenie postępowania uznać za bezskuteczne i kontynuować postępowanie.

Problemów nie nasuwa cofnięcie przez wierzyciela wniesionego przez niego środka zaskarżenia przed jego prawomocnym rozpoznaniem. Cofnięty środek nie wywoła skutków prawnych, tj. nie zostanie rozpoznany, w związku z czym postępowanie egzekucyjne, w ramach którego został wniesiony, będzie prowadzone w dalszym ciągu tak, jak gdyby w ogóle nie został wniesiony. Nie powinno budzić wątpliwości, że cofnąć wniesiony środek zaskarżenia może tylko ten z wierzycieli, który go wniósł, nie może go cofnąć inny z wierzycieli. Jeżeli środek zaskarżenia został wniesiony łącznie przez kilku wierzycieli, wówczas jego cofnięcia również mogą skutecznie dokonać łącznie wierzyciele, którzy go wnieśli.

Analizując relacje między wierzycielem, na wniosek którego nastąpiło wszczęcie egzekucji (zajęcie nieruchomości), a wierzycielem, który został

⁷⁴ W.A. Bartz [w:] *Kodeks...*, op. cit., s. 394; M. Tyczka [w:] *Postępowanie...*, op. cit., s. 214; I. Wolwiak, *Charakter...*, op. cit., s. 732; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, op. cit., s. 177; R. Flejszar, M. Malczyk [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 1151.

⁷⁵ W.A. Bartz [w:] *Kodeks...*, op. cit., s. 394.

przyłączony do wszczętej egzekucji, nie sposób pominąć problematyki wezwania dłużnika do zapłaty długu ustalonego w tytule wykonawczym wierzyciela przyłączonego. Kwestia ta wprawdzie nie dotyczy wprost relacji pomiędzy wierzycielem, na wniosek którego egzekucja została wszczęta, i przyłączonego, jest jednak brana pod uwagę przy ustalaniu chwili, od której należy dokonać przyłączenia kolejnego wierzyciela do wszczętej egzekucji. Na tym tle, na gruncie egzekucji z nieruchomości wyłoniła się bowiem rozbieżność zapatrywań także po dodaniu § 2 w art. 927 § 2 k.p.c.⁷⁶ Zgodnie z tym przepisem, w przypadku skierowania egzekucji do nieruchomości po wcześniejszym jej zajęciu na rzecz innego wierzyciela, komornik składa do sądu właściwego do prowadzenia księgi wieczystej wnioski o przyłączeniu się wierzyciela do egzekucji lub o złożenie wniosku do zbioru dokumentów stanowiącego element zajęcia nieruchomości. Według jednego stanowiska, jak się wydaje dominującego, komornik mimo już dokonanego zajęcia nieruchomości na rzecz pierwszego wierzyciela, w razie zgłoszenia przez kolejnego wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji z tej samej nieruchomości, powinien wezwać dłużnika do zapłaty długu⁷⁷. Jak bowiem zauważono, Kodeks postępowania cywilnego nie przewiduje ogólnego zajęcia przedmiotu objętego egzekucją mającego służyć wszystkim wierzycielom, którzy już popierają lub później będą popierać egzekucję z tego przedmiotu. Zajęcie danego przedmiotu jest skuteczne tylko w stosunku do tych wierzytelności, do których go dokonano, gdyż jest zawsze indywidualne. Z tego względu, jeżeli po zajęciu nieruchomości na rzecz pierwszej należności dalszy wierzyciel w celu ściągnięcia innej należności skieruje egzekucję do tej samej nieruchomości, zajęcie tej nieruchomości na rzecz

⁷⁶ Ustawa z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw Dz.U. z 2015 r., poz. 218 ze zm.). Problem ten nie występuje w przypadku przyłączenia kolejnego wierzyciela do egzekucji z ruchomości, wierzytelności lub innych praw majątkowych. Jak już bowiem była mowa, w tych przypadkach przyłączenie kolejnych wierzycieli następuje poprzez dokonanie ponownego zajęcia, polegającego na zaznaczeniu w protokole pierwszego zajęcia na rzecz wierzycieli, którzy zostają w ten sposób przyłączeni do egzekucji (art. 851 k.p.c., art. 901 § 1 k.p.c.).

⁷⁷ Tak m.in. F. Kruszelnicki, *Zarys...*, op. cit., s. 162; M. Tyczka [w:] *Postępowanie...*, op. cit., s. 213; W.A. Bartz [w:] *Kodeks...*, op. cit., s. 390; J. Świeczkowski, *Przyłączenie...*, op. cit., s. 25 i cytowana tam literatura przedmiotu; B. Kołodziejczyk, *Przyłączenie...*, op. cit., s. 178; M. Łochowski [w:] *Kodeks...*, op. cit., s. 1374.

innej wierzytelności musi być dokonane ponownie⁷⁸. Już chociażby z tej przyczyny trudno zaakceptować pogląd odmienny, jakoby nie zachodziła potrzeba wezwania dłużnika do zapłaty długu należnego wierzycielowi przyłączonemu do egzekucji⁷⁹. Zwolennicy tego kierunku reprezentowanego w aktualnym stanie prawnym podają na jego uzasadnienie dwa argumenty. Pierwszy z nich wywodzi z jedności egzekucji sądowej świadczeń pieniężnych z nieruchomości, której skutkiem jest niedopuszczalność ponownego wszczęcia egzekucji z tej samej nieruchomości, drugi zaś z rozumowania *a contrario* wyprowadzanego z art. 927 § 2 k.p.c. Przyjmują bowiem, że skoro ustawa nakazuje wprost ujawnienie w księdze wieczystej przyłączenia kolejnego wierzyciela do egzekucji (drugi element aktu zajęcia), to *a contrario* nie nakazuje ponawiania wezwania dłużnika do uregulowania należności (pierwszy element aktu zajęcia), zwłaszcza że działanie to miało miejsce na tle pierwszej wierzytelności⁸⁰. Przyjęcie tego zapatrywania może budzić wątpliwości, czy przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji następuje z chwilą złożenia przez niego wniosku o wszczęcie egzekucji, czy później, po dokonaniu weryfikacji wniosku pod względem formalnym, dopuszczalności i zasadności⁸¹, a jeżeli później, to w jakiej chwili.

Wskazana wyżej argumentacja, mająca przemawiać na rzecz poglądu o braku podstaw do wezwania dłużnika do zapłaty długu w związku ze zgłoszeniem wniosku o wszczęcie egzekucji przez kolejnego wierzyciela, wydaje się mało przekonująca w świetle indywidualnego charakteru prowadzonego postępowania i w jego ramach egzekucji pod względem podmiotowym. Komornik w każdym przypadku przyłączenia kolejnego wierzyciela do egzekucji już wszczętej na rzecz innego wierzyciela powinien zatem wezwać dłużnika do zapłaty należności dochodzonej przez wierzyciela przyłączonego.

⁷⁸ W.A. Bartz [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 390, a za nim J. Jankowski, *Uczestnicy...*, s. 84.

⁷⁹ Stanowisko to w obecnym stanie prawnym reprezentują m.in. W. Grajdura, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 80 i nast. Autor wprawdzie wypowiada się o niedopuszczalności ponownego zajęcia nieruchomości, twierdzi jednak, że jest oczywiste, iż wezwanie dłużnika do zapłaty stanowi jeden z dwóch elementów składowych zajęcia nieruchomości. Por też T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 43 oraz 47.

⁸⁰ T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 47.

⁸¹ *Ibidem*, s. 37.

5. Podsumowanie

Przyłączenie się kolejnego wierzyciela do egzekucji, a ściślej „przyłączenie kolejnego wierzyciela do egzekucji”, jest przejawem singularnego charakteru egzekucji sądowej⁸². Oznacza to, że z jednego składnika majątku dłużnika pod względem przedmiotowym może być prowadzone jedno postępowanie egzekucyjne, a w jego ramach jedna egzekucja sądowa. Przyłączenie wierzyciela do egzekucji jest, obok połączenia odrębnych postępowań egzekucyjnych (art. 921 § 2 k.p.c.) i zbiegu egzekucji sądowych (art. 773¹ k.p.c.), sposobem eliminacji równoczesnego prowadzenia kilku egzekucji z tej samej rzeczy lub prawa dłużnika. Wbrew istniejącym poglądom⁸³ przyłączenie wierzyciela do egzekucji wszczętej wcześniej na wniosek innego wierzyciela jest aktualne nie tylko w toku egzekucji z nieruchomości i praw, do których przepisy o egzekucji z nieruchomości stosuje się odpowiednio, ale również w przypadku egzekucji z ruchomości wierzytelności i innych praw majątkowych, z tym że odmienny jest sposób przyłączenia.

Status prawny wierzyciela przyłączonego do egzekucji i pierwszego wierzyciela, na wniosek którego została wszczęta egzekucja, jest zasadniczo tożsamy. Stąd też określa się ich jako wierzycieli współegzekwujących⁸⁴. Wierzyciel przyłączony do toczącej się egzekucji ma te same prawa co wierzyciel, z inicjatywy którego została wszczęta egzekucja – pierwszy wierzyciel: może samodzielnie składać wnioski i oświadczenia, niezależnie od stanowiska pierwszego wierzyciela⁸⁵, a czynności przez niego dokonane są skuteczne także w stosunku do pierwszego wierzyciela, chyba że co innego wynika z przepisu prawa albo charakteru danej czynności, np. zawieszenie albo umorzenie postępowania egzekucyjnego na wniosek jest skuteczne wyłącznie wobec wnioskodawcy. Z tego względu nie można uznać, aby wyłącznym dysponentem postępowania egzekucyjnego był wierzyciel, z inicjatywy którego została wszczęta egzekucja przez

⁸² A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 34. Wyjątkiem jest egzekucja przez zarząd przymusowy oraz sprzedaż przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego dłużnika.

⁸³ W. Grajdura, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 74; T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 36.

⁸⁴ T. Zembrzusi, *Przyłączenie...*, *op. cit.*, s. 35.

⁸⁵ Postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2000 r., I CKN 797/00, Lex nr 1223698.

organ egzekucyjny. Możliwość działania wierzyciela, który zastał przyłączony do egzekucji, jest ograniczona jedynie etapem postępowania, na jakim został on przyłączony⁸⁶. Wierzyciel ten nie może zatem żądać powtórzenia czynności dokonanych oraz tych, które mogły być dokonane, a nie zostały dokonane przed jego przyłączeniem. Należy podkreślić, że nie jest powtórzeniem dokonanych czynności w toku egzekucji z ruchomości sprawdzenie zajętych ruchomości, które mają być zajęte na zaspokojenie innej jeszcze wierzytelności (art. 851 k.p.c.).

STRESZCZENIE **Wierzyciel prowadzący egzekucję a wierzyciel przyłączający się do egzekucji**

Przedmiotem opracowania jest analiza relacji pomiędzy wierzycielem prowadzącym egzekucję i przyłączonym do egzekucji. Punktem wyjścia są uregulowania dotyczące przyłączenia kolejnego wierzyciela do toczącej się już egzekucji sądowej z nieruchomości oraz innych prawa majątkowych, w szczególności ruchomości i wierzytelności. Następnie zostały przedstawione skutki przyłączenia wierzyciela do egzekucji jako jednego ze sposobów eliminacji prowadzenia kilku egzekucji z tego samego składnika majątku dłużnika.

Zasadnicze rozważania dotyczą statusu prawnego wierzyciela, na wniosek którego została wszczęta egzekucja i wierzyciela przyłączonego do egzekucji, jako wierzycieli współegzekwujących. Jak wynika z dokonanych ustaleń, na gruncie obowiązującego stanu prawnego, wierzyciel przyłączony do toczącej się egzekucji ma te same prawa co wierzyciel, na wniosek którego została wszczęta egzekucja. Może samodzielnie składać wnioski i oświadczenia, niezależnie od stanowiska wierzyciela inicjującego postępowanie, które wywołują skutki także w stosunku do pierwszego wierzyciela, chyba że co innego wynika z przepisu prawa albo charakteru danej czynności.

Słowa kluczowe: wierzyciel prowadzący egzekucję, wierzyciel przyłączający się do egzekucji, współuczestnictwo wierzycieli, wierzyciel egzekwujący, status prawny wierzyciela egzekwującego

ABSTRACT **The Creditor Conducting Enforcement and the Creditor Joining Enforcement Proceedings**

dr hab. Józef Jagieła, professor at the University of Łódź, Department of Civil Procedure II, Faculty of Law and Administration, University of Łódź; ORCID: 0000-0001-9103-5185

The subject of this study is an analysis of the relationship between the creditor conducting the enforcement and the creditor joining the enforcement proceedings. The starting point is the legal

⁸⁶ T. Zembruski, *Przyłączenie...*, op. cit., s. 35

framework governing the accession of an additional creditor to pending judicial enforcement proceedings against real property and other property rights, in particular movables and receivables. Subsequently, the consequences of a creditor joining the enforcement as a means of eliminating multiple enforcement proceedings against the same asset of the debtor are presented.

The considerations focus on the legal status of the creditor at whose request enforcement was initiated and the creditor joining the enforcement, as creditors participating in enforcement. As follows from the findings, under the applicable legal framework the creditor joining the pending enforcement has the same legal position as the creditor at whose request the enforcement was initiated. He may independently submit motions and statements, regardless of the position of the creditor initiating the proceedings, which produce legal effects also regarding the first creditor, unless otherwise provided by law or by the nature of the given act.

Keywords: creditor conducting enforcement, creditor joining the enforcement, co-participation of creditors, enforcing creditor, legal status of the enforcing creditor

Bibliografia/References

Allerhand M., *Kodeks postępowania cywilnego*, cz. 2, Lwów 1933.

Bartz A.W. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego: zbiór aktualnych pytań prawnych, rozstrzygniętych przez Komitet Redakcyjny „Polskiego Procesu Cywilnego”*, oprac. J.J. Litauer, W. Świąćicki, Łódź 1949.

Bociąga M., *Zbycie nieruchomości w toku postępowania egzekucyjnego*, M.Prawn. 2007, nr 15.

Broniewicz W., *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, PiP 1980, nr 8.

Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2023.

Czarna A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego (cz. 3 pod red. A. Olasia), Legalis/el. 2023.

Dobrzański B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1976.

Gil I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Legalis/el. 2024. P. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Legalis/el. 2023.

Gil I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Legalis/el. 2024.

Gołąb S., Wusatowski Z., *Kodeks postępowania cywilnego*, cz. 2, Kraków 1933.

Grajdura W., *Przyłączenie się wierzyciela do egzekucji z nieruchomości*, PS 2008, nr 11–12.

Jaceczko E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. O.M. Piaskowskiej, Lex/el. 2024.

Jagiela J., *Połączenie kilku sądowych postępowań egzekucyjnych toczących się co do nieruchomości. Zagadnienia wybrane*, PPE, 2024, nr 2.

Jankowski J., *Przebieg postępowania egzekucyjnego, upadłościowego i układowego. Struktura postępowań w ujęciu dynamicznym*, Zakamycze 1999.

Jankowski J., *Uczestnicy sądowego postępowania egzekucyjnego w egzekucji skierowanej do nieruchomości*, PPE 2004, nr 1–2.

Julke G., *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, Sopot 2007.

Julke G., *Egzekucja z nieruchomości*, Sopot 2006.

Kołodziejczyk B., *Przyłączenie się wierzyciela do postępowania egzekucyjnego z nieruchomości w trybie art. 927 KPC*, M.Prawn. 2006, nr 4.

Korzonek J., *Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające. Część druga Kodeksu postępowania cywilnego*, t. 2, Kraków 1934.

Krakowiak M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024.

Kruszelnicki F., *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934.

Marcewicz O. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. A. Jakubckiego, Warszawa 2017.

Marciniak A., *Zbieg egzekucji sądowych*, NP 1999, nr 7–8.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.

Mądrzak H., *Czynności egzekucyjne (analiza pojęcia)*, PES 1994, nr 8.

Świeboda Z., *Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2001.

Świeczkowski J., *Przyłączenie się wierzyciela do toczącej się egzekucji z nieruchomości*, PPE 2005, nr 7–9.

Wengrek E., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, t. 2, Warszawa 1994.

Wolwiak I., *Charakter współudziału wierzycieli w egzekucji z nieruchomości*, M.Prawn. 2022, nr 14.

Wolwiak I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, pod red. P. Ryłskiego (cz. 3 pod red. A. Olasia), Legalis/el. 2023/2024.

Zedler F., *Czynności egzekucyjne a czynności procesowe (wybrane zagadnienia) [w:] Symbolae Andreae Marciniak Dedicatae. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Marciniakowi*, pod red. J. Jagieły, R. Kulskiego, Warszawa 2022.

Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 2, Toruń 1995.

Zedler F., *Zaspokojenie wierzytelności banku w podziale sumy uzyskanej w egzekucji*, Pr.Bank. 1995, nr 2.

Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2024.

Zembrzusi T., *Przyłączenie się wierzyciela do egzekucji sądowej z nieruchomości*, PPE 2024, nr 1.

Wybrane uwagi na temat obwieszczeń o licytacji nieruchomości: czas oglądania nieruchomości i termin doręczenia obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c.

1. Wstęp

Egzekucja sądowa z nieruchomości jest jednym z najbardziej skomplikowanych sposobów egzekucji, której relewantnym etapem jest licytacja. Licytacja stanowi trzecie stadium egzekucji sądowej z nieruchomości i służy sprzedaży zajętej już nieruchomości albo jej części wydzielonej przez komornika¹. Prawidłowe obwieszczenie o wyznaczonej licytacji jest warunkiem niezbędnym dla sprzedaży nieruchomości. Sposób dokonania obwieszczenia oraz zawarte w nim informacje mogą mieć wpływ na zainteresowanie udziałem w licytacji. Zasadne wydaje się zatem omówienie

¹ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 409.

pewnych kwestii związanych z obwieszczeniem o licytacji, w odniesieniu do których w piśmiennictwie prawniczym można dostrzec rozbieżne stanowiska. Chodzi w szczególności o kwestie związane z wymienianym w obwieszczeniu czasem oglądania nieruchomości oraz z terminem doręczenia obwieszczenia o licytacji.

2. Czas oglądania nieruchomości

Stosownie do art. 953 § 1 pkt 5 k.p.c.² w obwieszczeniu o licytacji komornik powinien wymienić czas, w którym w ciągu dwóch tygodni przed licytacją będzie można oglądać nieruchomość. W doktrynie można zauważyć rozbieżne interpretacje wskazanego przepisu. Zdaniem P. Jadłowskiego czas, w którym wolno będzie oglądać nieruchomość, nie może być odleglejszy niż dwa tygodnie przed terminem licytacji. Ponadto, zdaniem tego autora, z treści art. 953 § 1 pkt 5 k.p.c. nie wynika termin maksymalny, a więc oglądanie nieruchomości zasadniczo może mieć miejsce również i w dniu licytacji³. Zdaniem P. Klechy i M. Jaroch-Wąsowskiej czas na oglądanie nieruchomości przez zainteresowanych musi natomiast wynosić co najmniej dwa tygodnie i przypadać na okres przed licytacją⁴. Podobny pogląd wyraziła H. Ciepla, zdaniem której komornik w obwieszczeniu powinien podać czas na oglądanie nieruchomości, wynoszący co najmniej dwa tygodnie i przypadający na okres przed licytacją, ale niekoniecznie bezpośrednio przed nią⁵. Również R. Flejszar wyraził pogląd, że czas przeznaczony na oglądanie powinien wynosić co najmniej dwa tygodnie, które nie muszą bezpośrednio poprzedzać licytacji, natomiast w poszczególnych dniach należy wskazać godziny, w których będzie można oglądać nieruchomość⁶.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r., poz. 1568); dalej: k.p.c.

³ P. Jadłowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, A. Olasía, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis/el., komentarz do art. 953 k.p.c., nb 12.

⁴ P. Klecha, M. Jaroch-Wąsowska, *Egzekucja z nieruchomości – praktyczny komentarz. Model współpracy sądów, komorników i urzędów skarbowych*, Sopot 2016, s. 164.

⁵ H. Ciepla [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, Lex/el., komentarz do art. 953 k.p.c., pkt 3.

⁶ R. Flejszar [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom. 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 1207–1208.

W ocenie autora niniejszego opracowania za błędny należy uznać pogląd, że czas przeznaczony na oglądanie musi wynosić co najmniej dwa tygodnie, a w poszczególnych dniach należy wskazać godziny, w których będzie można oglądać nieruchomość⁷. Termin powinien bowiem mieścić się w dwóch tygodniach, ale nie jest to równoznaczne z tym, że musi on wynosić całe dwa tygodnie bądź, że w każdym dniu w ciągu dwóch tygodni zainteresowani powinni mieć możliwość oglądania nieruchomości. Za trafny należy natomiast uznać przedstawiony wyżej pogląd P. Jadłowskiego, że z treści art. 953 § 1 pkt 5 k.p.c. nie wynika termin maksymalny⁸.

Relevantne jest, że z brzmienia wskazanego przepisu jednoznacznie i w sposób czytelny wynika, iż możliwość oglądania nieruchomości przed licytacją nie dotyczy całych dwóch tygodni przed licytacją, lecz czasu w trakcie tych dwóch tygodni. Przy czym przez użyte w przepisie sformułowanie „czas” należy rozumieć pewien okres, który będzie mieścił się w dwóch tygodniach poprzedzających licytację. W praktyce egzekucyjnej można spotkać się ze sformułowaniami w treści obwieszczeń typu: „Nieruchomość można oglądać w ciągu dwóch tygodni przed licytacją”. Takie sformułowanie nie zawsze będzie prawidłowe. Okres, w którym możliwe będzie oglądanie nieruchomości, powinien mieścić się w ramach tych dwóch tygodni przed licytacją. Nie musi on jednak obejmować całych dwóch tygodni, choć w niektórych postępowaniach może tak być. Należy bowiem wyjaśnić, że istotne znaczenie dla wyznaczenia okresu oglądania nieruchomości ma charakter, funkcja i sposób korzystania z tejże nieruchomości.

W sprzedaży niezabudowanych działek użycie przytoczonego sformułowania nie powinno prowadzić do dalszych komplikacji sprawy. Wydaje się, że w pełni dopuszczalne jest wyznaczenie przy tego typu nieruchomościach okresu oglądania nieruchomości obejmującego całe dwa tygodnie. Błędne byłoby to jednak w przypadku np. lokali mieszkalnych, czy nieruchomości gruntowych zabudowanych lokalami mieszkalnymi zajmowanymi przez

⁷ *Ibidem*; H. Ciepla [w:] *Kodeks..., op. cit.*, komentarz do art. 953 k.p.c., pkt 3.; P. Klecha, M. Jaroch-Wąsowska, *Egzekucja z nieruchomości..., op. cit.*, s. 164.

⁸ P. Jadłowski [w:] *Kodeks..., op. cit.*, komentarz do art. 953 k.p.c., nb 12.

dłużnika. Z tak sformułowanego obwieszczenia nie wynikałoby bowiem, że z czasu oglądania nieruchomości wyłączone są np. godziny nocne. Ponadto oznaczałoby to, że dłużnik będący zarządcą nieruchomości powinien ją w każdej chwili udostępniać do oglądania osobom zainteresowanym w trakcie dwóch tygodni przed licytacją. Oglądanie nieruchomości nie może ograniczać normalnej aktywności życiowej dłużnika, a w szczególności nie może mu uniemożliwić aktywności zawodowej, która przeważnie wiąże się z opuszczeniem licytowanego domu lub mieszkania. Nie powinno to również prowadzić do sparaliżowania życia rodzinnego dłużnika bądź uniemożliwić mu opuszczanie nieruchomości w innym celu. Z tej perspektywy zasadnie ustawodawca wskazał na „czas w trakcie dwóch tygodni”, a nie na „dwa tygodnie”. Konieczne jest więc określenie tego czasu z uwzględnieniem charakteru nieruchomości i sposobu korzystania z niej. Przykładowo w egzekucji z nieruchomości służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika konieczne wydaje się wskazanie konkretnego dnia lub dni w ciągu tych dwóch tygodni, wraz z podaniem konkretnych ram czasowych, tj. godziny, od której będzie można oglądać nieruchomość, i godziny, do której będzie to możliwe⁹. Uwaga ta jest zasadna również dlatego, że udostępnienie nieruchomości do oglądania jest obowiązkiem osoby zarządzającej nieruchomością. Zatem gdyby potencjalny dłużnik nie udostępnił osobie zainteresowanej obejrzenia licytowanej nieruchomości, np. mieszkania, w godzinach nocnych, to stanowiłoby to naruszenie obowiązków. Należy zatem uznać, że co do zasady termin oglądania nieruchomości może, ale nie musi, obejmować całe dwa tygodnie przed licytacją, aczkolwiek jego określenie powinno uwzględniać ustalony w trakcie opisu i oszacowania sposób korzystania z nieruchomości. Za błędną praktykę należy zaś uznać wyznaczanie jako terminu oglądania nieruchomości wykorzystywanych w celach mieszkaniowych całych dwóch tygodni poprzedzających licytację.

Dopuszczalne wydaje się natomiast zawarcie w obwieszczeniu wskazania, że poza ustalonym czasie oglądania nieruchomości możliwe jest również jej

⁹ Słusznie wskazuje się przy tym, że komornik musi stworzyć warunki dla osób zainteresowanych, aby mogły zapoznać się z przedmiotem licytacji i przejrzeć akta postępowania – zob. K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, wyd. 11, Warszawa 2022, s. 1905.

obejrzenie w ciągu dwóch tygodni przed licytacją w innym terminie, ustalonym uprzednio z komornikiem. W takiej sytuacji osoby, które z jakiegoś powodu nie mogły tego zrobić we wskazanym czasie, będą miały tę możliwość po ustaleniu innego terminu z komornikiem. Przy czym komornik powinien skonsultować z dłużnikiem ten dodatkowy termin, tak aby uwzględnił on sytuację życiową dłużnika.

Należy przy tym zaznaczyć, że sprzeczne z treścią art. 953 § 1 ust. 5 k.p.c. są pojawiające się w praktyce sformułowania typu: „Nieruchomość można oglądać w ciągu dwóch tygodni przed licytacją po uprzednim ustaleniu terminu z komornikiem”. Taka informacja nie wskazuje bowiem czasu, w którym wolno będzie oglądać nieruchomość. Nie ulega wątpliwości, że w praktyce w pełni uzasadnione jest uwzględnienie w obwieszczeniu możliwości obejrzenia nieruchomości w innym terminie niż podany, chociażby ze względu na ewentualność wystąpienia różnych nieprzewidzianych sytuacji losowych, a przy tym nie jest to sprzeczne z treścią art. 953 § 1 ust. 5 k.p.c. Jednak niewymienienie w obwieszczeniu żadnego terminu narusza już regulację z art. 953 § 1 ust. 5 k.p.c., wprost nakładającą na komornika obowiązek wskazania konkretnego czasu, w którym możliwe będzie oglądanie nieruchomości.

Zasadne jest zatem, aby czas, w którym można oglądać nieruchomość, został podany według wzorca: „Nieruchomość można oglądać w dniu 03.03.2025 r. w godzinach od 12:00 do 14:00 lub w innym terminie uprzednio ustalonym z komornikiem w ciągu dwóch tygodni przed licytacją”¹⁰. Tego typu sformułowanie zawiera precyzyjne określenie czasu, w którym możliwe jest oglądanie nieruchomości, a przy tym uwzględnia możliwość oglądania nieruchomości w innym terminie w przypadku wystąpienia nieprzewidzianych sytuacji losowych.

3. Konsekwencje braku możliwości obejrzenia nieruchomości

Wobec powyższych rozważań warto także rozpatrzyć, jaki wpływ na przebieg licytacji będzie miał brak faktycznej możliwości obejrzenia nieruchomości

¹⁰ Daty i godziny podano wyłącznie w celach przykładowych.

w okresie poprzedzającym licytację. Zasadniczym celem obwieszczenia o licytacji jest poinformowanie wszystkich zainteresowanych jej nabyciem o licytacji. Treść art. 953 § 1 pkt 1 k.p.c. wskazuje, że celem obwieszczenia jest również jednoznaczne określenie przedmiotu licytacji oraz jego stanu. Jest to także *ratio legis* art. 953 § 1 pkt 1 k.p.c. Należy zatem uznać, że umożliwienie zapoznania się z faktycznym stanem nieruchomości ma istotny wpływ na przebieg wyznaczonej licytacji. Jeśli zatem dojdzie do sytuacji, w której osoby zainteresowane zakupem nieruchomości nie będą miały faktycznej możliwości zapoznania się z jej stanem, to wówczas można mówić o tym, że nie zostały spełnione warunki licytacji. Podobnie by było, gdyby inne informacje zawarte w obwieszczeniu o licytacji zostały błędnie podane. Przykładowo, w przypadku wymienienia w obwieszczeniu błędnej kwoty sumy oszacowania i ceny wywołania, licytacja nie powinna dojść do skutku. Błędne podanie tych kwot, tak jak uniemożliwienie obejrzenia nieruchomości, może bowiem wpłynąć na zainteresowanie licytacją, a w konsekwencji na cenę nabycia. W takiej sytuacji komornik powinien rozważyć uchylenie wyznaczonego terminu licytacji w trybie art. 359 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a następnie ewentualnie ponownie wyznaczyć nowy termin licytacji. Relevantne wydaje się jednak odniesienie tej kwestii do rzeczywistego przebiegu postępowania. Przykładowo, jeśli lokal nie zostanie udostępniony do oglądania, ale też nie będzie chętnych do jego obejrzenia, to wątpliwe jest, czy ma to w ogóle wpływ na dalszy przebieg egzekucji. W takiej bowiem sytuacji brak udostępnienia lokalu nie wpłynie na zainteresowanie licytacją i jej wynik. Za istotny dla rozpatrzenia tego zagadnienia należy zatem uznać potencjalny skutek nieudostępnienia lokalu do oglądania.

W konsekwencji nieudostępnienie przez dłużnika nieruchomości do obejrzenia przed licytacją może stanowić podstawę do ewentualnego odjęcia dłużnikowi zarządu nad nieruchomością w trybie art. 931 § 2 k.p.c. Należy bowiem uznać, że w ramach prawidłowego sprawowania zarządu nad nieruchomością mieści się dokonywanie przez zarządcę czynności niezbędnych dla przebiegu egzekucji z nieruchomości. Kwestia ta ma szczególne znaczenie w odniesieniu do lokalu mieszkalnego i nieruchomości zabudowanych. W przypadku nieogrodzonej i niezabudowanej działki w praktyce istnieje względna łatwość

zapoznania się z jej stanem fizycznym. Zasadny wydaje się również pogląd, że jeśli zarządca nieruchomości nie wypełni obowiązków w zakresie umożliwienia oglądania nieruchomości, a w szczególności gdy będzie to utrudniał, zastosowanie powinien znaleźć art. 938 k.p.c.¹¹

4. Termin doręczenia obwieszczenia o licytacji uczestnikom postępowania egzekucyjnego

Stosownie do art. 954 pkt 1 k.p.c. obwieszczenie o licytacji doręcza się wszystkim uczestnikom postępowania. Ponadto, zgodnie z art. 954 pkt. 2 k.p.c., obwieszczenie o licytacji doręcza się również organowi gminy, urzędowi skarbowemu miejsca położenia nieruchomości oraz organom ubezpieczeń społecznych, z wezwaniem, aby najpóźniej w terminie licytacji zgłosiły zestawienie podatków i innych danin publicznych należnych do dnia licytacji. Zasadne wydaje się więc rozważenie, w jakim terminie powinno nastąpić to doręczenie. W doktrynie wyodrębniły się trzy poglądy na ten temat¹². Pierwszy z nich zakłada, że do doręczeń obwieszczenia należy *per analogiam* stosować termin z art. 955 k.p.c.¹³ Drugi z poglądów oparty jest na przekonaniu, że obwieszczenie powinno być doręczane najpóźniej na tydzień przed licytacją, co ma być konsekwencją zastosowania art. 149 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.¹⁴ Trzeci pogląd zakłada, że doręczenie powinno nastąpić w takim terminie, by spełniło swój cel, czyli gdy zawiadamiane podmioty będą mogły dokonać czynności przewidzianych w przepisie¹⁵. W ocenie autora niniejszej publikacji rozstrzygające w tej kwestii okazało się orzecznictwo Sądu Najwyższego, zgodnie z którym doręczenie obwieszczenia dotyczącego licytacji powinno nastąpić z takim wyprzedzeniem, aby uczestnicy postępowania oraz organy wymienione

¹¹ R. Flejszar [w:] *System Postępowania Cywilnego...*, *op. cit.*, s. 1208.

¹² Zob. A. Barańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Piaseckiego, t. 2, Warszawa 1997, s. 1049.

¹³ Zob. M. Tyczka [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. E. Wengierka, Warszawa 1972, s. 528.

¹⁴ F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Toruń 1994–1995, s. 264 [za:] A. Barańska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1049.

¹⁵ Z. Świeboda, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do drugiej części Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1994, s. 252 [za:] A. Barańska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1049.

w art. 954 k.p.c. mogły skorzystać z otrzymanej wiadomości oraz dokonać czynności przewidzianych w przepisie¹⁶.

Warto jednak odnieść się do wskazanych przez A. Barańską¹⁷, a następnie m.in. przez P. Kuglarza¹⁸, argumentów przemawiających za odmiennym stanowiskiem. Zdaniem P. Kuglarza są trzy argumenty przemawiające za przyjęciem stanowiska o obowiązku doręczenia zawiadomienia o licytacji na dwa tygodnie przed jej terminem. Po pierwsze, przy wyznaczaniu opisu i oszacowania nieruchomości komornik również zawiadamia uczestników oraz dokonuje ogłoszenia obwieszczenia; dla obu tych czynności przewidziany jest taki sam dwutygodniowy termin. Drugim argumentem jest to, że na podstawie art. 953 § 1 pkt 5 k.p.c. każdy, tym bardziej podmiot zainteresowany przebiegiem egzekucji, powinien mieć dwa tygodnie na zapoznanie się z nieruchomością i nie można pozbawiać stron tej możliwości. Trzecim argumentem przemawiającym za dwutygodniowym terminem jest to, że na pytanie o termin realizacji obowiązku określonego w art. 954 k.p.c. odpowiedzi należy szukać w przepisach postępowania egzekucyjnego, a nie postępowania procesowego, ponieważ sprzyja to stworzeniu jednolitej konstrukcji postępowania egzekucyjnego¹⁹.

W ocenie autora niniejszego opracowania należy krytycznie odnieść się do tego poglądu, choć nie ulega wątpliwości, że wskazane przez P. Kuglarza argumenty uzasadniają uznanie dwutygodniowego terminu za przejaw dobrej praktyki po stronie komornika i należałoby stosować się do tego terminu.

W przypadku pierwszego argumentu dotyczącego zawiadomienia o opisie i oszacowaniu w trybie art. 945 § 3 k.p.c. należy zaznaczyć, że opis i oszacowanie to odrębne etapy postępowania. Fakt, że ustawodawca przewidział dwutygodniowy termin przy obwieszczaniu o opisie i oszacowaniu wcale nie implikuje tego, iż podobny termin znajdzie zastosowanie przy obwieszczeniu

¹⁶ Zob. postanowienie SN – Izba Cywilna z dnia 29 lipca 1998 r., II CKN 864/97, Legalis nr 358665.

¹⁷ Zob. A. Barańska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1049.

¹⁸ P. Kuglarz [w:] I. Heropolitańska, A. Tułodziecka, K. Hryćków-Mycka, P. Kuglarz, *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece oraz przepisy związane. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2021, Legalis/el., komentarz do art. 954 k.p.c., nb 3.

¹⁹ *Ibidem*. Wcześniej na podobnym stanowisku stanęła A. Barańska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 1049.

o licytacji. Obwieszczenie o licytacji ma bowiem odmienny charakter od obwieszczenia o opisie i oszacowaniu. Ponadto, gdyby termin z art. 945 § 3 k.p.c. rzeczywiście miał odnosić się do obwieszczeń o licytacji, to zbędne byłoby określenie terminu obwieszczenia w art. 955 k.p.c. Warto przy tym zaznaczyć, że termin z art. 945 § 3 k.p.c. dotyczy również obwieszczeń dokonywanych w budynku sądu oraz na stronie internetowej Krajowej Rady Komorniczej, czyli tak jak stanowi art. 955 k.p.c. Regulacja zawarta w art. 945 § 3 k.p.c. nie określa zatem terminu obwieszczeń dokonywanych w trybie art. 954 pkt. 1 k.p.c., a co najwyżej może być wskazówką, w jakim terminie najbardziej zasadne byłoby dokonanie obwieszczenia.

Podobnie nie sposób zgodzić się z drugim argumentem, ponieważ art. 953 § 1 pkt 5 k.p.c. nie odnosi się do osób zainteresowanych egzekucją, lecz do osób zainteresowanych udziałem w licytacji. Osoby zainteresowane aktywnym uczestnictwem w licytacji są o niej informowane w trybie art. 955 § 1 k.p.c., a uczestnicy egzekucji z nieruchomości są informowani o jej przebiegu w trakcie jej trwania. Powinni oni być powiadomieni o terminie ukończenia protokołu opisu i oszacowania, w czym mogą uczestniczyć. Niezrozumiałe jest więc twierdzenie, że dotyczy ich regulacja z art. 953 § 1 pkt 5 k.p.c. Dodatkowo nie ma przeciwskażeń, aby strony postępowania zapoznały się z treścią protokołu opisu i oszacowania znacznie wcześniej, np. w ramach dokonywania wglądu do akt postępowania bądź przy ukończeniu protokołu opisu i oszacowania, o czym również są odpowiednio wcześniej zawiadamiane.

Podobnie trzeci argument sugerujący, że terminu doręczenia obwieszczenia należy szukać w przepisach postępowania egzekucyjnego, a nie postępowania procesowego, ponieważ sprzyja to stworzeniu jednolitej konstrukcji postępowania²⁰, nie wskazuje wprost na istnienie dwutygodniowego terminu. Nie można zatem podzielić poglądu, że obwieszczenie, o którym mowa w art. 954 pkt. 2 k.p.c., musi zostać dokonane w dwutygodniowym terminie. Niemniej należy uznać, że wskazane byłoby doręczenie obwieszczenia w tym terminie. Przedstawiony przez P. Kuglarza pogląd wydaje się bowiem w pełni

²⁰ P. Kuglarz [w:] I. Heropolitańska, A. Tułodziecka, K. Hryćków-Mycka, P. Kuglarz, *Ustawa o księgach wieczystych...*, *op. cit.*, komentarz do art. 954 k.p.c., nb 3.

uzasadniony jako postulat *de lege lata*. Jest to jednak bardziej kwestia dobrej praktyki niż obowiązku wynikającego z przepisów bądź norm logicznie wywodzonych z wykładni innych przepisów. Słusznie więc wskazał Sąd Najwyższy, że doręczenie obwieszczenia dotyczącego licytacji powinno nastąpić z takim wyprzedzeniem, aby uczestnicy postępowania oraz organy wymienione w art. 954 k.p.c. mogły skorzystać z otrzymanej wiadomości oraz dokonać czynności przewidzianych w tym przepisie²¹. Ocena skuteczności i prawidłowości doręczenia wyrażana jest w okolicznościach konkretnego postępowania²². Termin powiadomienia powinien zatem dawać rzeczywistą możliwość reakcji stron postępowania na otrzymane obwieszczenie, co wydaje się być zgodne z funkcją tego przepisu. Celem doręczenia obwieszczenia o licytacji uczestnikom postępowania jest zabezpieczenie ich interesów przez umożliwienie im ewentualnego uczestnictwa w licytacji, a w przypadku organów administracji publicznej celem jest danie możliwości zgłoszenia roszczeń, o których mowa w omawianym przepisie²³. W praktyce doręczenie obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c. nawet na kilka dni przed licytacją nie będzie więc stanowiło naruszenia przewidzianej w tymże przepisie normy, jeśli da to podmiotowi otrzymującemu obwieszczenie rzeczywistą możliwość skorzystania z otrzymania obwieszczenia. Termin dokonania doręczenia obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c. nie jest więc określony przepisami prawa, lecz praktyczną funkcją, jaką ma spełniać, tj. informowaniem określonych podmiotów o licytacji w celu ewentualnego podjęcia stosownych działań. Zachowanie tego terminu należy więc weryfikować na przykładzie konkretnych spraw i doręczeń dokonanych w określonych terminach. W efekcie czego, jeśli doręczenie to zostanie dokonane na kilka dni przed licytacją, to ten termin zostanie zachowany w zależności od ogólnego kontekstu sprawy. Jeśli przykładowo organ gminy otrzyma obwieszczenie na kilka dni przed licytacją, ale z uwagi chociażby

²¹ Zob. postanowienie SN – Izba Cywilna z dnia 29 lipca 1998 r., II CKN 864/97, Legalis nr 358665.

²² T. Żyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 1128.

²³ M. Krakowiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2015, s. 1046.

na dni ustawowo wolne od pracy nie będzie możliwe podjęcie żadnych działań, to organ ten nie zostanie właściwie powiadomiony o licytacji. W innym przypadku, gdy np. organ otrzyma obwieszczenie na kilka dni przed licytacją, a obiektywnie będzie miał możliwość podjęcia stosownych działań, to należy uznać, że prawidłowo doręczono mu obwieszczenie o licytacji. Słusznie przy tym wskazuje się, że gdy doręczenie nie nastąpi lub zostanie dokonane nieprawidłowo, sąd który prowadzi nadzór nad egzekucją z nieruchomości, badając akta sprawy przed licytacją lub rozpoznając skargę na czynność komornika, może zgodnie z art. 991 § 2 k.p.c. odmówić przybicia²⁴. Wobec powyższego zasadny jest pogląd, że regulacja ta wymaga konkretyzacji i wprowadzenia stałego terminu w celu wyłączenia wątpliwości komornika, który każdorazowo powinien badać termin zawiadomienia o licytacji w warunkach konkretnej sprawy, nie mając przy tym źródeł do ustalenia indywidualnie czasu koniecznego dla reakcji na obwieszczenie podmiotów określonych w tejże normie²⁵.

5. Postulat *de lege ferenda*

W ocenie autora niniejszego opracowania słuszne byłoby jednoznaczne określenie terminu doręczenia obwieszczenia o licytacji²⁶. W obecnym stanie prawnym weryfikacja tego, czy doręczenie zostało dokonane z zachowaniem prawidłowego terminu, może bowiem nieraz okazać się dla sądu nader problematyczna. Konieczne jest bowiem odniesienie terminu doręczenia do faktycznych możliwości zapoznania się z jego treścią. Naraża to więc tę kwestię na zbytnią uznaniowość sądu i ewentualne rozbieżności w ocenie możliwości zapoznania się z obwieszczeniem. W ocenie jednego sądu doręczenie tego obwieszczenia na trzy dni robocze przed licytacją może być bowiem wystarczające, tymczasem zdaniem innego sądu konieczny może się okazać dłuższy termin. Za uzasadnione należy więc uznać dokonanie takiej zmiany w stanie prawnym, na mocy której jednoznacznie określono by termin, w którym powinno nastąpić doręczenie.

²⁴ P. Klecha, M. Jarocho-Wąsowska, *Egzekucja z nieruchomości...*, op. cit., s. 169.

²⁵ A. Szymańska-Grodzka [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, Legalis/el., komentarz do art. 954 k.p.c., nb 3.

²⁶ *Ibidem*.

W nawiązaniu do przytoczonych już poglądów P. Kuglarza, dotyczących doręczenia zawiadomienia o licytacji na dwa tygodnie przed jej terminem²⁷, warto podnieść postulat *de lege ferenda* jednoznacznego określenia terminu doręczenia obwieszczenia w taki sposób, by wynosił on właśnie dwa tygodnie. Podniesione przez P. Kuglarza argumenty za uznaniem, iż termin ten obecnie wynosi dwa tygodnie, nie znajdują odzwierciedlenia w aktualnym stanie prawnym. Niemniej zdaniem autora niniejszej publikacji argumenty te są na tyle zasadne, aby ustawodawca, dokonując ewentualnych zmian, posłużył się właśnie tym dwutygodniowym terminem i w treści art. 954 k.p.c. w miejsce sformułowania: „Obwieszczenie o licytacji doręcza się:” wprowadzono sformułowanie: „Obwieszczenie o licytacji w terminie 2 tygodni przed licytacją doręcza się:”.

Zmiana w treści art. 954 k.p.c. umożliwiłaby względnie proste określenie, czy obwieszczenie doręczone na podstawie tego przepisu zostało dokonane odpowiednio wcześniej.

6. Podsumowanie

Prawidłowość dokonania obwieszczenia o licytacji z nieruchomości ma istotny wpływ na możliwość przeprowadzenia tej licytacji. W niniejszym opracowaniu autor poczynił kilka uwag dotyczących zagadnień praktycznych związanych z dokonywaniem obwieszczeń o licytacji nieruchomości oraz z samą licytacją. W szczególności konieczne jest precyzyjne określenie czasu oglądania nieruchomości w trakcie dwóch tygodni poprzedzających licytację. Czas ten powinien uwzględniać zarówno aktywność życiową dłużnika, jak i faktyczną możliwość udostępnienia nieruchomości do oglądania. Nie powinien on zwłaszcza obejmować godzin nocnych, co mogłoby wiązać się ze szczególnymi utrudnieniami dla dłużnika w przypadku nieruchomości służących zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych, gdyby w tych godzinach zgodnie z obwieszczeniem stały się na miejscu nieruchomości osoby zainteresowane jej obejrzeniem.

²⁷ P. Kuglarz [w:] I. Heropolitańska, A. Tułodziecka, K. Hryćków-Mycka, P. Kuglarz, *Ustawa o księgach wieczystych...*, *op. cit.*, komentarz do art. 954 k.p.c., nb 3.

W niniejszym opracowaniu odniesiono się również do wątpliwości dotyczących terminu doręczenia obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c. W obecnym stanie prawnym prawidłowość dokonania tego doręczenia nie jest uzależniona od ściśle określonego w ustawie terminu, lecz od zapewnienia rzeczywistej możliwości reakcji przed licytacją na otrzymane obwieszczenie. W ocenie autora zasadne wydaje się jednak podniesienie w tym zakresie postulatu *de lege ferenda* precyzyjnego określenia tego terminu, co mogłoby ułatwić ocenę, czy doręczenie zostało prawidłowo dokonane. Zdaniem autora najbardziej uzasadnione wydaje się być w tym zakresie wprowadzenie przez ustawodawcę dwutygodniowego terminu doręczenia obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c.

STRESZCZENIE Wybrane uwagi na temat obwieszczeń o licytacji nieruchomości: czas oglądania nieruchomości i termin doręczenia obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c.

W artykule omówiono wybrane zagadnienia praktyczne związane z dokonywaniem obwieszczeń o licytacji nieruchomości, w szczególności kwestie określenia czasu oglądania nieruchomości przed licytacją. Odniesiono się również do kwestii dotyczących terminu doręczenia obwieszczenia w trybie art. 954 k.p.c. Przedstawiono także postulat *de lege ferenda*.

Słowa kluczowe: obwieszczenie o licytacji, godziny oglądania nieruchomości, doręczenie obwieszczenia, nieruchomość, licytacja z nieruchomości, egzekucja z nieruchomości

ABSTRACT Selected Notes on Immovables Auction Announcements: Immovables Viewing Time and Deadline for Delivering Announcement Pursuant to Article 954 of the Code of Civil Procedure

dr Janusz Nowak, judicial officer; ORCID: 0000-0002-1320-8914

The article discusses selected practical issues related to the announcement of property auctions, particularly the matter of arranging viewings before the auction. It also addresses issues concerning the deadline for publishing the announcement in accordance with Article 954 of the Civil Procedure Code. It also presents a proposal de lege ferenda.

Keywords: announcement of auction, property viewing hours, service of announcement, immovables, property auction, enforcement against immovable property

Bibliografia/References

- Barańska A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Piaseckiego, t. 2, Warszawa 1997.
- Ciepla H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, Lex/el.
- Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, wyd. 11, Warszawa 2022.
- Flejszar R. [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom. 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.
- Jadłowski P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. P. Ryłskiego, A. Olasia, wyd. 3, Warszawa 2024, Legalis/el.
- Klecha P., Jaroch-Wąsowska M., *Egzekucja z nieruchomości – praktyczny komentarz. Model współpracy sądów, komorników i urzędów skarbowych*, Sopot 2016.
- Krakiwiak M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2015.
- Kuglarz P. [w:] I. Heropolitańska, A. Tułodziecka, K. Hryćków-Mycka, P. Kuglarz, *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece oraz przepisy związane. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2021, Legalis/el.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.
- Szymańska-Grodzka A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, Legalis/el.
- Świeboda Z., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do drugiej części Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1994.
- Tyczka M. [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. E. Wengierki, Warszawa 1972.
- Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Toruń 1994–1995.
- Żyznowski T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom IV. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020.

dr Piotr Szczekocki

Katedra Prawa Informatycznego i Zawodów Prawniczych, Instytut Nauk
Prawnych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie;
ORCID: 0000-0001-5756-3611

<https://doi.org/10.62627/PPE.2025.037>

Czynności asesora komorniczego a granice jego dyskrecjonalności w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Perspektywa teoretycznoprawna

1. Wprowadzenie

Celem niniejszego opracowania jest odpowiedź na pytanie, czy zakres kompetencji asesora komorniczego w sądowym postępowaniu egzekucyjnym pozwala analizować podjęte przez niego czynności jako element procesu stosowania prawa. W przypadku odpowiedzi twierdzącej jest to o tyle istotne, że wiąże się z ustaleniem zakresu swobody decyzyjnej asesora jako podmiotu stosującego prawo. Sformułowane pytanie wynika bezpośrednio z niejednoznacznego statusu asesora komorniczego określonego przez ustawodawcę w ustawie o komornikach sądowych¹ (w tym funkcjonującymi w dyskursie

¹ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 771 ze zm.); dalej: u.k.s.

prawniczym określeniami „pomocnik komornika”², tymczasowy praktykant, podmiot decyzyjny przeprowadzający egzekucję w ograniczonym zakresie, członek samorządu komorniczego z ograniczonymi uprawnieniami). Całościową interpretację statusu czynności asesora utrudnia funkcjonująca w przepisach norma kompetencyjna³ wskazująca, że wszystkie czynności zleczone asesorowi komorniczemu mają na celu przygotowanie go do wykonywania zawodu komornika⁴.

Przepisy ustawy o komornikach sądowych już na wstępie redukuje pozycję asesora komorniczego do roli „praktykanta”⁵, którego status tylko w wąskim zakresie wpisuje się w etymologię terminu „asesor”. W doktrynie również przedstawiane są poglądy, które osłabiają pozycję asesora komorniczego, wskazując, że nie stanowi on odrębnego zawodu, a asesura jest jedynie etapem kształcenia⁶. Na gruncie obecnych regulacji kompetencje asesora komorniczego zostały znacząco ograniczone w stosunku do tych, które ustawodawca przyznał asesorom komorniczym w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r.⁷

Wprowadzone ustawą z 2018 r.⁸ przepisy regulujące instytucję asesora komorniczego pogłębiły obawy środowiska i większości przedstawicieli doktryny co do jednoznacznej pozycji i roli asesora komorniczego w postępowaniu egzekucyjnym⁹. Określenia kompetencji analizowanego podmiotu nie ułatwiał również fakt, że w systemie prawa przez ponad 6 lat (od wejścia w życie

² Zob. P. Dzienis, M. Klonowski, *Ustawa o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2021, Legalis/el., komentarz do art. 138 u.k.s., uwaga 1.

³ Więcej na temat normy kompetencyjnej zob. Z. Ziemiński, *Kompetencja i norma kompetencyjna*, RPEiS 1969, z. 4, s. 23–41. Por. też S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii prawa*, Poznań 2001, s. 104 i nast.

⁴ Art. 3 ust. 2 u.k.s.

⁵ *Ibidem*: „W przypadkach przewidzianych w ustawach komornik może zlecić wykonywanie określonych czynności asesorowi komorniczemu, zwanemu dalej «asesorem». Zlecenie wykonywania tych czynności jest dopuszczalne jedynie w celu przygotowania do wykonywania zawodu komornika”.

⁶ R. Reiwer [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2021, Legalis/el., komentarz do art. 131 u.k.s., uwaga 4.

⁷ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882 ze zm.).

⁸ Dz.U. z 2018 r., poz. 771 ze zm.

⁹ Zob. K. Łakoma, *Status asesora komorniczego w świetle przepisów ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, Dodatek Naukowy Currenda 2018, nr 2, Legalis/el.

ustawy o komornikach sądowych) pozostawiono dwa reżimy prawne asesury komorniczej. Pierwotnie w ustawie o komornikach sądowych asesura komornicza została ukształtowana jako przejściowy etap w drodze do stanowiska komornika¹⁰. Utrzymano jednocześnie w mocy status asesury nieograniczonej czasowo określony przepisami „starego prawa”¹¹. Wskazany dualizm został ujednolicony dopiero w 2025 roku. Ustawą z dnia 25 czerwca 2025 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych¹² uchylony został art. 131 ust. 2 u.k.s.¹³

Kompetencje asesorów komorniczych wskazane w obu przywołanych ustawach (z 1997 r. oraz z 2018 r.) zostały ujednolicone i wprowadzono zamknięty ich katalog wyrażający się w treści art. 138 u.k.s. w zw. art. 287 § 2 u.k.s.¹⁴

W opracowaniu przedstawiony został problem badawczy, który dotyczy odpowiedzi na pytanie, czy czynności asesora dokonywane w ramach udzielonego upoważnienia (zlecone w ograniczonym zakresie, jedynie w celu szkoleniowym) wypełniają znamiona stosowania prawa przez asesora komorniczego i w jakim kształcie? Tak postawiony problem badawczy stanowił podstawę do sformułowania dwóch głównych hipotez: 1) asesor komorniczy jest podmiotem stosującym prawo; 2) asesor komorniczy jest podmiotem o ograniczonej dyskrecjonalności w ramach zleconych czynności.

W przygotowaniu niniejszego artykułu wykorzystano metodę teoretycznoprawną oraz dogmatyczno-prawną. Analizie poddano obowiązującą ustawę o komornikach sądowych, ustawę o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. oraz wybrane przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Posłużono się również metodą prawnoporównawczą tam, gdzie występuje odwołanie się

¹⁰ Art. 131 ust. 2 u.k.s.: „Asesura komornicza trwa nie dłużej niż 6 lat od dnia pierwszego powołania na stanowisko asesora”.

¹¹ Art. 294 u.k.s.: „W stosunku do osób zatrudnionych w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy na stanowisku asesora przepisu art. 144 ust. 1 pkt 5 nie stosuje się”.

¹² Dz.U. 2025, poz. 1018. Ustawa weszła w życie 12 sierpnia 2025 roku.

¹³ Zob. art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2025 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych.

¹⁴ „Zlecenia udzielone asesorom na podstawie dotychczasowych przepisów pozostają w mocy po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy w zakresie, w jakim nie są sprzeczne z art. 138 i art. 139”.

do instytucji asesora uregulowanej pierwotnie w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji. Analizę badanej instytucji poprzedził przegląd wybranych orzeczeń, w szczególności sądów najwyższych instancji¹⁵.

Poza rozważaniami niniejszego artykułu pozostawiono czynności asesora komorniczego działającego w zastępstwie komornika z uwagi na inny zakres jego kompetencji i rolę w postępowaniu egzekucyjnym¹⁶.

2. Przegląd literatury przedmiotowej

Przedstawiona problematyka nie stanowiła dotychczas przedmiotu opracowania naukowego, a poruszone w niniejszym artykule zagadnienia były jedynie sygnalizowane w literaturze przedmiotu, w szczególności na gruncie obowiązywania ustawy z 1997 r.¹⁷ Do aktualnych opracowań możemy zaliczyć publikację naukową odnoszącą się do pozycji asesora komorniczego¹⁸, która ukazała się w 2022 r., oraz jeden artykuł naukowy z 2018 r.¹⁹ w tym przedmiocie. Należy również wspomnieć o trzech komentarzach do ustawy o komornikach sądowych²⁰, z których tylko jeden zawiera rozbudowaną interpretację art. 138 u.k.s. (komentarz pod redakcją naukową R. Reiwer).

W opinii autora niniejszego opracowania we wskazanym wyżej zestawieniu brakuje prezentacji tego zagadnienia w szerszej perspektywie, właściwej ujęciom teoretycznoprawnym, co stara się uczynić autor.

¹⁵ Zob. pkt 3.3.

¹⁶ Art. 43 ust. 4 u.k.s.: „W zakresie wykonywania czynności, o których mowa w art. 3, asesorowi pełniącemu funkcję zastępcy komornika przysługują prawa i obowiązki komornika”.

¹⁷ Zob. J. Studzińska, *Uprawnienia aplikanta komorniczego – problemy praktyczne (część I) – Suplement*, PPE 2016, nr 13, Legalis/el.; J. Studzińska, *Uprawnienia aplikanta komorniczego – problemy praktyczne (część II) – Suplement*, PPE 2016, nr 13, Legalis/el.

¹⁸ Zob. A. Marciniak, *Pozycja asesora komorniczego w prawie polskim*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2022.

¹⁹ Zob. K. Łakoma, *Status asesora komorniczego...*, *op. cit.*, *passim*.

²⁰ Zob. R. Reiwer [w:] *Ustawa...*, *op. cit.*; J. Gołaczyński, D. Szostek, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, pod red. J. Gołaczyńskiego, D. Szostka, Warszawa 2019, Legalis/el.; R. Drebnkowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Drebnkowskiego, Warszawa 2024, Legalis/el.

3. Status asesora komorniczego – pojęcie, regulacje ustawowe i orzecznictwo

3.1. Asesor komorniczy – znaczenie terminu

Pojęcie asesora jest znane w nauce prawa w kontekście funkcji (stanowiska w zawodach prawniczych). Obecnie najczęściej używanym terminem w języku prawa (prawnym i prawniczym) jest pojęcie asesora sądowego i nikt aktualnie nie podaje w wątpliwość zakresu kompetencji asesora sądowego jako podmiotu stosującego prawo²¹.

Etymologia słowa „asesor” ma bogatą tradycję historyczną i różne znaczenia. Pierwotnie pojęcie to – jak wskazuje w swojej rozprawie doktorskiej M. Rycek – „zaczerpnięto od łacińskiego czasownika *assideo*, -ere, -sedi, -sesum (*ad sideo*), co można tłumaczyć jako: siedzieć przy kimś, razem z kimś zasiadać, towarzyszyć, asystować sędziemu, być obecnym przy czynności prawnej, sprawować urząd współpracy, pomocnik urzędowy, zasiadać w sądzie, siedzieć przy kimś”²².

W większości tłumaczeń możemy pojęcie to utożsamiać z osobą, która pomaga, doradza w podjęciu decyzji osobie o szerszych kompetencjach. Już w czasach starożytnych instytucja asesora była łączona z osobą prawnika o wysokich kwalifikacjach, mającego znaczny wpływ na proces stosowania prawa. W prawie rzymskim była to osoba pomagająca sędziemu spojrzeć na spór holistycznie i podjąć obiektywną decyzję²³. W *Corpus Iuris Civilis* instytucja asesora została uregulowana na tyle szczegółowo, że jednoznacznie można stwierdzić, iż jest to prawnik o wysokich kwalifikacjach, odznaczający się wiedzą i mądrością,

²¹ Art. 2 § 1a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1070 ze zm.): „W sądach rejonowych zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują także asesory sądowi”. Należy jednak zauważyć, że instytucja asesora sądowego uległa na przestrzeni lat wielu zmianom – od osoby, która pełni czynności niezwiązane z orzekaniem, do statusu zbliżonego do sędziego. Zob. J. Bodio, *Instytucja asesora sądowego*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2010, nr 13, s. 88.

²² Zob. M. Rycek, *Asesor w prawie kanonicznym*, rozprawa doktorska, Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Instytut Prawa Kanonicznego, Lublin 2023, s. 12 [online:] https://bip.kul.lublin.pl/files/1658/bip/awanse/dr/2024/rycek/rycek_m_-_rozprawa_doktorska.pdf (dostęp: 30.10.2024).

²³ *Ibidem*, s. 15.

którą winien wspomóc organ decyzyjny (sędziego) i wykorzystać w procesie stosowania prawa celem zabezpieczenia sprawiedliwego procesu²⁴.

Pojęcie asesora znane jest również w literaturze narodowej za sprawą eposu *Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie* Adama Mickiewicza, gdzie Asesor przedstawiany jest jako urzędnik, funkcjonariusz stosujący prawo. Świadczy o tym m.in. następujący fragment:

„Wtem Asesor nadbiegał, krzycząc: Areszt kładę
W imię Imperatorskiej Mości; oddaj szpadę,
Panie Hrabio, bo wezwę wojskowej pomocy”²⁵.

Nie będzie zatem żadnym nadużyciem stwierdzenie, że najczęściej słowo to utożsamiane jest z osobą o szerokich kompetencjach, bogatym doświadczeniu i mądrości, przy czym bez znaczenia jest, czy osoba ta wykonuje swoją pracę jako urzędnik, doradca bądź inny podmiot stosujący prawo²⁶. Zebrane uwagi wskazują, że z funkcją asesora łączone są wszechstronne kompetencje w prawie, które powinny zostać odpowiednio wykorzystane również w sądowym postępowaniu egzekucyjnym.

3.2. Asesor komorniczy – regulacje ustawowe

Obowiązująca od dnia 1 stycznia 2019 r. ustawa o komornikach sądowych nie definiuje pojęcia asesora komorniczego. Brakuje też regulacji dotyczącej jego statusu normatywnego. Obecnie instytucja asesora komorniczego określana jest jako tymczasowy etap w drodze do zawodu komornika²⁷. Przepisy obecnej ustawy o komornikach sądowych w sposób znaczny ograniczyły kompetencje asesora komorniczego w stosunku do tych, które ustawodawca przyznał asesorom w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r.²⁸, gdzie po raz pierwszy pojawiły się regulacje dotyczącego tego podmiotu.

²⁴ *Ibidem*, s. 21.

²⁵ Zob. A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie. Księga Ósma „Zajazd”*, wers 662–664 [online:] <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/pan-tadeusz.html> (dostęp: 30.10.2024).

²⁶ Zob. M. Rycek, *Asesor...*, *op. cit.*, *passim*.

²⁷ Zob. art. 131 ust. 2 u.k.s.: „Asesura komornicza trwa nie dłużej niż 6 lat od dnia pierwszego powołania na stanowisko asesora”.

²⁸ Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882 ze zm.

We wcześniejszych aktach normatywnych regulujących egzekucję sądową w Polsce (w XX w.)²⁹ w ogóle nie wspomniano o instytucji asesora komorniczego. Osoby aplikujące na stanowisko komornika musiały odbyć praktykę komorniczą³⁰ i miały status praktykanta komorniczego.

W latach obowiązywania ustawy z 1997 r. (lata 1997–2018) nie brakowało też sporów co do samego statusu asesora komorniczego. Znalazło to odzwierciedlenie w szczególności w uchwałach Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego³¹.

Uzasadnienie obecnie obowiązującej ustawy o komornikach sądowych³², poza ogólnym odwołaniem się do niespójności ustawy z 1997 r. i jej dezaktualizacji, zawiera przesłanki uzasadniające zmiany w instytucji asesora komorniczego, które można przedstawić co najmniej w trzech postaciach:

- 1) asesura komornicza pierwotnie miała być przejściowym etapem w drodze do zawodu komornika sądowego;
- 2) zlecenie wykonania określonych czynności asesorowi „jest dopuszczalne jedynie w celu przygotowania do wykonywania zawodu komornika”, nie może „wyřęcać” komornika w osobistym wykonywaniu czynności;
- 3) asesor komorniczy ma być „praktykantem–pomocnikiem” w kancelarii komornika.

Na bazie tych warunków ustawodawca przeformułował model asesury komorniczej, i pierwotnie wprowadził jej czasowy wymiar. W uzasadnieniu projektu do ustawy możemy przeczytać, że: „Dotychczas obowiązujące rozwiązania – zgodnie z którymi asesor komorniczy mógł wykonywać swoje obowiązki bezterminowo – nie dają się w żaden sposób pogodzić z zasadą osobistego podejmowania czynności przez komorników. Należy nadmienić, że to właśnie dotychczasowe regulacje w tym zakresie były jedną z przyczyn,

²⁹ Zob.: rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 grudnia 1932 r. o komornikach (Dz.U. z 1932 r. Nr 107, poz. 886); rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 grudnia 1960 r. o komornikach (Dz.U. z 1961 r. Nr 13, poz. 66).

³⁰ *Ibidem*, rozdział II.

³¹ Zob. pkt 3.3.

³² Zob. Rządowy projekt ustawy o komornikach sądowych, Druk nr 1582 cz. I, uzasadnienie, s. 1 [online:] <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/6B64358A67B78ECFC-125813000443C7E/%24File/1582-I.pdf> (dostęp: 30.10.2024).

które umożliwiły powstanie patologii w postaci tzw. hurtowni komorniczych. Nowe rozwiązania powinny iść w kierunku, w którym asesor komorniczy będzie pomocnikiem komornika, niejako czeladnikiem, a nie będzie go wyręczał w większości prowadzonych postępowań³³.

Szczególnie kontrowersyjna w pierwszych latach obowiązywania ustawy regulacja dotycząca tzw. czasowej asesury³⁴, wynikała z faktu, że w roku 2025 mijał okres sześcioletniej asesury dla tych osób, które nabyły „uprawnienia” asesora w 2019 roku, tj. na podstawie ustawy z dnia 22 marca 2018 roku o komornikach sądowych³⁵. Osoby „praktykujące komorniczo” po zdanym egzaminie zawodowym zostały postawione w sytuacji, która „zmuszała” ich do wnioskowania o powołanie na stanowisko komornika w ściśle określonym czasie lub rezygnacji z zawodu komornika. Ustawodawca dopiero po ponad 6 latach obowiązywania ustawy z dnia 22 marca 2018 roku uznał wskazaną regulację jako niesprawiedliwą, wskazując, że „Podwójny reżim statusu asesora stanowi niezrozumiałe uprzywilejowanie jednych asesorów wobec innych. Asesorzy powołani pod rządami nowej ustawy, jeżeli nie zdecydują się na wystąpienie o powołanie ich na stanowisko komornika, stracą status asesora i przysługujące im ustawowe kompetencje samodzielnego podejmowania niektórych czynności egzekucyjnych”. Działania ustawodawcy ostatecznie doprowadziły do uchylecia kontrowersyjnego przepisu³⁶.

3.3. Status asesora komorniczego w orzecznictwie SN i NSA

W dotychczasowej praktyce orzeczniczej sądy zajmowały się w większości rozpoznawanych spraw instytucją asesora komorniczego pod kątem

³³ *Ibidem*, s. 28.

³⁴ Zob. P. Szymaniak, *Problem przyszłych komorników. Wkrótce wygasną ich uprawnienia, a nowych przepisów wciąż brak*, Rzeczpospolita z dn. 11.10.2024 [online:] <https://www.rp.pl/zawody-prawnicze/art41278621-problem-przyszlych-komornikow> (dostęp: 30.10.2024); T. Ciechoński, *Asesorzy komorniczy przestaną być zmuszani do otwierania własnych kancelarii?*, Gazeta Prawna z dn. 18.06.2024 [online:] <https://serwis.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/9528651,asesorzy-komorniczy-przestana-byc-zmuszani-do> (dostęp: 30.10.2024).

³⁵ Zgodnie z art. 131 ust. 2 ustawy o komornikach sądowych (obecnie uchylony): „Asesura komornicza trwa nie dłużej niż 6 lat od dnia pierwszego powołania na stanowisko asesora”.

³⁶ Zob. art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2025 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych.

jego statusu, postępowania konkursowego, członkostwa w samorządzie oraz odwołaniem ze stanowiska z uwagi na osiągnięcie wieku emerytalnego. Podkreślić tu należy znaczenie orzeczeń Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego, w których problematyka ta zajmowała centralne miejsce, a które miały wpływ na stosowanie prawa. Jednym z pierwszych orzeczeń SN, w którym zaprezentowano tezę, że asesor komorniczy nie jest funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu art. 115 § 13 pkt 3 k.k., ale w określonych sytuacjach przysługuje mu status funkcjonariusza publicznego, była uchwała z dnia 30 kwietnia 2003 r., I KZP 12/03³⁷. W późniejszym orzecznictwie znalazło to m.in. potwierdzenie w wyroku SN – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z dnia 19 września 2017 r., II PK 222/16, w którym jednocześnie zwrócono uwagę na reżimy odpowiedzialności za działania podejmowane w postępowaniu egzekucyjnym³⁸.

Naczelny Sąd Administracyjny, analizując obowiązek zatrudnienia asesora przez komornika poza formą zatrudnienia (umowa o pracę), zwrócił uwagę na wymiar czasu pracy, wskazując, że niewystarczające jest „wywiązywanie się z obowiązków” w sytuacji, kiedy asesor jest zatrudniony na 1/20 etatu³⁹.

³⁷ W uchwale wprost wskazano, że: „Asesor komorniczy nie jest funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu art. 115 § 13 pkt 3 k.k., jednakże przyjąć należy, że ma on status funkcjonariusza publicznego w rozumieniu tego przepisu, gdy pełni zlecone mu obowiązki zastępcy komornika na podstawie art. 26 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.), bądź prowadzi czynności egzekucyjne zlecone mu przez komornika w trybie art. 33 tej ustawy”. Zob. uchwała SN z dnia 30 kwietnia 2003 r., I KZP 12/03, Legalis nr 56459.

³⁸ „Należy jednak pamiętać, że samo stwierdzenie, że asesor komorniczy posiada status funkcjonariusza publicznego w czasie wykonywania czynności egzekucyjnych na podstawie art. 33 u.k.s.e. nie wystarczy jeszcze do ustalenia, że ponosi on samodzielną i wyłączną odpowiedzialność za działania podejmowane w ramach postępowania egzekucyjnego, a odpowiedzialność komornika zlecającego mu czynności na podstawie art. 33 u.k.s.e. jest w tym zakresie wyłączona”. Zob. wyrok SN z dnia 19 września 2017 r., II PK 222/16, Legalis nr 1715325.

³⁹ Wyrok NSA z dnia 12 września 2019 r. II GSK 506/19, Legalis nr 2248023: „Ponadto należy podkreślić, że z uwagi na wskazane w art. 33 KomSEgzU szczególne uprawnienia przysługujące asesorowi komorniczemu przy wykonywaniu czynności egzekucyjnych, koniecznym staje się aby relacje łączące komornika i asesora komorniczego oparte były na zasadach wynikających z przepisów prawa pracy a więc aby były to relacje pracodawca–pracownik. (...) Z całą pewnością umów zlecenia nie można było uznać za umowy o pracę, a umowa na 1/20 etatu, czyli w wymiarze 8 godzin tygodniowo nie daje możliwości wywiązywania się z obowiązków nałożonych przez ustawodawcę na asesora komorniczego”.

O braku równoważności obowiązków asesora i komornika oraz możliwości swobodnego kształtowania udzielonego upoważnienia w zakresie dokonywania określonych czynności wypowiedział się NSA w wyroku z 2018 r., w którym wskazał, że: „Wykonywanie przez asesora komorniczego w ograniczonym przedmiotowo zakresie konkretnych czynności egzekucyjnych, o których stanowi art. 33 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 ze zm.) w czasie urzędowania komornika sądowego i na jego zlecenie, nie oznacza jeszcze istnienia równoważności wiążących się z tym obowiązków z obowiązkami komornika sądowego, który zatrudniając asesora komorniczego, może udzielić mu upoważnienia do działania w jego imieniu, lecz nie musi, co ma i tę konsekwencję – że niezależnie od ograniczeń przedmiotowych – nie pozostaje również bez wpływu na zdobywane w ten sposób doświadczenia i praktykę”⁴⁰. Stanowisko to NSA podtrzymał również w wyroku z 2021 r.⁴¹, wskazując, że „wykonywanie przez asesora komorniczego w ograniczonym przedmiotowo zakresie konkretnych czynności egzekucyjnych w czasie urzędowania komornika sądowego i na jego zlecenie nie oznacza jeszcze istnienia równoważności wiążących się z tym obowiązków z obowiązkami komornika sądowego, który zatrudniając asesora komorniczego, może udzielić mu upoważnienia do działania w jego imieniu, lecz nie musi”.

W sprawie dyskryminacji asesora z uwagi na wiek i odwołanie go z tej przyczyny ze stanowiska NSA wskazał na „co do istoty tożsamy”⁴² jego status z komornikiem sądowym, zaliczając asesora do funkcjonariusza państwowego o ustawowo określonym statusie służbowym⁴³. Sąd jednoznacznie zajął stanowisko, zgodnie z którym odwołanie z funkcji asesora jedynie z powodu wieku stanowi przejaw bezpośredniej dyskryminacji

⁴⁰ Wyrok NSA z dnia 12 października 2018 r., II GSK 878/18, Legalis nr 1830984.

⁴¹ Wyrok NSA z dnia 27 kwietnia 2021 r., I GSK 928/18, Legalis nr 2577916.

⁴² „Stąd należy wyprowadzić wniosek, że status obu wskazanych podmiotów prawa – w zakresie istotnym dla oceny spornego zagadnienia dyskryminacji – jest co do istoty tożsamy, co ma znaczenie w rozpoznawanej sprawie”. Zob. wyrok NSA z dnia 6 kwietnia 2022 r., II GSK 296/22, Legalis nr 2779548.

⁴³ Wyrok NSA z dnia 6 kwietnia 2022 r., II GSK 296/22, Legalis nr 2779548.

i jest sprzeczne z zasadą niedyskryminacji ze względu na wiek jako jedną z podstawowych zasad Unii Europejskiej⁴⁴.

Przytoczone orzeczenia pokazują, że nie ma jednolitego stanowiska co do statusu asesora, zwłaszcza że analiza taka wymagała odniesienia do nowego i starego prawa (ustawa z 2018 r. oraz z 1997 r.) z uwagi na funkcjonowanie do 2025 roku w systemie egzekucji sądowej asesorów w obu reżimach prawnych. Zauważalne jest to, że sądy dostrzegają w tej instytucji cechy charakterystyczne dla zawodów zaufania publicznego⁴⁵ i łączą z nim ważną rolę oraz kompetencje do stosowania prawa.

4. Czynności asesora komorniczego jako przejaw kompetencji w procesie stosowania prawa

4.1. Czynności asesora komorniczego – uwagi ogólne

Można stwierdzić, że czynności podejmowane przez asesora komorniczego odbywają się w ramach procesu stosowania prawa, szczególnie jeżeli przyjmie my proceduralny model stosowania prawa jako najlepiej opisujący analizę sądowego postępowania egzekucyjnego⁴⁶. Chodzi tu przede wszystkim o możliwość analizowania czynności asesora komorniczego jako czynności, które mają miejsce w postępowaniu egzekucyjnym jako odrębnym procesie stosowania prawa, a nie ostatniej fazie wyodrębnianej w ramach modelu decyzyjnego stosowania prawa⁴⁷.

⁴⁴ „Skoro ustawodawca zdecydował o funkcjonowaniu instytucji asesora komorniczego, ustawowo określając zasady pełnienia tej służby, to w rezultacie tej decyzji zachodzi konieczność uwzględniania wszystkich konsekwencji wynikających ze służbowego statusu asesora komorniczego, w tym ograniczeń w zakresie dopuszczalnej ingerencji w treść tego statusu, które sprzeciwiają się naruszeniu zakazu niedyskryminacji”. Zob. wyrok NSA z dnia 6 kwietnia 2022 r., II GSK 296/22, Legalis nr 2779548.

⁴⁵ „Konieczność zastosowania wzorca właściwego dla innych zawodów zaufania publicznego dla oceny istoty statusu służbowego asesora komorniczego wynika z przydanego asesorom uprawnienia do dokonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, co jest zastrzeżone dla funkcjonariuszy państwowych o ustawowo określonym statusie służbowym”. Zob. wyrok NSA z dnia 6 kwietnia 2022 r., II GSK 296/22, Legalis nr 2779548.

⁴⁶ Więcej o procesowym modelu stosowania prawa zob. J. Wróblewski, *Zarys procesowego modelu sądowego stosowania prawa* [w:] Jerzy Wróblewski. *Pisma wybrane*, wybór i wstęp M. Zirk-Sadowski, Warszawa 2015, s. 334 i nast.

⁴⁷ Zob. L. Leszczyński, *Model decyzyjny procesu stosowania prawa* [w:] A. Korybski, L. Leszczyński, *Stanowienie i stosowanie prawa. Elementy teorii*, Warszawa 2015, s. 147 i nast.

Czynności, do których upoważniony może zostać asesor, mieszczą się w kategorii czynności postępowania egzekucyjnego⁴⁸, z tym zastrzeżeniem, że nie są to wprost i za każdym razem czynności egzekucyjne utożsamiane z tymi, do podejmowania których kompetencje ma komornik⁴⁹.

Należy zaznaczyć, że w niniejszym opracowaniu przyjęto utrwalone w doktrynie i orzecznictwie odróżnianie pojęć „czynności postępowania egzekucyjnego” i „czynności egzekucyjne”. Drugie ze wskazanych pojęć zakresowo jest pojęciem węższym – czynności egzekucyjne stanowią bowiem element składowy czynności postępowania egzekucyjnego⁵⁰.

Przyjęta konsekwencja terminologiczna pozwala stwierdzić, że wykładnia art. 3 ust. 2 u.k.s.⁵¹ oraz użyty zwrot „zlecić wykonywanie określonych czynności asesorowi komorniczemu” wskazuje, że chodzi o czynności asesora, które mają miejsce w postępowaniu egzekucyjnym. Powoduje to, że są to nie tylko czynności egzekucyjne, ale również te, które poprzedzają właściwe wszczęcie egzekucji⁵² (np. wezwanie do uzupełnienia braków formalnych, zarządzenie o zwrocie wniosku⁵³).

⁴⁸ Na temat czynności postępowania egzekucyjnego zob. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013, s. 124 i nast., J. Studzińska, *Uprawnienia aplikanta komorniczego – problemy praktyczne (część II)*..., *op. cit.*, pkt 2.

⁴⁹ Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 124 i nast. Na temat czynności egzekucyjnych por.: J. Derlatka, *Postępowanie egzekucyjne* [w:] *Postępowanie cywilne*, pod red. M. Rzewuskiego, Warszawa 2022, s. 552; T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2012 s. 23; J. Studzińska, *Uprawnienia aplikanta komorniczego – problemy praktyczne (część II)*..., *op. cit.*, pkt 2.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ „Czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym oraz inne ustawowe zadania komornik wykonuje osobiście. W przypadkach przewidzianych w ustawach komornik może zlecić wykonywanie określonych czynności asesorowi komorniczemu, zwanemu dalej «asesorem». Zlecenie wykonywania tych czynności jest dopuszczalne jedynie w celu przygotowania do wykonywania zawodu komornika”.

⁵² Jak już wcześniej wspomniano, w opracowaniu przyjęto utrwalone już od dawna w doktrynie odróżnianie pojęcia postępowania egzekucyjnego od pojęcia egzekucji, które ma węższy zakres znaczeniowy i mieści się w zakresie terminu „postępowanie egzekucyjne”. Zob. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 586.

⁵³ Zob. J. Studzińska, *Uprawnienia aplikanta komorniczego – problemy praktyczne (część II)*..., *op. cit.*, pkt 2.

4.2. Zakres czynności asesora komorniczego

Podstawowy katalog czynności, do których może zostać upoważniony asesor, ma charakter zamkniętego wykazu zawartego w treści art. 138 u.k.s. oraz wyznaczonego przez zakres udzielonego zlecenia⁵⁴. Nie wszystkie z tych czynności mają charakter decyzyjny, te zaś, które mają taki status, można rozpatrywać pod kątem określonego poziomu dyskrecjonalności⁵⁵.

Po pierwsze, katalog czynności, do których może zostać upoważniony asesor, został ograniczony przez treść art. 138 u.k.s. Wykładnia tego przepisu pozwala wyodrębnić poniższe grupy czynności:

- 1) czynności, o których mowa w art. 98 ust. 1–3 u.k.s. (np. analiza i kontrola stanu spraw prowadzonych, sporządzanie projektów pism, w tym zarządzeń, postanowień, uzasadnień zaskarżonych czynności, czy wzywanie do uzupełnienia braków formalnych);
- 2) wybrane czynności egzekucyjne sprowadzające się do prowadzenia egzekucji;
- 3) czynności asesora poza kancelarią;
- 4) wykonywanie postanowień o zabezpieczeniu spadku lub sporządzenia spisu inwentarza;
- 5) doręczenia;
- 6) protokół stanu faktycznego;
- 7) nadzór nad publicznymi licytacjami.

Po drugie, kompetencja asesora do podejmowania tych czynności jest uzależniona od zakresu udzielonego zlecenia przez komornika. Przy czym przyjmuje się, że nie chodzi o zlecenie jako umowę cywilnoprawną, tylko o rodzaj upoważnienia do działania charakterystyczny dla kompetencji w prawie⁵⁶. Pojęcie kompetencji i normy kompetencyjnej, która określa tu możliwe granice działania, jest podstawą do interpretacji zlecenia udzielonego asesorowi⁵⁷. Należy odróżnić zlecenie do

⁵⁴ Art. 139 ust. 1 u.k.s.: „Zlecenie, o którym mowa w art. 138 ust. 1, komornik wystawia na piśmie i określa w nim sygnaturę sprawy, której zlecenie dotyczy”.

⁵⁵ Więcej na ten temat w pkt. 5.

⁵⁶ Zob. P. Dzieńis, M. Klonowski, *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz...*, op. cit., komentarz do art. 139 uwaga 7.

⁵⁷ Zob. Z. Ziemiński, *Kompetencja i norma kompetencyjna...*, op. cit., passim. Por. Ł. Błaszczak, *O kompetencji (prawnej) stron i metodzie dokonywania czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym*, Wrocławskie Studia Erasmiana. Rozprawa o metodzie prawa i polityki 2014, nr 8 [online:] <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/64492/>

wykonywania czynności, o których mowa w art. 138 ust. 1 u.k.s., oraz zlecenie do wykonywania innych czynności, tj. określonych w ust. 3 i 4 art. 138 u.k.s. Udzielone zlecenie przez pryzmat art. 139 u.k.s.⁵⁸ może obejmować upoważnienie do dokonywania czynności, o których mowa w art. 138 ust. 1 u.k.s., i w tym przypadku powinno mieć formę pisemną ze wskazaniem sygnatury sprawy, w której asesor może podejmować czynności. W stosunku do innych czynności, tj. uregulowanych w art. 138 ust. 3 i 4 u.k.s., zlecenie powinno mieć formę pisemną i określać zakres czynności, do których może być upoważniony asesor.

W przypadku upoważnienia do wykonywania postanowień o zabezpieczeniu spadku lub sporządzenia spisu inwentarza może to być upoważnienie do przeprowadzenia całego postępowania. Podobnie można mówić, jeżeli chodzi o:

- 1) doręczenie korespondencji na zlecenie sądu albo wnioski powoda zobowiązanego przez sąd (art. 3 ust. 4 pkt 1 u.k.s.);
- 2) podejmowanie czynności zmierzających do ustalenia aktualnego adresu zamieszkania adresata (art. 3 ust. 4 pkt 1a u.k.s.);
- 3) sporządzanie protokołu stanu faktycznego (art. 3 ust. 4 pkt 2 u.k.s.);
- 4) sprawowanie urzędowego nadzoru nad dobrowolnymi publicznymi licytacjami, z przybicciem najniższej lub najwyższej oferty (art. 3 ust. 4 pkt 3 u.k.s.)⁵⁹.

4.3. Opis czynności asesora komorniczego

Podstawową funkcją sądowego postępowania egzekucyjnego jest wykonywanie orzeczeń sądowych o roszczenia pieniężne i niepieniężne, z tym że te pierwsze stanowią przedmiot większości postępowań prowadzonych przez komorników sądowych w Polsce.

Pierwsza grupa czynności, do których asesor może zostać upoważniony, dotyczy czynności analizy, kontroli, projektowania i uzupełniania braków

PDF/05_Blaszczak_L_ O_kompetencji_prawnej_stron_i_metodze_dokonywania_czynnosci_procesowych_w_sadowym_postepowaniu_cywilnym.pdf (dostęp: 31.10.2024).

⁵⁸ Art. 139 ust. 1 u.k.s.: „Zlecenie, o którym mowa w art. 138 ust. 1, komornik wystawia na piśmie i określa w nim sygnaturę sprawy, której zlecenie dotyczy. 2. Zlecenie do wykonywania innych czynności wystawia się na piśmie i określa w nim zakres czynności, do których asesor został upoważniony”.

⁵⁹ *Ibidem*.

(art. 98 ust. 1–3 u.k.s.). Jest to jedno z podstawowych zadań, które może wykonywać asesor w ramach zlecenia. Upoważnienie do przeprowadzenia wskazanych czynności może zostać również udzielone aplikantowi⁶⁰. Jako przykład można podać czynności kontroli i analizy spraw prowadzonych w kancelarii, bez względu na to, jakiego rodzaju i sposobu egzekucji dotyczą. Do grupy tej należą również projekty pism sporządzanych przez asesora (np. postanowienia, zarządzenia, odpowiedzi na skargę, zaświadczenia). Czynności asesora w tej grupie nie mają cech i elementów identyfikujących proces stosowania prawa (brakuje przymiotu decyzyjności). Analiza stanu faktycznego sprawy i referowanie tego stanu komornikowi nie spełnia tego wymagania. Dyskusyjny może okazać się status czynności asesora w postaci wezwania do uzupełnienia wniosku, czy do uiszczenia zaliczek niezbędnych do prowadzenia sprawy, skoro czynności te są objęte sankcją w postaci np. niepodjęcia czynności i zwrotu wniosku⁶¹. Stanowią tym samym określony etap stosowania prawa (faza przeddecyzyjna)⁶².

Druga grupa zleconych czynności, o których stanowi art. 138 u.k.s., dotyczy *sensu stricto* prowadzenia egzekucji w ramach danego postępowania. W praktyce, jeżeli zlecenie w tym zakresie zostało udzielone asesorowi, to podejmuje on czynności związane ze wszczęciem egzekucji (zawiadomienie o wszczęciu egzekucji i dokonanie pierwszej czynności, np. zajęcie rachunku bankowego) oraz dalsze czynności, aż do momentu wyegzekwowania całego roszczenia, jego umorzenia lub zakończenia w inny sposób. Czynności w tej grupie mieszczą się w modelu procesu stosowania prawa, z tym jednak zastrzeżeniem, że proces decyzyjny w tej grupie jest ograniczony i nie obejmuje „fazy decyzyjnej”, tj. postanowień kończących postępowanie w sprawie⁶³ (np. postanowienie o umorzeniu na podstawie art. 824 k.p.c. i art. 825 k.p.c.) i o kosztach postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 770 § 2 k.p.c., które ustala komornik wraz z ukończeniem postępowania. Już wykładnia

⁶⁰ Art. 98 ust. 1 pkt 1–3 u.k.s.

⁶¹ Art. 22 ust. 3 i 4 u.k.s..

⁶² Zob. L. Leszczyński, *Model decyzyjny...*, *op. cit.*, s. 137 i nast.

⁶³ Przy czym chodzi tu o zakończenie postępowania egzekucyjnego w całości – zob. art. 138 ust. 2 pkt 6 u.k.s.

literalna art. 138 ust. 2 u.k.s. pokazuje, że z zakresu kompetencji asesora ustawodawca wyłączył orzekanie o kosztach, których przedmiotem jest ustalenie opłaty egzekucyjnej. Nie został on jednak pozbawiony możliwości ustalenia opłaty za przeprowadzenie innego postępowania albo dokonanie innych czynności. Należy zatem przyjąć, że ustalenie kosztów postępowania, obejmujących wydatki gotówkowe⁶⁴ w toku prowadzonej egzekucji, wchodzi w ustawowy zakres kompetencji asesora.

W przypadku trzeciej grupy czynności ustawodawca ograniczył kompetencje asesora w podejmowaniu czynności terenowych do ustalenia, czy dłużnik mieszka lub prowadzi działalność pod wskazanym adresem i czy pod wskazanym adresem znajduje się majątek dłużnika. Dodatkowo asesor może w ramach czynności odbywających się poza kancelarią wysłuchać dłużnika i żądać złożenia wykazu majątku i wyjaśnień w trybie art. 761 k.p.c.

Najwięcej kontrowersji spowodowały zmiany dotyczące czynności asesora odbywających się poza kancelarią w związku z zajęciem ruchomości. W praktyce sprowadzają się one do wpisania ruchomości do protokołu zajęcia bez oznaczenia jej wartości oraz możliwości odebrania dozoru, co powoduje, że czynności asesora są mało efektywne i wymagają „powtórzenia” przez komornika. Fakt, że asesor komorniczy został w całości pozbawiony możliwości użycia środków przymusu i stosowania art. 814 k.p.c. (otworzenie pomieszczeń i przeszukanie) powoduje, że zlecanie asesorowi przeprowadzenia czynności odbywających się poza kancelarią uzyskało status pozornych i nieefektywnych. Komornicy zasadniczo nie zlecają tych czynności asesorom komorniczym, a te zlecone mają znikomy wpływ na poprawę skuteczności i szybkości prowadzonych postępowań.

Prowadzenie czynności w sprawach o zabezpieczenie spadku i spis inwentarza to czwarta grupa czynności, która może zostać zlecona asesorowi i dotyczy wszystkich czynności podejmowanych w tych postępowaniach. Ustawodawca odszedł od dotychczasowych ograniczeń, a obecne regulacje⁶⁵ w tym

⁶⁴ Katalog wydatków reguluje art. 6 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2018 r., poz. 770 ze zm.).

⁶⁵ Zob. art. 138 ust. 4 u.k.s. w zw. z art. 3 ust. 3 pkt 3 u.k.s.

zakresie pozwalają stwierdzić, że asesor może prowadzić wszystkie czynności w tych postępowaniach, mimo że sprawy tego rodzaju, zwłaszcza w przypadku spisu inwentarza, są skomplikowane, a skutki przeprowadzonych czynności mają wpływ na finansową odpowiedzialność spadkobierców zmarłego.

Czynności doręczeń uregulowane w art. 3 ust. 4 pkt. 1 u.k.s. jako kolejna grupa zadań, które mogą zostać zlecone asesorowi, nie wymagają od niego specjalistycznych kompetencji, skoro może je również wykonać pracownik zatrudniony w kancelarii komorniczej⁶⁶ bez względu na stanowisko, zakres obowiązków, czy staż pracy, a samo wykonanie takich czynności nie jest analizowane z perspektywy stosowania prawa. Zastrzec przy tym należy, że przeprowadzenie takiego doręczenia jest konieczne do kontynuowania postępowania sądowego⁶⁷. Jednocześnie można domniemywać, że postępująca informatyzacja, której obecnie przejawem jest wdrażanie doręczeń elektronicznych⁶⁸, spowoduje, że przepisy te będą miały coraz mniejsze znaczenie w praktyce ich stosowania.

Ostatnie dwie grupy czynności, tj. protokół stanu faktycznego oraz nadzór nad urzędowymi licytacjami stanowią instytucje, które w pracy komornika czy asesora należą do wyjątków. Taki stan rzeczy potwierdza brak wniosków o przeprowadzenie tych czynności w kancelariach komorniczych⁶⁹.

5. Dyskrecjonalność działań asesora komorniczego w procesie stosowania prawa

5.1. Uwagi ogólne

Pojęcie dyskrecjonalności jest jednym z podstawowych zagadnień związanych z procesami decyzyjnymi w prawie. Termin ten najczęściej jest łączony z władzą administracyjną⁷⁰ lub odnoszony do sądowego stosowania prawa

⁶⁶ Zob. art. 153 ust. 1a u.k.s.

⁶⁷ Zob. art. 139¹ § 2 k.p.c.

⁶⁸ Zob. ustawa z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2024 r., poz. 1045).

⁶⁹ Autor niniejszego artykułu wskazuje, że przez kilka lat jego pracy w kancelarii komorniczej brak było wniosku o przeprowadzenie takich czynności.

⁷⁰ Zob. A. Kotowski, *Dyskrecjonalność władzy administracyjnej – próba nowego ujęcia*, Krytyka Prawa, t. 6, s. 51–77.

i „władzy sędziowskiej”⁷¹. Wskazać również należy na te poglądy, które wiążą dyskrecjonalność z teorią luzów decyzyjnych⁷², czy tego, co w koncepcji R. Dworkina określa się „swobodnym uznaniem”⁷³. Właśnie z tym ostatnim znaczeniem w niniejszym opracowaniu utożsamiane jest pojęcie dyskrecjonalności w procesach stosowania prawa i za R. Dworkinem wskazano, że „swobodne uznanie, tak jak otwór w donacie, nie istnieje inaczej niż jako wolny obszar otoczony pasem ograniczeń”⁷⁴. Takie rozumienie częściowo wpisuje się w szerokie znaczenie tego pojęcia, odnoszące się do „różnych przejawów swobody decyzyjnej podmiotów stosujących prawo”⁷⁵.

5.2. Uwagi szczegółowe

Jeżeli przyjmiemy, co zostało wykazane na wstępie niniejszego opracowania, że czynności asesora (wybrane) możemy analizować z perspektywy procesu stosowania prawa, to określony poziom dyskrecjonalności jest ich naturalną konsekwencją⁷⁶, zwłaszcza że dyskrecjonalność asesora spełnia ogólne założenia dyskrecjonalności władzy⁷⁷. W przypadku czynności asesora i granic jego

⁷¹ Zob. B. Wojciechowski, *Dyskrecjonalność sędziowska. Studium teoretycznoprawne*, Toruń 2004, *passim*.

⁷² Zob. K. Ziemiński, M. Jędrzejczak, *Pojęcie dyskrecjonalności a pojęcie luzów decyzyjnych* [w:] K. Ziemiński, M. Jędrzejczak, *Dyskrecjonalność w prawie administracyjnym*, Poznań 2015, s. 14.

⁷³ Zob. R. Dworkin, *Biorąc prawa poważnie*, przeł. T. Kowalski, Warszawa 2021, s. 76.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 77. Jako przykład R. Dworkin przedstawia „swobodne uznanie sierżanta podlegającego rozkazom swoich przełożonych bądź działacza sportowego lub sędziego zawodów sportowych, który jest związany regułami gry albo regulaminem danych zawodów”.

⁷⁵ Zob. W. Dziedziak, *O dyskrecjonalności administracji publicznej w procesach stosowania prawa*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2017, t. XXVI, nr 3, s. 26. Por. też K. Ziemiński, M. Jędrzejczak, *Pojęcie dyskrecjonalności a pojęcie luzów decyzyjnych...*, *op. cit.*, s. 13–14.

⁷⁶ W literaturze przedmiotu wskazuje się też, że: „O rzeczywistym kształcie kompetencji dyskrecjonalnych decydują w pierwszej kolejności dwa czynniki: prawo i postawa osób dysponujących tą władzą. (...) Nieprzekraczalne granice władzy dyskrecjonalnej, choć często nieostre i płynne, wytycza przede wszystkim ustawodawca (zaopatrzone także w uprawnienia dyskrecjonalne). Muszą to być granice sensowne, możliwie przejrzyste, szanowane przez tych, którzy zobligowani są do ich respektowania”. Zob. Z. Duniewska, *Władza dyskrecjonalna administracji publicznej a sytuacja prawna jednostki – kilka refleksji* [w:] *Administracja publiczna pod rządami prawa. Księga pamiątkowa z okazji 70-lecia urodzin prof. zw. dra hab. Adama Błasia*, pod red. J. Korczaka, Wrocław 2016, s. 101 [online:] <https://repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/82608/edition/79090/wladza-dyskrecjonalna-administracji-publicznej-a-sytuacja-prawna-jednostki-kilka-refleksji-duniewska-zofia> (dostęp: 3.11.2024).

⁷⁷ Zob. A. Kotowski, *Dyskrecjonalność władzy...*, *op. cit.*, s. 60: „Dyskrecjonalność władzy łączy się więc z następującymi elementami: 1. Rodzajem podmiotu decyzyjnego. 2. Umocowaniem

swobody decyzyjnej możemy mówić o dyskrecjonalności ukrytej⁷⁸ oraz „ograniczonej swobodzie decyzyjnej”⁷⁹. Łączenie swobody decyzyjnej asesora z jego czynnościami, które wykonuje w celach szkoleniowych (z założenia ustawodawcy), nie przekreśla ich statusu jako czynności stosowania prawa, zwłaszcza w odniesieniu do tych, które wywierają określone skutki prawne (np. wezwanie do uzupełnienia wniosku, zajęcie wynagrodzenia za pracę, zawieszenie postępowania, stosowanie sposobu egzekucji najmniej uciążliwego dla dłużnika).

Zakres umocowania asesora komorniczego jest w pierwszej kolejności tym elementem, który pozwala stwierdzić, czy w danej sprawie asesor jest podmiotem, który stosuje prawo. Bez zlecenia komornika asesor nie może podjąć żadnej czynności, do której byłby upoważniony z mocy samego statusu asesora⁸⁰. Zakres zlecenia może być różny i nie w każdej sprawie komornik musi upoważnić asesora do podejmowania czynności, o których mowa w art. 138 u.k.s. W przypadku udzielonego zlecenia jego zakres nie musi obejmować upoważnienia do dokonywania wszystkich czynności, o których mowa w art. 138 u.k.s. To, w jakim wymiarze umocowanie zostanie asesorowi udzielone, zależy od decyzji komornika sądowego i luzu decyzyjnego, którym komornik dysponuje w tym zakresie. Komornik sądowy, który zatrudnia asesora, ma wiedzę, jakimi umiejętnościami dysponuje zatrudniony, np. w zakresie stosowania prawa, posiadanej wiedzy, czy doświadczenia w pracy na tym stanowisku, i może odpowiednio kształtować zakres udzielonego zlecenia. Innymi umiejętnościami w zakresie stosowania prawa i doświadczeniem będzie legitymował się asesor dopiero rozpoczynający „praktykę egzekucyjną”, a inne będą kompetencje takiej osoby po kilku latach pracy na tym stanowisku. Ustawodawca stworzył taki stan prawny, w którym w kancelariach komornika pracują asesory „starego prawa”, którzy legitymują się ponaddwudziestoletnim stażem pracy na tym stanowisku, oraz asesory „nowego prawa” dopiero

podmiotu decyzyjnego (jego legitymacją do podejmowania decyzji). 3. Procesem podejmowania decyzji, przede wszystkim w aspekcie jej transparentności. 4. Wtórnie: z treścią decyzji, co oznacza, czy jej skutek pozostaje w istocie zgodny z deklarowanym celem”.

⁷⁸ Zob. W. Dziedziak, *O dyskrecjonalności administracji...*, op. cit., s. 28.

⁷⁹ Zob. R. Dworkin, *Biorąc prawa...*, op. cit., s. 79.

⁸⁰ Zob. P. Dzieńis, M. Klonowski, *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz...*, op. cit., komentarz do art. 138, uwaga 5.

rozpoczynający pracę. Niewątpliwie staż pracy oraz praktyka w stosowaniu prawa ma wpływ na umiejętności asesora szczególnie w zakresie wykonywania czynności egzekucyjnych i prowadzenia egzekucji w sprawach, o których mowa w art. 138 ust. 1 pkt. 2 u.k.s.

Interpretacja przepisu art. 139 u.k.s. daje podstawy do twierdzenia, że dopiero otrzymane zlecenie od komornika i jego zakres jest tym dokumentem, który przyznaje kompetencje do stosowania prawa. Powstaje również pytanie, czy upoważnienie to daje umocowanie do odpowiedniego stosowania klauzul generalnych, o których mowa w art. 2 ust. 3 u.k.s.⁸¹, a których obecność może wpływać na poziom swobody decyzyjnej podmiotu stosującego prawo. Szczegółowe uzupełnienie powyższych klauzul znajdziemy w art. 799 k.p.c., który wprowadza pojęcie sposobu egzekucji najmniej uciążliwej dla dłużnika. Oznacza to, że na komornika, a w tym przypadku asesora komorniczego został nałożony obowiązek „ważenia” dokonywanych czynności z perspektywy stosowania sposobu egzekucji najmniej uciążliwej (np. wybór między zajęciem wynagrodzenia za pracę a zajęciem rachunku bankowego, czy innych wierzytelności lub zastosowanie wszystkich sposobów jednocześnie). Mówiąc o dyskrecjonalności asesora jako swobodzie decydowania, nie należy zapominać o ograniczeniu tej swobody przez udzielone zlecenie komornika lub rozpatrywaniu tego problemu w szerszej perspektywie związanej z podległością służbową. W tym znaczeniu wszystkie czynności asesora podlegają kontroli komornika zbliżonej do *quasi* kierownictwa wewnętrznego w ramach tzw. podtypu kierowniczego stosowania prawa⁸². Część z tych czynności, zwłaszcza o charakterze decyzyjnym (np. postanowienie, zarządzenie, zajęcie), może być poddana kontroli w trybie skargi na czynności komornika i w tym zakresie art. 767 k.p.c. wymaga odpowiedniego stosowania.

⁸¹ Instytucja klauzuli generalnej w ustawie o komornikach sądowych jest obecna w szczególności w postaci klauzuli „interesu publicznego” oraz „dobra wymiaru sprawiedliwości”. W pierwszej kolejności te klauzule są kierowane do komornika sądowego jako organu egzekucyjnego, co wprost wynika z art. 2 ust. 3 u.k.s. Nie wyklucza to ich stosowania przez asesora komorniczego w szczególności w sprawach pieniężnych, w których został upoważniony do prowadzenia egzekucji.

⁸² Zob. L. Leszczyński, *Typy stosowania prawa* [w:] A. Korybski, L. Leszczyński, *Stanowienie..., op. cit.*, s. 121.

6. Wnioski

Przedstawiona w ramach niniejszego opracowania analiza tematu i poczynione uwagi pozwalają:

- 1) potwierdzić w części hipotezę pierwszą, ponieważ tylko wybrane czynności asesora oraz udzielone upoważnienie do ich dokonywania stanowi podstawę do analizy ich z perspektywy stosowania prawa;
- 2) przyjąć w całości hipotezę drugą, co wynika z faktu, że ograniczenie dyskrecjonalności asesora jest konsekwencją jego statusu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym; zakres dyskrecjonalności zależy tu od wykonywanych zadań i zleconych czynności.

Przeprowadzona analiza wykazała, że w obecnych realiach model czasowej i ograniczonej kompetencyjnie asesury się nie sprawdza. Jako przykład można wskazać coraz mniejsze zainteresowanie zawodem komornika sądowego⁸³. Aktualna pozycja asesora komorniczego jako „praktykanta–pomocnika” jest efektem ograniczonych kompetencji asesora analizowanych przez pryzmat katalogu czynności, do których może zostać upoważniony.

Docelowy status asesora jako samodzielnego zawodu prawniczego wyodrębnionego w strukturze sądowego postępowania egzekucyjnego oraz możliwość nawiązania trwałej współpracy z komornikiem sądowym, może wyznaczyć nowy model asesury pożądaný w przyszłości w celu prowadzenia sprawnego, skutecznego i rzetelnego postępowania egzekucyjnego.

Podana w niniejszym opracowaniu w wątpliwość możliwość łączenia swobody decyzyjnej z czynnościami asesora komorniczego, który wykonuje je w celach szkoleniowych, nie przekreśla statusu części z tych czynności jako czynności stosowania prawa. Zakres umocowania asesora komorniczego jest w pierwszej kolejności tym elementem, który pozwala stwierdzić, czy w danej sprawie asesor jest podmiotem, który posiada kompetencje do stosowania

⁸³ W roku 2024 w skali kraju do egzaminu na aplikację komorniczą przystąpiło: 107 osób, zdało: 78 (zdawalność na poziomie 72,9%) Zob. [online:] <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/wstepne-wyniki-egzaminow-na-aplikacje-prawnicze-w-2024-roku> (dostęp: 10.10.2024). W roku 2025 do egzaminu komorniczego przystąpiło: 84 osób, zdało 52 (zdawalność na poziomie 61,9%), [online] Wstępne wyniki egzaminów na aplikacje prawnicze w 2025 r. – Ministerstwo Sprawiedliwości – Portal Gov.pl (dostęp: 04.10.2025).

prawa. Sam status asesora komorniczego nie stanowi przesłanki pozwalającej traktować za każdym razem takiej osoby jako osoby stosującej prawo.

W realiach analizowanych przepisów trudno mówić o praktycznym przygotowaniu do zawodu komornika, kiedy katalog czynności asesora został ograniczony do enumeratywnie wskazanych zadań. Taki model instytucji nie przyczynia się do traktowania asesora jako „zawodowo atrakcyjnego” specjalisty zatrudnionego w kancelarii komornika.

Interwencja ustawodawcy co najmniej w doprecyzowaniu kompetencji i statusu asesora (jako zawodu prawniczego) jest niezbędna, tym bardziej że ustawodawca nie zagwarantował wszystkim asesorom możliwości powołania na stanowiska komornika sądowego, dopuszczając decyzję odmowną z przyczyn od asesora niezależnych⁸⁴.

STRESZCZENIE **Czynności asesora komorniczego a granice jego dyskrecjonalności w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Perspektywa teoretycznoprawna**

W artykule przeprowadzono analizę statusu asesora komorniczego i czynności dokonywanych przez asesora w postępowaniu egzekucyjnym jako odrębnym procesie stosowania prawa. Sformułowano następujący problem badawczy: czy czynności asesora komorniczego dokonywane w ramach udzielonego zlecenia wypełniają znamiona stosowania prawa przez asesora?

Odpowiedź na powyższe pytanie stanowią dwie hipotezy badawcze. Pierwsza: asesor komorniczy jest podmiotem stosującym prawo. Druga: asesor komorniczy jest podmiotem o ograniczonej dyskrecjonalności w ramach zleconych czynności. Asesor komorniczy jako podmiot stosujący prawo (w ramach udzielonego zlecenia) i wyposażony w określonych sytuacjach w kompetencje dyskrecjonalne może, po doprecyzowaniu przez ustawodawcę jego pozycji, realnie wspomóc komornika sądowego w wykonywaniu powierzonych mu zadań w zakresie sprawnej, skutecznej i rzetelnej egzekucji sądowej w Polsce.

We wnioskach przedstawiono postulat zmiany dotychczasowej pozycji asesora komorniczego z „ograniczonego w kompetencjach praktykanta – pomocnika” do roli wyodrębnionego zawodu prawniczego – asesora komorniczego, którego przedstawiciele wykonują w sądowym postępowaniu egzekucyjnym ustawowo określone czynności.

Słowa kluczowe: asesor komorniczy, czynności asesora komorniczego, egzekucja sądowa, dyskrecjonalność, stosowanie prawa

⁸⁴ Zob. art. 12 ust. 2 u.k.s. Przesłanki odmowy w postaci braku celowości utworzenia nowej kancelarii w rewirze wskazanym przez asesora lub wystarczającej liczby komorników w takim rewirze pozostały w dyskrecjonalnej władzy Ministra Sprawiedliwości.

ABSTRACT The Activities of an Assistant Bailiff and the Limits of His Discretion in Judicial Enforcement Proceedings: A Theoretical and Legal Perspective

dr Piotr Szczekocki, Department of IT Law and Legal Professions, Institute of Legal Sciences, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin; ORCID: 0000-0001-5756-3611

The article presents an analysis of the legal status of a court enforcement trainee (assistant bailiff) and the activities performed by such a trainee in enforcement proceedings, treated as a distinct process of law application. The following research problem was formulated: do the actions performed by a court enforcement trainee under an authorization granted to them fulfil the criteria of law application by the trainee?

The answer to this question is based on two research hypotheses. The first hypothesis assumes that the enforcement trainee is an entity applying the law. The second posits that the enforcement trainee acts as an entity with limited discretion within the framework of delegated activities. The enforcement trainee, as an entity applying the law (within the scope of the authorization granted) and equipped in certain situations with discretionary powers, may – once the legislator has defined the scope of their powers – effectively support the judicial enforcement officer (bailiff) in performing the tasks entrusted to them, thereby contributing to the efficient, effective and reliable execution of judicial enforcement in Poland.

The conclusions propose a shift from the current position of the enforcement trainee as a “limited-in-competence apprentice or assistant” towards recognizing the role of an independent legal profession whose representatives perform specific statutory functions within judicial enforcement proceedings.

Keywords: court enforcement trainee (assistant bailiff), activities of the enforcement trainee, judicial enforcement, discretion, law application

Bibliografia/References

Błaszczak Ł., *O kompetencji (prawnej) stron i metodzie dokonywania czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym*, Wrocławskie Studia Erasmiana. Rozprawa o metodzie prawa i polityki 2014, nr 8.

Bodio J., *Instytucja asesora sądowego*, Studia Iuridica Lublinensia 2010, nr 13.

Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020.

Ciechoński T., *Asesorzy komorniczy przestaną być zmuszani do otwierania własnych kancelarii*, Gazeta Prawna z dn. 18.06.2024 [online:] <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/9528651,asesorzy-komorniczy-przestana-byc-zmuszani-do-otwierania-wlasnych-kanc.html> (dostęp: 30.10.2024).

Derlatka J., *Postępowanie egzekucyjne [w:] Postępowanie cywilne*, pod red. m. Rzewuskiego, Warszawa 2022.

Erciński T., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Ercińskiego, Warszawa 2012.

Drembkowski R., *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Drembkowskiego, Warszawa 2024.

Duniewska Z., *Władza dyskrejonalna administracji publicznej a sytuacja prawna jednostki – kilka refleksji [w:] Administracja publiczna pod rządami prawa. Księga pamiątkowa z okazji 70-lecia urodzin prof. zw. dra hab. Adama Błasia*, pod red. J. Korczaka, Wrocław 2016.

Dworkin R., *Biorąc prawa poważnie*, przeł. T. Kowalski, Warszawa 2021.

Dziedziak W., *O dyskrejonalności administracji publicznej w procesach stosowania prawa*, *Studia Iuridica Lublinensia* 2017, t. XXVI, nr 3.

Gołaczyński J., Szostek D., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, pod red. J. Gołaczyńskiego, D. Szostka, Warszawa 2019.

Kotowski A., *Dyskrejonalność władzy administracyjnej – próba nowego ujęcia*, *Krytyka Prawa*, t. 6.

Leszczyński L., *Model decyzyjny procesu stosowania prawa [w:] A. Korybski, L. Leszczyński, Stanowienie i stosowanie prawa. Elementy teorii*, Warszawa 2015.

Leszczyński L., *Typy stosowania prawa [w:] A. Korybski, L. Leszczyński, Stanowienie i stosowanie prawa. Elementy teorii*, Warszawa 2015.

Łakoma K., *Status asesora komorniczego w świetle przepisów ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, *Dodatek Naukowy Currenda* 2018, nr 2.

Marciniak A., *Pozycja asesora komorniczego w prawie polskim*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2022.

Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013.

Mickiewicz A., *Pan Tadeusz* [online:] <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/pan-tadeusz.html> (dostęp: 30.10.2024).

Reiwer R., *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwera, Warszawa 2019.

Rycek M., *Asesor w prawie kanonicznym*, Rozprawa doktorska, Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Instytut Prawa Kanonicznego, Lublin 2023 [online:] https://bip.kul.lublin.pl/files/1658/bip/awanse/dr/2024/rycek/rycek_m_-_rozprawa_doktorska.pdf (dostęp: 30.10.2024).

Studzińska J., *Uprawnienia aplikanta komorniczego – problemy praktyczne (część I) – Supplement*, *PPE* 2016, nr 13.

Studzińska J., *Uprawnienia aplikanta komorniczego – problemy praktyczne (część II) – Supplement*, *PPE* 2016, nr 13.

- Szymaniak P., *Problem przyszłych komorników. Wkrótce wygasną ich uprawnienia, a nowych przepisów wciąż brak*, Rzeczpospolita z dn. 11.10.2024 [online:] <https://www.rp.pl/zawody-prawnicze/art41278621-problem-przyszlych-komornikow> (dostęp: 30.10.2024).
- Wojciechowski B., *Dyskrecjonalność sędziowska. Studium teoretycznoprawne*, Toruń 2004.
- Wronkowska S., Ziemiński Z., *Zarys teorii prawa*, Poznań 2001.
- Wróblewski J., *Zarys procesowego modelu sądowego stosowania prawa* [w:] Jerzy Wróblewski. *Pisma wybrane*, wybór i wstęp M. Zirk-Sadowski, Warszawa 2015.
- Ziemiński Z., *Kompetencja i norma kompetencyjna*, RPEiS 1969, z. 4.
- Ziemski K., Jędrzejczak M., *Pojęcie dyskrecjonalności a pojęcie luzów decyzyjnych* [w:] K. Ziemski, M. Jędrzejczak, *Dyskrecjonalność w prawie administracyjnym*, Poznań 2015.

Charakter prawny dozoru nad ruchomościami

1. Uwagi wstępne

Charakterystyka czynności prawnej ustanowienia dozoru, a także stosunku prawnego łączącego komornika sądowego i dozorcę stanowi złożony problem. W doktrynie i orzecznictwie dominujące jest stanowisko uznające czynność powołania dozorcę za pewnego rodzaju quasi¹-umowę zawartą między komornikiem sądowym i dozorcą zajętych ruchomości². Jednocześnie wskazuje się, że dozór powstaje na mocy aktu władczego sądowego organu egzekucyjnego, którego skutkiem jest nałożenie na dozorcę obowiązków związanych z pełnioną przez niego funkcją. Już pobieżna analiza powyższego poglądu skłania jednak do stwierdzenia, że odwoływanie się w kwestii dozoru do stosunków cywilnoprawnych (zawartych choćby w drodze quasi-umowy) i jednocześnie przyjęcie, że czynność prawna komornika ustanawiająca dozór

¹ Słowo quasi- stanowi początkową część dołączaną do wyrazu dla zaznaczenia niebycia w pełni tym, co nazywa lub określa ten wyraz, albo dla zaznaczenia stwarzania pozorów bycia czymś lub jakimś – zob. [online:] <https://dobryslownik.pl/slowo/quasi/90529/> (dostęp: 20.06.2025).

² Zob.: wyrok SN z dnia 27 lipca 2010 r., II CSK 121/10, niepubl., Lex nr 1298068; wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., I ACa 900/20, niepubl., Lex nr 3171059; T. Żal *Egzekucja z ruchomości*, rozprawa doktorska, Poznań 2013, s. 150; U. Moszczyńska, *Odebranie dłużnikowi dozoru nad ruchomościami – zagadnienia wybrane*, NC 2021, nr 4, s. 26–27; por. J. Napierała [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, pod red. J. Rajskiego, Warszawa 2018, s. 1008–1009.

jest aktem władczym, pozostają w wewnętrznej sprzeczności. Co za tym idzie, stanowisko to wymaga pogłębionej rewizji.

W doktrynie występuje również pogląd mniejszościowy całkowicie odrzucający konsensualny charakter dozoru i uznający jego ustanowienie za jednostronną czynność prawną komornika sądowego, której dokonanie skutkuje nałożeniem na dozorcę obowiązków wskazanych w art. 856 i 862 k.p.c.³ Nazywając czynność powołania dozorcę przez komornika aktem władczym, przedstawiciele tego nurtu utrzymują jednak równolegle, że do ustanowienia dozoru wymagana jest zgoda samego dozorcę⁴. Ten fakt jest zaś nie do pogodzenia z postulowanym przez propagatorów tego stanowiska władczym charakterem czynności sądowego organu egzekucyjnego.

Wątpliwości odnośnie do charakteru prawnego czynności ustanowienia dozoru bezpośrednio rzutują na problematykę stosunku prawnego łączącego komornika i dozorcę. W orzecznictwie narosłym na gruncie stosowania przepisów o dozorcze dostrzega się wyjątkowy charakter prawny instytucji dozoru, kwalifikując dozór jako szczególny stosunek prawny łączący komornika i dozorcę⁵.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest krytyczna analiza stanowisk w przedmiocie charakteru prawnego czynności powołania dozorcę oraz, niejako w ślad za poczynionymi na tym gruncie ustaleniami, podjęcie próby odpowiedzi na pytanie o charakter prawny dozoru. Wskazane zostaną również konsekwencje, jakie właściwa kwalifikacja niesie dla praktycznego stosowania instytucji dozoru, w szczególności w zakresie dopuszczalności pomocniczego odwoływania się do przepisów o umowie przechowania (art. 835 i nast. k.c.) oraz podlegania przez dozorcę odpowiedzialności odszkodowawczej *ex contractu*.

³ A. Hrycaj, *Egzekucja z ruchomości*, Warszawa 2022, s. 119–120; wyrok SR w Kamiennej Górze z dnia 30 listopada 2016 r., I C 433/16, niepubl., Lex nr 2171334; wyrok WSA w Gozdzowie Wielkopolskim z dnia 18 lutego 2016 r., II SA/Go 697/15, niepubl., Lex nr 2007313 – uwagi na gruncie u.p.e.a., mogące jednak znaleźć zastosowanie z powodu analogicznej konstrukcji instytucji dozoru.

⁴ A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 122.

⁵ Wyrok SA w Warszawie z dnia 31 maja 2017 r., I ACa 2256/15, niepubl., Lex nr 2659121, w którym błędnie przyjęto, że dozór ustanowiony jest w drodze zarządzenia komornika, podczas gdy właściwą formą jest postanowienie. Kwestia ta zostanie poddana analizie w dalszej części niniejszego opracowania.

2. Dozór jako stosunek cywilnoprawny

Do oceny charakteru prawnego instytucji dozoru nad ruchomościami kluczowe jest uprzednie dokonanie klasyfikacji czynności prawnej powołania dozorczy, której stronami niewątpliwie są komornik sądowy oraz dozorca⁶. Co należy podkreślić, czynność ta ma miejsce zarówno w przypadku pozostawienia zajętych ruchomości we władaniu osoby, u której je zajęto, jak i wówczas, gdy są one oddane pod dozór innej osobie. Komornik jest bowiem każdorazowo obowiązany do doręczenia dozorczy odpisu protokołu zajęcia ruchomości, wysławiając w jego treści postanowienie o ustanowieniu dozorczy⁷ lub wydając w tym przedmiocie osobne postanowienie⁸. Jednocześnie zajęte ruchomości powinny zostać wydane dozorczy. Z momentem przejścia władztwa nad ruchomościami aktualizują się obowiązki podmiotu wyznaczonego jako dozorca ruchomości i rozpoczyna się dozór⁹. Co jednak istotne, zgodnie z powszechnie przyjmowanym poglądem komornik przed ustanowieniem dozorczy jest obowiązany uzyskać jego zgodę¹⁰. To właśnie z tego faktu może wywodzić się stanowisko przyjmujące, że stosunek prawny powstający między komornikiem a dozorcą w istocie stanowi swego rodzaju umowę¹¹.

⁶ Z wyjątkiem sytuacji, w której komornik sądowy przejmuje pod osobisty dozór drobne ruchomości należące do dłużnika (art. 855 § 1⁴ k.p.c.). Warto zaznaczyć, że w takim przypadku komornika sądowego należy wbrew treści art. 855 § 1 zd. 4 k.p.c. uznać za dozorcę zajętych ruchomości. Dozorcą jest bowiem każdy adresat obowiązków związanych z dozorem. W przypadku przejścia ruchomości pod dozór przez komornika, dozór powstaje wyjątkowo na mocy jednostronnej czynności prawnej – aktu władczego komornika, który postanowieniem odbiera dozór nad ruchomościami dotychczasowemu dozorczy, jednocześnie ustanawiając siebie dozorcą tych przedmiotów.

⁷ Wówczas zgodnie z art. 766¹ § 2 k.p.c. nie jest konieczne sporządzenie uzasadnienia postanowienia. Więcej na ten temat: A. Mazur, *Czynności komornika sądowego w postępowaniu egzekucyjnym*, Warszawa 2022, s. 49.

⁸ Por. A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 120.

⁹ *Ibidem*, s. 130 – uwagi dotyczą chwili ustania dozoru, jednak można je z powodzeniem zastosować do powstania dozoru. Tak więc dozorca jest obciążony obowiązkami wynikającymi ze sprawowanej funkcji przez cały okres sprawowania władztwa nad zajętymi ruchomościami.

¹⁰ Tak m.in. I. Wolwiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, cz. III, pod red. P. Ryłskiego, A. Olasja, Warszawa 2024, Legalis/el., komentarz do art. 855 k.p.c., uw. 3 (dostęp: 20.06.2025); K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, wyd. 12, Warszawa 2024, Legalis/el., komentarz do art. 855 k.p.c., nb. 5 (dostęp: 20.06.2025); T. Żal *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 145; A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 122.

¹¹ Zob. przypis nr 2.

Istnieją bowiem podstawy by uznać, że przy ustanowieniu dozoru dochodzi do wymiany zgodnych oświadczeń woli komornika i dozorczy, zmierzających do wywołania skutków prawnych określonych *expressis verbis* w ustawie. Dozorca zobowiązuje się wszakże przechowywać zajęte ruchomości z taką starannością, aby nie straciły na wartości i oddać je na wezwanie uprawnionego podmiotu, a także zawiadomić komornika o zamierzonej zmianie miejsca przechowania ruchomości (art. 856 k.p.c.). Jeżeli rzecz oddana pod dozór osobie nieuprawnionej do korzystania z niej przynosi dochód, dozorca obowiązany jest również po ustaniu dozoru złożyć komornikowi rachunek z dochodów (art. 862 § 1 k.p.c.). Z uprawnień dozorczy przysługujących z uwagi na sprawowaną funkcję należy zaś wskazać na prawo do zwrotu wydatków związanych z przechowywaniem oraz wynagrodzenia za dozór odpowiednio do poniesionych trudów¹² (art. 858 § 1 k.p.c.), a także prawo do zwykłego używania zajętych ruchomości na zasadach określonych w art. 861 k.p.c.

Weryfikację prawidłowości powyższego poglądu należy rozpocząć od nakreślenia podstawowych cech czynności prawnej, jaką jest zawarcie umowy. W piśmiennictwie wskazuje się, że do zawarcia umowy dochodzi w rezultacie złożenia zgodnych oświadczeń woli przez co najmniej dwie strony zmierzające do wywołania ustalonych w treści umowy skutków prawnych¹³. Warto w tym miejscu wspomnieć o powszechnie przyjmowanym podziale umów na umowy konsensualne, a więc wywołujące skutek prawny w chwili złożenia zgodnych oświadczeń woli, oraz na umowy realne, które do powstania skutków prawnych oprócz złożonego oświadczenia woli wymagają dokonania innej lub innych dodatkowych czynności¹⁴.

¹² Z wyłączeniem dłużnika, członków jego rodziny wspólnie z nim mieszkających oraz osoby trzeciej, u której rzecz zajęto (art. 858 k.p.c.).

¹³ A. Brzozowski [w:] *Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. A. Brzozowskiego, J. Jastrzębskiego, M. Kalińskiego, E. Skowrońskiej-Bocian, Warszawa 2024, s. 143. Oświadczenie woli definiowane jest jako „zewewnętrzny przejaw wewnętrznej decyzji (czyli powzięcia woli) wywołania określonych skutków prawnych” – tak: S. Grzybowski [w:] *System Prawa Cywilnego. Tom I. Część ogólna*, pod red. W. Czachórskiego, S. Grzybowskiego, Warszawa–Wrocław 1985, s. 481.

¹⁴ J. Grykiel, M. Lemkowski, *Czynności prawne. Komentarz do art. 56–81 KC*, wyd. 1, Warszawa 2010, Legalis/el., komentarz do art. 56 k.c., nb. 22 (dostęp: 20.06.2025).

Mając powyższe na uwadze, można by przyjąć, że dozór stanowi umowę realną, wymagającą do wywołania skutków prawnych:

- 1) zgodnych oświadczeń woli komornika oraz osoby obejmującej funkcję dozorcę oraz
- 2) przekazania dozorcę faktycznego władztwa nad zajętymi ruchomościami¹⁵.

Powyższy wniosek należy jednak uznać za nieuzasadniony. W piśmiennictwie wyrażono pogląd, jakoby uznanie dozoru za umowę było niedopuszczalne z uwagi na fakt, że komornik jest, co do zasady, obowiązany pozostawić zajęte ruchomości pod dozorem osoby, u której je zajął (art. 855 § 1 k.p.c.), zaś oddanie ich pod dozór innej osobie jest możliwe wyłącznie w przypadku zaistnienia ku temu ważnych przyczyn. Z powyższego wywiedziono, że ustawowe ograniczenie możliwości wyboru osoby, której komornik może powierzyć dozór, pozostaje w sprzeczności z konsensusem będącym podstawą zobowiązań umownych¹⁶. Należy jednak zauważyć, że ustawowe ograniczenia podmiotowe i przedmiotowe w zakresie zawierania umów są dostrzegalne w licznych regulacjach, m.in. w przypadku zamówień publicznych¹⁷, dlatego też nie wydaje się, aby ten fakt mógł samoistnie służyć jako argument wykluczający możliwość uznania dozoru za stosunek cywilnoprawny, powstający w drodze zawarcia umowy.

Istnieją jednak inne okoliczności, które stanowią podstawę dla zaprzeczenia tezy o cywilnoprawnym charakterze dozoru. W szczególności zaliczyć należy do nich władczą pozycję komornika sądowego jako organu prowadzącego postępowanie, formę powołania dozorcę, jaką jest obligatoryjnie postanowienie, a także możliwość jednostronnego kształtowania sposobu sprawowania dozoru przez komornika w drodze nadzoru poprzez odebranie dozoru w przypadku zaistnienia ważnych przyczyn, czy też możliwość wyrażenia sprzeciwu względem zamierzonej zmiany miejsca przechowywania ruchomości. Zagadnienia te zostaną poddane pogłębionej analizie w części niniejszego opracowania dotyczącej dozoru jako stosunku publicznoprawnego.

¹⁵ Zob. przypis nr 9.

¹⁶ Por. T. Żal, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 150, na którego powołuje się również A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 122, przypis 69.

¹⁷ Ustawa z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1320 z późn. zm.).

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w orzecznictwie wyrażono pogląd, jakoby w przypadku oddania ruchomości pod dozór osobie uprawnionej do otrzymania wynagrodzenia za sprawowanie tej funkcji, zasadne mogło być zawarcie przez komornika z tą osobą umowy cywilnoprawnej przechowania lub składu¹⁸. Stanowiska tego nie można uznać za prawidłowe. Jak bowiem zaznaczono wcześniej, obowiązki dozorczy wynikają wprost z przepisów k.p.c., zaś zarówno komornik, jak i dozorca nie mają możliwości modyfikacji ich zakresu. Tymczasem powinności wynikające z umowy składu (przedsiębiorcy składowego), a także umowy przechowania (przechowawcy) znacząco różnią się względem obowiązków obciążających dozorcę¹⁹. Ustawowa regulacja dozoru, choć w pewnym zakresie niespełniająca wymogów przejrzystości, w sposób zupełny kształtuje tę instytucję. Z tych względów również obecny w piśmiennictwie pogląd, że konsekwencją ustanowienia dozoru było zawarcie w sposób dorozumiany umowy przechowania mającej charakter uboczny²⁰, nie jest uzasadniony.

Nie istnieją również podstawy uzasadniające zawarcie jakiejkolwiek umowy cywilnoprawnej niejako „obok” ustanowienia dozoru w celu ustalenia wynagrodzenia dozorczy. Wynagrodzenie to komornik przyznaje bowiem w formie postanowienia, po ustaniu dozoru, mając na uwadze kwestię właściwości (rodzaj, wartość) i liczbę ruchomości, czas trwania dozoru, a także warunki dozoru, na które składa się zakres czynności wymaganych do zapewnienia utrzymania wartości zajętych rzeczy²¹. Co warto zaznaczyć, dozorca może złożyć wniosek o przyznanie mu zaliczki na poczet pokrycia kosztów niezbędnych do prawidłowego wykonywania obowiązków, obejmujących wynagrodzenie dozorczy

¹⁸ Postanowienie SA w Łodzi z dnia 3 kwietnia 2011 r., I ACa 89/12, niepubl., Lex nr 2163983.

¹⁹ Zob. np. J. Górecki [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. W. Borysiaka, wyd. 33, Warszawa 2024, Legalis/el., komentarz do art. 835 k.c., uw. 1 (dostęp: 20.06.2025), w którym wskazuje się również, że elementów przechowania można się doszukać w dozorcze nad ruchomościami.

²⁰ W doktrynie wyrażono pogląd, jakoby dozór stanowił źródło stosunku przechowania mającego charakter uboczny – zob. T.P. Antoszek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Art. 627–1088*, pod red. M. Gutowskiego, wyd. 3, Warszawa 2022, Legalis/el., komentarz do art. 835 k.c., nb. 3 (dostęp: 20.06.2025).

²¹ Przyjmuje się w tym zakresie pomocnicze stosowanie § 68 nieobowiązującego już Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz.U. z 1968 r. Nr 10, poz. 52 z późn. zm.). Por. M. Drabik [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2023, Legalis/el., komentarz do art. 858 k.p.c., uw. 4 (dostęp: 25.06.2025).

i wydatki związane ze sprawowaniem funkcji, już od momentu powstania dozoru. W doktrynie dostrzega się celowość i przydatność ustalenia wysokości prognozowanych kosztów dozoru już w chwili oddawania ruchomości w dozór²². Tej kwestii należy przyznać istotne znaczenie, gdyż wierzyciel powinien mieć świadomość szacunkowej wysokości zarówno planowanych wydatków, jak i wynagrodzenia dozorczy. Wiedza ta jest także niezbędna dla komornika w świetle art. 855 § 1 zd. 5 k.p.c. – jeśli bowiem koszty dozoru byłyby niewspółmiernie wysokie w stosunku do ich wartości, wówczas komornik nie może odebrać ruchomości osobie władającej nimi w chwili zajęcia nawet w przypadku wystąpienia ważnych przyczyn, co ma zapobiegać generowaniu nadmiernych wydatków.

Mając na uwadze powyższe rozważania, nie sposób uznać dozoru za stosunek cywilnoprawny wynikający z zawarcia umowy między komornikiem a dozorcą. Nie jest również uzasadnione zawieranie umów cywilnoprawnych przechowania lub składu w przypadku zaistnienia okoliczności uzasadniających oddanie zajętych ruchomości w dozór – zarówno jako substytutów ustanowienia dozoru, jak również jako swoistego uzupełnienia dozoru.

3. Dozór jako stosunek publicznoprawny

Pojęcie aktu władczego jest nierozdzielnie związane z prawem publicznym. Najczęściej o tego rodzaju czynnościach prawnych jest mowa na gruncie prawa administracyjnego, gdzie charakteryzuje się akty władcze jako akty mające moc obowiązującą, możliwą do zrealizowania w drodze stosowania przez organy państwa przymusu²³. Cecha władczości sprowadza się do jednostronnego i imperatywnego charakteru danego aktu. Organ wydający akt władczy kształtuje bowiem odgórnie i niezależnie od woli sytuację prawną adresata tego aktu²⁴.

²² S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, Legalis/el., komentarz do art. 858 k.p.c., uw. 2 (dostęp: 25.06.2025).

²³ E. Iserzon, *Moc obowiązująca aktu administracyjnego i domniemanie jego ważności*, RPEiS 1965, nr 27, z. 1, s. 56.

²⁴ L. Staniszevska, *O władztwie w polskim prawie administracyjnym* [w:] *Profesor Stanisław Kasznica – skazany na zapomnienie i okrywany na nowo dla nauki polskiej*, pod red. M. Bła-chuckiego, L. Staniszevskiej, Warszawa 2024, s. 180.

To właśnie cecha władczości stanowi wyróżnik między stosunkami publicznoprawnymi, w których dochodzi do działania w sferze *imperium*, a cywilnoprawnymi, mającymi charakter konsensualny. Przyjmuje się, że komornik sądowy, sprawując swoją funkcję, realizuje cele objęte obszarem działania państwa. Jest organem monokratycznym, funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym, wyposażonym przez państwo w prawo stosowania przymusu w celu realizacji tytułów wykonawczych. Organ egzekucyjny pełni więc funkcję publicznoprawną, wykonując swoje czynności w sferze *imperium*²⁵, co może przemawiać za władczym charakterem czynności ustanowienia dozorczy, w następstwie czego między komornikiem sądowym a dozorcą powstaje stosunek publicznoprawny.

Spośród czynności komornika sądowego można na podstawie kryterium ich charakteru wyróżnić za A. Marciniakiem czynności o charakterze decyzyjnym, podejmowane w postaci orzeczenia, oraz czynności wykonawcze – manualne²⁶. Powołanie dozorczy ruchomości niewątpliwie należy zakwalifikować do czynności orzeczniczych organu egzekucyjnego. Prawidłową formę tej czynności komornika stanowi zaś każdorazowo postanowienie²⁷, mimo częściowego braku regulacji w tym zakresie, co nie pozostaje bez znaczenia w kwestii oceny charakteru prawnego dozoru.

W przypadku pozostawienia ruchomości pod dozorem osoby, u której je zajęto, literalne brzmienie art. 855 § 1 k.p.c. nakłada na komornika wyłącznie obowiązek doręczenia dozorczy protokołu zajęcia²⁸. Brakuje w przepisie jakiegokolwiek odniesienia do formy czynności powołania tej osoby na stanowisko

²⁵ Por. W. Tomalak, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014, s. 23–27.

²⁶ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 141.

²⁷ H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095*¹, wyd. 6, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025, s. 574–575; M. Drabik [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, komentarz do art. 855 k.p.c., nb 3; S. Cieślak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, komentarz do art. 855 k.p.c., nb 6 wraz z powołanym tam piśmiennictwem; A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 120.

²⁸ Warto wspomnieć, że dozorczy należy doręczyć odpis protokołu, bowiem oryginał komornik ma obowiązek załączyć do akt sprawy zgodnie z § 19 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad prowadzenia biurowości, rachunkowości i ewidencji operacji finansowych kancelarii komorniczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1256).

dozorcy. Jednocześnie ustawodawca wyraźnie wskazał na formę postanowienia w odniesieniu do sytuacji odebrania dozoru, zgodnie z art. 855 § 1–1¹ k.p.c., czynność ta następuje w drodze postanowienia, którego uzasadnienie zawiera w szczególności wskazanie przyczyn odebrania dozoru.

Poprzestanie na wykładni językowej art. 855 § 1¹ k.p.c. mogłoby więc skłaniać ku wnioskowi, że w przypadku pozostawienia ruchomości we władaniu osoby, u której je zajęto, nie ma konieczności sporządzenia przez komornika postanowienia, zaś organ egzekucyjny może poprzestać na doręczeniu dozorczy protokołu zajęcia. Optyka zmienia się jednak diametralnie przy zastosowaniu wykładni funkcjonalnej²⁹. Trudno bowiem uznać, ażeby okoliczność doręczenia dozorczy protokołu zajęcia legitymizowała dozorcę do sprawowania funkcji. Doręczenie dozorczy zajętych ruchomości protokołu zajęcia stanowi bowiem wyłączenie następstwo faktu, że dana osoba została ustanowiona dozorcą³⁰.

Wprowadzając do k.p.c. art. 855 § 1¹ k.p.c., ustawodawca nie miał na celu określenia odmiennej niż sporządzenie protokołu formy czynności komornika w przypadku odebrania dozoru. Wydaje się, że założeniem leżącym u podstaw nowelizacji art. 855 k.p.c. było wyłącznie podkreślenie, że prawidłową formą tej czynności jest postanowienie³¹, a ponadto zobowiązanie komornika do sporządzenia uzasadnienia postanowienia i wyjaśnienia w tym uzasadnieniu przyczyn odebrania dozoru³². Co za tym idzie, zarówno w przypadku odebrania dozoru, jak i przy pozostawieniu ruchomości we władaniu dotychczasowego

²⁹ Za trafny należy bowiem uznać pogląd M. Zielińskiego, który przyjmuje konieczność sięgnięcia w toku interpretacji przepisów po funkcjonalne dyrektywy wykładni nawet w przypadku językowej jednoznaczności użytych przez prawodawcę zwrotów – zob. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017, s. 301, nb 667.

³⁰ H. Pietrkowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 574–575; A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 120. Odmienne: Z. Merchel [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, wyd. 3, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2005, Lex/el., komentarz do art. 855, uw. 4 (dostęp: 3.07.2025); M. Uliasz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, s. 458.

³¹ Por. M. Drabik [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2019, Legalis/el; komentarz do art. 855 k.p.c., nb 8 (dostęp: 24.06.2025). Głównym motywem stojącym za dodaniem § 1¹ było „wykluczenie sytuacji, w których mogłoby dochodzić do bezzasadnego odjęcia dozoru” – zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy o komornikach sądowych, druk sejmowy nr 1582 (wpływ do Sejmu: 24.05.2017).

³² A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 124.

posiadacza, komornik powinien wydać postanowienie. W piśmiennictwie dopuszcza się sytuację, w której protokół zajęcia wysławia postanowienie w przedmiocie ustanowienia danej osoby dozorcą. Jeśli jednak nie zawarto w nim takiego aktu, wówczas celem ustanowienia dozorczy za konieczne należy uznać wydanie osobnego postanowienia³³.

Podsumowując powyższe rozważania, warto zauważyć, że zarówno pozycja ustrojowa komornika sądowego jako organu egzekucyjnego, jak i forma powołania dozorczy, jaką jest wydanie postanowienia, mogą przemawiać za uznaniem, że dozór powstaje na skutek aktu władczego komornika. Pogląd taki został zaaprobowany przez większość orzecznictwa³⁴ oraz poparty przez doktrynę³⁵. Zauważyć jednak należy, że jednocześnie powszechnie przyjmuje się, iż możliwość wydania przez komornika postanowienia w przedmiocie powołania dozorczy uzależniona jest od uzyskania zgody dozorczy na przyjęcie tej funkcji. Powstaje więc pytanie, czy można mówić w kontekście czynności ustanowienia dozoru o akcie władczym, skoro organ wydający ten akt w istocie nie może jednostronnie nałożyć obowiązków na adresata tego aktu. Co za tym idzie, istnieją podstawy, by stwierdzić, że czynność komornika w postaci powołania dozorczy nie spełnia konstytutywnych cech przypisywanych aktom władczym³⁶. Wobec konieczności uzyskania zgody dozorczy na oddanie mu ruchomości pod dozór, nie sposób bowiem mówić o jednostronnym, władczym działaniu komornika sądowego. Należy więc uznać, że stosunek prawny powstający między komornikiem a dozorcą nie ma charakteru wyłącznie publicznoprawnego. Równie bezpodstawne byłoby jednak przyjęcie, że organ egzekucyjny wyposażony w przewidziane ustawą środki władcze i stosujący je w celu zapewnienia właściwego wykonywania przez dozorcę powierzonej mu funkcji, a także mogący dokonać w sposób jednostronny zmiany dozorczy

³³ Zob. przypis nr 8.

³⁴ Zob. szeroko cytowane przez komentatorów: wyrok SN z dnia 7 lutego 2019 r., II CSK 764/17, niepubl., Lex nr 2617948; wyrok SR w Kamiennej Górze z dnia 30 listopada 2016 r., I C 433/16, niepubl., Lex nr 2171334; wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 18 lutego 2016 r., II SA/Go 697/15, niepubl., Lex nr 2007313 – komentarze na gruncie u.p.e.a., mogące jednak znaleźć zastosowanie z uwagi na analogiczną konstrukcję instytucji dozoru.

³⁵ A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 119–120.

³⁶ Zob. przypisy 15 i 16.

w razie zaistnienia ważnych przyczyn, zawiera z osobą sprawującą dozór umowę³⁷, co skutkuje powstaniem stosunku cywilnoprawnego. W świetle powyższego prawidłowa kwalifikacja dozoru wymaga sięgnięcia po kategorię inną niż powyższe, do której tę instytucję można by przyporządkować.

4. Dozór jako szczególny, cywilnoprosesowy stosunek prawny

Złożony charakter prawny czynności powołania dozorczy, a co za tym idzie – również samej instytucji dozoru nad ruchomościami, dostrzegany jest zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie. Jak już wskazano, najbardziej rozpowszechniony pogląd stanowi, że czynność ustanowienia dozoru zaledwie przypomina quasi-umowę, łączy bowiem cechy władcze i konsensualne, wykraczając poza ramy stosunku cywilnoprawnego, czy też publicznoprawnego³⁸. Co za tym idzie, kwalifikacji zarówno charakteru prawnego czynności powołania dozorczy, jak i samej instytucji dozoru należy dokonać w sposób odmienny, odwołując się do pojęcia czynności procesowej.

Problematyka czynności procesowych, będąca przedmiotem nieustannej dyskusji w doktrynie, wykracza poza ramy niniejszego opracowania³⁹. Pomiędzy licznymi sporami definicyjnymi⁴⁰ aktualnie przyjmuje się, że do cech determinujących czynności procesowe należy zaliczyć dokonanie danej czynności w celu wywołania skutku w konkretnym postępowaniu, a także uregulowanie tej czynności przez prawo procesowe cywilne⁴¹. Przenosząc powyższe uwagi na grunt instytucji dozoru, można bez większych wątpliwości zakwalifikować akt powołania dozorczy jako czynność procesową. Ustanowienie dozoru ma bowiem miejsce w ramach konkretnego postępowania (lub postępowań prowadzonych względem tego samego dłużnika), zaś podstawa dokonania tej

³⁷ Por. wyrok SN z dnia 7 lutego 2019 r., II CSK 764/17, niepubl., Lex nr 2617948.

³⁸ Wyrok SA w Warszawie z dnia 31 maja 2017 r., I ACa 2256/15, niepubl., Lex nr 2659121.

³⁹ Więcej na temat czynności procesowych zob.: W. Siedlecki, *Czynności procesowe*, PiP 1951, z. 11, s. 696 i nast.; J. Mokry, *Czynności procesowe podmiotów dochodzących ochrony praw w postępowaniu cywilnym*, Wrocław 1993, s. 48 i nast.

⁴⁰ R. Kułski, *Umowy procesowe w postępowaniu cywilnym*, Kraków 2006, Lex/el., rozdz. 2.1 (dostęp: 11.10.2025).

⁴¹ P. Ryłski, *Czynności procesowe a czynności cywilnoprawne – zarys problematyki*, PiP 2023, z. 6, s. 85–86.

czynności została wprost przewidziana w art. 855 i nast. k.p.c. Zaliczenie powołania dozorczy w poczet czynności procesowych implikuje zaś w sposób naturalny uznanie dozoru za cywilnoprocesowy stosunek prawny. Jak wskazuje W. Berutowicz, cywilnoprocesowe stosunki prawne są to „stosunki społeczne, które zachodzą pomiędzy podmiotami postępowania cywilnego ze względu na ich współprzyczynianie się do osiągnięcia celu postępowania cywilnego w danej sprawie, a przez uregulowanie ich przepisami prawa procesowego nadają przebiegowi postępowania charakter zorganizowany”⁴². Dozór nad zajętymi ruchomościami niewątpliwie stanowi stosunek między podmiotami postępowania cywilnego (egzekucyjnego) – komornikiem i dozorcą, ukierunkowany na zapewnienie realizacji celu postępowania, którego treść statuuje k.p.c., a co za tym idzie, spełnia kryteria definicyjne do uznania go za cywilnoprocesowy stosunek prawny⁴³. Dwojaki, władczo-konsensualny charakter czynności powołania dozorczy wymaga jednak podkreślenia wyjątkowości stosunku prawnego stanowiącego jej następstwo. Zasadne wydaje się więc określenie tej relacji jako szczególny, cywilnoprocesowy stosunek prawny.

Warto jednak w tym miejscu podkreślić, że uwagi dotyczące stosunków cywilnoprocesowych należy stosować odpowiednio, mając na względzie istotne różnice między postępowaniem rozpoznawczym w trybie procesowym a postępowaniem wykonawczym, jakim jest sądowe postępowanie egzekucyjne. Chcąc posłużyć się celem określenia stosunku prawnego łączącego komornika i dozorcę w sposób najbardziej precyzyjny, należałoby użyć zwrotu „szczególny, cywilnoegzekucyjny stosunek prawny”. Jedynie wówczas zakres znaczeniowy zastosowanego sformułowania jest zgodny z jego desygnatem. W piśmiennictwie podnosi się jednak, że stosunki powstające w ramach postępowania wykonawczego wchodzą w zakres stosunków cywilnoprocesowych⁴⁴, dlatego też istnieją podstawy, by pozostać przy ogólnym, szeroko przyjętym nazewnictwie.

⁴² W. Berutowicz, *O pojęciu cywilnoprocesowego stosunku prawnego* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci prof. dra Witolda Świdy*, pod red. J. Fiemy, W. Gutekunta, S. Huberta, Warszawa 1969, s. 314.

⁴³ Należy w tym kontekście nadmienić, że kryterium podmiotowe w kwestii czynności procesowej – a co za tym idzie również stosunku procesowego – zostało w aktualnej literaturze przedmiotu zakwestionowane. Zob. P. Ryłski, *Czynności...*, *op. cit.*, s. 86–87.

⁴⁴ W. Berutowicz, *Cywilnoprocesowe stosunki prawne*, PiP 1971, z. 3–4, s. 587.

Na podstawie powyższych ustaleń dozór należy uznać za szczególny, cywilnoprocesowy stosunek prawny⁴⁵, co niesie za sobą daleko idące skutki, w szczególności w zakresie znaczenia zgody dla skuteczności czynności ustanowienia dozoru, dopuszczalności odpowiedniego stosowania do dozoru przepisów Kodeksu cywilnego o umowie przechowania, a także w kwestii rodzaju odpowiedzialności dozorczy za nieprawidłowe wykonywanie funkcji.

5. Konsekwencje uznania dozoru za szczególny, cywilnoprocesowy stosunek prawny

Analizę skutków uznania dozoru za szczególny, cywilnoprocesowy stosunek prawny należy rozpocząć od weryfikacji kwestii zgody dozorczy na przyjęcie funkcji. W stosunkach zobowiązaniowych do zawarcia umowy konieczne jest złożenie przez strony zgodnych oświadczeń woli. Uznając zatem dozór za stosunek cywilnoprawny, w przypadku braku zgody dozorczy na sprawowanie funkcji należałoby stwierdzić, że do zawarcia umowy nie doszło. Tymczasem uznanie dozoru jako stosunku publicznoprawnego powstającego w następstwie aktu władczego komornika implikowałoby jednostronny charakter czynności prawnej komornika, a zatem brak byłoby uzasadnienia dla konieczności uzyskania zgody dozorczy na sprawowanie funkcji. W takim przypadku dozorca mógłby zostać ustanowiony wbrew jego woli, zaś wobec skuteczności postanowień komornika (w tym postanowienia o powołaniu dozorczy) w momencie ich wydania⁴⁶ dozorca zostałby obciążony obowiązkami wynikającymi ze sprawowanej funkcji do czasu ustania dozoru. Powyższe wątpliwości rozwiązuje zakwalifikowanie dozoru jako szczególnego, cywilnoprocesowego stosunku prawnego.

Na dozór składają się korelaty obowiązków i uprawnień zarówno organu egzekucyjnego, jak i samego dozorczy. W zakresie powstania dozoru komornik sądowy obowiązany jest uzyskać zgodę dozorczy, a w przypadku udzielenia tej zgody dysponuje uprawnieniem do ustanowienia dozorczy. Zaznaczyć należy

⁴⁵ *Ibidem*, s. 590.

⁴⁶ Pod warunkiem przekazania faktycznego władztwa nad ruchomościami dozorczy – zob. przypis 9.

przy tym, że komornik nie jest ową zgodą związany i może mimo jej udzielenia powierzyć dozór innej osobie. Dozorca uprawniony jest zaś do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie wyrażenia zgody na objęcie funkcji dozorczy – przyjęcie roli osoby sprawującej dozór oraz przejęcie władztwa nad zajętymi ruchomościami skutkuje powstaniem po stronie dozorczy obowiązku należytego sprawowania dozoru⁴⁷.

Co do zasady postanowienia komornika są skuteczne z chwilą ich wydania (art. 360 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Konieczne jest jednak podkreślenie, że z uwagi na szczególny, władczo-konsensualny charakter czynności powołania dozorczy, w przypadku jej dokonania z pominięciem jednego z elementów konstytutywnych, a więc uzyskania zgody dozorczy lub przekazania posiadania ruchomości, wadliwe ustanowienie dozorczy nie wywołuje skutków prawnych⁴⁸. Nasuwa się jednak w tym kontekście pytanie o dopuszczalność następczego wyrażenia zgody przez osobę wskazaną w postanowieniu jako ustanowiony dozorca. Istnieją podstawy, by skłonić się ku stwierdzeniu, że następcze przyjęcie funkcji dozorczy jest dopuszczalne⁴⁹. Zasadne jest jednak w tym kontekście zaakcentowanie powstającego po stronie komornika sądowego ryzyka odpowiedzialności za nienależyte sprawowanie dozoru (a dokładniej – uchybienie przepisom proceduralnym w zakresie powołania dozorczy) w przypadku, gdyby zajęte ruchomości wskutek bezskutecznego powołania dozorczy, a w konsekwencji niepodjęcia obowiązków związanych z dozorem, straciły na wartości lub zostały zbyte bądź zniszczone.

W doktrynie i orzecznictwie kwalifikacja dozoru pod względem charakteru prawnego powoduje daleko idące konsekwencje w kontekście sporu odnośnie do dopuszczalności uzupełniającego stosowania do dozoru przepisów o umowie przechowania (art. 835 i nast. k.c.). Przeważający pogląd dopuszcza

⁴⁷ Więcej na temat obowiązków dozorczy zob. K. Góra, *Zapewnienie należytego dozoru nad ruchomościami zajętymi w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2025, nr 2, s. 182–191. Należyte sprawowanie dozoru w przypadku dozorczy sprowadza się do wykonywania obowiązków określonych w art. 856 oraz 862 k.p.c.

⁴⁸ Przeciwnie, jak się wydaje, T. Zembrzusi, *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017, s. 179 wraz z powołanym tam piśmiennictwem. Autor ten wskazuje, że do chwili ujawnienia wadliwości czynności prawnej wywołuje ona skutki procesowe.

⁴⁹ Wadliwa czynność procesowa podlega bowiem konwalidacji – zob. *ibidem*, s. 180.

odpowiednie stosowanie tych regulacji⁵⁰, jednak najnowsze głosy doktryny zdają się odchodzić od tego zapatrywania⁵¹ i argumenty w nich podnoszone wydają się być trafne. Podstawę do odpowiedniego stosowania innych przepisów każdorazowo stanowi bowiem zawarte w treści aktu prawnego odesłanie. Odesłania stosuje się w technice prawodawczej w celu osiągnięcia skrótości tekstu lub zapewnienia spójności regulowanych instytucji prawnych (§ 156 ust. 1 z.t.p.⁵²). W zależności zaś od zamierzonego celu zastosowania odesłania w przepisie odsyłającym powinien być jednoznacznie wskazany przepis lub przepisy prawne, do których się odsyła, lub zakres spraw, dla których następuje odesłanie wraz z jednoznacznym wskazaniem przepisu lub przepisów prawnych, do których się odsyła (§ 156 ust. 2 i 3 z.t.p.). Zgodnie z § 156 ust. 4 z.t.p., jeżeli daną instytucję prawną reguluje się całościowo (co ma miejsce w przypadku instytucji dozoru nad zajęтыми ruchomościami), a wyczerpujące wymienienie przepisów prawnych, do których się odsyła, nie jest możliwe, można wyjątkowo odesłać do przepisów określonych przedmiotowo, o ile przepisy te dadzą się w sposób niewątpliwy wydzielić spośród innych. Przepis odsyłający formułuje się wówczas w postaci: „Do (określenie instytucji) stosuje się odpowiednio przepisy o (przedmiotowe określenie przepisów)”.

Analizując zawarte w k.p.c. regulacje dotyczące dozoru nad ruchomościami, nie sposób jednak odnaleźć jakiegokolwiek odesłania – przepisy k.c. dotyczące umowy przechowania nie zostały wskazane w sposób konkretny, nie określono również odesłania przedmiotowego. Brak bowiem w przepisach k.p.c. stwierdzenia, jakoby do dozoru stosowało się odpowiednio przepisy o umowie przechowania z Kodeksu cywilnego. Twierdzenia o dopuszczalności odpowiedniego

⁵⁰ Tak m.in.: I. Gil [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flaga-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 910, nb 79; M. Michalska-Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el., komentarz do art. 856 k.p.c., nb 2 (dostęp: 3.07.2025); K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks..., op. cit.*, komentarz do art. 856 k.p.c., nb 1; I. Wolwiak [w:] *Kodeks..., op. cit.*, komentarz do art. 856 k.p.c., uw. 1 (dostęp: 3.07.2025); S. Cieślak [w:] *Kodeks..., op. cit.*, komentarz do art. 856 k.p.c., nb. 1.

⁵¹ T. Żal, *Egzekucja..., op. cit.*, s.150; A. Hrycaj, *Egzekucja..., op. cit.*, s. 121; tak również F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 3, Toruń 1995, s. 32.

⁵² Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 283).

zastosowania regulacji k.c. nie mają więc jakiegokolwiek umocowania w treści przepisów. Za trafny należy więc uznać pogląd podnoszący niedopuszczalność sięgania po regulacje konstytuujące umowę przechowania w sposób odpowiedni⁵³. Mając powyższe na uwadze i poszukując podstawy do ewentualnego zastosowania art. 835 i nast. k.c. do instytucji dozoru, należy rozpatrzyć również możliwość sięgnięcia po te przepisy *per analogiam*.

Wykładnia z analogii *legis* stanowi jedną z funkcjonalnych dyrektyw wykładni. Za jej pomocą w toku interpretacji przepisów bada się, czy istnieje podstawa do pomocniczego zastosowania regulacji normujących podobny stan faktyczny⁵⁴. Możliwość posiłkowania się przepisami materialnoprawnymi przy dokonywaniu czynności procesowych (takich jak ustanowienie dozoru), czy też ustalaniu zakresu stosunków cywilnoprosesowych (do których zaliczono dozór) budzi istotne wątpliwości, których omówienie wykracza poza ramy niniejszego opracowania. W doktrynie aktualna pozostaje – jak się wydaje trafna – teza o autonomii proceduralnej, zgodnie z którą przepisy statuujące postępowanie cywilne cechuje samodzielność i autonomiczność względem przepisów materialnych⁵⁵. Niezależnie od powyższego warto jednak podkreślić, że nawet w razie przyjęcia poglądu przeciwnego, analogia *legis* mogłaby znaleźć zastosowanie wyłącznie w sytuacji stwierdzenia wystąpienia luki w prawie⁵⁶. W przypadku dozoru nad ruchomościami należałoby zatem poszukiwać luk *extra legem* bądź też *intra legem*, a więc kolejno stanu, w którym dana kwestia nie została przez ustawodawcę uregulowana wcale lub w którym regulacja ta została dokonana w sposób zbyt ogólny, wymagający uzupełnienia lub doprecyzowania⁵⁷. Tymczasem brakuje podstaw do stwierdzenia, że przepisy statuujące instytucję dozorcę zawierają jakiekolwiek luki. Wyrażono

⁵³ Zob. A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 121.

⁵⁴ S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005, s. 86.

⁵⁵ Więcej na ten temat zob.: P. Rylski, *Czynności...*, *op. cit.*, s. 81; T. Wiśniewski, *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013, s. 25.

⁵⁶ Por.: M. Walasik, *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013, s. 259; S. Przewołnik, *Zupełność systemu prawa. Analogia legis jako metoda uzupełniania luk w prawie*, *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały* 2022, nr 1(30), s. 77.

⁵⁷ Por. A. Łazarska, *Proces sądowego wymierzania sprawiedliwości*, Warszawa 2025, Lex/el., rozdz. XIII, cz. 2 (dostęp: 10.07.2025).

w nich bowiem wprost zarówno obowiązki komornika związane z dozorem (art. 855 i nast. k.p.c.), uprawnienia i powinności dozorczy wraz z zakreśleniem oczekiwanej od niego staranności (art. 856 § 1 k.p.c.), jak i wyłączeniem odpowiedzialności (art. 857 § 1 k.p.c.). Nie sposób wskazać jakichkolwiek regulacji k.c. z zakresu umowy przechowania, których zastosowanie byłoby konieczne celem wypełniania luk lub usunięcia wątpliwości, jakie nasuwa sformułowanie przepisów o dozorcze ruchomości. Co za tym idzie, stosowanie do dozoru *per analogiam* regulacji o umowie przechowania należy uznać za niedopuszczalne⁵⁸.

Inny skutek uznania dozoru za szczególny, cywilnoprocesowy stosunek prawny dotyczy płaszczyzny odpowiedzialności dozorczy za nieprawidłowe wykonywanie funkcji. W doktrynie i orzecznictwie dostrzegalny jest wyraźny spór w tej kwestii. Z reguły poglądy postulujące konsensualny, cywilnoprawny charakter stosunku prawnego łączącego komornika sądowego z dozorcą postulują również możliwość pociągnięcia dozorczy do odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 471 k.c. (*ex contractu*)⁵⁹. Spotkać można również głosy dostrzegające element władczy w działaniu komornika, a mimo to dopuszczające odpowiedzialność kontraktową dozorczy⁶⁰. Dostrzegalne jest również stanowisko odrzucające taką ewentualność, ograniczające reżim odpowiedzialności odszkodowawczej dozorczy wyłącznie do odpowiedzialności *ex delicto* (art. 415 k.c.)⁶¹. Kwerenda literatury przedmiotowej i orzecznictwa skłania ku stwierdzeniu, że dominujący jest pogląd dopuszczający odpowiedzialność kontraktową dozorczy⁶². Tematyka odpowiedzialności dozorczy

⁵⁸ Por. M. Walasik, *Analogia...*, *op. cit.*, s. 353; A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 121–122, gdzie jednak Autorka wywodzi przyczyny niedopuszczalności z braku „elementu konstytuującego stosunek prawny na gruncie prawa cywilnego, a mianowicie zgodnego oświadczenia woli stron ewentualnej umowy”; T. Żal, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 148.

⁵⁹ Tak m.in. w szeroko cytowanym wyroku SN z dnia 27 lipca 2010 r., II CSK 121/10, niepubl., Lex nr 1298068, w którym powołano się również na wyrok SN z dnia 26 kwietnia 1966 r., I CR 312/63, OSNC 1966/12/221 z głosem aprobowującym E. Wengerka, NP 1967, nr 5, s. 647; J. Napierała [w:] *Prawo...*, *op. cit.*, s. 1009.

⁶⁰ Zob. np. I. Wolwiak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, komentarz do art. 856 k.p.c., uw. 6, 12.

⁶¹ T. Żal, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 150; wyrok SN z dnia 7 lutego 2019 r., II CSK 764/17, niepubl., Lex nr 2617948; A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 125–126.

⁶² Tak m.in.: uchwała SN z dnia 28 kwietnia 1980 r., VI KZP 1/80, OSNKW 1980/5–6/42; wyrok SN z dnia 27 lipca 2010 r., II CSK 121/10, niepubl., Lex nr 1298068; wyrok SN z dnia 26 kwietnia 1966 r., I CR 312/63, OSNC 1966/12/221 z głosem aprobowującym E. Wengerka, NP 1967, nr 5, s. 647; wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., I ACa 900/20, niepubl.,

za należyte sprawowanie dozoru była przedmiotem pogłębionej analizy w aktualnym piśmiennictwie⁶³. Zaznaczyć jednak należy, że stwierdzenie, iż dozór nie powstaje w drodze umowy, a komornika i dozorca nie łączy stosunek cywilnoprawny, stanowi jeden z kluczowych argumentów uzasadniających niedopuszczalność łączenia obowiązku naprawienia szkody przez dozorcę z zasadami odpowiedzialności kontraktowej dozorca. Istotne znaczenie ma również fakt bezzasadności stosowania do dozoru przepisów o umowie przechowania odpowiednio lub *per analogiam*. W świetle powyższych ustaleń, zwłaszcza w odniesieniu do szczególnego charakteru prawnego dozoru, nie sposób mówić o odpowiedzialności kontraktowej dozorca i powoływać się na art. 471 k.c. jako podstawę dochodzenia od dozorca odszkodowania. O odpowiedzialności odszkodowawczej dozorca można mówić wyłącznie w reżimie deliktowym.

6. Podsumowanie

Analiza przeprowadzona w niniejszym opracowaniu prowadzi do wniosku, że dotychczas pojawiające się w doktrynie i orzecznictwie poglądy odnośnie do charakteru prawnego dozoru nad ruchomościami budzą wątpliwości i wymagają pewnych uściśleń i uzupełnień.

Z jednej strony nie można przeoczyć faktu, że dozór wykazuje cechy stosunku cywilnoprawnego, w szczególności z uwagi na wymóg uzyskania zgody dozorca celem jego skutecznego powołania. Przesłanka ta może sugerować obecność elementu konsensualnego, charakterystycznego dla prawa zobowiązań. Niemniej inne cechy tej instytucji, takie jak forma powołania dozorca (postanowienie komornika), a także władcza pozycja komornika sądowego jako organu właściwego do prowadzenia egzekucji z ruchomości i wynikające z tego jednostronne uprawnienia nadzorcze komornika względem dozorca przeczą tezie o obowiązywaniu między komornikiem i dozorcą stosunku cywilnoprawnego.

Lex nr 3171059; wyrok SO w Gliwicach z dnia 21 października 2021 r., I C 207/19, niepubl., Lex nr 3693873; postanowienie SO w Suwałkach z dnia 29 listopada 2016 r., I Ca 468/16, niepubl., Lex nr 2208435; wyrok SR w Gdyni z dnia 6 marca 2018 r., I C 1660/16, niepubl., Lex nr 2501655; wyrok NSA z dnia 24 września 2014 r., I OSK 165/13, niepubl., Lex nr 2135415. Odmienne: A. Hrycaj, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 126–127; T. Żal, *Egzekucja...*, *op. cit.*, s. 150; wyrok SN z dnia 7 lutego 2019 r., II CSK 764/17, niepubl., Lex nr 2617948.

⁶³ Zob. K. Góra, *Zapewnienie...*, *op. cit.*, s. 191–198 i wskazane tam piśmiennictwo.

Uznanie dozoru za stosunek publicznoprawny – efekt aktu władczego komornika również nie pozostaje wolny od wewnętrznych niespójności. W szczególności wymóg uzyskania zgody dozorczy przed jego ustanowieniem stoi w sprzeczności z podstawową cechą aktu władczego, a więc jego jednostronnym i imperatywnym charakterem. Skoro komornik nie może skutecznie nałożyć obowiązków na dozorcę bez jego zgody, to trudno mówić o powstaniu w następstwie powołania dozorczy typowego stosunku publicznoprawnego.

W świetle powyższych zastrzeżeń dozór należy uznać za szczególny, cywilnoprocesowy stosunek prawny, jako stosunek zachodzący między uczestnikami postępowania cywilnego – komornikiem i dozorcą – i służący realizacji celu postępowania egzekucyjnego, jakim jest skuteczne zaspokojenie wierzyciela. Stosunek ten nawiązywany jest w drodze czynności prawnej (procesowej) komornika sądowego, do skuteczności której konieczne jest nie tylko wyrażenie zgody przez dozorcę, jak również wydanie mu zajętych ruchomości. Z chwilą spełnienia tych przesłanek powstaje szczególny stosunek prawny, który łączy komornika i dozorcę do czasu ustania dozoru.

Taka kwalifikacja pozostaje w zgodzie z hybrydowym charakterem instytucji dozoru, w której obecne są zarówno elementy władcze, jak i konsensualne. Powoduje ona również istotne skutki pozwalające udzielić odpowiedzi na rozbieżności powstałe w piśmiennictwie i orzecznictwie dotyczącym dozoru.

Po pierwsze, zgoda dozorczy staje się warunkiem wywołania skutków prawnych czynności powołania dozorczy przez komornika, a zatem problem pogodzenia władczego charakteru działań komornika z nieodłącznie związaną z prawem zobowiązań kwestią wyrażenia zgody na dokonanie czynności staje się nieaktualny. Po drugie, odrzucenie cywilnoprawnego charakteru stosunku prawnego między komornikiem a dozorcą prowadzi do dalszego uzasadnienia braku możliwości stosowania do dozoru przepisów o umowie przechowania. Wyklucza to również stosowanie do dozorczy przepisów o odpowiedzialności kontraktowej w związku z wyrządzeniem szkody przy wykonywaniu funkcji (art. 471 k.c.) i przesądza o wyłącznie deliktowym charakterze ewentualnej jego odpowiedzialności (art. 415 k.c.).

Podsumowując, należy zaznaczyć, że ustanowienie dozoru następuje w drodze czynności procesowej, której rezultatem jest powstanie szczególnego cywilnoprocesowego stosunku prawnego między komornikiem sądowym a dozorcą. Przyjęcie takiej kwalifikacji pozwala nie tylko wykluczyć wszelkie kwalifikacje pośrednie czynności inicjującej dozór (jak np. określenie „quasi-umowa”, czy „akt władczy za zgodą”), jak również rozwiązuje dotychczasowe wątpliwości związane z odpowiednim stosowaniem przepisów k.c., czy też odpowiedzialnością kontraktową dozorczy.

W kwestii uwag *de lege ferenda* podkreślenia wymaga konieczność regulacji kwestii formy ustanowienia dozoru w przypadku pozostawienia ruchomości we władaniu osoby, u której je zajęto. Obecnie bowiem forma postanowienia jest wyraźnie wysłowiona jedynie w przypadku odebrania dozoru (art. 855 § 1¹ k.p.c.). Za kolejną lukę w przepisach o dozorze należy uznać pominięcie wyraźnego wysłowienia konieczności uzyskania zgody dozorczy na przyjęcie funkcji. Ta powinność po stronie sądowego organu egzekucyjnego jest co prawda jednomyślnie przyjmowana w piśmiennictwie, jednak obecny kształt regulacji nie spełnia postulatu przejrzystości. Uzupełnienia przepisów w tym zakresie zapewniłyby formalne uprządkowanie wspomnianych kwestii.

STRESZCZENIE **Charakter prawny dozoru nad ruchomościami**

Opracowanie zawiera analizę charakteru prawnego czynności powołania dozorczy oraz samej instytucji dozoru nad zajętymi ruchomościami w sądowym postępowaniu egzekucyjnym. Krytycznie odniesiono się do obecnych w doktrynie i orzecznictwie stanowisk, które kwalifikują czynność ustanowienia dozoru jako quasi-umowę lub akt władczy komornika sądowego. Zwrócono uwagę na wewnętrzne sprzeczności tych koncepcji wynikające z jednoczesnego odwoływania się do elementów konsensualnych (wymóg zgody dozorczy) i imperatywnych (jednostronność działania komornika). Podjęto także próbę określenia charakteru prawnego dozoru, postulując uznanie go za szczególny, cywilnoprocesowy stosunek prawny, który powstaje w wyniku czynności procesowej komornika, wymagającej uprzedniej zgody dozorczy oraz faktycznego wydania mu zajętych ruchomości. Omówiono również istotne konsekwencje przyjęcia takiej kwalifikacji – w szczególności wykluczenie możliwości odpowiedniego lub analogicznego stosowania przepisów Kodeksu cywilnego o umowie przechowania (art. 835 i nast. k.c.) oraz uznanie, że odpowiedzialność odszkodowawcza dozorczy za nienależyte wykonywanie obowiązków ma wyłącznie charakter deliktowy, a nie kontraktowy. Sformułowano

także postulaty *de lege ferenda*, w których wskazano na potrzebę jednoznacznego uregulowania formy ustanowienia dozoru oraz obowiązku uzyskania zgody dozorczy, co przyczyniłoby się do większej przejrzystości i spójności regulacji ustawowych.

Słowa kluczowe: dozór, charakter prawny, umowa, akt władczy, cywilnoprosesowy stosunek prawny, umowa przechowania

ABSTRACT **The Legal Nature of Custody over Movable Property**

Krzysztof Góra, PhD student at the Doctoral School of Social Sciences,
Adam Mickiewicz University in Poznań; ORCID: 0009-0000-2236-9229

The paper presents an analysis of the legal nature of the act of appointing a custodian and of the institution of custody over seized movable property within judicial enforcement proceedings. It offers a critical examination of the positions found in legal doctrine and case law which classify the act of establishing custody as a quasi-contract or as an act of authority performed by the court enforcement officer (bailiff). Attention is drawn to the internal inconsistencies of these concepts, which result from the simultaneous reference to both consensual elements (the requirement of the custodian's consent) and imperative elements (the unilateral nature of the bailiff's act). The paper also attempts to define the legal nature of custody, proposing its recognition as a specific procedural relationship under civil procedure law, arising from a procedural act of the bailiff, which requires the custodian's prior consent and the actual transfer of the seized movable property to them. The paper further discusses the significant legal consequences of adopting such a classification – particularly the exclusion of the possibility of applying, either directly or by analogy, the provisions of the Civil Code concerning contracts of mandate or deposit. (Articles 835 et seq. of the Civil Code). It is also argued that the custodian's liability for improper performance of duties should be regarded as tortious rather than contractual. The author formulates several de lege ferenda postulates, emphasizing the need for a clear statutory regulation of the form in which custody is established and the requirement of obtaining the custodian's consent. Such clarification would contribute to greater transparency and coherence of the statutory framework governing judicial enforcement proceedings.

Keywords: custody, legal nature, contract, act of authority, civil-procedural relationship, contract of deposit

Bibliografia/References

Antoszek T.P. [w:] *Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz. Art. 627–1088*, wyd. 3, pod red. M. Gutowskiego, Warszawa 2022, Legalis/el.

Berutowicz W., *O pojęciu cywilnoprosesowego stosunku prawnego* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci prof. dra Witolda Świdy*, pod red. J. Fiemy, W. Gutekunsta, S. Huberta, Warszawa 1969.

- Berutowicz W., *Cywilnoprocesowe stosunki prawne*, PiP 1971, z. 3–4.
- Brzozowski A. [w:] *Zobowiązania. Część ogólna*, pod red. A. Brzozowskiego, J. Jastrzębskiego, M. Kalińskiego, E. Skowrońskiej-Bocian, Warszawa 2024.
- Cieślak S. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, S. Cieślaka, Warszawa 2024, Legalis/el.
- Drabik M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 506–1217*, wyd. 2, pod red. T. Szanciły, Warszawa 2019, 2023, Legalis/el.
- Flaga-Gieruszyńska K. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 12, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, A. Zielińskiego, Warszawa 2024.
- Gil I. [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 8. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.
- Góra K., *Zapewnienie należytego dozoru nad ruchomościami zajętych w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, PPE 2025, nr 2.
- Górecki J. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 33, pod red. W. Borysiaka, Warszawa 2024, Legalis/el.
- Grykiel J., Lemkowski M., *Czynności prawne. Komentarz do art. 56–81 KC*, wyd. 1, Warszawa 2010, Legalis/el.
- Grzybowski S. [w:] *System Prawa Cywilnego. Tom I. Część ogólna*, pod red. W. Czachórskiego, S. Grzybowskiego, Warszawa–Wrocław 1985.
- Hrycaj A., *Egzekucja z ruchomości*, Warszawa 2022.
- Iserzon E., *Moc obowiązująca aktu administracyjnego i domniemanie jego ważności*, RPEiS 1965, nr 27.
- Kulski R., *Umowy procesowe w postępowaniu cywilnym*, Kraków 2006, Lex/el.
- Łazarska A., *Proces sądowego wymierzania sprawiedliwości*, Warszawa 2025, Lex/el.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.
- Mazur A., *Czynności komornika sądowego w postępowaniu egzekucyjnym*, Warszawa 2022.
- Merchel Z. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, wyd. 3, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2005, Lex/el.
- Michalska-Marciniak M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095¹*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, Legalis/el.
- Mokry J., *Czynności procesowe podmiotów dochodzących ochrony praw w postępowaniu cywilnym*, Wrocław 1993.
- Napierała J. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 7. Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, wyd. 4, pod red. J. Rajskiego, Warszawa 2018.
- Pietrkowski H. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne. Artykuły 758–1095¹*, wyd. 6, pod red. M. Dziurdy, T. Erecińskiego, Warszawa 2025.

- Przewoźnik S., *Zupełność systemu prawa. Analogia legis jako metoda uzupełniania luk w prawie*, Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały 2022, nr 1(30).
- Rylski P., *Czynności procesowe a czynności cywilnoprawne – zarys problematyki*, PiP 2023, z. 6.
- Siedlecki W., *Czynności procesowe*, PiP 1951, z. 11.
- Staniszewska L., *O władztwie w polskim prawie administracyjnym [w:] Profesor Stanisław Kasznica – skazany na zapomnienie i okrywany na nowo dla nauki polskiej*, pod red. M. Błachuckiego, L. Staniszewskiej, Warszawa 2024.
- Tomalak W., *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014.
- Uliasz M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012.
- Własik M., *Analogia w prawie procesowym cywilnym*, Warszawa 2013.
- Wiśniewski T., *Przebieg procesu cywilnego*, Warszawa 2013.
- Wolwiak I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, cz. 3, pod red. P. Rybskiego, A. Olasía, Warszawa 2024, Legalis/el.
- Wronkowska S., *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005.
- Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 3, Toruń 1995.
- Zembrzuski T., *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017.
- Zieliński M., *Wykłady prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017.
- Żal T., *Egzekucja z ruchomości*, rozprawa doktorska, Poznań 2013.

Enforcement Seizure of Cryptocurrency Using Bitcoin as an Example

1. Introduction

Cryptocurrencies, including bitcoin and other types of virtual currency, should be classified as virtual assets¹, and their increasingly widespread use in social life raises the question of which provisions of civil procedural law should apply to the seizure of such assets. In principle, due to the wording of Article 140 of the Civil Code, it is not possible to speak of ownership rights to cryptocurrencies, but cryptocurrencies are undoubtedly traded: they are transferable as a result of a legal transaction, exchangeable for other goods, including tangible assets, and can also be used to settle liabilities. Cryptocurrencies, therefore, like other virtual assets, are transferable property rights and, as a rule, constitute relative subjective rights. This raises the problem of the seizure of virtual money and cryptocurrencies in court enforcement proceedings. Despite the fact that virtual currencies have been in circulation for a long time, no separate provisions on the judicial enforcement of virtual assets have been introduced into the Code of Civil Procedure. As a result, it is necessary to consider which of the currently applicable legal regulations apply to the

¹ The definition of virtual assets is presented in O. Nowicki, *Zajęcie prawa do korzystania z domeny internetowej i prawa do strony internetowej*, PPE 2024, No. 4, pp. 114–115.

enforcement of cryptocurrencies. This study will be limited to an analysis of the seizure of cryptocurrencies (virtual currencies) in the form of bitcoin, which has so far been the subject of only a cursory analysis in the literature. Moreover, previous analyses of the possibility of enforcement against a cryptocurrency using the example of bitcoin have become outdated with the introduction of the legal definition of a virtual currency. As J. Kiszka rightly points out, every cryptocurrency is a virtual currency, but not every virtual currency is a cryptocurrency, as there may be virtual currencies that do not use blockchain technology² and related cryptographic methods to record transactions³, whereas bitcoin meets the conditions for being considered a virtual currency, which also changes the view of its legal nature, as will be discussed in this paper.

The subject matter covered by the title of the article requires, first of all, a technical and legal explanation of the concepts of virtual currency, cryptoasset, cryptocurrency, and bitcoin. This is important in view of the possibility of applying the relevant regulations concerning enforcement, including seizure, to these components.

2. Discussion of the concepts

2.1 Virtual currency

Virtual currency has a statutory definition set out in Article 2(2)(26) of the Act of March 1, 2018, on counteracting money laundering and terrorist financing (hereinafter: the Anti-Money Laundering Act)⁴, according to which a virtual currency is understood as a digital representation of value that is not:

- a) a legal tender issued by the National Bank of Poland, foreign central banks or other public administration bodies;

² Literally, blockchain refers to a chain of blocks of information. It is a technology used to store and transmit information about transactions made on the Internet.

³ J. Kiszka, *Obrót walutami wirtualnymi – regulacja zasad i problemy opodatkowania*, at: <https://isp-modzelewski.pl/serwis/obrot-walutami-wirtualnymi-regulacja-zasad-i-problemy-opodatkowania/> (accessed on February 18, 2025).

⁴ I.e. Journal of Laws of 2025, item 644; hereinafter: the Anti-Money Laundering Act. The Act entered into force on July 13, 2018. It is also worth quoting the definition proposed by the European Banking Authority, which recognizes that virtual “currencies” are a digital representation of value, not issued by a central bank or public authority, not necessarily linked to the currency of a specific country, but recognized by natural and legal persons as a means of payment. They can be transferred, stored, or traded electronically (see <https://nbp.pl/uwazaj-na-kryptowaluty>; accessed on October 12, 2025).

- b) an international unit of account established by an international organization and accepted by individual countries belonging to or cooperating with that organization;
- c) electronic money within the meaning of the Act of August 19, 2011, on payment services;
- d) a financial instrument within the meaning of the Act of July 29, 2005, on trading in financial instruments;
- e) a bill of exchange or check

– and is convertible in economic transactions into legal tender and accepted as a medium of exchange, and may also be stored or transferred electronically or traded electronically⁵. This definition is based on a negative list indicating what does not meet the conditions for recognition as a virtual currency. Until the entry into force of the Anti-Money Laundering Act, cryptocurrencies, including bitcoin, were not classified as virtual currencies or other financial instruments, but the trading and mining (production) of cryptocurrencies were considered permissible, and thus they were considered to be tradable⁶.

2.2 Cryptoasset

The situation of this concept changed after the introduction of the legal definition of cryptoassets in Article 3(1)(5) of Regulation (EU) 2023/1114 of May 31, 2023, on markets in cryptoassets and amending Regulations (EU) No. 1093/2010 and (EU) No. 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937⁷. According to this provision, a cryptoasset means a digital representation of value or rights that can be transferred and stored electronically using

⁵ This definition is also referred to in Article 5a(33a) of the Act of July 26, 1991, on personal income tax (i.e. Journal of Laws of 2022, item 2647, as amended).

⁶ These issues were explained by the Minister of Finance on the basis of an analysis of the provisions of the Act of July 27, 2002 – Foreign Exchange Law, the Act of September 12, 2002, on Electronic Payment Instruments, the Act of July 19, 2011, on Payment Services, the Act of July 29, 2005, on Trading in Financial Instruments – see the letter from the Minister of Finance to the Marshal of the Senate of June 28, 2013, ref. FN/FN-7/0602/WOS/4-3/2013/RD-67616/2013.

⁷ Official Journal of the European Union L 150 of 2023, p. 40, as amended. The material scope of the Regulation does not cover, inter alia, decentralized cryptocurrency exchanges, digital art and collectibles (NFT crypto-assets with unique characteristics), or activities treating crypto-assets as financial instruments.

distributed ledger technology or similar technology⁸. From the moment the Regulation entered into force, cryptocurrency was considered a type of cryptoasset. The aforementioned interpretation of a cryptoasset has been expressly adopted by the Act of 7 November 2025 on the Crypto-Asset Market⁹, which aims to align Polish law with the provisions of European Union regulations¹⁰.

2.3 Cryptocurrency

The very concept of cryptocurrency¹¹ has not been explicitly defined in Polish legislation¹², and the definition of virtual currency is insufficient to fully

⁸ The Regulation distinguishes three categories of crypto-assets: asset-referenced tokens (ART), e-money tokens (EMT), and crypto-assets other than asset-referenced tokens or e-money tokens. Recitals 2, 3, and 41 of the Regulation also refer to the definition of cryptoasset. Pursuant to Recital 41, it also applies to algorithmic stable cryptocurrencies (so-called stablecoins), that aim to maintain a stable value in relation to an official currency, or in relation to one or several assets, via protocols, that provide for the increase or decrease in the supply of such crypto-assets in response to changes in demand. Examples of stablecoins include USDT (Tether), USDC (USD Coin), DAI, and PYUSD (PayPal USD).

⁹ The Act on the Crypto-Asset Market was adopted by the Parliament of the Republic of Poland on 7 November 2025. The Act had not entered into force because of veto of the President of the Republic of Poland. The text adopted by the Parliament is available at [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1424_u/\\$file/1424_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1424_u/$file/1424_u.pdf) (accessed on 23 November, 2025).

¹⁰ The Act on the Crypto-Asset Market is intended to implement Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 (Official Journal of the European Union L 150 of 09.06.2023, p. 40; Official Journal of the European Union L 2023/2869 of 20 December, 2023; Official Journal of the European Union L 2024/90275 of 02 May 2024; and Official Journal of the European Union L 2024/90658 of 30 October, 2024), as well as Regulation (EU) 2023/1113 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on information accompanying transfers of funds and certain crypto-assets and amending Directive (EU) 2015/849 (Official Journal of the European Union L 150 of 09 June, 2023, p. 1).

¹¹ The name comes from a combination of cryptography and currency – from https://academy.binance.com/pl/start-here?utm_campaign=googleadsxacademy&utm_source=googleadwords_int&utm_medium=cpc&ref=HDYAHEES&gad_source=1&gclid=E-AlaIQobChMi_7-8vte1hAMV_SwGAB1aCwTFEAAyAAEgI4X_D_BwE (accessed on 18 February, 2025).

¹² The National Bank of Poland (NBP) indicates that cryptocurrencies, virtual “currencies” and digital “currencies” are not “electronic money” within the meaning of the law. They are a digital representation of a value agreed upon by their users, which is not issued or guaranteed by any central bank in the world (e.g. the Polish zloty is issued by the National Bank of Poland). A virtual “currency” is used as an imitation of money if the two parties to the transaction so agree (see <https://nbp.pl/uwazaj-na-kryptowaluty/> – accessed on October 12, 2025).

reflect its legal nature, especially since not every virtual currency will be a cryptocurrency¹³. Satoshi Nakamoto, the creator of Bitcoin, defines cryptocurrency as a distributed accounting system, independent of central banks, based on cryptography, storing information about holdings in contractual units, with holdings linked to individual nodes in the system (“wallets”) in such a way that control over a given cryptocurrency wallet is held exclusively by the holder of the corresponding private key, and it is impossible to spend the same unit twice¹⁴.

The concept of cryptocurrency is also explained on the websites of cryptocurrency exchanges. For example, the Binance exchange indicates that the name cryptocurrency refers to a decentralized digital currency that uses cryptography to ensure security, can operate independently of intermediaries such as banks or payment processing companies, and its decentralized nature facilitates peer-to-peer (P2P) transactions directly between individuals, whereby instead of physical wallets and bank accounts, people access their cryptocurrencies through unique crypto wallets or crypto exchanges¹⁵. The Plus500 exchange indicates that cryptocurrencies (Crypto) are virtual currencies that typically use a decentralized network and enable secure commercial transactions¹⁶. The ZondaCrypto exchange indicates that cryptocurrency is a virtual, digital asset that uses blockchain technology to record and store transactions¹⁷.

In light of the above definitions of legal virtual currency and cryptocurrency as defined by cryptocurrency exchanges, cryptocurrency under civil

¹³ A detailed analysis of cryptocurrency as a virtual currency is provided by P. Budner in the article: *Zjawisko kryptowalut w prawie polskim*, Młody Jurysta 2021, No. 1, Journal of Students and Doctoral Students of the Faculty of Law and Administration of the Cardinal Stefan Wyszyński University, pp. 29–34.

¹⁴ See Satoshi Nakamoto: Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System at: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

¹⁵ <https://academy.binance.com/pl/articles/what-is-a-cryptocurrency> (accessed: February 18, 2025).

¹⁶ https://www.plus500.com/pl-fr/trading/cryptocurrencies?id=134463&tags=g_sr%2B16450615089_cpi%2BPolandSearchDSA_cp%2B133461103385_agi%2BGeneral.DSA_agn%2B_ks%2Bdsa-19959388920_tid%2B_mt%2Bc_de%2Bg_nt%2B_ext%2B9067400_loc%2BUURL&n&gad_source=1&gclid=EAIaIqobChMI9uTktNm1hAMVHjwGAB0BTwAHEAAYASAAEgJ39PD_BwE (accessed: 18.02.2025).

¹⁷ <https://zondacrypto.com/pl/akademia/kryptowaluty-przewodnik-dla-poczatkujacych-czym-sa-kryptowaluty> (accessed on 18 February, 2025).

law should be understood as property within the meaning of Article 44 of the Civil Code¹⁸, which meets the following characteristics:

1. it is intangible, as it exists in the digital world and is based on a specific cryptographic code, and therefore is not a thing within the meaning of Article 45 of the Civil Code;
2. it is based on decentralized blockchain technology;
3. it is stored and transferable electronically;
4. it is economic in nature as a digital representation of value;
5. it can be used to redeem liabilities;
6. it is exchangeable for legal tender;
7. it is traded as a medium of exchange for other tangible and intangible goods;
8. it can be traded electronically.

Cryptocurrency is therefore a transferable property right¹⁹ and, at the same time, a relative subjective right, as it is not subject to ownership rights under Article 140 of the Civil Code, since it is not a thing within the meaning of Article 45 of the Civil Code. Transactions using cryptocurrency involve the transfer of resources from one address to another and are confirmed by publication in the blockchain. The transfer of cryptocurrency resources requires the transaction to be signed with a private key. The recipient then uses the corresponding public key to verify the signature and confirm the transaction²⁰.

2.4 Bitcoin

Bitcoin (abbreviated as BTC or XBT) is a special type of cryptocurrency, but first, a general note should be made, as the term “bitcoin” has two meanings. Written with a lowercase letter, “bitcoin” refers to individual units of cryptocurrency,

¹⁸ This was also confirmed by the Supreme Administrative Court in its judgment of March 6, 2018, II FSK 488/16, Legalis.

¹⁹ Similarly, J. Dąbrowska, *Charakter prawny bitcoin*, *Człowiek w Cyberprzestrzeni* 2017, No. 1, p. 58 – quoted from P. Budner, *Zjawisko kryptowalut...*, p. 35. It is worth adding that, pursuant to Article 17(1)(11) and (1)(g) of the Personal Income Tax Act, income from the sale of virtual currency is also considered income from capital. This confirms the thesis that cryptocurrency, including bitcoin, is a transferable property right.

²⁰ L. Lantz, D. Cawrey, *Blockchain. Przewodnik po technologii łańcucha bloków. Kryptowaluty, inteligentne kontrakty i aplikacje rozproszone*, translated by M. Machnik, published by Helion S.A., Gliwice 2023, p. 38.

while “Bitcoin” with a capital letter refers to the protocol on which the decentralized network operates, connecting computers around the world to form a blockchain that stores a fully transparent record of all approved transactions made using bitcoins since the system began operating in early 2009²¹. The Bitcoin network uses public and private key cryptography²² to conduct transactions and prove their authenticity, with private keys used to digitally sign Bitcoin transactions, proving that the owner of the Bitcoin address is also the owner of the bitcoin used and is authorized to use it. Public keys are used in Bitcoin solely to generate addresses, and an address is a compressed version of a public key, making it easier to read, while a Bitcoin address is a value that can be given publicly to anyone, usually when asking them to send bitcoins. In this way, it works similarly to an email address²³.

A blockchain address is a unique identifier for a user to send and receive assets, somewhat similar to a bank account when making a transfer. This address consists of a fixed number of alphanumeric characters generated from a pair: a public key and a private key. Transferring a bitcoin belonging to an authorized user involves proving ownership of the corresponding private key and sending the asset to another address with the correct digital signature. This is a simple operation usually performed using a cryptocurrency wallet, which is represented as sending a transaction involving smart contracts²⁴.

Bitcoin is therefore commonly considered to be a cryptocurrency that operates independently of banks and governments, based on peer-to-peer software and cryptography, introduced in 2009 by a person or group of people under the pseudonym Satoshi Nakamoto as a peer-to-peer electronic cash system, whereby the name Bitcoin also refers to the open-source node software (Bitcoin Core) that forms a peer-to-peer computer network (Bitcoin Network)²⁵. Bitcoin as a unit of value is divisible, which means that it is possible to own

²¹ See S. Barta, R.P. Murphy, *Zrozumieć Bitcoina. Techniczny i ekonomiczny przewodnik po kryptowalutach*, translated by R. Trąbski, Fijorr Publishing, 1st edition, Wrocław 2018, p. 21.

²² A private key is a random 256-bit number, represented in hexadecimal format.

²³ L. Lantz, D. Cawrey, *Blockchain. Przewodnik ...*, p. 36.

²⁴ R. Łapać, *Jak bezpiecznie i bez pośpiechu wejść w świat kryptowalut*, 2023, p. 201.

²⁵ See <https://bitcoin.pl/manifest-satoshi-nakamoto> (accessed: February 18, 2025).

a fractional amount of bitcoin, but not less than 0.00000001 bitcoin (1 bit)²⁶. A bitcoin is divided into 100 million cryptocents called satoshi²⁷.

There are several positions in the doctrine on the legal status of bitcoin, which can also be applied to other cryptocurrencies.

K. Zacharzewski assumes that, in the light of civil law, bitcoin is a relative subjective right and, as a transferable property right, constitutes an asset within the meaning of Article 44 of the Civil Code, similar in nature to a dematerialized financial instrument and an identification mark confirming the obligation to perform with a function other than money as a measure of value, acquired primarily by so-called “miners”. At the same time, the author points out that bitcoin, as a relative subjective right, cannot be the subject of ownership in the technical and legal sense and can only enter the property of the entitled person as a claim²⁸.

J. Kudła points out that bitcoin is not material in nature, therefore it is not a thing within the meaning of Article 45 of the Civil Code; it is an intangible asset and is the subject of sale, and thus has an economic nature. In view of the above, this author distinguishes the private key as the most important element of bitcoin, due to the fact that it allows for the disposal of bitcoin²⁹.

J. Szewczyk, on the other hand, focuses on the economic and digital aspects of bitcoin, but does not consider it to be an element of normative reality, only an element of the factual sphere, and thus indicates that it is not a thing or a material object, nor is it a right, but a good in itself, which may be the subject of certain rights, but does not constitute an asset³⁰.

²⁶ Cf. S. Barta, R.P. Murphy, *Zrozumieć Bitcoina. Techniczny...*, p. 117.

²⁷ M. Grzybkowski, S. Bentyń, *Kryptowaluty*, Poznań 2018, p. 197.

²⁸ K. Zacharzewski, *Bitcoin jako przedmiot stosunków prawa prywatnego*, M.Prawn. 2014, No. 21, p. 1133. See also K. Zacharzewski, *Praktyczne znaczenie bitcoina na wybranych obszarach prawa prywatnego*, M.Prawn. 2015, No. 4, p. 187–195; K. Zacharzewski, *Obrót walutami cyfrowymi w reżimie obrotu instrumentami finansowymi*, PS 2017, No. 11–12, p. 140–152.

²⁹ J. Kudła, *Bitcoin i inne kryptowaluty (wirtualne mierniki wartości) jako przedmiot procesu i egzekucji*, PPC 2018, No. 3, pp. 18–19. The author points out that the sale of bitcoin is permitted by Article 555 of the Civil Code, applied directly or by analogy.

³⁰ J. Szewczyk, *O cywilnoprawnych aspektach bitcoina (cz.2)*, M.Prawn. 2018, No. 6, pp. 304–307.

The doctrine also includes statements according to which bitcoin is an independent object of performance and indirectly forms part of the assets of the bitcoin holder³¹. The assets of such an entity will include the ownership of the physical medium on which the private key is located or a claim against the hosting entity for reading and using the private key³². In the latter case, it is pointed out that, at the same time, the same bitcoins may (indirectly) become part of the assets of both the hosting provider and “their owner”. In the case of the hosting provider, they will be stored on servers or data carriers to which it has the ownership rights. In the case of the economic owner, the bitcoins will become part of their assets through a claim³³. It must be agreed that an attempt to construct a concept in which bitcoin would be an asset independent of the medium on which the private key is located would lead to contradictions in the legal system. In such a situation, it would be possible for one entity to be entitled to the bitcoins themselves and another entity to be entitled to the medium on which the private key is located, which would consequently prevent the holder from disposing of the bitcoins³⁴. This key is necessary to use bitcoins. However, theoretically, such a situation cannot be ruled out.

The positions presented above should be considered partially outdated in light of the current legal situation. It is obvious that bitcoin is not traditional or digital (electronic) money³⁵, but is a cryptocurrency that has characteristics allowing it to be considered a virtual currency under the Anti-Money Laundering Act. Bitcoin is acceptable as a medium of exchange³⁶ and in economic practice is used to settle liabilities. Bitcoin is used in contracts as a means of payment and as an object of sale and exchange. Bitcoin is convertible into legal means of payment³⁷, including fiat money, electronic money, or other virtual

³¹ M. Michna, *Bitcoin jako przedmiot stosunków cywilnoprawnych*, Legalis, 2018, issue 1, Chapter III, p. 4.

³² In the rest of this paper, this claim will be referred to as the right to cryptocurrency.

³³ M. Michna, *Bitcoin...*, p. 4.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ The fundamental difference is that traditional (fiat) money and digital money have an issuer in the form of a central bank.

³⁶ See also J. Kudła, *Bitcoin ...*, pp. 17–19.

³⁷ Bitcoin can be exchanged for another cryptocurrency, goods, or money.

currencies, including cryptocurrencies. Bitcoin has a specific value and, pursuant to Article 358¹ § 2 of the Civil Code, a measure of value other than money, and therefore meets the condition that a digital representation of value can be stored or transferred electronically or can be traded electronically. Furthermore, bitcoin can be stored either on a computer or private medium or in the cloud (on a server) – in an account on a so-called cryptocurrency exchange³⁸, which will be discussed below. Bitcoin itself is a measure of value that can be used to pay for a thing or a right, transfer its ownership or possession (depending on the concept adopted), or sell it for a specific price, which is done by using a private key or transferring its content to a third party. Bitcoin is also divisible, i.e. it is possible to own a fractional part of a bitcoin, which corresponds to that part of the value of the bitcoin. Bitcoin is therefore an asset, as property, a relative subjective right, and a transferable property right, and may therefore be subject to seizure. Bitcoin does not constitute a property right under Article 140 of the Civil Code because it has no material substrate, but it is property within the meaning of Article 44 of the Civil Code and is an independent asset whose use depends on the possession of a private key, or more precisely, the medium (including a virtual one) on which that key is located.

2.5 Disposal and storage of bitcoin

The following are relevant for the analysis of the enforcement seizure of bitcoin: the mechanism of transactions in the Bitcoin network (blockchain) based on the use of private and public keys, and the issue of bitcoin storage.

As M. Michna rightly points out, completing a transaction requires the use of a private key, which is essentially a private (secret) password for authorizing transactions and confirming ownership of cryptocurrency³⁹. Using this key, the bitcoin debtor authorizes the transaction – as a result, the appropriate amount of bitcoins is debited from the debtor's bitcoin account and credited to the recipient. This key takes the form of a file that can be stored either on a physical medium (hard drive, memory card, USB flash drive), in an application, or on a server

³⁸ This account is also called a bitcoin account.

³⁹ M. Michna, *Bitcoin...*, Legalis, 2018, 1st edition, Chapter III, p. 3.

specializing in storing Internet users' data (the so-called cloud), or possibly with the help of a cryptocurrency exchange. Alternatively, it can take the form of a string of alphanumeric characters written on a piece of paper or a metal plate. The use of the key is therefore a necessary condition for completing a transaction. Each unit of bitcoin, including fractions, owned by a given entity is therefore assigned a private key, which can be stored in a wallet. These wallets are divided into:

- so-called cold wallets, which refer to hardware (hardware wallets) on which private keys are stored offline and which offer the highest level of security – most often these are computers or specialized devices resembling portable hard drives, metal plates with the private key written on them, and paper wallets, which usually come down to a piece of paper; in other words, they are physical data carriers, both electronic and traditional⁴⁰;
- so-called hot wallets, which are online programs and applications, including mobile applications for phones or tablets (mobile wallets), computer programs (desktop wallets), and web browser extensions (browser wallets);
- non-custodial wallets managed directly by the private key holder;
- custodial wallets managed by a third party, e.g. a cryptocurrency exchange, which manages the private keys stored in the wallet of a given entity on its behalf.

Therefore, cryptocurrency, including bitcoin, is stored in a wallet, most often on a so-called cryptocurrency exchange, i.e. with the help of a third party conducting business activities providing services in the field of virtual currencies, on a private computer, or on another medium using appropriate IT software⁴¹. It should be emphasized that in the case of non-custodial wallets, both cold and hot, the cryptocurrency holder stores their private keys themselves and has full access to them and the ability to dispose of them.

⁴⁰ It cannot be ruled out that the holder or owner of the medium will be another entity. Such a situation will occur, for example, in the case of statutory marital community property or other types of joint ownership, where the joint property would include the medium on which the key is stored.

⁴¹ The mechanism of the software is described, for example, on the website <https://bitcoin.org/pl/jak-to-dziala>. It consists of generating a private key for the account, used to authorize transactions and dispose of bitcoins stored in the account, and a public key, which is used to create a Bitcoin address and verify the account holder's signature.

A cryptocurrency exchange is essentially a website through which registered users can place offers to buy or sell cryptocurrencies for fiat currencies. An obligation arises between the cryptocurrency exchange and the bitcoin holder, under which the bitcoin holder is entitled to use the services of the entrepreneur, in particular to store data on servers (in a hosting account) and to read it, and the entity providing hosting services (hosting provider) is obliged to store the data, ensure its security, and refrain from using the stored data, whereby the service may be provided for a fee or free of charge. Exchanges are divided into fiat-crypto⁴² and crypto-crypto⁴³, as well as centralized (CEX) and decentralized (DEX). Centralized exchanges are characterized by the fact that there is only one intermediary – the exchange owner – who stores all data and registers orders, enabling transactions between exchange users. In this case, exchange users deposit funds in the form of money or cryptocurrencies into their accounts, and all transactions take place through the exchange's internal system. Each user has their own public key, which allows them to be individualized and recognized. The essence of a centralized exchange is that the exchange owner stores the private keys to cryptocurrencies and disposes of them after receiving the appropriate instruction from the user. As indicated, who the owner of bitcoin is in the Bitcoin network at a given moment is determined by who controls the address where the bitcoins are located⁴⁴. Accounts on such exchanges are similar to a bank account agreement, where the bank stores the account holder's funds, but the bank is the owner of the money, and the account holder can instruct the bank to carry out monetary settlements and has a claim against the bank for the payment of all or part of the funds. The nature of the agreement with a centralized exchange is similar to that of a bank account agreement, and therefore it is a bilateral, causal, consensual legal transaction and contains the characteristics of an irregular deposit agreement (Article 845 of the Civil Code), a contract of mandate (Article 734 of the Civil

⁴² Exchanges that allow traditional currencies to be exchanged for cryptocurrencies and vice versa.

⁴³ Exchanges that allow one cryptocurrency to be exchanged for another type of cryptocurrency.

⁴⁴ Similarly, S. Barta, R.P. Murphy, *Zrozumieć Bitcoina. Techniczny...*, p. 69.

Code) and unnamed contracts for the provision of services (Article 750 of the Civil Code). Similar to a bank account, an agreement concluded with a cryptocurrency exchange creates a civil law relationship of an obligatory nature, which arises when the exchange accepts funds in fiat currency and cryptocurrency from the user for safekeeping under an obligation of restitution⁴⁵.

Without going into technical details, it should be noted that decentralized exchanges are characterized by the fact that transactions take place through the use of bitcoin holders' own wallets, on which private keys to their cryptocurrencies are stored, and the operation of such wallets is based on the blockchain system.

Importantly, the Anti-Money Laundering Act, in Article 2(1)(12), defines, as one of the obligated institutions, entities conducting business activities providing services in the field of virtual currencies in the area of exchange between virtual currencies and means of payment, exchange between virtual currencies, intermediation in the exchange referred to in points a or b, and the maintenance of accounts referred to in paragraph 2(17)(e), i.e. an electronic collection of identification data enabling authorized persons to use virtual currency units, including the execution of exchange transactions⁴⁶. These entities are subject to the obligation being entered in the relevant register. This regulation will apply to the cryptocurrency exchanges referred to above.

Given the nature of transactions carried out using bitcoin and the importance of possessing a private key, without which it is impossible to dispose of bitcoin, for the purposes of further analysis, it will be important to distinguish between the seizure of bitcoin deposited on a cryptocurrency exchange, where the private key is held by that exchange, and the seizure of bitcoin whose private key is held by the bitcoin holder in digital form (a key stored on a data carrier) or in the form of an object (a code stored on a metal plate or piece of paper).

⁴⁵ J. Gołaczyński, *Komentarz do art. 725 KC [in:] Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (eds.), 11th edition, Warsaw 2023, Legalis.

⁴⁶ These entities are required to be entered in the relevant register in accordance with Chapter 11a of the Anti-Money Laundering Act. The register is published on the website https://www.slaskie.kas.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=73ffde9b-0123-4594-8a94-a4d-458218386&groupId=3559133 (accessed on October 12, 2025) and includes both natural persons conducting business activity and commercial law companies.

3. Seizure procedure

Moving on to the analysis of the seizure of bitcoin as part of the enforcement of monetary claims, it should be noted that the prevailing view in legal doctrine is that the provisions on the enforcement of other property rights (Article 909 of the Code of Civil Procedure and subsequent articles) should be applied to the enforcement of bitcoin⁴⁷. However, as noted earlier, the possibility of enforcement against other claims (Articles 895–908 of the Code of Civil Procedure) and even against remuneration for work (Articles 880–888 of the Code of Civil Procedure) cannot be ruled out. Regardless of whether bitcoin is considered a virtual currency, the possibility of applying provisions on enforcement against a bank account (Articles 889–893(3) of the Code of Civil Procedure) should be excluded, due to the fact that, currently, no bank or credit union maintains accounts dedicated to cryptocurrencies⁴⁸. The possibility of applying the provisions on the enforcement of monetary claims in foreign currency should also be excluded, due to the content of Article 2(1) (10) of the Act of July 27, 2002 – Foreign Exchange Law⁴⁹. This provision states that foreign currencies are monetary signs (banknotes and coins) that are legal tender outside the country, as well as those withdrawn from circulation but subject to exchange, and convertible settlement units used in international settlements, in particular the settlement unit of the International Monetary Fund (SDR). Bitcoin and other cryptocurrencies do not meet these conditions.

⁴⁷ See, for example, J. Kudła, *Bitcoin ...*, p. 23; M. Marcinkowska, *Egzekucja komornicza z kryptowalut*, PPH 2021, No. 6, p. 15.

⁴⁸ It should be noted that Alior Bank S.A. has recently introduced the possibility of concluding contracts for difference (CFDs) on Bitcoin and Ethereum, although this does not involve the purchase of the cryptocurrencies themselves (see <https://www.aliorbank.pl/biuro-maklerskie/forex/kryptowaluty.html>). Revolut, on the other hand, offers the possibility of buying and selling cryptocurrencies directly in the application, but does not provide individual wallets. Cryptocurrencies are stored in a virtual account that combines hot and cold wallets. This is where private cryptocurrency keys are stored (see <https://help.revolut.com/pl-PL/help/wealth/cryptocurrencies/transferring-cryptocurrencies/do-i-have-an-individual-cryptocurrency-wallet/>). At the moment, there is no typical bank account used for trading cryptocurrencies. However, in the future, if banks or credit unions operate cryptocurrency accounts used for storage and purchase, it would be reasonable to apply the provisions on enforcement from a bank account.

⁴⁹ I.e. Journal of Laws of 2024, item 1131, as amended.

Currently, the possibility of paying remuneration for work in the form of bitcoin cannot be ruled out, especially in view of its status as a virtual currency⁵⁰. In such a case, enforcement will therefore concern unpaid remuneration for work or other benefits arising from the employment relationship. The method and procedure for seizing remuneration for work in bitcoin will be governed by the provisions of Article 880 et seq. of the Code of Civil Procedure concerning the seizure of remuneration for work paid in cash. The procedure for seizing remuneration for work has been described in the literature and is not in doubt, therefore it does not require further discussion in this study⁵¹. However, it is worth emphasizing that after the seizure of remuneration, the employer should transfer the bitcoin to the address indicated by the creditor or bailiff, i.e. the cryptocurrency wallet address.

Moving on to the main part of the discussion, two situations of enforcement against cryptocurrency (bitcoin) should be distinguished. The first will occur when the debtor stores the cryptocurrency in a custodial wallet, i.e. with an intermediary, e.g. on a cryptocurrency exchange, and the second when the cryptocurrency is stored directly by the debtor, i.e. using a non-custodial wallet, whether cold or hot.

In the first situation, the application of the provisions on enforcement of other claims (Articles 895–908 of the Code of Civil Procedure) is supported by the fact that the debtor (the holder of bitcoin) has a claim against the cryptocurrency exchange in the form of a cryptocurrency right⁵². Pursuant to Article

⁵⁰ The issue of payment of remuneration in bitcoins was described in detail by B. Tomanek, *Wypłata wynagrodzenia w wirtualnej walucie bitcoin*, Monitor Prawa Pracy 2017, No. 11, p. 582 et seq.

⁵¹ R. Niski, *Zajęcie wynagrodzenia za pracę – wybrane zagadnienia*, PE 16(52), p. 72 et seq.; M. Liskowski, *Zakres przedmiotowy wynagrodzenia za pracę podlegającego zajęciu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, Studia Iuridica Toruniensia, Vol. XXI, p. 220 et seq.

⁵² There is an agreement between the cryptocurrency exchange and its user, under which mutual rights and obligations of the parties arise. The framework conditions of the agreements are regulated by Articles 75 and 82 of Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of May 31, 2023, on markets in cryptoassets and amending Regulations (EU) No. 1093/2010 and (EU) No. 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937 (OJ EU L of 2023 No. 150, p. 40, as amended). In addition, Chapter 3 of this Regulation, i.e. Articles 75–82, imposes a number of obligations on cryptocurrency exchanges aimed at ensuring the protection of customers (cryptocurrency holders), including information obligations. As follows from Article 75(1), cryptoasset service providers

895 § 1 sentence 1 of the Code of Civil Procedure, enforcement is carried out by a bailiff of the court of general jurisdiction of the debtor, or, if there are no grounds for determining such jurisdiction, by a bailiff of the court of general jurisdiction of the person liable to the debtor. The provision of Article 895 § 1 sentence 2 of the Code of Civil Procedure does not apply in this case, as it is not possible to determine the location of the subject of the performance or right. Even if it were assumed that the place where the bitcoin is located is the seat of the cryptocurrency exchange, the provision of Article 895 § 1 sentence 1 in fine of the Code of Civil Procedure would still apply. The seizure itself should take place in accordance with Article 896 of the Code of Civil Procedure, and the entire amount payable to the debtor, including future claims, is subject to seizure. It is of great importance to notify the debtor that he is not allowed to receive any payment for his bitcoin or dispose of the seized claim and the security established for it (Article 896 § 1(1) of the Code of Civil Procedure) and to request the debtor of the claim (the cryptocurrency exchange) not to pay the benefit due from it to the debtor, but to submit it to the bailiff or to the deposit account of the Minister of Finance (Article 896 § 1 point 2 of the Code of Civil Procedure)⁵³. Pursuant to Article 900 § 1 sentence 1 of the Civil Code, seizure is effected upon delivery of a summons to the debtor of the seized claim, whereby delivery should be made in writing to the address of

who provide the storage and administration of cryptoassets on behalf of customers shall enter into a contract with their customers to define their obligations and scope of liability, which shall include at least the following elements: a) the identity of the parties to the contract; b) the nature of the cryptoasset service provided and its description; c) the custody policy; d) the means of communication between the cryptoasset service provider and the client, including the client authentication system; e) a description of the security systems used by the cryptoasset service provider; f) fees, costs, and charges levied by the cryptoasset service provider; g) the applicable law. However, in accordance with Article 82(1), cryptoasset service providers who provide cryptoasset transfer services on behalf of clients shall enter into a contract with their clients to define their obligations and scope of liability, which shall include at least the following elements: a) the identity of the parties to the contract; b) a description of the terms and conditions of the transfer service; c) a description of the security systems used by the cryptoasset service provider; d) the fees charged by the cryptoasset service provider; e) the applicable law. Community law therefore imposes on entities involved in the storage and trading of cryptoassets essential provisions (*essentialia negotii*) that must be included in contracts concluded with clients.

⁵³ When seizing assets, the bailiff must summon the debtor to make the statements referred to in Article 886 § 2 points 1 and 2 of the Code of Civil Procedure.

the registered office of the entity operating the cryptocurrency exchange, i.e. the address of business activity of a natural person according to the data from the CEIDG register or the address of the registered office of a commercial law company. General regulations on the service of documents (Article 13 § 2 of the Code of Civil Procedure in conjunction with Article 131 et seq. of the Code of Civil Procedure) shall apply to notifications. The debtor of the claim (cryptocurrency exchange) should, within one week, submit a statement as to whether the debtor being enforced against is a user of the exchange and has funds in bitcoin and in what amount (Article 896 § 2 of the Code of Civil Procedure). If the answer is positive, the seizure shall be deemed effective, and the exchange shall transfer the funds to the Bitcoin address (account address on the cryptocurrency exchange or wallet) indicated by the creditor or bailiff, or the bailiff shall sell the seized bitcoin as a claim in accordance with Article 904¹ of the Code of Civil Procedure. It should be noted that the provision of Article 901 of the Code of Civil Procedure does not apply in this case due to the debtor's (bitcoin holder's) lack of a document confirming the claim.

In the second situation, i.e. storing bitcoin, or more precisely, a private key, in a non-custodial wallet, it seems most appropriate to conduct enforcement proceedings based on the provisions on enforcement of other property rights⁵⁴. This statement is justified primarily because, following the introduction of the definition of virtual currency and the definition of cryptoasset into Polish law, the legal status of cryptocurrency in the form of bitcoin has changed under EU law, and doubts as to whether it can be classified as part of the debtor's assets have been dispelled. The legal nature of bitcoin, as described above, indicates that bitcoin is both a measure of value and property, is divisible, and is used to perform (redeem) obligations. Since bitcoin can be disposed of and used to pay for goods or rights, it should be considered that bitcoin constitutes another property right under the Civil Code. Moreover, the application of the provisions on enforcement of other property rights is also indicated by EU law, which regulates the storage and trading of cryptoassets, including bitcoin⁵⁵. At the same time, these provisions are

⁵⁴ See also M. Marcinkowska, *Egzekucja...*, p. 15.

⁵⁵ Chapter 3 of Regulation (EU) 2023/1114 of May 31, 2023, on cryptoasset markets and amending Regulations (EU) No. 1093/2010 and (EU) No. 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937.

the most universal, as they can be applied both to cryptocurrency stored on a physical and virtual medium, and in the case of its storage directly by the debtor or through an intermediary, e.g. a cryptocurrency exchange. The seizure of bitcoin should therefore take place on the basis of Article 909 et seq. of the Code of Civil Procedure⁵⁶. The seizure of such a right by a bailiff takes place on the basis of Article 910 § 1 of the Code of Civil Procedure through:

- notifying the debtor that they are not allowed to dispose of, encumber or exercise the seized right, nor are they allowed to collect any benefits arising from the seized right;
- notifying the person who is bound by the seized right with an obligation towards the debtor of the nature of the enforced benefits, if the enforcement concerns the benefits referred to in Article 773 § 2¹ of the Code of Civil Procedure;
- notifying the person who is liable to the debtor under the seized right not to perform that obligation towards the debtor, but to pay the monetary benefits resulting from the right to the bailiff or to the deposit account of the Minister of Finance, and summoning that person to submit a statement within one week regarding whether other persons have claims to the seized right, whether and in which court or before which authority a case concerning the seized right is or was pending, as well as whether and for what claim the enforcement of the seized right is directed;
- summoning the person who is liable to the debtor under the seized right to pay, in the event of concurrent judicial and administrative enforcement, where the payment is insufficient to cover all the enforced claims, to the judicial or administrative enforcement authority which first seized the right, and if it is impossible to determine this priority – to the authority that made the seizure for the higher amount, or to the judicial enforcement authority – if the enforcement concerns the benefits referred to in Article 773 § 2¹ of the Code of Civil Procedure, and immediately notifying the competent enforcement authorities of the concurrence of enforcement, indicating the date of

⁵⁶ With regard to the bailiff's powers, Article 895 of the Code of Civil Procedure shall apply, as described above.

delivery of the notices of seizure made by those authorities and the amount of the receivables for which the seizures were made, and in the case referred to in Article 773 § 2¹ of the Code of Civil Procedure – also the nature of the enforced benefits.

If the bitcoin (private key) is stored on a cryptocurrency exchange, the seizure is effective upon delivery of the notice to the entity operating the exchange (Article 910 § 2 sentence 1 of the Code of Civil Procedure), unless the notice of seizure has been delivered to the debtor earlier, in which case the effects of the seizure arise for the debtor upon delivery of the notice of seizure to the debtor (Article 910 § 2 sentence 2 of the Code of Civil Procedure). If the private key is stored on a private medium, the seizure is effective upon delivery of the notice to the debtor (Article 910 § 3 of the Code of Civil Procedure). Pursuant to Article 910 § 4 of the Code of Civil Procedure, the effects of seizure in relation to anyone who knew about the commencement of enforcement proceedings arise at the moment when they became aware of the commencement of enforcement proceedings, even if the notice of seizure was not delivered. The seizure gives the creditor the possibility to exercise all of the debtor's property rights arising from the seized right, necessary to satisfy the creditor through enforcement and to preserve the right (Article 910(2) § 1 of the Code of Civil Procedure). The creditor therefore becomes entitled to request the private code and obtains the possibility and right to use it to dispose of the bitcoin and transfer it to their bitcoin account or sell it, provided that its value is determined on the basis of Article 910(4) § 2 of the Code of Civil Procedure. The scope of the seizure is determined by Article 911(4) of the Code of Civil Procedure, according to which the seizure of a right also covers all claims and entitlements of the debtor arising from the seized right, even if they arose after the seizure, although in the case of bitcoin it is difficult to determine what these claims might be. The claim to which the debtor is entitled is a claim for payment, or more precisely, for the transfer of bitcoin to the creditor's designated cryptocurrency account (wallet) or exchange for fiat currency. The claim could theoretically be a demand for payment in bitcoin through the execution of a previous transaction, but due to the nature of the

blockchain system and the execution of payments in real time, such a deferred payment is unlikely. For these reasons, in the case of bitcoin, this provision is more theoretical than practical.

A special situation arises when the private key is stored by the debtor on a USB flash drive or other physical digital media and this media remains in their possession. In such a case, the provisions on the enforcement of movable property, i.e. the provisions of Article 844 of the Code of Civil Procedure, should be applied⁵⁷. As a rule, enforcement against movable property is carried out by the bailiff of the debtor's general jurisdiction, and if the debtor does not have a place of residence, registered office or branch in the territory of the Republic of Poland, the bailiff of the court in whose district the movable property is located is competent to carry out the enforcement. The creditor has the option of choosing another bailiff in accordance with Article 10(1) of the Act of March 22, 2018, on court bailiffs; however, after seizing the movable property, the selected bailiff shall notify the bailiff acting at the district court in whose district the movable property is located at the time of seizure, by sending a copy of the movable property seizure report (Article 844 § 3 of the Code of Civil Procedure).

Pursuant to Article 845 § 1 of the Code of Civil Procedure, the bailiff proceeds with the enforcement of movable property by seizing it. The bailiff seizes the property by entering it in the seizure report (Article 847 § 1 of the Code of Civil Procedure). The bailiff draws up a report on the seizure of movable property, the elements of which are specified in detail in Article 809 of the Code of Civil Procedure, Article 847 of the Code of Civil Procedure, and Article 853 § 1 of the Code of Civil Procedure. These provisions stipulate that the report should include the place and time of the action, the names and surnames of the parties and other persons participating in the action, a report

⁵⁷ A. Hrycaj points out that, as an intangible asset, bitcoin is not subject to enforcement against movable property, as it is not a thing (see A. Hrycaj, *Egzekucja z ruchomości*, Warsaw 2022, pp. 57–58), with which one must agree. However, this study omits aspects of the seizure of the medium on which the private key to bitcoin is stored, which is used to dispose of bitcoin. In this case, it is reasonable to consider the possibility of seizing the storage medium on which such a key is located – as movable property (e.g. a USB flash drive, external hard drive), as mentioned above.

on the course of the action, the entry of the movable property in the seizure report, an estimate of the seized movable property, conclusions and statements of those present, a mention of the reading of the report, the signatures of those present or a mention of the reason for the absence of a signature, and the bailiff's signature. The moment of seizure is the moment when the bailiff signs the seizure report in which the seized movable property is entered. It should be noted that it is mandatory to record the seizure of movable property using an image and sound recording device⁵⁸. In the case under analysis, the bailiff should enter the brand, model, year of manufacture, and other parameters of the digital content carrier in the seizure report, and when estimating its value, determine the value of the seized bitcoin whose private key is stored on the carrier. It should be noted here that due to the value of one bitcoin (approx. PLN 421,328.71⁵⁹), Article 853 § 4 in fine of the Code of Civil Procedure will almost always apply, which states that if the value of the seized movable property, as assessed by the bailiff, exceeds PLN 25,000, the bailiff shall call upon an expert to assess its value. If the bailiff knows the amount of bitcoin held by the debtor, he may request an expert to issue an opinion prior to the seizure and base the valuation of the movable property on that opinion. If, however, the amount of bitcoin held is not known to the bailiff, it may not be possible for the bailiff to estimate the value of the seized movable property during the seizure, or it may be necessary to call in an expert due to the provision of Article 853 § 4 in fine of the Code of Civil Procedure. In such a case, after the expert has prepared an opinion, the bailiff, pursuant to Article 853 § 5 of the Code of Civil Procedure, shall estimate the value of the seized movable property by way of a decision.

After completing the seizure of the movable property and drawing up the report, the bailiff, in accordance with the provisions of Article 847 § 1 sentence 2 of the Code of Civil Procedure, is obliged to deliver a copy of this report to the debtor and co-owners of the seized movable property and to the creditor, if he was not present at the seizure. A copy of the report is not delivered to

⁵⁸ Detailed regulations can be found in the Regulation of the Minister of Justice of December 14, 2018, on the recording of images and sound from the course of a court enforcement officer's activities (Journal of Laws 2018, item 2449).

⁵⁹ Data as of October 12, 2025.

a creditor present at the seizure. The bailiff places a mark on the seized movable property in the form of a digital content carrier, indicating the seizure (Article 854 of the Code of Civil Procedure). The effect of the seizure is not to deprive the debtor of the ownership of the seized movable property, but that any disposal of the movable property after its seizure has no effect on the further course of the proceedings, and enforcement proceedings against the seized movable property may be continued against the purchaser of the property, as provided for in Article 848 of the Code of Civil Procedure. At this point, it is worth noting that in the case of the seizure of a medium containing a Bitcoin private key, it is advisable to apply Article 855 § 1 sentence 2 of the Code of Civil Procedure and place the seized medium under the supervision of another person, who could be the creditor. Placing the medium under supervision would involve transferring possession of the item to the supervisor. The withdrawal of supervision pursuant to Article 855 § 1(1) of the Code of Civil Procedure takes place by way of a decision, the justification for which indicates the reasons for the withdrawal of supervision. Although Article 848 of the Civil Procedure Code protects the creditor, the debtor's disposal of the bitcoin would probably prevent further enforcement due to the inability to identify the buyer of the bitcoin. In this situation, there are clearly important reasons for revoking the debtor's custody, as failure to do so would allow the debtor to use the private code and dispose of the bitcoin, thereby nullifying the effects of the seizure and enforcement. However, the most optimal solution would be for the bailiff to take personal custody of the seized medium and store it in the bailiff's office (Article 855 § 1(4) of the Code of Civil Procedure), or to deposit it with the court (Article 855 § 2 of the Code of Civil Procedure). This is justified by the characteristics of such a medium, i.e. the possibility of uncontrolled use of the private key by an unauthorized entity or debtor in order to obtain benefits from the transfer of bitcoin so as to prevent enforcement, or even by the creditor in order to obtain benefits greater than the enforced claim.

4. Summary

The increasingly widespread use of cryptoassets in economic transactions requires a definition of the legal nature of these assets. In the absence of procedural provisions directly relating to virtual assets, and in the absence of comprehensive regulation of the cryptocurrency market⁶⁰, solutions should be sought in the current law. It is worth noting the proposals submitted to the Minister of Finance by the National Council of Bailiffs⁶¹ as part of its comments on the draft law on the cryptoasset market. As a rule, the position of the National Council of Bailiffs should be approved, namely that under the current legal framework there are no provisions that would allow for the enforcement of cryptoassets, similar to the regulations provided for the enforcement of financial instruments or documents incorporating specific property rights, and that it is necessary to introduce such provisions without delay. Some cryptoassets may, of course, be considered financial instruments, in particular if they are of an investment nature (e.g. equity tokens entitling the holder to profit, tokens relating to virtual artworks), in which case the provisions on the seizure of financial instruments may apply. However, it should be noted that it cannot be considered that the exclusive feature of cryptocurrencies is their investment nature, which can also be attributed to fiat currencies. Cryptocurrencies are primarily a measure of value and a means of payment, which is why there are currently ways to enforce cryptocurrencies under applicable law, although this is difficult due to the inability to easily determine whether the debtor holds such property rights.

⁶⁰ The government's draft bill on the cryptoasset market was submitted to the Parliament on June 26, 2025 (print No. 1424), but it does not provide for the introduction of regulations concerning the enforcement of cryptoassets or cryptocurrencies. The final text of the Act adopted by the Sejm on 7 November 2025 and submitted for signature to the President likewise does not provide for the introduction of specific regulations concerning enforcement against any crypto-assets. The proposed Act only proposed new exemptions from enforcement, extending the provisions of Article 829 of the Code of Civil Procedure. See also footnote nb 9.

⁶¹ See the letter from the KRK dated August 26, 2024, ref. KRK/VIII/704/24. In this letter, the KRK presented a draft of specific provisions that should be introduced into the Code of Civil Procedure in order to enable the effective enforcement of cryptoassets and the taking of appropriate measures by the bailiff to determine the existence of such assets in the debtor's estate and the possibility of searching the debtor's premises and the debtor's storage devices on which means of access to the debtor's cryptoassets may be stored.

Comparing the provisions on various methods of enforcement provided for in the Code of Civil Procedure, in the context of the concepts of cryptocurrency and bitcoin under substantive law, the application of a given method of enforcement depends on how the debtor stores their private key. If the debtor (cryptocurrency holder) uses the services of an intermediary, e.g. a cryptocurrency exchange, and maintains a dedicated account or custodial wallet on such an exchange, it will be reasonable to apply the provisions on the enforcement of other claims, given that the debtor has a claim against the cryptocurrency exchange. In the case of non-custodial wallets, the provisions on enforcement against other property rights will be most widely applicable. This is justified by the recognition of cryptocurrency (Bitcoin) as a property right, and the universality of the provision of Article 909 of the Code of Civil Procedure allows for enforcement against cryptocurrency despite the lack of explicit regulation. At the same time, this enforcement corresponds to the needs of practice, regardless of whether the cryptocurrency is held directly by the debtor in a so-called cold wallet or a so-called hot wallet. However, in a situation where the debtor being enforced against stores Bitcoin keys on physical data carriers, i.e. a USB flash drive, a hard drive, or as a record of characters on a piece of paper or metal plate, the provisions on enforcement against movable property will apply. In the future, the application of provisions on enforcement against bank accounts and remuneration for work will also not be excluded.

Taking into account the specific conditions of storage and the nature of cryptocurrency, as well as the difficulties in effectively enforcing cryptoassets as such, regulations directly referring to this type of virtual property should be introduced. The introduction of regulations corresponding to today's economic needs is possible, as evidenced by the increasingly widespread interference in the rights and obligations of participants in electronic trading, an example of which is the attempt to regulate the cryptoasset market through EU law.

ABSTRACT **Enforcement Seizure of Cryptocurrency Using Bitcoin as an Example**

This article is devoted to the issue of cryptocurrency seizure, using Bitcoin as an example. First, the article analyzes the legal nature of virtual currencies, cryptocurrencies, and Bitcoin, taking into account their technical aspects and their disposability. Particular attention is paid to the methods of storing cryptocurrency, which have a direct impact on the legal regulations that can be applied in the area of enforcement. Next, the possibilities of enforcing bitcoin on the basis of the applicable regulations, including the provisions on the enforcement of claims (Articles 895 to 908(1) of the Code of Civil Procedure) and other property rights (Articles 909 to 912 of the Code of Civil Procedure).

Keywords: virtual currency, cryptoasset, cryptocurrency, blockchain, bitcoin, seizure, judicial enforcement, judicial enforcement proceedings, property law, virtual assets, digital assets

STRESZCZENIE **Zajęcie egzekucyjne kryptowaluty na przykładzie bitcoina**

Oliwer Nowicki, adwokat; ORCID: 0009-0001-9681-4273

Niniejszy artykuł poświęcony jest problematyce zajęcia kryptowaluty na przykładzie bitcoina. W pierwszej kolejności w artykule przeprowadzono analizę charakteru prawnego walut wirtualnych, kryptowalut i bitcoina z uwzględnieniem ich aspektów technicznych i ich rozporządzalności. Szczególną uwagę położono na sposoby przechowywania kryptowaluty, które rzutują bezpośrednio na możliwe do zastosowania regulacje prawne w zakresie egzekucji. Następnie przeanalizowano możliwości prowadzenia egzekucji z bitcoina na podstawie obowiązujących uregulowań, w tym przepisów o egzekucji z wierzytelności (art. 895 k.p.c. do art. 908¹ k.p.c.) oraz innych praw majątkowych (art. 909 k.p.c. do art. 912 k.p.c.).

Słowa kluczowe: waluta wirtualna, kryptoaktywo, kryptowaluta, blockchain, bitcoin, zajęcie, egzekucja sądowa, sądowe postępowanie egzekucyjne, prawo majątkowe, wirtualne składniki majątkowe, cyfrowe składniki majątkowe

References/Bibliografia

Barta S., Murphy R.P., *Zrozumieć Bitcoina. Techniczny i ekonomiczny przewodnik po kryptowalutach*, translated by R. Trąbski, Fijorr Publishing, 1st edition, Wrocław 2018.

Budner P. in the article: *Zjawisko kryptowalut w prawie polskim*, Młody Jurysta 2021, No. 1, Journal of Students and Doctoral Students of the Faculty of Law and Administration of the Cardinal Stefan Wyszyński University.

Dąbrowska J., *Charakter prawny bitcoin*, Człowiek w Cyberprzestrzeni 2017, No. 1.

Gołaczyński J., *Komentarz do art. 725 KC [in:] Kodeks cywilny. Komentarz*, E. Gniewek, P. Machnikowski (eds.), 11th edition, Warsaw 2023.

- Grzybowski M., Bentyn S., *Kryptowaluty*, Poznań 2018.
- Hrycaj A., *Egzekucja z ruchomości*, Warsaw 2022.
- Kiszka J., *Obrót walutami wirtualnymi – regulacja zasad i problemy opodatkowania*, at: <https://isp-modzelewski.pl/serwis/obrot-walutami-wirtualnymi-regulacja-zasad-i-problemy-opodatkowania/> (accessed on February 18, 2025).
- Kudła J., *Bitcoin i inne kryptowaluty (wirtualne mierniki wartości) jako przedmiot procesu i egzekucji*, PPC 2018, No. 3.
- Lantz L., Cawrey D., *Blockchain. Przewodnik po technologii łańcucha bloków. Kryptowaluty, inteligentne kontrakty i aplikacje rozproszone*, translated by M. Machnik, published by Helion S.A., Gliwice 2023.
- Liskowski M., *Zakres przedmiotowy wynagrodzenia za pracę podlegającego zajęciu w sądowym postępowaniu egzekucyjnym*, *Studia Iuridica Toruniensia*, Vol. XXI.
- Łapać R., *Jak bezpiecznie i bez pośpiechu wejść w świat kryptowalut*, 2023.
- Marcinkowska M., *Egzekucja komornicza z kryptowalut*, PPH 2021, No. 6.
- Michna M., *Bitcoin jako przedmiot stosunków cywilnoprawnych*, *Legalis*, 2018.
- Niski R., *Zajęcie wynagrodzenia za pracę – wybrane zagadnienia*, PE 16(52).
- Nowicki O., *Zajęcie prawa do korzystania z domeny internetowej i prawa do strony internetowej*, PPE 2024, No. 4.
- Szewczyk J., *O cywilnoprawnych aspektach bitcoina (cz.2)*, M.Prawn. 2018, No. 6.
- Tomanek B., *Wyплата wynagrodzenia w wirtualnej walucie bitcoin*, *Monitor Prawa Pracy* 2017, No. 11.
- Zacharzewski K., *Bitcoin jako przedmiot stosunków prawa prywatnego*, M.Prawn. 2014, No. 21.
- Zacharzewski K., *Obrót walutami cyfrowymi w reżimie obrotu instrumentami finansowymi*, PS 2017, No. 11–12.
- Zacharzewski K., *Praktyczne znaczenie bitcoina na wybranych obszarach prawa prywatnego*, M.Prawn. 2015, No. 4.

Naruszenie dóbr osobistych przez komornika sądowego przy wykonywaniu czynności urzędowych

1. Wprowadzenie

Komornik sądowy w toku postępowania egzekucyjnego lub zabezpieczającego ma status organu władzy publicznej¹, wobec czego działa na podstawie i w granicach prawa, korzysta z ochrony prawnej przed nieuzasadnionymi naciskami i wpływami na jego czynności urzędowe. Czynności komornika podjęte w toku postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego, choć bardzo często ingerujące głęboko nie tylko w prawo własności (rzeczowe) uczestników postępowania, ale również w sferę życia prywatnego i rodzinnego oraz dóbr osobistych uczestników postępowania, nie muszą być czynnościami bezprawnymi. Choć ustawodawca nie przewidział immunitetu komornika, w tym uchylającego odpowiedzialność karną bądź cywilną za nadużycie wolności słowa, na wzór immunitetu adwokackiego², radcowskiego³ czy prokuratorskiego⁴, nie sposób

¹ Art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 590 z późn. zm.).

² Art. 8 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1184 z późn. zm.).

³ Art. 11 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1166).

⁴ Art. 137 § 4 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1247 z późn. zm.).

uznać, że ustawodawca nie gwarantuje komornikowi sądowemu swobody wypowiedzi przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych. Wyznaczenie granic wolności wypowiedzi komornika sądowego przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym wymaga wyważenia dwóch prawnie chronionych dóbr – dobra osobistego uczestnika postępowania oraz skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych. Należy zauważyć, że zasada sprawnej egzekucji sądowej postrzegana jest jako element efektywnego wymiaru sprawiedliwości⁵. Wykonanie orzeczenia uznaje się za integralną część procesu w rozumieniu art. 6 ust. 1 zd. 1 EKPC⁶. Z tego też względu jednostka, która uzyskała wyrok sądowy, ma wywodzone z art. 6 ust. 1 zd. 1 EKPC prawo do żądania jego wykonania, tj. prawo do egzekucji (*right to its enforcement*)⁷.

W niniejszym artykule podjęto próbę spojrzenia na problem wolności wypowiedzi – słowa i pisma – komornika sądowego przy wykonywaniu czynności urzędowych z różnych perspektyw. Spojrzenie na przedstawiony problem zarówno w kontekście przepisów prawa oraz praktyki ich stosowania, ukazujące jednocześnie perspektywę, czyje dobro zostało naruszone, jak też komornika, który dopuścił się takiego naruszenia, powinno umożliwić podjęcie próby wyznaczenia granic wolności wypowiedzi komornika sądowego przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych.

2. Prawne gwarancje ochrony dóbr osobistych

2.1. Ochrona dóbr osobistych na gruncie Kodeksu cywilnego

Komornik sądowy, dokonując czynności egzekucyjnych, może naruszyć dobra osobiste strony postępowania, uczestnika niebędącego stroną, ich pełnomocnika,

⁵ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.); J. Derlatka, *Zasada sprawnej egzekucji sądowej jako element efektywnego wymiaru sprawiedliwości*, Zeszyty Naukowe KUL 60 (2017), nr 3 (239), s. 119–138.

⁶ TK w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 maja 2008 r., P 59/07, OTK-A 2008/4/64.

⁷ P. Hofmański, A. Wróbel [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, pod red. L. Garlickiego, Warszawa 2010, s. 266–274.

a także osoby trzeciej nieuczestniczącej w postępowaniu, ale np. obecnej przy czynności. Osobom tym przysługuje ochrona prawna przewidziana w przepisach Kodeksu cywilnego⁸ i Kodeksu karnego⁹, a także wynikające z tej ochrony roszczenia.

Dobrami osobistymi są powszechnie uznane w społeczeństwie wartości niemajątkowe związane ściśle z osobą człowieka i będące przejawami godności osoby ludzkiej, obejmujące przede wszystkim integralność fizyczną i psychiczną oraz indywidualność człowieka¹⁰. Powyższa definicja wyraża obiektywny charakter dóbr osobistych. Przysługują one każdemu człowiekowi, bez względu na jego indywidualną zdolność przeżywania własnej godności i odczuwania jej naruszeń. Z drugiej strony obiektywne ujęcie dóbr osobistych zakłada równą ich miarę, zatem o naruszeniu dobra osobistego należy rozstrzygać, mając na uwadze społeczną ocenę określonego zachowania, a nie indywidualne odczucia osoby nim dotkniętej. Ma to znaczenie zwłaszcza w odniesieniu do takich dóbr, jak cześć, czy prywatność¹¹.

Jednym z dóbr osobistych wymienionych w art. 23 k.c. jest cześć. Występują dwa aspekty czci, tj. cześć wewnętrzna (związana z poczuciem własnej godności, wartości) oraz cześć zewnętrzna (związana z opinią i ocenami dokonywanymi przez inne osoby). Naruszenie czci wewnętrznej to zniewaga, a naruszenie czci zewnętrznej – zniesławienie. Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie niejednokrotnie podkreślał istotne znaczenie czci¹². Zaliczenie omawianego dobra do najważniejszych dóbr osobistych wynika z faktu, że stanowi ono wartość właściwą każdej jednostce ludzkiej, obejmującą wszystkie dziedziny jej życia osobistego, zawodowego i społecznego. Naruszenie czci i godności człowieka może nastąpić zarówno przez pomówienie o ujemne postępowanie

⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 1610); dalej: k.c.

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 z późn. zm.); dalej: k.k.

¹⁰ P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2021, art. 23, nb 1.

¹¹ Szeroki przegląd definicji dokonany został przez M. Pazdana [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom I. Prawo cywilne – część ogólna*, pod red. M. Safjana, Warszawa 2012, s. 1233 i nast.

¹² Wyrok SN z dnia 29 października 1971 r., II CR 455/71, OSNC 1972/4/77; wyrok SN z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 398/10, OSNC 2011/11/125.

w życiu osobistym i rodzinnym, jak i przez zarzucenie niewłaściwego postępowania w życiu zawodowym, naruszającego dobre imię danej osoby i mogącego narazić ją na utratę zaufania potrzebnego do wykonywania zawodu lub innej działalności¹³. Kryterium oceny, czy nastąpiło naruszenie czci, ma charakter obiektywny, chodzi bowiem o reakcję, jaką wywołuje w społeczeństwie zdarzenie stanowiące podstawę żądania ochrony¹⁴.

Ochrona dóbr osobistych w jej sferze niemajątkowej została uregulowana przepisami art. 23 i 24 k.c. Należy podkreślić, że rozpoznając sprawę w przedmiocie ochrony dóbr osobistych, sąd powinien w pierwszej kolejności ustalić, czy doszło do naruszenia dobra osobistego, a dopiero w przypadku pozytywnej odpowiedzi ustalić, czy działanie pozwanego było bezprawne. Zagrożenie zaś lub naruszenie dobra osobistego zostanie uznane za bezprawne, jeżeli jest ono sprzeczne z szeroko rozumianym porządkiem prawnym. Ponadto naruszenie to musi być obiektywne, tzn. w ocenie społeczeństwa musi wywoływać negatywne odczucia¹⁵. Przepis art. 24 § 1 k.c. rozkłada ciężar dowodu w ten sposób, że na powoda nakłada obowiązek udowodnienia, iż pozwany naruszył jego dobra osobiste, zaś na pozwanym ciąży obowiązek udowodnienia, że jego działanie naruszające dobra osobiste powoda nie było bezprawne.

Wyjaśnić należy, że ochrona przysługuje jedynie przed bezprawnym zagrożeniem lub naruszeniem dobra osobistego. Przepis art. 24 k.c. nie wymaga, by naruszenie było zawinione. Jednak nie każde zagrożenie lub naruszenie dobra osobistego uzasadnia jego ochronę. W razie wystąpienia okoliczności wyłączających bezprawność zagrożenia lub naruszenia dobra osobistego ochrona nie przysługuje. O bezprawności decyduje zatem wyłącznie kryterium obiektywne. Zagrożenie naruszenia lub naruszenie dobra osobistego zostanie uznane za bezprawne, jeżeli jest ono sprzeczne z szeroko rozumianym porządkiem prawnym, a więc z normami prawnymi lub regułami postępowania wynikającymi z zasad współżycia społecznego. Bezprawność naruszenia dobra

¹³ Wyrok SN z dnia 29 października 1971 r., II CR 455/71, OSNCP 1972/4/77; wyrok SN z dnia 8 października 1987 r., II CR 269/87, OSNCP 1989/4/66.

¹⁴ Wyroki SN z dnia: 17 września 2004 r., V CK 69/04, Lex nr 197661; 19 maja 2004 r. I CK 636/03, Lex nr 188474.

¹⁵ Wyrok SN z dnia 26 października 2001 r., V CKN 195/01, OSA w Kat. i SO 2002/4/44.

osobistego – dobrego imienia wyłączyć może jedynie podawanie informacji prawdziwych, o ile sprawca działał w obronie uzasadnionego interesu. Jeśli podawał wiadomości fałszywe lub jeśli zachodzi brak uzasadnionego interesu, naruszenie dóbr osobistych będzie bezprawne¹⁶.

Nie sposób nie zgodzić się z poglądem, że działanie w imieniu i na rzecz określonej jednostki, jak też działanie w charakterze organu osoby prawnej lub w charakterze funkcjonariusza publicznego nie eliminuje automatycznie odpowiedzialności osoby fizycznej, która dopuściła się naruszenia dobra osobistego innej osoby¹⁷. Sąd Najwyższy¹⁸, rozpoznając sprawę przeciwko pracownikowi administracji publicznej o naruszenie dóbr osobistych w uzasadnieniu wydawanych przez tego pracownika decyzji administracyjnych, wskazał, że istotne znaczenie z punktu widzenia roszczeń o ochronę dóbr osobistych przez funkcjonariusza publicznego w wydanej przez niego decyzji i jej uzasadnieniu ma przede wszystkim kwestia bezprawności (wyłączenia bezprawności) działania funkcjonariusza publicznego. Zasadność merytoryczna decyzji nie podlegała badaniu w postępowaniu o naruszenie dóbr osobistych, a fakt ich uchylania lub zmieniania w wyniku kontroli instancyjnej nie świadczy o bezprawności działania funkcjonariusza. Oceniając wyłączenie bezprawności, należy brać pod uwagę takie okoliczności, jak działanie funkcjonariusza w ramach kompetencji, na określonej podstawie prawnej oraz w celu urzędowym. Są to bowiem przesłanki istotne dla wyłączenia bezprawności działania funkcjonariusza publicznego, nie znaczy to jednak, że wystarczające. Działanie w ramach tak określonej „legalności” nie wyłącza, automatycznie i w każdym wypadku, bezprawności działania funkcjonariusza. Niemożliwość ingerowania sądu w samą decyzję administracyjną i jej podstawy merytoryczne nie musi oznaczać całkowitego pozbawienia osoby, której ona dotyczy, ochrony przewidzianej w art. 23 i 24 k.c.¹⁹

¹⁶ Wyrok SA w Katowicach z dnia 2 kwietnia 2014 r., I ACa 1199/13, niepubl.

¹⁷ Wyroki SN z dnia: 6 grudnia 1972 r., I PR 352/72, OSNC 1973/6/115; 28 listopada 1980 r., IV CR 475/80, OSNC 1981/9/170; 11 października 1983 r., II CR 292/83, PS 1992/1/43; wyrok SA w Warszawie z dnia 17 stycznia 2014 r., VI ACa 828/13 [online:] <http://orzeczenia.ms.gov.pl> (dostęp: 26.01.2025).

¹⁸ Wyrok SN z dnia 19 grudnia 2002 r., II CKN 167/01, Lex nr 75353.

¹⁹ Wyroki SN z dnia: 6 grudnia 1972 r., II CR 370/72, OSNC 1973/7–8/141; 19 października 2000 r., III CKN 866/98, OSNC 2001/4/61.

Jeżeli motywacja takiej decyzji narusza dobra osobiste zainteresowanego, wykracza poza niezbędne ramy, zawiera niewłaściwe pod względem formy oceny dotyczące właściwości lub postępowania danej osoby lub posługuje się sformułowaniami godzącymi w chronione dobra osobiste, to może dojść do zniweczenia podstawy wyłączenia bezprawności działania, wynikającej ze wskazanych już zasadniczych przesłanek o charakterze formalnym²⁰.

Dodać wypada, że ochrona dóbr osobistych przysługuje nie tylko osobom fizycznym, ale zgodnie z art. 43 k.c. przepisy o ochronie dóbr osobistych osób fizycznych stosuje się odpowiednio do osób prawnych²¹. Według przyjętej w orzecznictwie definicji dobra osobiste osób prawnych to wartości niemajątkowe, dzięki którym osoba prawna może funkcjonować zgodnie ze swoim zakresem działania²². Dobre imię osoby prawnej (reputacja, *goodwill*, renoma, dobra sława) jest odpowiednikiem czci osoby fizycznej. Osobie prawnej nie przysługuje cześć wewnętrzna (godność osobista), ochronie prawnej podlega natomiast dobre imię²³. Działaniem naruszającym dobre imię osoby prawnej jest publikacja materiałów powodujących pogorszenie wizerunku osoby prawnej i narażających ją na utratę zaufania²⁴ lub podważających jej wiarygodność²⁵. Osobom prawnym przysługują także dobra osobiste w postaci tajemnicy korespondencji, nietykalności pomieszczeń, w których prowadzona jest działalność osoby prawnej, jej nazwa i prawo do prywatności, choć w orzecznictwie wyrażano sprzeciw wobec przypisaniu osobom prawnym dobra osobistego w postaci prawa do prywatności²⁶.

Czynności egzekucyjne prowadzone wobec osób prawnych, w tym w należących do nich pomieszczeniach, naruszać mogą dobra osobiste tych osób,

²⁰ J. Sadowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, W. Borysiaka, Warszawa 2023, art. 24, nb 107.

²¹ Uchwała SN z dnia 3 października 2023 r., III CZP 22/23, Biul. SN 2023/10/8.

²² Wyroki SN z dnia: 14 listopada 1986 r., II CR 295/86, OSNCP 1988/2–3/40; 17 lipca 2008 r., II CSK 111/08, Wspólnota 2009, nr 7, s. 30; 5 kwietnia 2013 r., III CSK 198/12, OSNC 2013/12/141.

²³ Wyroki SN z dnia: 26 października 2006 r., I CSK 169/06, Legalis nr 161060; 11 stycznia 2007 r., II CSK 392/06, OSP 2009/5/55.

²⁴ Wyrok SN z dnia 17 lipca 2008 r., II CSK 111/08, Wspólnota 2009, nr 7, s. 30.

²⁵ Wyrok SN z dnia 13 stycznia 2012 r., I CSK 790/10, M.Prawn. 2013, nr 5, s. 270.

²⁶ Wyrok SA w Katowicach z dnia 25 lutego 2014 r., V ACa 690/13, Lex nr 1448537.

np. ich dobre imię, zaufanie kontrahentów, u których dokonywane są zajęcia wierzytelności, zaufanie klientów dokonujących zakupów w trakcie prowadzenia czynności egzekucyjnych, nietykalność pomieszczeń, tajemnice przedsiębiorstwa. Podejmowanie takich czynności może stanowić podstawę faktyczną powództwa o ochronę dóbr osobistych skierowanego przez osobę prawną wobec komornika sądowego.

2.2. Ochrona dóbr osobistych na gruncie Kodeksu karnego

Ochrona dóbr osobistych przewidziana w przepisach Kodeksu karnego realizowana jest głównie przez penalizację zniesławienia (art. 212 k.k.) oraz zniewagi (art. 216 k.k.). Pomówienie polega na podnoszeniu lub rozgłaszaniu zarzutu. Dla bytu przestępstwa zniesławienia nie wystarczy sam fakt, że określone twierdzenia są niepoehlebne, lecz niezbędnym elementem jest to, aby naruszały one cześć pomówionego, godząc w jego dobre imię²⁷. Zważywszy więc na to, że zniesławienie jest przestępstwem godzącym w dobre imię człowieka, należy przyjąć, iż w istocie chodzi o rozgłaszanie takich zarzutów, które mogą ukształtować ujemną, a w szczególności poniżającą opinię o pokrzywdzonym w danym środowisku, a nie zaś o doprowadzenie do zaprzestania otaczania go szacunkiem przez określoną grupę społeczną. Charakter przestępstwa zniesławienia nie jest więc uzależniony od tego, czy pokrzywdzony cieszy się dobrą sławą u innych osób. Omawiana czynność sprawcza może być zatem dokonana także przez rozpowszechnienie poniżających zarzutów wobec danej osoby w środowisku, w którym osoba ta nie była w ogóle znana, więc środowisko to nie miało o niej żadnej opinii – ani dobrej, ani złej²⁸.

Znieważenie penalizowane w art. 216 k.k. jest natomiast czynem naruszającym cześć człowieka, a zwłaszcza jego godność osobistą – stanowi wyraz pogardy dla drugiego człowieka²⁹. Istotnym kryterium dla rozróżnienia zniesławienia od zniewagi będzie przede wszystkim ocena zachowania sprawcy. W przypadku zniesławienia sprawca dokonuje pomawiającej wypowiedzi

²⁷ Wyrok SN z dnia 29 listopada 1937 r., 3 K 737/34, Zb.Orz. SN 1938/6/142.

²⁸ Por. W. Kulesza, *Zniesławienie i zniewaga: ochrona czci i godności osobistej człowieka w polskim prawie karnym – zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1984, s. 35.

²⁹ *Ibidem*, s. 174.

zawierającej treść będącą zracjonalizowanym zarzutem odnoszącym się do postępowania lub właściwości pokrzywdzonego, podczas gdy zniewaga polega na zachowaniu obraźliwym, obelżywym lub ośmieszającym dla pokrzywdzonego, które nie musi pozostawać w skonkretyzowanej, zracjonalizowanej formie, tzn. może wyrażać się np. przez gest lub wizerunek³⁰.

Co istotne, karalnego znieważenia nie stanowi zachowanie adwokatów, radców prawnych, prokuratorów i innych grup osób w zakresie, w jakim osoby te objęte są immunitetem materialnym lub formalnym³¹. Jak trafnie zauważa się w doktrynie, zniewaga, w przeciwieństwie do zniesławienia, nie może być usprawiedliwiana działaniami prawnymi. Oznacza to, że ani działanie w ramach przysługujących jednostce uprawnień (np. sporządzenie wywiadu środowiskowego zawierającego znieważające treści), ani też działanie związane z wykonywaniem obowiązków prawnych (np. obraźliwe dla pokrzywdzonego zeznania świadka) nie uzasadniają wyłączenia odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 216 k.k.³²

2.3. Dyscyplinarna ochrona dóbr osobistych

Podmiot, którego dobra osobiste zostały naruszone przez komornika sądowego, może dopatrywać się w takim działaniu komornika również przewinienia dyscyplinarnego. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych³³, przewidując odpowiedzialność dyscyplinarną komornika, w art. 222 wskazała katalog zawinionych działań lub zaniechań, za które komornik odpowiada dyscyplinarnie. Już w art. 222 pkt 1 u.k.s. wskazano, że komornik odpowiada za naruszenie powagi lub godności urzędu albo inne uchybienie zasadom etyki zawodowej, a w pkt 11 za inną niż wymienione w pkt 1–10 rażącą lub uporczywą obrazę przepisów prawa.

³⁰ Postanowienie SN z dnia 7 maja 2008 r., III KK 234/07, OSNK 2008/9/69; wyrok SA w Warszawie z dnia 26 lutego 2018 r., VI ACa 1576/16, Legalis nr 1852320; a także B. Kunicka-Michalska [w:] B. Kunicka-Michalska, J. Wojciechowska, *Przestępstwa przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajowości oraz czci i nietykalności cielesnej*, Warszawa 2001, s. 246 i nast.

³¹ *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221*, pod red. M. Królikowskiego, R. Zawłockiego, Warszawa 2023, art. 216, nb 17 i 69.

³² J. Wojciechowski [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, pod red. A. Wąska, R. Zawłockiego, Warszawa 2011, art. 216, nb 48.

³³ Dz.U. z 2023 r., poz. 1691; dalej: u.k.s.

Naruszenie powagi lub godności urzędu komornika sądowego stanowią wszelkie zachowania komornika w służbie lub poza służbą, które z punktu widzenia kryteriów społeczno-etycznych należy ocenić jako nieetyczne, niemoralne, gorszące, czy nieodpowiednie, a zarazem przynoszące ujmę pełniomemu przez niego urzędowi³⁴.

„Powaga” i „godność” urzędu komornika sądowego stanowią przymioty komornika jako funkcjonariusza publicznego, będącego częścią wymiaru sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej. Sprawowanie urzędu z godnością oznacza sprawowanie go zgodnie z określonym standardem zachowania, wynikającym z zawartych w przepisach prawa zakazów i nakazów, które dla innych osób nie są obowiązujące, ale również z nieskodyfikowanych reguł, obyczajów, które łącznie – w odniesieniu do osoby pełniącej daną funkcję publiczną bądź sprawującej urząd – formułują wymagania wyższe od wymagań stawianych przeciętnemu obywatelowi i tworzące rodzaj wzorca postępowania, którym kierować się powinna konkretna osoba pełniąca funkcję publiczną i który ma być podstawą autorytetu reprezentowanej przez tę osobę instytucji³⁵.

W § 6 Kodeksu etyki zawodowej komornika sądowego³⁶ wskazano, że komornik powinien wykonywać czynności zawodowe według najlepszej woli, wiedzy, w sposób bezstronny, ze szczególnym poszanowaniem praw i godności stron podejmowanych czynności, uczestników postępowania oraz podwładnych.

3. Czynności urzędowe komornika a dobra osobiste

Specyfika pracy komornika sądowego zakłada stosowanie przymusu państwowego. Komornik podejmuje czynności zmierzające do wykonania tytułu wykonawczego w sytuacji, gdy dłużnik nie wykonał go dobrowolnie. W istotę pracy komornika wpisana jest konieczność przełamania oporu dłużnika i zmuszenia go do wykonania obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym.

³⁴ Wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 marca 2021 r., II AKa 195/20, Lex nr 3164470.

³⁵ B. Falkowski [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. M. Simbierowicza, M. Świtkowskiego, Lex/el. 2023, art. 222, pkt 3; wyrok SN z dnia 27 lipca 2016 r., SDI 6/16, OSNKW 2016/11/73.

³⁶ Załącznik do uchwały nr 1603/V Krajowej Rady Komorniczej z dnia 6 września 2016 r. ze zm.

Jednocześnie komornik osobiście nie stosuje środków przymusu bezpośredniego. Ustawodawca oczekuje od komornika, że podejmie on przewidziane przepisami Kodeksu postępowania cywilnego środki zmierzające do wykonania obowiązku dłużnika stwierdzonego tytułem wykonawczym, ale jednocześnie nie zapewnia mu możliwości osobistego zastosowania środków przymusu bezpośredniego w sytuacji czynnego oporu dłużnika przed np. zajęciem ruchomości (art. 845 § 1 k.p.c.), otwarcia i przeszukania osoby i pomieszczeń (art. 814 k.p.c.), odebrania dozoru ruchomości (art. 855 k.p.c.). Warto zaznaczyć, że w doktrynie postępowania cywilnego wskazuje się na uprawnienia komornika do zastosowania przymusu bezpośredniego, co pozornie może pozostawać w sprzeczności z literalnym brzmieniem przepisów Kodeksu postępowania cywilnego³⁷. Sąd Najwyższy³⁸ wyraził pogląd, że na wniosek wierzyciela, umocowanego w trybie art. 1049 k.p.c. do wykonania czynności na koszt dłużnika, sąd może na podstawie art. 1051 § 3 k.p.c. polecić komornikowi usunięcie oporu dłużnika przeszkadzającego tej czynności. Jednak przyjmuje się, że powyższe stanowisko jest wynikiem skrótu myślowego, bowiem poprzez zastosowanie przymusu bezpośredniego przez komornika rozumie się w tym przypadku wezwanie pomocy odpowiednich organów³⁹. Mając na uwadze cel udzielenia pomocy organowi egzekucyjnemu, jakim jest przeważnie usunięcie oporu, w doktrynie przyjmuje się za zasadne stosowanie przymusu bezpośredniego nie tylko wobec dłużnika, ale także wobec innych osób, które utrudniają lub uniemożliwiają dokonanie czynności egzekucyjnych przez komornika⁴⁰. Interakcje między komornikiem a dłużnikiem są nieuniknioną częścią egzekucji, zaś jej przymusowy charakter powoduje, że ma ona również podłoże emocjonalne. Brak możliwości stosowania środków przymusu bezpośredniego przez komornika ułatwia eskalowanie zachowań agresywnych.

³⁷ W. Tomalak, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014, s. 141.

³⁸ Uchwała SN z dnia 5 listopada 1986 r., III CZP 79/86, OSNC 1987/12/191.

³⁹ A. Marciniak, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2013, s. 96; M. Prusek, *Problematyka środków przymusu bezpośredniego w świetle konstytucyjnego wymogu regulacji ustawowej (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP)*. Część II, *Przegląd Policyjny* 2017, nr 1, s. 117.

⁴⁰ D. Zawistowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021, s. 167; także: Z. Szczurek [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2013, s. 150–151.

W sytuacji poczucia zagrożenia i związanego z tym stresu może dojść do zdarzenia, które strona czynności będzie próbowała wykorzystać przeciwko komornikowi prowadzącemu jego postępowanie albo jego pracownikom, zarzucając im właśnie naruszenie dóbr osobistych.

Choć nie sposób określić zamkniętego katalogu czynności komornika sądowego mogących naruszać dobra osobiste, wyróżnia się przede wszystkim następujące grupy:

- 1) czynności egzekucyjne potencjalnie naruszające cześć lub dobre imię – zajęcia rzeczy i praw (w tym ruchomości, wierzytelności, wynagrodzenia), w których określa się kogoś dłużnikiem, a wskazując tytuł wykonawczy i charakter dochodzonych należności, udostępnia trzeciodłużnikowi informacje m.in. o niewykonywaniu obowiązku alimentacyjnego, karalności; w wyniku tych czynności dochodzi do uzewnętrznienia, czyli przekazania osobie trzeciej informacji mogących postawić dłużnika w niekorzystnym świetle, pozbawić go dobrego imienia i renomy, w szczególności ujawnić jako osobę, która nie reguluje terminowo swoich zobowiązań, nie łoży na utrzymanie swoich dzieci, została prawomocnie skazana wyrokiem karnym na grzywnę;
- 2) czynności egzekucyjne potencjalnie naruszające prywatność, mir domowy, nietykalność cielesną – czynności w miejscu zamieszkania dłużnika, eksmisje, przeszukanie pomieszczeń, schowków, odzieży, odebranie dozoru, sprzedaż; przedmiotem tych czynności często będzie rzecz znajdująca się w posiadaniu dłużnika, rzadziej sam dłużnik; podejmowane przez komornika działania wkroczą w sferę nie tylko praw majątkowych dłużnika (własność), ale także dóbr osobistych dłużnika, który będzie zmuszony poddać się tym czynnościom; w związku z niekorzystnymi przeżyciami doświadczanymi przy ich przeprowadzaniu mogą być odbierane przez dłużnika jako naruszające jego dobra osobiste;
- 3) czynności komornika niebędące czynnościami egzekucyjnymi, np. związane z odpowiedzią na skargi, wnioski i pisma stron – naruszać mogą cześć i dobre imię, ale tym różnią się od wcześniej wymienionych, że nie są podejmowane bezpośrednio w celu wykonania tytułu wykonawczego, ale są obowiązkiem komornika aktualizowanym w wyniku działań strony postępowania,

np. wniesieniem przez stronę skargi na przewlekłość, skargi na czynność komornika, skargi administracyjnej lub skargi dyscyplinarnej; potrzeba wyodrębnienia tej grupy uzasadniona jest inną podstawą prawną mogącą wyłączać bezprawność naruszenia dóbr osobistych, a także dodatkowymi kryteriami oceny zachowania komornika (prawem do obrony).

W przypadku czynności egzekucyjnych (zmierzających bezpośrednio do wykonania treści tytułu wykonawczego), których charakterystyczną cechą jest stosowanie przymusu państwowego, zakres wolności słowa komornika sądowego będzie szerszy niż w przypadku czynności postępowania egzekucyjnego. Czynności egzekucyjne, co do zasady, cechuje znaczna dynamika, konieczność ich sprawnego podejmowania, przy ewentualności przełamania oporu dłużnika lub osób trzecich. Jeżeli cel egzekucji i charakter tych czynności tego wymaga, nie będzie bezprawne naruszenie dóbr osobistych przy dokonywaniu takich czynności. Nie można doszukiwać się bezprawności nawet wówczas, gdy czynności egzekucyjne dokonywane w granicach ustawowych uprawnień komornika cechuje stanowczość, a ingerencja w dobra osobiste jest znacząca (np. przeszukanie osoby i rzeczy, wydalenie z miejsca czynności, odebranie dozoru). W przypadku czynności postępowania egzekucyjnego ich ocena pod kątem naruszenia dóbr osobistych i bezprawności takiego naruszenia musi zostać dokonana z uwzględnieniem momentu ich podjęcia oraz zachowania umiaru i taktu.

Komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym, powołanym na to stanowisko przez Ministra Sprawiedliwości. Z powołaniem tym wiąże się domniemanie nieskazitelnego charakteru komornika, wynikające z przesłanek jego powołania i szczególnych wymagań stawianych osobom pełniącym tę funkcję publiczną (art. 11 u.k.s.). Komornik w toku postępowania egzekucyjnego lub zabezpieczającego działa jako organ władzy publicznej, na podstawie i w granicach prawa, korzysta z ochrony prawnej przed nieuzasadnionymi naciskami i wpływami na jego czynności urzędowe. Czynności komornika podjęte w toku postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego, choć bardzo często ingerujące głęboko nie tylko w prawo własności (rzeczowe) uczestników postępowania, ale również w sferę życia prywatnego i rodzinnego oraz dóbr osobistych uczestników postępowania,

nie będą czynnościami bezprawnymi. Wiele przepisów prawa stanowiących upoważnienia ustawowe dla komornika do takiej ingerencji wyłączy bezprawność naruszeń praw podmiotowych (np. art. 762, 764, 801 § 2 i 3, 814, 855 § 1¹, 869 k.p.c.).

Oceny działań komornika należy dokonywać, biorąc pod uwagę rolę komornika w wymiarze sprawiedliwości oraz wyprowadzając z ustawy o komornikach sądowych domniemanie jego nieskazitelnego charakteru, działania w interesie publicznym oraz kierowania się dobrem wymiaru sprawiedliwości. Skoro sporządzone w toku postępowania przez komornika dokumenty są dokumentami urzędowymi, co do zasady za prawdziwe należy uznać stwierdzenia komornika jako funkcjonariusza publicznego zawarte w sporządzonych przez niego dokumentach urzędowych (np. protokoły, sprawozdania, odpowiedzi)⁴¹. Komornik nie musi zatem udowadniać prawdziwości zawartych w nich stwierdzeń, zaś z uwagi na urzędowy charakter czynności komornika nie będą one bezprawne. To powód musi wykazać, że dokument sporządzony przez komornika narusza dobra osobiste powoda. Jeżeli to naruszenie miałoby wynikać z nieprawdziwości twierdzeń komornika zawartych w tych dokumentach, to dodatkowo powód musiałby obalić domniemanie zgodności z prawdą tego, co zostało w nich urzędowo stwierdzone⁴². Komornik natomiast powinien wykazać, że naruszenie to nie było bezprawne.

Nie może umknąć uwadze fakt, że pozew o naruszenie dóbr osobistych przez komornika zostaje złożony niekiedy jednocześnie z wnioskiem o wyłączenie komornika od prowadzonego postępowania, podobnie jak ma to miejsce w przypadku pozwów i wniosków składanych wobec sędziów prowadzących postępowania sądowe⁴³.

Działania komornika oddalającego wniosek wierzyciela na podstawie art. 801 § 3 k.p.c. należy uznać za dokonane zgodnie z prawem, co wyłącza bezprawność działania komornika i jego odpowiedzialność. Komornik ustawowo uprawniony jest do oceny wniosków wierzyciela. Postanowienie komornika

⁴¹ Art. 244 k.p.c. w zw. z art. 252 k.p.c.; wyrok SN z dnia 14 grudnia 2022 r., II CSKP 812/22, Lex nr 3456255.

⁴² Wyrok SO w Koszalinie z dnia 23 listopada 2022 r., I C 25/22, Lex nr 3503208.

⁴³ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 10 stycznia 2023 r., II AKo 174/22, Lex nr 3459483.

o oddaleniu wniosku oraz ewentualna odpowiedź na skargę dodatkowo uzasadniająca podjętą decyzję stanowią oświadczenie komornika mające odpowiednią treść i formę. Jest to zatem dokument urzędowy sporządzony przez komornika jako funkcjonariusza publicznego w toku prowadzonego postępowania, w wykonaniu obowiązku ustawowego albo w odpowiedzi na zobowiązanie sądu, w postępowaniu toczącym się przed tym sądem. Nawet uwzględnienie skargi na czynność komornika i odmienna ocena przez sąd wniosków wierzyciela nie powodują automatycznie bezprawności pierwotnie dokonanej przez komornika oceny. Jeżeli ocena ta wsparta została odpowiednią podstawą faktyczną i rzeczowo uzasadniona, a celem działania komornika nie było naruszenie dóbr osobistych wierzyciela, ale ochrona interesu publicznego, czy obrona własnego interesu w procedurze skargowej, to postępowanie takie nie będzie bezprawne⁴⁴.

Udzielając odpowiedzi na skargę, komornik zobligowany jest nie tylko uzasadnić dokonaną czynność albo wyjaśnić przyczyny zaniechania, ale również odnieść się do podnoszonych w skardze zarzutów. Odpowiedź na skargę oraz udzielone wyjaśnienia powinny możliwie obiektywnie przedstawiać stan faktyczny i dokonywać oceny wniosków, oświadczeń i twierdzeń stron w koniecznym zakresie. Skarga na czynność komornika stanowi subiektywny opis przebiegu postępowania przedstawiony przez skarżącego, zaś odpowiedź na taką skargę, czy uzasadnienie dokonanej czynności lub zaniechania mogą nosić znamiona subiektywnej oceny komornika. Dodatkowo ocena ta może być determinowana zachowaniem strony, treścią skargi i podniesionych w niej zarzutów. Komornik zachowuje prawo oceny postępowania dłużnika i jeśli jest to niezbędne do udzielenia odpowiedzi na skargę, może ją zamieścić w treści skargi. W orzecznictwie uznano, że z uwagi na prowokacyjne zachowanie dłużnika użycie przez komornika (i jego pracowników) sformułowań „jest pan bezczelny” oraz stwierdzenia jego arogancji i agresji nie ma cech bezprawności. Przy ocenie bezprawności uwzględnić należy kontekst sytuacyjny oraz obronę własnego interesu komornika w procedurze skargowej zainicjowanej

⁴⁴ Wyrok SO w Koszalinie z dnia 23 listopada 2022 r., I C 25/22, Lex nr 3503208.

przez powoda, wskazując, że działanie, które nie wykracza poza zakres rzeczowej, choć subiektywnej odpowiedzi na stawiane zarzuty, nie ma charakteru bezprawnego⁴⁵.

Nie można uznać za bezprawne udostępnienia danych osobowych dłużnika, takich jak imię, nazwisko, adres zamieszkania, numer PESEL oraz informacji o wysokości jego zadłużenia trzeciodłużnikom, jak też dokonywania zajęć nieistniejących wierzytelności⁴⁶. Działanie komornika przekazującego takie dane określonym podmiotom jest zgodne z prawem, w tym z przepisami dotyczącymi ochrony danych osobowych⁴⁷. Stosownie do art. 760² k.p.c. organ egzekucyjny, dokonując zajęcia majątku dłużnika albo żądając udzielenia informacji, o których mowa w art. 761 § 1¹, jest obowiązany podać numer PESEL, NIP lub REGON dłużnika, którego ta czynność dotyczy, jeżeli numery te zostały dłużnikowi nadane, a w razie konieczności także inne dane niezbędne do identyfikacji jego tożsamości.

Organ egzekucyjny w związku z czynnościami podjętymi w toku prowadzonego postępowania egzekucyjnego przekazuje innym podmiotom dane osobowe dłużnika, na co ten nie wyraził uprzednio zgody. Dochodzi zatem do naruszenia dobra osobistego dłużnika w postaci prawa do prywatności, w którym zawiera się prawo do ochrony danych osobowych. Przekazanie określonych danych osobowych dłużnika trzeciodłużnikom zajętej wierzytelności nie może być jednak oceniane jako bezprawne. Następuje ono bowiem w związku z czynnościami prowadzonymi przez komornika, którego obowiązkiem jest działanie zgodnie z wnioskami wierzyciela, a celem samego postępowania jest uzyskanie zaspokojenia przez wierzyciela. Przede wszystkim przymusowa egzekucja roszczenia stwierdzonego tytułem wykonawczym jest konieczna wtedy, gdy dłużnik pomimo istniejącego tytułu uchyla się od dobrowolnego spełnienia świadczenia na rzecz wierzyciela. W zajęciach muszą być podane dane osobowe dłużnika pozwalające na jego identyfikację. Zakres udostępnianych danych osobowych musi być na tyle szeroki, aby możliwe było ustalenie ponad

⁴⁵ Wyrok SO w Krakowie z dnia 20 marca 2018 r., I C 2121/16; wyrok SA w Krakowie z dnia 18 grudnia 2019 r., I ACa 1334/18 [online:] <http://orzeczenia.ms.gov.pl> (dostęp: 26.01.2025).

⁴⁶ Wyrok SA w Katowicach z dnia 15 stycznia 2013 r., I ACa 774/12, Lex nr 1271828.

⁴⁷ DOLiS/DEC- 609/13 [online:] <https://archiwum.giodo.gov.pl/file/4707> (dostęp: 26.01.2025).

wszelką wątpliwość, że zachodzi tożsamość dłużnika jako podmiotu, któremu przysługuje zajmowana wierzytelność. W przeciwnym razie istniałaby obawa zajęcia wierzytelności przysługującej w rzeczywistości innej osobie. W zajęciu musiała być też wskazana wysokość egzekwowanego zadłużenia, gdyż do takiej kwoty następowało zajęcie wierzytelności. Działania komornika dokonującego zajęcia praw przysługujących dłużnikowi są celowe z punktu widzenia prowadzonego postępowania egzekucyjnego i znajdują oparcie w obowiązujących przepisach. Komornik działa w takiej sytuacji w ramach przyznanych mu kompetencji, nie wykraczając poza cel i niezbędny zakres postępowania, które dla zapewnienia skuteczności egzekucji musi być prowadzone sprawnie.

Komornik sądowy nie tylko w godzinach urzędowania kancelarii, ale również w czasie wolnym od pracy narażony jest na kontakt ze stronami postępowania. Strony te niekiedy w sytuacjach życia codziennego, zupełnie niezwiązanych z funkcjonowaniem kancelarii i pracą zawodową, jak np. zebrania rodziców w szkole dziecka, wizyta u lekarza czy w kościele, obiad w restauracji, oczekują od komornika wysłuchania i odpowiedzi na pytania związane z prowadzonym przez niego postępowaniem.

Przestępstwo zniewagi, stypizowane w treści art. 216 § 1 k.k., polega na znieważeniu innej osoby w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, by zniewaga do osoby tej dotarła. Czynność sprawcza zawiera się w „znieważeniu” innej osoby, czyli w takim zachowaniu, które w myśl ogólnie przyjętych norm obyczajowych jest obelżywe i wyraża pogardę w stosunku do innej osoby, godząc w jej cześć, a zwłaszcza naruszając jej godność osobistą. Podkreślić zarazem wypada, że cześć i jej ochrona przysługują każdemu człowiekowi – niezależnie od jego faktycznych właściwości, czy podejmowanych działań.

Zwrócenie się przez komornika do dłużnika słowami, w których zawiera się zarówno pogarda wobec jego osoby, jak też obiektywnie obelżywe określenie go, narusza godność osobistą dłużnika, a tym samym stanowi zniewagę. Znieważenie dokonane w obecności wyłącznie pokrzywdzonego, będącego jedynym odbiorcą zniewagi, wyklucza przyjęcie, że znieważenie to stanowi zarazem pomówienie w rozumieniu art. 212 § 1 k.k.

Sąd uznając, że znieważanie dłużnika przez komornika wyczerpuje znamiona czynu z art. 216 § 1 k.k., może jednak wziąć pod uwagę postępowanie dłużnika, w tym jego zachowanie w toku postępowania egzekucyjnego. Jeżeli sąd przyjmie, że zniewagę wywołało wcześniejsze wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego w rozumieniu art. 216 § 3 k.k., odstąpi od wymierzenia komornikowi kary. Takim wyzywającym zachowaniem może być nie tylko znieważenie komornika, ale także impertynenckie nagabywanie go, w szczególności w obecności jego dzieci.

Wskazać jednak należy, że zgodnie z art. 1 § 2 k.k. nie stanowi w ogóle przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma. Z treści art. 115 § 2 k.k. wynika, że przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak też postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.

Taka sytuacja może wystąpić, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że do znieważenia dłużnika dochodzi w odpowiedzi na naprzykrzanie się dłużnika i jego wyzywające zachowanie pod wpływem alkoholu, w miejscach publicznych, bez jego reakcji na prośby komornika o zaniechanie takich działań albo pomimo prób wycofania się komornika z miejsca kontaktu z dłużnikiem. Znieważająca odpowiedź komornika wynikająca np. z faktu, że w przeszłości dłużnik wielokrotnie składał na komornika bezpodstawne skargi, czy zaczepiał komornika w miejscach publicznych, w obecności jego rodziny i osób trzecich, jest naganna i obiektywnie naruszająca godność osobistą pokrzywdzonego. Jeżeli została użyta w odpowiedzi na zachowanie dłużnika, a nie w odpowiedzi na uprzejmy zwrot powitalny oraz grzecznościowe zainteresowanie dłużnika samopoczuciem komornika, może być oceniona jako czyn, którego społeczna szkodliwość jest znikoma⁴⁸.

⁴⁸ Wyrok SR w Bielsku Podlaskim z dnia 28 lipca 2017 r., II K 80/17 [online:] [http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/\\$N/150505100001006_II_K_000080_2017_Uz_2017-07-28_001](http://orzeczenia.ms.gov.pl/content/$N/150505100001006_II_K_000080_2017_Uz_2017-07-28_001) (dostęp: 26.01.2025).

4. Wyłączenie bezprawności i karalności działań komornika

Zasadniczo należy przyjąć, że czynności egzekucyjne dokonywane przez komornika sądowego w toku postępowania zabezpieczającego lub egzekucyjnego mogą być uznane przez strony postępowania (najczęściej dłużnika) za naruszające jego dobra osobiste. Jak już wspomniano, w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym będzie dochodziło do naruszenia dobrego imienia, czci, prywatności, miru domowego, nietykalności cielesnej, ponieważ jest to wpisane w specyfikę pracy komornika sądowego.

Nie oznacza to jednak, że czynności organu egzekucyjnego są bezprawne – pokrzywdzonemu przysługują omówione roszczenia cywilnoprawne oraz ochrona prawnokarna. Nie ma wątpliwości, że zgodne z prawem czynności egzekucyjne nie będą skutkowały bezprawnym naruszeniem dóbr osobistych. Przekazanie przez komornika określonych danych osobowych dłużnika innym podmiotom (wskazanym z imienia i nazwiska albo nazwy) nie może być oceniane jako bezprawne, ponieważ następuje ono w związku z czynnościami prowadzonymi przez komornika, którego obowiązkiem jest działanie zgodnie z wnioskami wierzyciela, a celem samego postępowania jest uzyskanie zaspokojenia przez wierzyciela⁴⁹. Należy jednak mieć na uwadze, że przy ocenie naruszenia dóbr osobistych bezprawność należy rozumieć szeroko⁵⁰. Nie każde zatem działanie komornika sądowego w toku postępowania egzekucyjnego *a limine* wyłączy bezprawność jego działań. Roszczenie o naruszenie dóbr osobistych może okazać się uzasadnione, jeżeli komornik sądowy przy wykonywaniu zgodnych z prawem czynności egzekucyjnych nie zachowa umiaru, taktu lub wykroczy poza rzeczową potrzebę⁵¹. Stąd też powództwa przeciwko komornikom sądowym o naruszenie dóbr osobistych oraz prywatne akty oskarżenia o zniesławienie lub zniewagę strony postępowania są przedmiotem rozpoznania przez sądy powszechne, które *ad casum*

⁴⁹ Wyrok SA w Katowicach z dnia 15 stycznia 2013 r., I ACa 774/12, Lex nr 1271828.

⁵⁰ S. Dmowski [w:] *Komentarz do Kodeksu Cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, pod red. S. Dmowskiego, S. Rudnickiego, Warszawa 2009, s. 113; M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1–449*¹⁰, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2020, art. 23 k.c., Legalis/el.

⁵¹ Wyrok SN z dnia 19 grudnia 2002 r., II CKN 167/01, Lex nr 75353; wyrok SA w Katowicach z dnia 17 grudnia 2013 r., V ACa 503/13 [online:] <https://orzeczenia.katowice.sa.gov.pl> (dostęp: 26.01.2025).

muszą dokonać oceny zachowania komornika sądowego (jego pracowników) i wyznaczyć nienormatywną granicę taktu, umiaru i rzeczowej potrzeby, określając w ten sposób, czy konkretne zachowanie w realiach rozpoznawanej sprawy było bezprawne, czy też mieściło się w porządku prawnym.

Wykonywanie zawodu komornika sądowego ingeruje w życie prywatne stron postępowania oraz ich prawa podmiotowe, takie jak np. prawo własności, prawo do prywatności. Niektóre czynności komornika z samej swojej natury mogą naruszać dobra osobiste stron. Czynności te, mimo iż naruszające dobra osobiste stron postępowania, nie będą miały charakteru bezprawnego. Wobec powyższego nie będzie możliwe pociągnięcie komornika do odpowiedzialności cywilnej z tytułu podjęcia przez niego czynności przewidzianych przepisami Kodeksu postępowania cywilnego czy ustawy o komornikach sądowych. Ujemna ocena postępowania osoby dokonana przez komornika w granicach ustawowej kompetencji, gdyby nawet nie była w konkretnych okolicznościach dostatecznie zweryfikowana lub usprawiedliwiona (np. przez błędną ocenę pewnych faktów lub ze względu na brak pełnego materiału faktycznego), nie jest oceną bezprawną. Nie jest też bezprawne zawarcie w piśmie komornika ocen mieszczących się w dozwolonych prawem granicach i pozostających w rzeczywistym związku z zakresem i celem działania komornika wydającego postanowienie wraz z uzasadnieniem. Uzasadniając swoje decyzje, np. postanowienie o odebraniu dozoru, oddalenie wniosku wierzyciela z powodu szykanowania dłużnika, czy też odpowiadając na skargi, komornik nie może jednak przekroczyć rzeczowej potrzeby. Użyte przez komornika sformułowania powinny cechować się umiarem i rzeczowością, przy czym mogą one być jednoznaczne, stanowcze i pozostawać w opozycji do stanowiska strony postępowania. Jedynie wówczas, gdy motywacja wydanego przez komornika rozstrzygnięcia narusza dobra osobiste zainteresowanego, wykracza poza niezbędne ramy, zawiera niewłaściwe pod względem formy oceny dotyczące właściwości lub postępowania danej osoby lub posługuje się sformułowaniami godzącymi w chronione dobra osobiste, to może dojść do zniweczenia podstawy wyłączenia bezprawności działania⁵².

⁵² Postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2024 r., I CSK 6900/22, Lex nr 3654996.

Nie można również uznać za dopuszczalne pociągnięcia komornika do odpowiedzialności karnej za zniesławienie lub zniewagę, jeśli działania te są podejmowane w ramach kontratypu obowiązku. Wykonywanie przez komornika jego ustawowych zadań wyłącza odpowiedzialność karną za działania wchodzące w zakres jego obowiązków. Nie będzie więc zniesławieniem wysłanie do pracodawcy zawiadomienia o zajęciu wynagrodzenia dłużnika, w którym to zawiadomieniu strona zostanie oznaczona jako „dłużnik”, zaś pracodawca będzie mógł dowiedzieć się z tego zawiadomienia, w jakiej wysokości i wobec kogo dług posiada jego pracownik, a także jaki ten dług ma charakter (np. grzywna, świadczenie alimentacyjne, dług wobec byłego pracodawcy). Nie będzie stanowiło zniewagi ani zniesławienia określenie strony dłużnikiem, ustalenie, że złożonym wnioskiem wierzyciel szykanuje dłużnika (art. 801 § 2 i 3 k.p.c.), czy stwierdzenie, że postawa dłużnika egzekwowanego (np. utrudnianie zajęcia, ukrywanie przedmiotów mogących stanowić przedmiot zajęcia egzekucyjnego, obawa przed zniszczeniem lub uszkodzeniem zajętych przedmiotów) stanowiło podstawę odebrania dozoru⁵³.

Bez znaczenia dla powyżej przedstawionej oceny pozostaje fakt późniejszego uchylecia lub zmiany czynności komornika w drodze nadzoru jurysdykcyjnego, jeżeli dokonana przez komornika czynność wsparta została właściwą podstawą faktyczną, nawet jeśli ostatecznie została inaczej oceniona przez sąd. Wiele przepisów prawa stanowiących upoważnienia ustawowe dla komornika do takiej ingerencji wyłącza bezprawność naruszeń praw podmiotowych (np. art. 762, 764, 801 § 2 i 3, 814, 855 § 1¹, 869 k.p.c.). Komornik, podobnie jak sędzia, może ponosić odpowiedzialność cywilną na podstawie art. 24 k.c. za bezprawne naruszenie dóbr osobistych strony w toku czynności egzekucyjnych. Konieczną przesłanką odpowiedzialności komornika lub sędziego na podstawie art. 24 k.c. jest bezprawność działania lub zaniechania naruszającego dobro osobiste przy wykonywaniu władzy publicznej.

Przesłanka bezprawności musi być rozumiana w sposób właściwy dla prawa cywilnego, ale musi również uwzględniać specyfikę działania wymiaru

⁵³ I. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod. red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2023, art. 855, nb 3.

sprawiedliwości i czynności egzekucyjnych komornika. Bezprawne jest każde działanie sprzeczne z normami prawnymi, a w szerokim ujęciu także z porządkiem prawnym i zasadami współżycia społecznego. Zakres i sposób działania komornika, a więc także granice dopuszczalnego wkroczenia przez komornika w sferę dóbr osobistych stron postępowania, są wyznaczone przez przepisy prawa procesowego właściwe dla danego rodzaju postępowania oraz rodzaj tego postępowania, a także konkretne sytuacje powstające w toku tych postępowań. Bezprawność, a więc niezgodność z prawem, czynności komornika w toku postępowania musi wynikać z jego oczywistych, rażących błędów w zakresie stosowania przepisów procesowych lub stanowić działanie wykraczające w sposób oczywisty i niepodlegający dyskusji poza te przepisy. Komornik w każdej sprawie musi zapewnić sprawność przebiegu postępowania i mieć na względzie interesy wszystkich jego uczestników, kierując się dobrem wymiaru sprawiedliwości i interesem publicznym (art. 2 ust. 3 u.k.s.), a nie interesem jednej ze stron postępowania⁵⁴. Nie każde działanie komornika w toku postępowania, które narusza dobra osobiste strony, jest bezprawne w rozumieniu art. 24 k.c., zwłaszcza że przyjęcie odpowiedzialności komornika jako zasady nie może, zważywszy na cele wymiaru sprawiedliwości, prowadzić do obciążenia go obawą przed podejmowaniem czynności procesowych i „wizją” odpowiedzialności dyscyplinarnej, karnej lub cywilnoprawnej, bo to oznaczałoby pozbawienie go niezależności i swobody sprawowania funkcji publicznej. Sprawa o ochronę dóbr osobistych nie może bowiem służyć interesom nielojalnej strony postępowania i zaburzać toku prowadzonego postępowania egzekucyjnego lub zabezpieczającego⁵⁵. Zupełnie inną kwestią jest to, czy czynności podjęte przez komornika są wadliwe, czy nie. Jednakże nie powinno budzić wątpliwości, że dopóki komornik wykonuje swoje obowiązki w ramach przysługujących mu uprawnień, dopóty jego działania mają legalny charakter. Ewentualne uchybienia w tym zakresie powinny być eliminowane np. w postaci skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, wszczęcia postępowania dyscyplinarnego⁵⁶.

⁵⁴ Wyrok SA w Łodzi z dnia 28 kwietnia 2015r., I ACa 1012/14, niepubl.

⁵⁵ Wyrok SA w Katowicach z dnia 29 listopada 2016 r., V ACa 946/15, Lex nr 2196128.

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 23 lutego 2022r., II CSKP 232/22, OSNC 2023/1/7.

5. Ochrona dóbr osobistych strony a wyłączenie komornika

Nie może umknąć uwadze fakt, że pozew o naruszenie dóbr osobistych przez komornika może zostać złożony niekiedy jednocześnie z wnioskiem o wyłączenie komornika od prowadzonego postępowania, podobnie jak ma to miejsce w przypadku pozwów i wniosków składanych wobec sędziów prowadzących postępowania sądowe⁵⁷. Sytuacja taka wymaga oceny przez sąd, czy pozew nie został złożony wyłącznie w celu uzasadnienia wniosku o wyłączenie komornika. Z drugiej strony, sam wniosek o wyłączenie powinien zostać rozpoznany z uwzględnieniem możliwości złożenia przez stronę powództwa oczywiście bezzasadnego.

Uzasadnieniem takiego wniosku miałyby być fakt toczącego się postępowania pomiędzy stroną postępowania egzekucyjnego a komornikiem. Takie postępowanie mogłoby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności komornika w prowadzonej sprawie egzekucyjnej. Podobne działania podejmowane są również w odniesieniu do sędziów. Przepisy o wyłączeniu sędziego z mocy art. 763² § 7 k.p.c. stosuje się odpowiednio do wyłączenia komornika.

Choć w orzecznictwie przyjęto, że sędzia rozpoznający sprawę z udziałem strony, z którą pozostaje w sporze sądowym w innej sprawie, powinien złożyć wniosek o wyłączenie⁵⁸, to rozpoznając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd powinien przede wszystkim zwrócić uwagę, czy korzystając z przysługującego jej uprawnienia strona nie dąży raczej do utrudnienia postępowania niż do usunięcia rzeczywistego zagrożenia jej procesowych interesów⁵⁹. Pogląd ten znajdzie zastosowanie również w odniesieniu do wniosku o wyłączenie komornika sądowego⁶⁰. Nie powinno zatem automatycznie uzasadniać wniosku o wyłączenie komornika wyrażenie przez niego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności organu egzekucyjnego lub udzielaniu pouczeń, jak również dokonywaniu w postępowaniu czynności egzekucyjnych

⁵⁷ Wyrok SO w Koszalinie z dnia 23 listopada 2022 r., IC 25/22, Lex nr 3503208; postanowienie SA w Krakowie z dnia 10 stycznia 2023 r., II AKo 174/22, Lex nr 3459483.

⁵⁸ Postanowienie SN z dnia 21 września 2022 r., I NO 69/22, Lex nr 3488106; wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2012 r., IV CSK 441/11, Lex nr 1215061.

⁵⁹ Postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2021 r., I DI 3/21, Lex nr 3316864; postanowienie SA w Krakowie z dnia 10 stycznia 2023 r., II AKo 174/22, Lex nr 3459483.

⁶⁰ Art. 763² § 7 k.p.c.

i czynności postępowania egzekucyjnego, znajdujących uzasadnienie w przepisach prawa i stanie sprawy, nawet jeżeli strona uważa, że działania te mogły bezprawnie naruszać jej dobra osobiste.

6. Ochrona dóbr osobistych pełnomocnika strony

W praktyce prawa pojawia się również problem formułowanych przeciwko komornikom zarzutów bezprawnego naruszenia tajemnicy zawodowej komornika, a także naruszenia dóbr osobistych radcy prawnego lub adwokata występującego w charakterze pełnomocnika strony z tytułu skierowanego przez komornika do organów samorządu zawodowego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przez pełnomocnika deliktu dyscyplinarnego w związku z toczącym się postępowaniem. W toku postępowania prowadzonego przez komornika może dojść do ujawnienia w działaniach pełnomocnika strony tego postępowania zachowania mogącego naruszać zasady etyki zawodowej radcy prawnego lub adwokata, stanowiąc tym samym delikt dyscyplinarny. Jeżeli komornik, kierując się dobrem prowadzonego postępowania oraz dobrem wymiaru sprawiedliwości i interesem publicznym (art. 2 ust. 3 u.k.s.), uzna za uzasadnione zawiadomienie organów samorządu zawodowego radców prawnych albo adwokatów o postępowaniu członka takiego samorządu zawodowego, wówczas może dokonać takiego zawiadomienia, nie narażając się na zarzut naruszenia tajemnicy zawodowej i dóbr osobistych pełnomocnika. W orzeczeniu dotyczącym zawiadomienia skierowanego przez sędziego przeciwko adwokatowi wskazano, że co do zasady złożenie organowi samorządu adwokackiego zawiadomienia o nieetycznym zachowaniu jego członka nie jest zachowaniem bezprawnym. Jest ono bowiem źródłem nie tylko urzędowej, ale i społecznej powinności. W tej sytuacji zaakceptować należy pogląd, że jedynie celowe i świadome złożenie fałszywego zawiadomienia o niepopelnionym przez powoda czynie nieetycznym mogłoby naruszać jego dobra osobiste. W judykaturze zgodnie podkreśla się, że zawiadomienie zarówno o przestępstwie, jak i czynie nieetycznym popełnionym przez członka korporacji zawodowej mieści się w granicach prawa⁶¹.

⁶¹ Wyrok SA w Katowicach z dnia 29 listopada 2016 r., V ACa 946/15, Lex nr 2196128.

7. Podsumowanie

Komornik sądowy korzysta z wolności słowa i pisma w granicach określonych przepisami prawa i rzeczową potrzebą. Choć ustawodawca nie przyznał mu immunitetu materialnego, to ochrona prawna komornika w tym zakresie pozostaje podobna do ochrony prawnej sędziego, z tą jednak różnicą, że komornikowi nie przysługuje immunitet formalny⁶². Komornik może ponieść odpowiedzialność cywilną za nadużycie wolności słowa naruszające dobra osobiste tylko wówczas, gdy naruszenie to nie będzie wynikiem realizacji ustawowych zadań komornika, w sposób oczywisty i rażąco naruszy przepisy prawa lub w sposób znaczący wykroczy poza granice rzeczowej potrzeby. Informacje pozyskane przez komornika w toku postępowania mogą być wykorzystane wyłącznie do celów, dla których zostały pozyskane⁶³.

Wobec braku immunitetu materialnego podobnego do immunitetu radcy prawnego, adwokata, czy prokuratora komornik może zostać oskarżony o przestępstwo zniesławienia lub zniewagi. Postępowanie karne z oskarżenia prywatnego będzie mogło się toczyć bez dodatkowego zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej (odmiennie niż w przypadku sędziego). Jednakże w powyższym zakresie komornik będzie mógł powołać się na działanie w ramach uprawnień i obowiązków, co stanowi kontratyp, a zatem okoliczność wyłączającą bezprawność czynu mimo formalnego zrealizowania znamion przestępstwa⁶⁴. Biorąc pod uwagę specyfikę pracy komornika, sytuacje pozowania lub oskarżenia komornika oraz potencjalną możliwość nadużywania przez strony pozwów o naruszenie dóbr osobistych w celu wpływania na czynności urzędowe komornika, w tym wyłączenia komornika od prowadzenia postępowania, ustawodawca powinien rozważyć przyznanie komornikom w omawianym zakresie immunitetu materialnego na wzór immunitetu radcowskiego i adwokackiego.

⁶² R. Mikosz, *Granice wolności wypowiedzi sędziego (Limits on the judge's freedom of expression)* [w:] *Granice wolności wypowiedzi przedstawicieli zawodów prawniczych*, pod red. A. Biłgorajskiego, Warszawa 2015, s. 81.

⁶³ J. Świeczkowski, *Granice wolności wypowiedzi komornika sądowego* [w:] *Granice wolności wypowiedzi przedstawicieli zawodów prawniczych*, pod red. A. Biłgorajskiego, Warszawa 2015, s. 97.

⁶⁴ I. Gierula, *Kontratyp działania w granicach szczególnych uprawnień i obowiązków*, Palestra 2013, nr 58, s. 85–89.

STRESZCZENIE **Naruszenie dóbr osobistych przez komornika sądowego przy wykonywaniu czynności urzędowych**

Czynności komornika podjęte w toku postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego, choć bardzo często ingerujące głęboko nie tylko w prawo własności (rzeczowe) uczestników postępowania, ale również w sferę życia prywatnego i rodzinnego oraz dóbr osobistych uczestników postępowania, nie muszą być czynnościami bezprawnymi. Ustawodawca gwarantuje komornikowi sądowemu swobodę wypowiedzi przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych. Wyznaczenie granic wolności wypowiedzi komornika sądowego przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym wymaga wyważenia dwóch prawnie chronionych dóbr – dobra osobistego uczestnika postępowania oraz skuteczności wykonywania orzeczeń sądowych. W niniejszym artykule podjęto próbę spojrzenia z różnych perspektyw na problem wolności wypowiedzi – słowa i pisma – komornika sądowego przy wykonywaniu czynności urzędowych. Omówiono aspekty ochrony dobra osobistego strony, uczestnika postępowania lub osoby trzeciej w kontekście naruszenia tych dóbr przez komornika sądowego oraz wskazano także przysługujące tym podmiotom uprawnienia i sposoby ich realizacji. Przedstawiono również środki ochrony, jakie może podjąć komornik sądowy w związku z wysunięciem wobec niego takich roszczeń. Opracowanie stanowi próbę wyznaczenia granic wolności wypowiedzi komornika sądowego przy wykonywaniu przez niego czynności urzędowych.

Słowa kluczowe: komornik sądowy, wolność słowa, dobra osobiste, naruszenie, czynności urzędowe

ABSTRACT **Infringement of Personal Interests by a Judicial Officer in the Performance of Official Activities**

Joanna Biernacka, judicial officer; ORCID 0000-0003-4018-3262

The actions of a judicial officer undertaken in the course of enforcement and security proceedings, although very often deeply interfering not only with the ownership rights (ownership) of the participants in the proceedings, but also with the private and family life and personal rights of the participants in the proceedings, do not have to be illegal actions. The legislator guarantees the judicial officer freedom of expression when performing his official duties. Determining the limits of a judicial officer's freedom of expression when performing his official duties in enforcement and security proceedings requires balancing two legally protected goods – the personal rights of a participant in the proceedings and the effectiveness of the enforcement of court decisions. This article attempts to look at the problem of freedom of expression – speech and writing – of a judicial officer when performing official activities from various perspectives. The protection of the personal rights of a party, a participant in the proceedings or a third party whose legally protected personal rights may be violated by a judicial officer, as well as their rights and the manner of their implementation will be discussed. It also presents the protection measures that a judicial officer can take in connection

with such claims being made against him. The article is an attempt to determine the limits of a judicial officer's freedom of expression when performing his official duties.

Keywords: *judicial officer, freedom of expression, personal rights, infringement, official activities*

Bibliografia/References

Derlatka J., *Zasada sprawnej egzekucji sądowej jako element efektywnego wymiaru sprawiedliwości*, Zeszyty Naukowe KUL 60 (2017), nr 3 (239).

Dmowski S. [w:] *Komentarz do Kodeksu Cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, pod red. S. Dmowskiego, S. Rudnickiego, Warszawa 2009.

Falkowski B. [w:] *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. M. Simbierowicza, M. Świtkowskiego, Lex/el. 2023.

Gierula I., *Kontratyp działania w granicach szczególnych uprawnień i obowiązków*, Palestra 2013, nr 58.

Gil I. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod. red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2023.

Hofmański P., Wróbel A. [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, pod red. L. Garlickiego, Warszawa 2010.

Kulesza W., *Zniesławienie i zniewaga: ochrona czci i godności osobistej człowieka w polskim prawie karnym – zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1984.

Kunicka-Michalska B. [w:] B. Kunicka-Michalska, J. Wojciechowska, *Przestępstwa przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajowości oraz czci i nietykalności cielesnej*, Warszawa 2001.

Machnikowski P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. E. Gniewka, P. Machnikowskiego, Warszawa 2021.

Marciniak A., *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2013.

Mikosz R., *Granice wolności wypowiedzi sędziego (Limits on the judge's freedom of expression)* [w:] *Granice wolności wypowiedzi przedstawicieli zawodów prawniczych*, pod red. A. Biłgorajskiego, Warszawa 2015.

Pazdan M. [w:] *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1–449¹⁰*, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2020, Legalis/el.

Pazdan M. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom I. Prawo cywilne – część ogólna*, pod red. M. Safjana, Warszawa 2012.

Prusek M., *Problematyka środków przymusu bezpośredniego w świetle konstytucyjnego wymogu regulacji ustawowej (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP). Część II*, Przegląd Policyjny 2017, nr 1.

Sadowski J. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, W. Borysiaka, Warszawa 2023.

Szczurek Z. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2013.

Świeczkowski J., *Granice wolności wypowiedzi komornika sądowego* [w:] *Granice wolności wypowiedzi przedstawicieli zawodów prawniczych*, pod red. A. Biłgorajskiego, Warszawa 2015.

Tomalak W., *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014.

Wojciechowski J. [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, pod red. A. Wąska, R. Zawłockiego, Warszawa 2011.

Zawistowski D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. H. Doleckiego, T. Wiśniewskiego, Warszawa 2021.

Instytucja komornika sądowego i prowadzenie postępowań egzekucyjnych w Polsce i w wybranych krajach europejskich – ujęcie prawnoporównawcze

1. Komornik w Polsce i w wybranych krajach europejskich – uwagi ogólne

Egzekucja należności na przestrzeni lat ulegała wielu przeobrażeniom. Do chwili obecnej powstało wiele sposobów jej przeprowadzania. Aktualnie na gruncie rodzimego prawa nastąpiło sporo przemian politycznych i gospodarczych. W efekcie tych zmian na rynku pojawiły się instytucje związane z działalnością finansową i kredytową. Co za tym idzie, wzrosło również zapotrzebowanie na zapewnienie ochrony interesów wierzyciela poprzez możliwość egzekucji należności. Zauważalny jest wzrost zainteresowania obywateli tą dziedziną, jak również wypowiedzi, czy orzeczeń Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego na temat postępowania egzekucyjnego w ramach postępowania cywilnego.

Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie podstaw funkcjonowania instytucji komornika sądowego w Polsce oraz porównanie tych zagadnień z systemami

innych krajów europejskich, w których egzekucja przybiera różne formy. Przedstawiono podstawowe różnice postępowań egzekucyjnych w omawianych krajach oraz zaprezentowano różnorodność organów egzekucyjnych. Na koniec podjęto dywagacje na temat możliwości implementacji zmian zaczerpniętych z innych porządków prawnych do polskich uregulowań. Do przyjrzenia się temu zagadnieniu wykorzystano monografię autorstwa W. Tomalaka pt. *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego* (Warszawa 2014). Autor ten analizuje od podstaw postępowanie egzekucyjne oraz prowadzi rozważania, czy istniejący w Polsce organ komornika sądowego jest najefektywniejszą instytucją egzekucyjną. Ponadto porównanie tego zagadnienia z informacjami zgromadzonymi w postaci elektronicznej w ramach projektu europejskiego „European Judicial Enforcement” (EJE), którego Polska jest uczestnikiem, powinno przynieść zamierzony rezultat, a mianowicie pozwolić na ustalenie, czy system egzekucji w Polsce jest optymalny i daje wymierne korzyści dla ogółu windykacji należności.

Egzekucja w innych krajach europejskich przybiera różne postaci ze względu na ich organizację oraz formę działania organów egzekucyjnych. W niniejszym porównaniu zaprezentowano system: organów administracyjnych, organów sądowo-administracyjnych, sądowego wykonywania orzeczeń, sądowo-komorniczy, komorniczy¹. Burzliwe losy Polski na arenie międzynarodowej sprawiły, że rodzime ustawodawstwo znajdowało się niejednokrotnie pod wpływem państw zaborczych. Dzięki temu udało się jednak wzbogacić zakres legislacyjny dotyczący egzekucji². Następnie, po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, znaczenia nabrały również systemy przyjęte w innych krajach wspólnotowych.

¹ K. Lubiński, *Systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji komornika sądowego* [w:] *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych. Poszukiwanie optymalnych rozwiązań*, pod red. K. Korzana, PES (wydanie specjalne) 1994, nr 8, s. 76.

² T. Ereciński, *Organy egzekucji sądowej na tle prawnoporównawczym*, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1987, nr 27/28, s. 77.

2. Status komornika i egzekucja w Czechach

Pierwszą z omawianych grup stanowią państwa, w których egzekucja przybiera formę sądowego wykonywania orzeczeń. Mowa tutaj o Republice Czeskiej oraz Włoszech. W Czechach to sąd prowadzi postępowanie egzekucyjne, zaś komornik (*soudni exekutor*) piastuje urząd egzekucyjny, prowadząc, podobnie jak w Polsce, działalność na własny rachunek³. Mamy tutaj jednak do czynienia z pewną różnicą względem polskiego systemu prawnego, a mianowicie wszelkie czynności egzekucyjne uważa się za czynności sądu, a nie komornika. Inaczej niż w Polsce, komornik ma też kompetencje związane z udzielaniem pomocy prawnej, niezależnie od strony, czy to dłużnikowi, czy wierzycielowi. Komornik czeski ma również uprawnienia do prowadzenia depozytu rzeczy ruchomych, w tym także pieniędzy oraz dokumentów⁴. Zestawiając to z przepisami obowiązującymi w Polsce, to nie komornik, a sąd prowadzi depozyt, do którego mogą być składane przedmioty sporu lub – jak to bywa najczęściej – kwoty pieniężne, które nie mogą być wypłacone stronie postępowania na konkretnym jego etapie. Komornik czeski przy wykonywaniu swoich obowiązków związany jest przepisami Konstytucji Republiki Czeskiej oraz ustawami. Na stanowisko komornika Minister Sprawiedliwości mianuje osobę spośród zgłoszeń. Podobnie jak w Polsce, zawód ten obwarowany jest pewnymi wymogami, które należy spełnić, aby móc zostać powołanym na stanowisko komornika. Są to m.in. posiadanie obywatelstwa czeskiego, pełnej zdolności do czynności prawnych, ukończone studia prawnicze oraz – inaczej niż w Polsce – odbycie trzyletniej praktyki w kancelarii komorniczej⁵. Po uzyskaniu wpisu na listę komorników, z chwilą mianowania, osoba taka staje się członkiem Izby Komorniczej (Exekutorská Komora České Republiky), do

³ Czeska ustawa nr 120 z dnia 28 lutego 2001 r. o komornikach sądowych i czynnościach egzekucyjnych (ustrój egzekucyjny) i o zmianie innych ustaw. Pełna treść ustawy na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-120> (dostęp: 3.10.2025).

⁴ Z. Knypl, *Czeski komornik*, Nowa Currenda 2009, nr 13, s. 75–76.

⁵ W świetle polskiej ustawy o komornikach sądowych kandydat na stanowisko komornika powinien spełnić wymogi zawarte w art. 11 przywołanej ustawy, a więc podobne do wymogów czeskich, jednakże ponad wymogi przyjęte w Czechach, w Polsce należy uzyskać pozytywny wynik egzaminu wstępnego na aplikację komorniczą, odbyć dwuletnią praktykę w kancelarii, złożyć egzamin komorniczy oraz przepracować okres minimum dwóch kolejnych lat w charakterze asesora komorniczego.

której przynależą wszyscy komornicy. Podobnie jak w Polsce, komornik ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą za niezgodne z prawem działanie. Wiąże go Zawodowy Kodeks Etyki, którego przepisy ustala Izba Komornicza. Organem nadrzędnym nad komornikami w Czechach jest Minister Sprawiedliwości, jednak nadzór bezpośredni sprawowany jest przez prezesa właściwego sądu, przy którym komornik prowadzi kancelarię. Izba Komornicza posiada kompetencje do delegowania jednego z członków w celu weryfikacji prawidłowości funkcjonowania biurowości kancelarii⁶. Takie same kompetencje przyznane zostały na mocy polskiej ustawy, z tą jednak różnicą, że w Polsce to Krajowa Rada Komornicza jako organ centralny samorządu wyznacza na wniosek właściwej izby komorników–wizytatorów, którzy dokonują wizytacji kancelarii⁷. Kancelaria winna mieścić się w miejscowości, w której siedzibę ma sąd rejonowy, który został wskazany w akcie mianowania komornika. Urządzenie biura poza tą miejscowością wymaga zgody Izby.

Egzekucja jest wszczynana na wniosek strony, zaś podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy z poświadczeniem wykonalności. Wierzyciel ma prawo wyboru, czy kieruje wniosek do sądu, czy do komornika sądowego. Komornik w terminie 15 dni od zarejestrowania wniosku egzekucyjnego zwraca się do sądu o wyrażenie zgody na wszczęcie egzekucji i o wydanie nakazu egzekucji. Sąd egzekucyjny w przypadku zachowania wymogów formalnych udziela zgody w terminie 15 dni⁸. Na osobie komornika spoczywa decyzja o sposobach przeprowadzenia egzekucji. Może ona zostać skierowana – podobnie jak w prawie polskim – do ruchomości, wynagrodzenia za pracę, nieruchomości. Komornik może żądać od organów administracji państwowej oraz wielu innych podmiotów, również osób fizycznych, udzielenia informacji niezbędnych do prawidłowego prowadzenia egzekucji. Analogicznie jak w Polsce, czeski komornik od dokonanych czynności pobiera opłaty egzekucyjne oraz przysługuje mu zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku postępowania, przy czym część kosztów niektórych czynności w Czechach może

⁶ W. Tomalak, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014, s. 187.

⁷ Patrz art. 190 ustawy o komornikach sądowych z dnia 22 marca 2018 r.

⁸ Zob. [online:] https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?CZECH_REPUBLIC&member=1 (dostęp: 3.10.2025).

być ustalona poprzez porozumienie organu egzekucyjnego ze stroną⁹. Wynagrodzenie komornika czeskiego wynosi 15% wyegzekwowanej kwoty, nie mniej niż 3000 CZK). Co ciekawe, przy wyższych kwotach roszczenia obniża się stawka procentowa opłaty. Przepisy czeskiej ustawy o komornikach sądowych obligują komornika do zawarcia umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej. W Polsce odpowiednikiem jest przywoływane wcześniej rozporządzenie Ministra Finansów. Komornik za przewinienia lub niedopełnienie obowiązków może odpowiadać dyscyplinarnie, co często skutkuje karą dyscyplinarną w postaci upomnienia, grzywną, a nawet wydaleniem z urzędu. Również i tutaj dostrzec można znaczące podobieństwo do polskiej ustawy o komornikach sądowych, która w art. 222 zawiera katalog przewinień dyscyplinarnych, a w art. 224 wymienia kary dyscyplinarne. W polskiej ustawie o komornikach sądowych uprawnienia dyscyplinarne względem komorników przysługują również Prezesowi Sądu Rejonowego, Prezesowi Sądu Apelacyjnego, Radzie Izby Komorniczej, Krajowej Radzie Komorniczej oraz Ministrowi Sprawiedliwości. Polska ustawa przewiduje obostrzenia również wobec aplikantów oraz asesorów komorniczych.

3. Egzekucja należności we Włoszech

We włoskim systemie prawnym nie istnieje *stricte* pojęcie „komornik”. Egzekucja prowadzona jest przez sąd pierwszej instancji. Czynności egzekucyjne wykonuje wyznaczony urzędnik sądowy, któremu przyznaje się kompetencje takie jak komornikowi w innych systemach prawnych. Organem występującym obok urzędnika jest sędzia egzekucyjny¹⁰. Egzekucja w prawie włoskim uregulowana jest w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 483 i nast.)¹¹. Niezbędny do prowadzenia egzekucji jest tytuł wykonawczy, w którym zostało określone roszczenie. Tytuł musi być opatrzony w klauzulę wykonalności, którą nadaje sekretarz sądowy. Przed nadaniem klauzuli tytuł wykonawczy badany jest

⁹ W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, op. cit., s. 189.

¹⁰ Z. Knypl, *Status prawny komornika włoskiego*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995, s. 275.

¹¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 1964 Nr 43, poz. 296 ze zm.).

pod względem wymogów formalnych. Wierzyciel poza wymaganym tytułem wykonawczym, przed wszczęciem postępowania, winien doręczyć dłużnikowi dokument, w którym wzywa go do dobrowolnego uregulowania należności (tzw. *precetto*). Jest to formalne wezwanie dłużnika do spełnienia świadczenia. Minimalny termin wynosi dziesięć dni¹². Powszechną formą egzekucji jest egzekucja świadczeń pieniężnych, gdzie dokonuje się zajęcia majątku ruchomego dłużnika. Majątek ten następnie ulega sprzedaży licytacyjnej, po czym kwota uzyskana z egzekucji trafia do rąk wierzyciela. Istnieje także możliwość zajęcia pieniędzy i przekazania ich wierzycielowi. We włoskim postępowaniu egzekucyjnym pojawia się instytucja wywłaszczenia, która ma na celu odebranie dłużnikowi przedmiotu i przekazanie go wierzycielowi. Zobowiązany do wydania rzeczy lub spełnienia świadczenia na rzecz wierzyciela może być również osoba trzecia, związana z dłużnikiem umową. Ten rodzaj egzekucji prowadzony jest przez sędziego egzekucyjnego¹³. Z tożsamym rodzajem postępowania mamy do czynienia w polskich przepisach, kiedy to m.in. pracodawca, czy organ emerytalno-rentowy, staje się swoistego rodzaju trzeciodłużnikiem, który winien spełnić należne dłużnikowi świadczenie za pośrednictwem komornika sądowego do rąk wierzyciela. Włoski ustawodawca w nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 2006 r. przyznał komornikowi również uprawnienie żądania złożenia oświadczenia o stanie majątkowym dłużnika, z uwzględnieniem aktywów oraz wierzytelności wobec osób trzecich. Komornik jako urzędnik sądowy wykonuje przy tej czynności sprawozdanie. Podobnie jak w polskim systemie prawnym, włoski urzędnik sądowy ma możliwość sprawdzenia majątku dłużnika oraz jego dochodów poprzez dokonanie zapytań do właściwych urzędów¹⁴. Jeżeli w celu zaspokojenia należności wierzyciela w postępowaniu dokonano zajęcia ruchomości, sprzedaż może nastąpić poprzez licytację lub w inny sposób – bez konieczności prowadzenia licytacji.

¹² Więcej o egzekucji w prawie włoskim zob. [online:] <http://www.europe-eje.eu/pl/fiches-thematiques/pays/italie>, E-notatka nr 3 (dostęp: 3.10.2025).

¹³ J. Świeca, *Egzekucja i dochodzenie roszczeń na arenie międzynarodowej. Praktyczny poradnik*, Bydgoszcz 2010, s. 107.

¹⁴ Tzw. *dichiarazione patrimoniale*, zob. więcej [online:] <http://www.europe-eje.eu/pl/fiche-thematique/notatka-3-egzekucja-ruchomosci> (dostęp: 3.10.2025).

Podobnie rzecz wygląda ze sprzedażą nieruchomości¹⁵. Rozwiązania występujące we Włoszech pokrywają się z przepisami obowiązującymi w Polsce, gdyż podobnie mamy do czynienia z licytacją ruchomości lub sprzedażą z wolnej ręki. Licytację nieruchomości nadzoruje wyznaczony do tego celu sędzia, zaś wszelkie skargi w toku postępowania rozpatrywane są przez sąd.

4. Egzekucja w Hiszpanii

System bazujący na sądowym wykonywaniu orzeczeń funkcjonuje także w Hiszpanii. Sędziowie mają kompetencje do orzekania oraz wykonywania orzeczeń¹⁶. Hiszpańska konstytucja w art. 117 § 3 stanowi, że umocowanie do prowadzenia egzekucji posiadają sędziowie i sądy. Właściwym sądem do prowadzenia egzekucji jest sąd pierwszej instancji¹⁷. Prowadzenie egzekucji powierza się wyznaczonemu do tego celu urzędnikowi sądowemu (*agente*) lub sekretarzowi sądowemu, który jest związany poleceniami sędziego. Urzędnicy są uprawnieni do ustalania majątku oraz stosowania sposobów egzekucji. Zgodnie z treścią ustawy zasadniczej sąd w wykonywaniu orzeczenia może żądać udzielenia pomocy od instytucji i organów do tego uprawnionych¹⁸. Jest to swoista analogia do przepisów polskiego Kodeksu postępowania cywilnego, tj. art. 761 § 1¹, odnośnie do udzielenia informacji od uczestników postępowania, a także instytucji publicznych. W Hiszpanii nie jest znane pojęcie komornika sądowego – nie figuruje w grupie zawodów prawniczych. W jego charakterze działa urzędnik, jednak nie dokonuje on czynności egzekucyjnych, ale jest odpowiedzialny za doręczanie korespondencji stronom oraz zajęcia rzeczy ruchomych dłużnika. Postępowanie egzekucyjne inicjuje wniosek wierzyciela wraz z tytułem wykonawczym, poprzedzony jednak wezwaniem dłużnika do dobrowolnego spełnienia świadczenia, które może nastąpić

¹⁵ W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, op. cit., s. 192.

¹⁶ Dział VI Konstytucji Hiszpanii z dnia 27 grudnia 1978 r. (w oryginale: La Constitución Española), pełna treść na: http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/hiszpania2011.html#_ftn11 (dostęp: 3.10.2025).

¹⁷ Zob. [online:] https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?SPAIN&member=1 (dostęp: 3.10.2025).

¹⁸ Zob. [online:] http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/hiszpania2011.html#_ftn11 (dostęp: 3.10.2025).

do rąk wierzyciela lub na rachunek sądu. Po upływie terminu na dokonanie zapłaty przed wszczęciem egzekucji (dłużnik ma na spełnienie świadczenia 20 dni) następuje właściwe wszczęcie postępowania, w którym – analogicznie do Polski – mamy do czynienia ze sposobami wymienionymi w rodzimej ustawie o komornikach sądowych i egzekucji. Wniosek składa się do sądu, który wydał orzeczenie podlegające wykonaniu. Sędzia wydaje postanowienie o dopuszczalności egzekucji. Następnie sekretarz sądowy zarządza zastosowanie konkretnych środków egzekucji wobec dłużnika. W hiszpańskim postępowaniu egzekucyjnym wobec zajętych składników majątku dłużnika mogą zostać zastosowane zabezpieczenia¹⁹. A zatem w kolejnym kraju można dostrzec istotne podobieństwa do systemu egzekucyjnego funkcjonującego w Polsce, gdzie komornik m.in. na wniosek wierzyciela może dokonać zmiany dozoru zajętych ruchomości dłużnika, w sytuacji gdy ten nie udostępnia ruchomości na wezwanie organu egzekucyjnego. Hiszpański system opiera się jednak na *stricte* sądowym sposobie prowadzenia egzekucji. W hiszpańskim postępowaniu egzekucyjnym, podobnie jak w Polsce, strony mogą być reprezentowane przez pełnomocników. Hiszpański ustawodawca wprowadził przymus adwokacki zarówno dla dłużnika, jak i dla wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym, kiedy wartość przedmiotu sporu przekracza określoną kwotę²⁰.

Jak wynika z powyższego, system sądowego wykonywania orzeczeń nie jest do końca spójny w omówionych krajach. Można zauważyć podobieństwa do polskiego postępowania egzekucyjnego. System sądowy opiera się na dominującej pozycji sądu w postępowaniu. Komornik, jeśli taki występuje (a najczęściej wskazywany jest urzędnik sądowy), podlega dyspozycjom wydawanym przez sąd. Odmienne kształtuje się ta kwestia w polskim systemie prawnym, gdzie komornik prowadzi własną kancelarię i działa na własny rachunek (w obecnym stanie prawnym komornik odprowadza odpowiedni procent wynagrodzenia na rzecz Skarbu Państwa). Komornik nie jest związany stosunkiem pracy z sądem,

¹⁹ W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, *op. cit.*, s. 192–193. Organ egzekucyjny ma prawo odebrać dłużnikowi zajęte ruchomości, dokonać wpisu w rejestrze nieruchomości, wstrzymać wypłatę zysków z tytułu posiadanych papierów wartościowych.

²⁰ Zob. [online:] https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?SPAIN&member=1 (dostęp: 3.10.2025).

przy którym działa. Podlega jedynie okresowej kontroli sądu rejonowego. Podobieństwem jest jedynie wykonywanie działalności na własny rachunek.

5. Pozycja ustrojowa komornika w Niemczech

Przechodząc do kolejnego z systemów – sądowno-komorniczego – należy zauważyć, że w tym porządku prawnym dokonywanie czynności egzekucyjnych należy do komornika oraz do sądu, któremu przyznano niektóre kompetencje. Ich zakres określają ustawy.

Niemcy to kraj, w którym egzekucja należy wyłącznie do organów państwowych, a mianowicie do komornika sądowego (*Gerichtsvollzieher*), sądu egzekucyjnego (*Vollstreckungsgericht*), sądu procesowego (*Prozessgericht*) oraz Urzędu Ksiąg Wieczystych (*Grundbuchamt*). Przeprowadzenie egzekucji należy do komornika, z zastrzeżeniem, że w niektórych wypadkach egzekucja może być prowadzona wyłącznie przez sąd. Wierzyciel, składając wniosek wraz z tytułem wykonawczym, decyduje o sposobach egzekucji²¹. Przepisy dotyczące egzekucji w prawie niemieckim reguluje ustawa o postępowaniu sądowym w procesie cywilnym²². Komornik sądowy jest pracownikiem sądu zatrudnionym przez prezesa właściwego sądu rejonowego. W Niemczech nie istnieje zgromadzenie komorników w formie lokalnej (tj. izba komornicza). Komornicy jako urzędnicy państwowi przynależą do Niemieckiego Stowarzyszenia Komorników, które z kolei jest członkiem Niemieckiego Stowarzyszenia Urzędników Państwowych. Przepisy normujące zawód komornika zawarte są w rozporządzeniu o czynnościach komorników – *Gerichtsvollzieher Geschäftsanweisung (GVGA)*²³, instrukcji dla komorników – *Gerichtsvollzieherordnung (GVO)*²⁴, natomiast o przepisach egzekucyjnych traktuje wspomniany Kodeks postępowania cywilnego. Inaczej niż w Polsce, mianowania komornika dokonuje

²¹ E. Warzocha, *Niemiecki system organów egzekucji sądowej*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995, s. 176.

²² Ustawa z dnia 30 stycznia 1877 r. *Zivilprozessordnung (ZPO)* z późn. zmianami, pełny tekst ustawy w przekładzie na język angielski [online:] http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html (dostęp: 3.10.2025).

²³ Tekst rozporządzenia w języku niemieckim [online:] <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/GVGA/true> (dostęp: 0.10.2025).

²⁴ Tekst instrukcji w języku niemieckim [online:] <https://www.berlin.de/sen/justiz/vorschriften/app/files/380538/gerichtsvollzieherordnung.pdf> (dostęp: 3.10.2025).

przewodniczący składu sędziowskiego Wyższego Sądu Krajowego. Komornik pobiera stałe wynagrodzenie za pracę, a ponadto uzyskuje określoną część z opłat egzekucyjnych²⁵. Funkcję nadzorczą nad pracą komornika sprawuje wyznaczony do tego sędzia sądu rejonowego, który kontroluje m.in. sprawność działania kancelarii, terminowość oraz prawidłowość dokonywanych czynności. W niemieckim porządku prawnym nie występuje pojęcie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika jako urzędnika służby publicznej²⁶. Interesującym zagadnieniem jest fakt, że wierzyciel nie musi odszukiwać komornika właściwego miejscowo. Wniosek może zostać złożony do punktu, który koordynuje pracę komorników, i stamtąd zostaje skierowany zgodnie z właściwością²⁷.

Egzekucja w Niemczech oparta jest na przepisach niemieckiego Kodeksu postępowania cywilnego (Zivilprozessordnung – ZPO). Egzekucja może być prowadzona poprzez zajęcie ruchomości, zajęcie szeroko pojętych wierzytelności nieruchomości. Podobnie jak w polskiej procedurze cywilnej, niemiecka ustawa w art. 811 ZPO wymienia katalog rzeczy wyłączonych spod zajęcia. Niemiecka ustawa przewiduje również kwotowe ograniczenie egzekucji z wynagrodzenia za pracę (art. 850 ZPO). Uprawnieniem komornika wynikającym z prowadzonego postępowania jest umożliwienie ratalnej spłaty zobowiązania²⁸.

Zagłębiając się w analizę przepisów niemieckiej ustawy, można zauważyć, że regulacje te nie różnią się zasadniczo od unormowań zawartych w polskim postępowaniu, dopiero przepisy szczegółowe wprowadzają pewne różnice.

6. Komornik i postępowanie egzekucyjne w prawie austriackim

Ciekawą komparatystykę w odniesieniu do funkcjonowania polskiego wymiaru egzekucji z uwagi na walor historyczny powinno przynieść zaprezentowanie

²⁵ Więcej zob. Z. Knypl, *Status komornika sądowego w Niemczech*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995, s. 182.

²⁶ J. Derlatka, *Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Nowy status prawny komornika sądowego” Łódź 26–27 stycznia 2018 r.*, Nowa Currenda 2018, nr 4, Czytelnia Currendy (dostęp: 3.10.2025).

²⁷ A. Huras, *Uwagi na temat systemu egzekucji sądowej w Niemczech i możliwości jego wykorzystania w prawie polskim*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995, s. 205.

²⁸ Zob. [online:] https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?GERMANY&member=1 (dostęp: 3.10.2025).

systemu egzekucyjnego w Austrii. Egzekucję w Austrii reguluje ustawa z dnia 27 maja 1896 r. o postępowaniu egzekucyjnym (*Exekutionsordnung*). Jej wstępna część traktuje o przepisach ogólnych, przede wszystkim o kwestiach uzyskania tytułu wykonawczego, następnie wszczęcia i prowadzenia egzekucji. Dalejsze przepisy odnoszą się do możliwości zaskarżenia czynności egzekucyjnych. W kolejnych częściach ustawy zebrano przepisy w zakresie przeprowadzania egzekucji z dopuszczalnych sposobów oraz m.in. licytacji²⁹. Warto zaznaczyć, że w polskim porządku prawnym przepisy Działu IV Kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. w większości są odzwierciedleniem austriackiej kodyfikacji. Istnieje jednak podstawowa różnica – austriacki komornik jest etatowym pracownikiem sądu, podobnie jak referendarz. Komornicy austriaccy nie prowadzą indywidualnej praktyki w postaci kancelarii komorniczej. W zleconych postępowaniach egzekucyjnych składają sprawozdania sądowi, przy którym działają. Właściwość miejscową prowadzenia egzekucji pieniężnej określa się na podstawie miejsca zamieszkania dłużnika. Wniosek inicjujący postępowanie egzekucyjne wierzyciel składa na urzędowym formularzu do właściwego sądu rejonowego (*Bezirksgericht*), w obszarze którego zamieszkuje dłużnik. Sąd wydaje zgodę na przeprowadzenie egzekucji. Jeżeli we wniosku nie zostały określone sposoby egzekucji, to egzekucję prowadzi się z urzędu z dopuszczalnych sposobów. Jeśli jednak wierzyciel kieruje egzekucję w stosunku do osoby fizycznej, to zazwyczaj egzekucja dotyczyć będzie ruchomości bądź wynagrodzenia za pracę, natomiast w przypadku przedsiębiorcy egzekucja przybiera formę egzekucji z ruchomości i wykazu majątku. Podobnie jak w polskim systemie prawnym, egzekucję wszczyna się na wniosek wierzyciela na podstawie tytułu wykonawczego zaopatrzonego w klauzulę wykonalności. Istotne jest posiadanie przez wierzyciela niemalże pełnych danych identyfikacyjnych dłużnika celem zainicjowania postępowania oraz weryfikacji przez organ egzekucyjny potencjalnego miejsca zatrudnienia dłużnika. Wierzyciel po złożeniu wniosku egzekucyjnego jest biernym uczestnikiem postępowania egzekucyjnego. Dopiero w przypadku bezskuteczności prowadzonej egzekucji

²⁹ Pełna treść ustawy [online:] <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001700> (dostęp: 3.10.2025).

wzywa się wierzyciela do podania innego sposobu egzekucji, o którym powziął wiedzę, lub do pokrycia dodatkowych niezbędnych kosztów. Ciekawie prezentuje się instytucja zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym. Dłużnikowi, w stosunku do którego została wydana zgoda na przeprowadzenie egzekucji, przysługuje skarga do sądu odwoławczego (*übergeordnetes Landesgericht*), składana za pośrednictwem sądu, który wydał przedmiotową zgodę, w terminie 14 dni. Z kolei na same czynności egzekucyjne lub w przypadku spłaty dobrowolnej w toku postępowania przysługuje sprzeciw do sądu, który wydał zgodę na prowadzenie egzekucji. W tym wypadku termin również wynosi 14 dni. Co ciekawe, tak jak w polskim Kodeksie postępowania cywilnego, w austriackiej procedurze istnieją przesłanki do wyłączenia spod egzekucji i relatywnie pokrywają się z art. 829 k.p.c.³⁰

Podsumowując uwagi dotyczące egzekucji należności w Austrii, z pełną odpowiedzialnością należy stwierdzić, że ze względu na zasłogi historyczne, tj. m.in. długie pozostawanie pod panowaniem monarchii habsburskiej na przełomie wieków XIX i XX, część przepisów austriackiej procedury została zaczerpnięta do polskiego porządku prawnego³¹. Rozwiązania przyjęte w Austrii znalazły swój odpowiednik w przepisach krajowych, np. sądowo-egzekucyjnego prowadzenia postępowań, czy funkcjonowania komorników sądowych jako etatowych pracowników sądów.

7. Komornik sądowy i egzekucja we Francji

Istnieje także system komorniczego wykonywania tytułów egzekucyjnych, zbliżony do tego występującego w Polsce. System francuski ustanawia komornika jako samodzielny organ, który dokonuje czynności zleconych przez wierzyciela na własny rachunek. Sąd spełnia tutaj jedynie funkcje nadzorcze, kontroluje prawidłowość czynności.

Instytucja komornika najszerzej rozwinęła się we Francji i stąd wiele krajów zapożyczało pewne rozwiązania, aby udoskonalić swoje systemy egzekucyjne.

³⁰ Zob. [online:] https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?AUSTRIA&member=1 (dostęp: 3.10.2025).

³¹

Komornik we Francji (*huissiers de justice*) wykonuje swoją działalność w formie wolnego zawodu, jest przedsiębiorcą działającym na własny rachunek. Francuski komornik usytuowany został w hierarchii jako zasadniczy organ egzekucyjny, któremu przyznano szerokie kompetencje. Nie jest jednak umiejscowiony w strukturach wymiaru sprawiedliwości. Niemniej posiada swoiste umocowanie od państwa do realizowania treści tytułów wykonawczych. Interesująca wydaje się kwestia obejmowania kancelarii, bowiem komornik kupuje całą kancelarię wraz z aktami spraw. W świetle uregulowań francuskich może wystąpić do Ministra Sprawiedliwości o wykonywanie dodatkowego zajęcia³². Egzekucja prowadzona jest na podstawie przepisów francuskiej ustawy w sprawie cywilnego postępowania egzekucyjnego (UCPE)³³. Oprócz komornika duże znaczenie odgrywa sędzia egzekucyjny, który posiada kompetencje do rozpoznawania spraw egzekucyjnych oraz uczestniczy w egzekucji jako nadzorujący postępowanie. Posiada uprawnienia do rozstrzygania skarg na czynności komornika w całej rozciągłości postępowania³⁴.

Zgodnie z francuskimi regulacjami komornik jest organem niezależnym, pełni swoją funkcję w ramach wolnego zawodu. Można przypisywać mu jednak pewne cechy funkcjonariusza publicznego reprezentującego władzę publiczną. Wobec sprawowanego urzędu obowiązuje go kodeks zachowania w ramach pełnionej funkcji. Komornika powołuje minister sprawiedliwości. Samorząd komorniczy składa się z kilku szczebli: z izby departamentu, izby regionalnej oraz krajowej³⁵.

Komornik sądowy wykonuje swoją funkcję, prowadząc kancelarię. Może wiązać się współpracą z innymi kancelariami lub wręcz tworzyć typ spółki, prowadząc jedną wspólną kancelarię wraz z innymi komornikami.

³² Rozporządzenie z dnia 2 listopada 1945 r. (D. 1945, L. 311); W. Olichwier, *Egzekucja komornicza a działalność gospodarcza*, Nowa Currenda. Dodatek Naukowy 2016, nr 1, Czytelnia Currendy (dostęp: 3.10.2025).

³³ Ustawa nr 91–650 z dnia 6 lipca 1991 r. w sprawie cywilnego postępowania egzekucyjnego., <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000172847/> (dostęp: 3.10.2025).

³⁴ A. Marciniak, *Sędzia egzekucyjny we Francji*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995, s. 76.

³⁵ Więcej o samorządzie komorniczym we Francji zob. W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, *op. cit.*, s. 196–197.

Komornik we Francji, podobnie jak w innych porządkach prawnych, jest uprawniony do egzekucji należności objętych tytułem wykonawczym przedłożonym przez wierzyciela. Istnieje również pojęcie konkurencji w ramach zawodu komornika, gdyż wierzyciel ma prawo wyboru komornika spośród działających w obrębie danego sądu. Odpowiada to polskiemu przepisowi art. 10 ustawy o komornikach sądowych z 2018 r., a we wcześniejszym porządku prawnym – art. 8 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., gdzie wierzyciel ma prawo wyboru komornika, do którego składa wniosek egzekucyjny, z wyłączeniem skierowania egzekucji do nieruchomości dłużnika. We Francji komornik niewłaściwy ze względu na okręg sądu przekazuje sprawę komornikowi właściwemu³⁶. Co do zasady, komornik sądowy we Francji prowadzi egzekucję w tożsamy sposób jak komornik polski. Różnica proceduralna pojawia się w przypadku wszczęcia egzekucji z nieruchomości, kiedy to strona winna być reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika.

Francuski ustawodawca przewiduje także inny rodzaj komorników, tzw. komorników audiencyjnych, którzy są odpowiedzialni za obsługę sądów. Mają uprawnienia do wywoływania spraw, czy doręczania pism stronom. Komornicy tacy wybierani są raz do roku spośród komorników danego okręgu³⁷.

Komornik we Francji, podobnie jak w pozostałych porządkach prawnych, ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną z tytułu zawinionego działania lub zaniechania w trakcie postępowania egzekucyjnego. Obejmuje go również odpowiedzialność karna w sytuacji dopuszczenia się niektórych czynów. Wobec komornika mogą zostać zastosowane kary w postaci upomnienia, nagany, czasowego zakazu wykonywania funkcji, aż po wydalenie z zawodu³⁸. W zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej komornik francuski, w związku z tym, że wykonuje swoją pracę w ramach wolnego zawodu, ponosi odpowiedzialność odszkodowawczą, w której współuczestniczy Skarb Państwa³⁹.

³⁶ K. Lubiński, *Systemy organów egzekucyjnych...*, op. cit., s. 96–97.

³⁷ *Ibidem*, s. 98.

³⁸ Z. Knypl, *Egzekucja na świecie. Komornik francuski*, Currenda. Dodatek specjalny: *Egzekucja sądowa na świecie*, Sopot 1995, s. 54.

³⁹ J. Derlatka, *Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej...*, op. cit., Czytelnia Currendy.

Wynagrodzenie komornika francuskiego uregulowane zostało w dekrete nr 2016–230 z dnia 26 lutego 2016 r. w sprawie taryf prawników oraz funduszu na dostęp do prawa i sprawiedliwości⁴⁰ i w rozporządzeniu z dnia 26 lutego 2016 r. ustalającym wynagrodzenie organów egzekucyjnych⁴¹. W aktach tych wyszczególniono opłaty za konkretną czynność egzekucyjną⁴².

8. Status komornika w Belgii

Belgijski komornik sądowy posiada status funkcjonariusza publicznego wykonującego wolny zawód w ramach prowadzonej na własny rachunek działalności gospodarczej. Podobnie jak w Polsce, otwiera kancelarię, która podlega nadzorowi sędziego egzekucyjnego. Istotne jest także połączenie pozycji urzędnika państwowego z indywidualnym charakterem prowadzonej działalności na własny rachunek, jak ma to miejsce w Polsce, z tym że w polskiej nomenklaturze komornik jest funkcjonariuszem publicznym. Komornikowi belgijskiemu udzielono kompetencji występowania w sprawach karnych, jednak nie wkracza on w uprawnienia innych organów do egzekwowania w tych sprawach. Jego funkcja w tym zakresie ogranicza się głównie do doręczania zawiadomień stronom i uczestnikom postępowania. Mianowania komornika dokonuje Król spośród zgłoszonych kandydatów na stanowisko, zaś w ramach samorządu komorniczego działa Krajowa Izba Komorników. Komornik

⁴⁰ https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000032115195?init=true&page=1&query=D%C3%A9cret+n%C2%B0+2016-230+du+26+fev%C3%A9rier+2016&searchField=ALL&tab_selection=all (dostęp: 3.10.2025).

⁴¹ <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000032115547?isSuggest=true> (dostęp: 3.10.2025).

⁴² W rozporządzeniu ustalono m.in., że opłata za wszczęcie postępowania wynosi 4,29 euro, w przypadku gdy kwota roszczenia wynosi mniej niż 76 euro. Natomiast gdy kwota jest wyższa, wysokość opłaty jest proporcjonalna do kwoty roszczenia, ale nie może przekraczać 268,13 euro; komornik pobiera kwotę 6,42 euro za każdą ratę wpłaconą przez dłużnika, z wyjątkiem salda zadłużenia, które nie uprawnia do pobrania tej kwoty; opłaty te nie mogą jednak przekraczać kwoty 33 euro w ramach tej samej sprawy.

Opłaty egzekucyjne za poszczególne sposoby egzekucji prezentują się następująco:

- zajęcie rachunku bankowego: 129,64 euro po opodatkowaniu;
- zajęcie i sprzedaż ruchomości: 114,21 euro po opodatkowaniu (stała stawka, koszty podróży i podatek zryczałtowany);
- zajęcie pojazdu poprzez oświadczenie złożone w prefekturze: 124,50 euro po opodatkowaniu;
- wezwanie do zapłaty równoważne z zajęciem nieruchomości: 178,55 euro po opodatkowaniu.

w ramach pełnionego zawodu wykonuje określone zadania zlecone przez sąd. Jego podstawowym zadaniem jest wykonywanie tytułów wykonawczych, a ponadto komornik uprawniony jest do sporządzania protokołu stanu faktycznego i prowadzenia zarządu tymczasowego. Przyznano mu także kompetencje do prowadzenia mediacji w celu odzyskania należności⁴³. Kontrolę kancelarii komorniczych w Belgii prowadzą sędziowie egzekucyjni na podstawie odrębnych przepisów⁴⁴.

Komornik sądowy wszczyna egzekucję na wyraźny wniosek wierzyciela po przedłożeniu tytułu wykonawczego. Przed dokonaniem czynności egzekucyjnych wzywa dłużnika do dobrowolnego uiszczenia należności określonej w tytule wykonawczym oraz na podstawie wniosku. W wypadku braku zapłaty wydawany jest nakaz dokonania zajęcia ruchomości bądź nieruchomości, które w późniejszym etapie postępowania podlegają sprzedaży. Komornik w sytuacji, gdy egzekucję prowadzi więcej wierzycieli, sporządza plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji ze sprzedaży. Podobnie rzecz ma się względem zajętych wierzytelności, czy wynagrodzenia za pracę. Nadzór nad komornikiem sprawuje sąd rejonowy, przy którym działa kancelaria. Sędzia egzekucyjny czuwa nad prawidłowością przebiegu egzekucji oraz rozpatruje ewentualne skargi na czynności komornika. Tak więc jest to lustrzana sytuacja względem polskiego systemu prawnego. Komornik w Belgii w ramach wykonywanego zawodu jako funkcjonariusz publiczny może skorzystać z pomocy organów policji lub ślusarza, w sytuacji gdy napotyka przeszkody w prawidłowym prowadzeniu postępowania. Podlega także odpowiedzialności w ramach pełnionej funkcji. Chodzi tutaj o odpowiedzialność cywilną, dyscyplinarną oraz karną⁴⁵. W zakresie prowadzonych czynności komornik odpowiada przed wyznaczonym sędzią egzekucyjnym, zaś w kwestii naruszenia etyki zawodowej ponosi odpowiedzialność przed Okręgową Izbą Komorników oraz przed prokuraturą.

⁴³ W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, *op. cit.*, s. 200. Więcej o kompetencjach komornika [online:] <http://www.europe-eje.eu/pl/fiche-thematique/notatka-2-organy-egzekucyjne-oraz-wlasciwosc#footnote-9412-2-backlink> (dostęp: 3.10.2025).

⁴⁴ W. Olichwier, *Egzekucja komornicza...*, *op. cit.*, Czytelnia Currendy.

⁴⁵ Osobie pokrzywdzonej przysługuje skarga na czynności komornika składana do Rady Okręgowej Izby Komorniczej, która może ukarać komornika, mimo że nie jest organem dyscyplinarnym.

Przepisy belgijskie przewidują podobne do polskich sposoby egzekucji w ramach postępowania⁴⁶.

9. Komornik holenderski

Wskazując pozycję prawną komornika w Holandii, należy zauważyć, że jest on uważany za przedsiębiorcę, który działa na własny rachunek. Ma możliwość otworzenia poza kancelarią placówki pomocniczej, nawet w okręgu innego sądu. Jednakże musi uzyskać zezwolenie na rozszerzenie działalności również w tamtym okręgu⁴⁷.

Komornik powoływany jest na mocy dekretu królewskiego, za pośrednictwem ministra sprawiedliwości. W akcie mianowania zawarte jest miejsce wykonywania zawodu, które jest docelowym miejscem prowadzenia kancelarii. Zwierzchnikiem komorników jest minister sprawiedliwości, zaś sami komornicy są zgromadzeni w Stowarzyszeniu Komorników, do którego przynależą także urzędnicy sądowi i pracownicy wymiaru sprawiedliwości. Celem Stowarzyszenia jest określenie oraz czuwanie nad przepisami Kodeksu etyki zawodowej.

W zakresie zadań komornika sądowego leży doręczanie zawiadomień sądowych, wykonywanie czynności egzekucyjnych poprzez zajęcia ruchomości, przeprowadzanie eksmisji. Przepisy regulujące działalność komorników sądowych w Holandii zawiera ustawa o komornikach sądowych⁴⁸. Komornik holenderski uzyskał możliwość podejmowania dodatkowego zatrudnienia, jednak nie może wpływać to na wykonywanie przez niego obowiązków zawodowych⁴⁹. Wszczęcie egzekucji następuje na wniosek wierzyciela przedkładającego tytuł wykonawczy, który należy doręczyć osobie zobowiązanej. Do komornika należy decyzja o sposobie przeprowadzenia egzekucji. Mamy tutaj do czynienia z analogicznymi sposobami wymienianymi w polskim

⁴⁶ Więcej o sposobach egzekucji w prawie belgijskim [online:] <http://www.europe-eje.eu/pl/fiches-thematiques/pays/belgique> (dostęp: 3.10.2025).

⁴⁷ M. Słowik, *Komornicy sądowi i wykonywanie tytułów egzekucyjnych w Holandii*, Nowa Currenda 2008, nr 2, s. 50.

⁴⁸ Ustawa z dnia 26 stycznia 2001 r. o komornikach sądowych (data wejścia w życie: 15 lipca 2001 r.), pełna treść ustawy: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0012197/2025-01-01> (dostęp: 3.10.2025).

⁴⁹ Więcej zob. W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, *op. cit.*, s. 204–205.

porządku prawnym, tj. egzekucja z ruchomości, wynagrodzenia za pracę, rachunku bankowego, nieruchomości, czy papierów wartościowych. W prawie holenderskim różnicą jest fakt przeprowadzania sprzedaży licytacyjnej nieruchomości przez notariusza, a nie jak to ma miejsce w Polsce – w ramach licytacji prowadzonej przez komornika pod nadzorem sędziego. Komornik w ramach wykonywanych czynności pobiera opłaty egzekucyjne, które podobnie jak w świetle polskiej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji są stałe, zaś koszty egzekucji mogą podlegać negocjacjom, stąd też prawo holenderskie przewiduje pewien rodzaj konkurencji między komornikami.

Podobnie jak w pozostałych porządkach prawnych, holenderski komornik sądowy podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej za zawinione działanie lub zaniechanie dokonania czynności. Postępowanie dyscyplinarne w Holandii przybiera postać dwuinstancyjną, przed Izbą Komorniczą oraz Sądem Apelacyjnym w Amsterdamie. Kary dyscyplinarne pokrywają się z katalogiem kar innych omawianych krajów⁵⁰.

10. Komornik w Luksemburgu

Dopełniając opis statusu komornika w krajach zachodnioeuropejskich, należy wspomnieć także o Luksemburgu, gdzie kandydat na urząd komornika występuje z wnioskiem o powołanie do ministra sprawiedliwości. Aktu mianowania dokonuje Wielki Książe, który wskazuje miejsce powołania (rewir). Komornik sądowy staje się członkiem izby komorniczej mającej siedzibę w Luksemburgu⁵¹. Wielki Książe wydaje zarządzenia, w których określa liczbę komorników przypadających na dany rewir⁵². Komornik posiada kompetencje do prowadzenia postępowania egzekucyjnego mającego na celu egzekwowanie należności na podstawie tytułu wykonawczego przedłożonego przez wierzyciela oraz sporządzania protokołów stanu faktycznego (nawet

⁵⁰ *Ibidem*, s. 206.

⁵¹ Luksemburska ustawa z 1990 r. o komornikach sądowych reguluje przepisy dotyczące wykonywania zawodu komornika sądowego, począwszy od mianowania, do rezygnacji z pełnionej funkcji. Zawiera także katalog kar dyscyplinarnych.

⁵² Dla przykładu w samym mieście Luksemburg siedzibę ma 17 komorników sądowych, zaś w dystrykcie Diekirch są 2 kancelarie.

na wniosek osób trzecich). W sytuacji rażących zaniedbań w wykonywaniu swojego urzędu, na wniosek prokuratora krajowego i opinii izby komorniczej, komornik może zostać usunięty z zawodu. W większości krajów komornik sądowy wyłączony jest ze spraw, w których stroną postępowania jest osoba z nim spokrewniona, jednak wyłączone stosowanie tego zapisu ma miejsce w sytuacji egzekwowania, kiedy taka osoba jest wierzycielem w sprawie. Nadzór nad działalnością kancelarii w zakresie prawidłowości prowadzenia postępowania oraz w zakresie finansowym sprawuje wydział cywilny sądu rejonowego, przy którym działa komornik, zaś odmiennie niż ma to miejsce w innych systemach prawnych – do kontroli nad komornikiem włącza się także prokurator krajowy sprawujący nadzór dyscyplinarny nad przestrzeganiem rozporządzeń dotyczących zawodu. Postępowanie dyscyplinarne wobec osoby komornika sądowego, inaczej niż w innych porządkach prawnych, odbywa się przed sądem rejonowym, przy którym działa komornik. Również ten sam sąd wymierza kary dyscyplinarne⁵³.

Co interesujące, przepisy dotyczące postępowania egzekucyjnego w Luksemburgu zostały zaczerpnięte z systemu austriackiego.

11. Egzekucja na Węgrzech

Krajem, który również wymaga spojrzenia na pozycję komornika w strukturze zawodów prawniczych, są Węgry, gdzie komornik sądowy jest dominującym organem egzekucyjnym. Jego status został uregulowany w ustawie o egzekucji sądowej⁵⁴. W systemie węgierskim obok komorników sądowych swoje funkcje sprawują także komornicy wojewódzcy, którzy posiadają status urzędników państwowych – inaczej niż komornicy sądowi. Niektóre czynności egzekucyjne zostały natomiast zastrzeżone dla zawodu notariusza. Komornika sądowego mianuje minister sprawiedliwości. Akt mianowania wskazuje obszar działania komornika przy właściwym sądzie. Komornik zobowiązany jest do działania zgodnego z literą obowiązującego prawa,

⁵³ W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, *op. cit.*, s. 209.

⁵⁴ Ustawa Nr LIII z 1994 r. o egzekucji sądowej, pełna treść na: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400053.tv> (dostęp: 3.10.2025).

w sposób niepodważający zaufania publicznego. Pełniąc swoją funkcję, komornik nie może podejmować dodatkowej działalności zarobkowej⁵⁵. Komornik podległy jest izbie komorniczej i posiada uprawnienia do prowadzenia egzekucji i doręczania korespondencji na zlecenie sądu. Uprawnienie komornika rozciąga się na egzekucję świadczeń pieniężnych określonych tytułem wykonawczym poprzez prowadzenie egzekucji z wynagrodzenia za pracę, rachunku bankowego lub innych świadczeń przysługujących osobie dłużnika. Egzekucja z ruchomości przybiera pewną nowatorską formę – poprzez licytacje online, zaś licytacja nieruchomości odbywa się w tradycyjny sposób, jako publiczna. Podobnie jak w Polsce, komornik sądowy w razie utrudniania prowadzenia egzekucji może skorzystać z pomocy organów prewencyjnych, jak również ma prawo uzyskiwać niezbędne informacje do celowego prowadzenia egzekucji od organów i instytucji. Nadzór nad działalnością komorników sprawuje minister sprawiedliwości, któremu przyznano uprawnienie do odwołania komornika z urzędu; minister nadzoruje również izby komornicze. Bliższy nadzór działalności kancelarii komorniczych prowadzi prezes właściwego sądu, który do kontroli delegować może pracowników niższych szczebli. W ramach pełnionej funkcji komornik sądowy, podobnie jak w innych omawianych porządkach prawnych, ponosi odpowiedzialność za zawinione działanie lub zaniechanie, a odpowiedzialność ta rozciąga się na cały majątek. Komornik uprawniony jest do zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Nieco inaczej kształtują się kompetencje komorników ustanowionych przy sądzie stołecznym lub w miastach wojewódzkich, którzy mianowani są przez prezesa właściwego sądu. Faktem jest, że muszą oni posiadać kwalifikacje do pełnienia funkcji samodzielnego komornika sądowego. Jednak zakres ich działania ogranicza się do prowadzenia postępowań w sprawach o egzekucję kosztów postępowania. Odmiennie kształtuje się także odpowiedzialność odszkodowawcza tego rodzaju komorników, gdyż pełną odpowiedzialność ponosi w tym wypadku skarb państwa⁵⁶.

⁵⁵ Nie stosuje się względem stanowiska nauczyciela akademickiego, czy w odniesieniu do działalności publicznej.

⁵⁶ W. Tomalak, *Status ustrojowy...*, *op. cit.*, s. 210 i nast.

12. Pozycja ustrojowa komornika w Rosji

Dla kontrastu warto przedstawić instytucję komornika sądowego w Rosji, który jest powoływany jako urzędnik państwowy, a jego działalność finansowana jest z budżetu państwa⁵⁷. Komornicy rosyjscy, w zależności od pełnionej funkcji, zajmują się zaprowadzeniem porządku w sądzie, przy którym działają, oraz wykonują orzeczenia sądowe. W literaturze z zakresu prawa egzekucyjnego można znaleźć również informacje o komornikach wojskowych⁵⁸. Pełniąc powierzone im zadania, są umundurowani, noszą określony ubiór oraz odznaki. W rosyjskim porządku prawnym zawód komornika sądowego jest w znacznym stopniu sformalizowany – komornikom przyznaje się nawet stopnie służbowe. Na czele komorników rosyjskich wyróżnia się Szef Federacyjnej Służby Komorników, który powoływany jest przez Prezydenta Federacji Rosyjskiej. Sam prezydent również ustala zasady powoływania komorników. Podobnie do zachodnioeuropejskich izb komorniczych, w Rosji znane są terytorialne jednostki organizacyjne samorządu komorniczego, które z kolei dzielą się na oddziały służby komorniczej. Odpowiedzialne są one za porządek w sądach oraz za wykonywanie orzeczeń. Komornik egzekwujący może żądać od instytucji czy banków udzielenia informacji niezbędnych do prowadzenia postępowania. Odpowiedzialność komornika sądowego kształtuje się podobnie jak w krajach zachodniej Europy, z tym że skargi na jego działalność kieruje się do zwierzchnika lub do sądu, przy czym skarga do jednego z wymienionych organów nie wyklucza złożenia drugiej. Jeśli chodzi o wynagrodzenie komornika sądowego w Rosji, to pobiera on od państwa uposażenie adekwatne do pełnionej funkcji, przeznaczone na prowadzenie działalności. Za wyegzekwowanie roszczenia objętego tytułem wykonawczym komornikowi przysługuje premia.

13. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, należy wskazać, że pozycja komornika sądowego w krajach europejskich w większości jest unormowana

⁵⁷ Więcej zob. N. Wołoch, *Komornicy na Białorusi i w Rosji*, Nowa Currenda 2009, nr 8, s. 53.

⁵⁸ Z. Knypl, *Komornicy w Rosji*, Nowa Currenda 2007, nr 11, s. 63.

podobnie. Istnieją oczywiście rozbieżności z uwagi na przyjęty system egzekucji. Głównie różnice widoczne są w sposobie powoływania na urząd, natomiast kompetencje komorników w znacznej części pokrywają się ze sobą. Różne systemy wykonywania orzeczeń sprawiają, że komornik jako organ egzekucyjny bardzo często jest organem podrzędnym sądu, przy którym działa, jest związany jego decyzjami i ma obowiązek wykonywać jego polecenia. Generalną zasadą jest jednak współpraca z sądem w zakresie prowadzonego postępowania. Polskie usytuowanie komornika jako samodzielnego organu egzekucyjnego jest wobec przytoczonych przykładów najkorzystniejszym rozwiązaniem, gdyż komornik prowadzi działalność niezależnie od sądu. Sąd jedynie spełnia funkcje nadzorcze nad jego działalnością oraz uczestniczy w postępowaniu egzekucyjnym z nieruchomości.

W Polsce, w świetle aktualnych przepisów, wykluczono podległość etatową komornika względem sądu. Jest to słuszne rozwiązanie z uwagi na otwarcie dostępu do zawodów prawniczych i liczbę powstających kancelarii. Niemniej z wiedzy autora niniejszego artykułu wynika, że obecnie w środowisku słychać rozbieżne głosy: niektórzy opowiadają się za rozwojem aktualnej formy prowadzenia indywidualnych kancelarii, inni – za powrotem do „upaństwowienia” zawodu komornika. Powyższe kwestie wymagają szerszego przyjrzenia się problemowi przez władze samorządowe oraz analizy wspólnie z przedstawicielami Ministerstwa Sprawiedliwości. Autor chciałby jedynie zasygnalizować, że argument upaństwowienia komorników jest o tyle istotny, iż w środowisku słychać głosy, że część kancelarii funkcjonuje na granicy opłacalności lub poniżej progu egzystencjalnego. Co prawda, jest to niewielki procent z około 2500 kancelarii komorniczych istniejących w Polsce. Istnieją również kancelarie, które ze względu na niewielki wpływ spraw funkcjonują jednoosobowo bądź zatrudniają znikomą liczbę pracowników. Z drugiej zaś strony sytuacja ta spowodowana została wspomnianym wyżej otwarciem dostępu do zawodu komornika sądowego zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o komornikach sądowych. Funkcjonowanie mnogości kancelarii komorniczych jest jednak o tyle korzystne, że na rynku wierzycelności w ciągu roku obracane są miliony spraw, co daje wierzycielowi możliwość kierowania wniosków egzekucyjnych

do dowolnej liczby kancelarii. Nie wiadomo, jak miałyby to wyglądać przy ponownym upaństwowieniu zawodu komornika sądowego. Czy po powrocie do systemu sądowo-egzekucyjnego w Polsce organy egzekucyjne byłyby w stanie przetworzyć narastającą liczbę spraw? Na pewno upaństwowienie zawodu komornika musiałoby wiązać się z koniecznością drastycznego zmniejszenia liczby komorników, ponieważ sądy nie byłyby w stanie przyjąć obecnie istniejącej liczby funkcjonariuszy z całym ich zapleczem, nie mówiąc już o kwestiach archiwizacyjnych, czy zapewnieniu wynagrodzenia. Drugą stroną takiego kroku przypuszczalnie byłoby znaczne spowolnienie procesu egzekucji i zmniejszenie skuteczności prowadzonych spraw. Obecnie palącym do rozwiązania problemem jest liczba możliwych spraw do przyjęcia przez daną kancelarię. Statystyki pokazują, że istnieją w kraju kancelarie, w których wpływ jest kilkukrotnie wyższy niż w pozostałych.

Należy zatem stwierdzić, że pozostawienie aktualnie obowiązującego sposobu prowadzenia kancelarii jest jednak optymalnym rozwiązaniem dla rynku egzekucji w Polsce.

W rozmaitych analizowanych porządkach egzekucyjnych w Europie dostrzec można interesujące rozwiązania wpływające na płynność i skuteczność prowadzonych postępowań. Jednym z nich jest licytacja przeprowadzana online na Węgrzech. Licytacja w takiej formie wprowadzona została również w polskim porządku prawnym. Wiadomo już, że dzięki zaimplementowaniu tej procedury w Polsce usprawniony został proces wyznaczania licytacji, w szczególności z nieruchomości. Elektronizacja postępowań egzekucyjnych ma służyć przyspieszeniu i zwiększeniu sprawności prowadzonej egzekucji. Bardzo korzystnym rozwiązaniem zastosowanym w polskim postępowaniu egzekucyjnym jest prowadzenie przez komornika indywidualnej kancelarii i na własny rachunek, gdyż komornik ponosi ryzyko odpowiedzialności za swoje czynności lub zaniechania. Determinuje to zapewne poświęcenie większej uwagi na wykonywane obowiązki oraz nadzór zwierzchni nad zatrudnionymi w kancelarii asesorami oraz aplikantami. Sądowi zaś pozostawiono możliwość kontroli postępowań egzekucyjnych w ramach procedury skargi na czynność komornika, nadzoru przewidzianego w art. 759 Kodeksu

postępowania cywilnego, czy też w ramach okresowych kontroli kancelarii komornika. Polski ustawodawca staje się coraz bardziej nowoczesny, wprowadzając nowatorskie rozwiązania do postępowania egzekucyjnego, jak m.in. system e-sądu uruchomiony 1 stycznia 2010 r., dzięki któremu uproszczono oraz skrócono czas uzyskania tytułu wykonawczego o zapłatę należności. Dlatego wspomniane rozwiązanie licytacji *online* jest nader ciekawym zagadnieniem i godnym dalszego rozwoju również w polskim postępowaniu egzekucyjnym. Znaczna część rozwiązań wzorowana jest na wspomnianym systemie elektronicznego postępowania upominawczego. Podobnie część nowelizacji postępowania egzekucyjnego ma na celu odciążenie sądu od udziału w postępowaniu. Zatem biorąc pod uwagę uwarunkowania historyczne, problemy polityczne i gospodarcze, z jakimi przez dziesiątki lat zmagala się Polska, obecnie mamy do czynienia z unowocześnieniem systemu egzekucji. Dzięki zapożyczeniom z innych europejskich porządków prawnych polskie ustawodawstwo ma możliwość ciągłego rozwoju i dostosowania się do potrzeb obywateli. Istotny wpływ na to miały zapewne ustawodawstwa innych państw europejskich, nie wyłączając z tego kręgu również ustawodawstwa mającego znaczenie historyczne. Rozwój postępowania egzekucyjnego w Polsce kontynuowany jest dzięki powszechnej elektronizacji, szczególnie w zakresie prowadzenia akt elektronicznych, elektronicznego wysyłania zapytań i zajęć, licytacji elektronicznych, usprawnienia korespondencji z podmiotami uczestniczącymi w postępowaniach egzekucyjnych przez wprowadzenie e-doręczeń lub przesyłek hybrydowych.

Stwierdzić należy, że instytucja komornika sądowego – czy to w Polsce, czy w Europie – ulegała wielu przeobrażeniom na przestrzeni lat. Świadczy o tym chociażby nieustanne dostosowywanie przepisów do potrzeb obywatela. Po dokonaniu analizy powyższych porządków prawnych można stwierdzić, że polski system egzekucji na chwilę obecną jest optymalny. Wciąż wymagane jest jednak wprowadzanie nowych rozwiązań i technologii do postępowania egzekucyjnego.

STRESZCZENIE **Instytucja komornika sądowego i prowadzenie postępowań egzekucyjnych w Polsce i w wybranych krajach europejskich – ujęcie prawnoporównawcze**

W artykule przedstawiono pozycję ustrojową komornika sądowego w Polsce na podstawie przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji oraz aktualnej ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych. Podstawowym celem opracowania jest porównanie statusu komornika sądowego w Polsce względem wybranych krajów europejskich. W tekście znajdują się odniesienia do różnych form prowadzenia egzekucji oraz kompetencji komornika sądowego. Porównano procedury powołania, prowadzenia kancelarii komorniczej i sposoby finansowania. Wyodrębniono kilka krajów europejskich, w których funkcjonuje egzekucja należności. W poszczególnych sekcjach scharakteryzowano instytucje komornika sądowego i uwarunkowania postępowań egzekucyjnych w danym państwie oraz odniesiono się do statusu komornika sądowego w Polsce. W zakończeniu podsumowano zaprezentowane rozważania oraz dokonano próby wyliczenia elementów, które mogłyby być wprowadzone do polskiego systemu egzekucji sądowej.

Słowa kluczowe: system prawny, postępowanie egzekucyjne, komornik sądowy, komornik w Europie, komparatystyka, egzekucja w Europie

ABSTRACT **The Institution of the Judicial Enforcement Officer and the Conduct of Enforcement Proceedings in Poland and Selected European Countries – A Comparative Law Perspective**

Konrad Przywara, judicial officer; ORCID: 0009-0002-5123-3608

The article presents the institutional and legal position of the judicial enforcement officer in Poland based on the provisions of the Act of 29 August 1997 on Judicial Enforcement Officers and Enforcement Proceedings, as well as the current Act of 22 March 2018 on Judicial Enforcement Officers. The primary objective of this study is to compare the legal status of judicial enforcement officers in Poland with their counterparts in selected European countries. The text contains references to various forms of enforcement procedures and the competences of judicial enforcement officers. The procedures for appointment, management of enforcement offices, and sources of financing are compared. Several European countries where enforcement of claims is institutionalised are identified and analysed. Each section characterises the institution of the judicial enforcement officer and the legal and procedural framework of enforcement proceedings in the respective states, with reference to the Polish model. The conclusion presents analytical considerations and a comparative summary of elements that could be implemented within the Polish system of judicial enforcement.

Keywords: legal system, enforcement proceedings, bailiff, judicial enforcement officer in Europe, comparative study, judicial enforcement in Europe

Bibliografia/References

- Bardach J., Leśnodorski B., Pietrzak M., *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 2000.
- Dalka S., *Komornik sądowy jako funkcjonariusz publiczny*, PE 2001, nr 12.
- Derlatka J., *Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Nowy status prawny komornika sądowego”*, Łódź 26–27 stycznia 2018 r., Nowa Currenda 2018, nr 4.
- Dywer J., *Zarys prawa egzekucyjnego obowiązującego w Małopolsce z uwzględnieniem ustawodawstwa innych dzielnic Polski*, Lwów 1922.
- Ereciński T., *Organy egzekucji sądowej na tle prawnoporównawczym*, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1987, nr 27/28.
- Huras A., *Uwagi na temat systemu egzekucji sądowej w Niemczech i możliwości jego wykorzystania w prawie polskim*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995.
- Jodłowski J., Resich Z., Lappierre J., Misiuk-Jodłowska T., Weitz K., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2009.
- Knypl Z., *Czeski komornik*, Nowa Currenda 2009, nr 13.
- Knypl Z., *Egzekucja na świecie. Komornik francuski*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995.
- Knypl Z., *Komornicy w Rosji*, Nowa Currenda 2007, nr 11.
- Knypl Z., *Status komornika sądowego w Niemczech*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995.
- Knypl, Z. *Status prawny komornika włoskiego*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995.
- Lesiński B., Rozwadowski W., *Historia prawa sądowego*, Warszawa 1981.
- Lubiński K., *Systemy organów egzekucyjnych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach członkowskich Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji komornika sądowego* [w:] *Komornicy jako organy egzekucyjne w nowych warunkach ustrojowych. Poszukiwanie optymalnych rozwiązań*, pod red. K. Korzana, PES – Wydanie specjalne 1994, nr 8.
- Marciniak A., *Sędzia egzekucyjny we Francji*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995.
- Marciniak A., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Lexis Nexis, Warszawa 2012.
- Olichwier W., *Egzekucja komornicza a działalność gospodarcza*, Nowa Currenda. Dodatek Naukowy 2016, nr 1.
- Słowik M., *Komornicy sądowi i wykonywanie tytułów egzekucyjnych w Holandii*, Nowa Currenda 2008, nr 2.

Stefko K., *Rzut oka na historyczny rozwój prawa egzekucyjnego* [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza*, t. 2, Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej, Lwów 1916.

Świeca J., *Egzekucja i dochodzenie roszczeń na arenie międzynarodowej. Praktyczny poradnik*, Bydgoszcz 2010.

Tomalak W., *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014.

Warzocha E., *Niemiecki system organów egzekucji sądowej*, Currenda. Dodatek specjalny: Egzekucja sądowa na świecie, Sopot 1995.

Wołoch N., *Komornicy na Białorusi i w Rosji*, Nowa Currenda 2009, nr 8.

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2024 r., III CZP 6/23

Teza: Złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 377).

1. Wprowadzenie

Na początku 2019 r. weszły w życie przepisy wdrażające założenia reformy egzekucji sądowej. Zgodnie z zamierzeniem prawodawcy materia stanowiąca przedmiot przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji¹ została rozdzielona na trzy akty prawne². Przepisy regulujące zagadnienia ustrojowe egzekucji sądowej zostały ujęte w treści ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych³; zagadnienia dotyczące zasad prowadzenia egzekucji – w treści znowelizowanych przepisów Kodeksu postępowania cywilnego; natomiast zagadnienia dotyczące kosztów egzekucji

¹ Dz.U. z 2016 r., poz. 1138 ze zm.; dalej: u.k.s.e.

² Uzasadnienie do projektu ustawy o kosztach komorniczych, VIII kadencja, druk sejmowy nr 1581, s. 1.

³ Dz.U. z 2024 r., poz. 1458; dalej: u.k.s.

i postępowania egzekucyjnego – w treści przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych⁴.

Wejście w życie przepisów ostatniej z wymienionych ustaw zmodyfikowało dotychczasowe reguły ponoszenia opłat egzekucyjnych przez wierzyciela. Wspomniane zmiany objęły m.in. materię stanowiącą dotychczasowy przedmiot regulacji art. 49 ust. 4 u.k.s.e. Zgodnie ze wskazanym przepisem wierzyciel ponosił opłaty, o których mowa w art. 49 ust. 1 i 2 u.k.s.e., w przypadku niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Do treści przytoczonej regulacji nawiązuje art. 30 obecnie obowiązującej ustawy o kosztach komorniczych, zgodnie z którym w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem, komornik wydaje postanowienie o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 10% egzekwowanego świadczenia.

Podstawowa różnica między treścią uchylonego art. 49 ust. 4 u.k.s.e. a obecnie obowiązującym brzmieniem art. 30 u.k.k. polega na poprzedzeniu przez ustawodawcę – w treści nowo ustanowionego przepisu – zwrotu „niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego” kwantyfikatorem „oczywiście”. Takie sformułowanie treści tego przepisu doprowadziło do powstania sporów w orzecznictwie dotyczących tego, w jakich przypadkach można mówić o „oczywiście niecelowym wszczęciu postępowania egzekucyjnego”. Jeden z istotnych problemów związanych z wykładnią art. 30 u.k.k. rozstrzygnął Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 5 kwietnia 2024 r.⁵, uznając, że złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego.

W opinii autora niniejszej glosy stanowisko SN zasługuje na aprobatę. Głosowana uchwała jednoznacznie opowiada się za zerwaniem z prezentowanym we wcześniejszym orzecznictwie poglądem zmierzającym do obiektywizacji

⁴ Dz.U. z 2024 r., poz. 377; dalej: u.k.k.

⁵ III CZP 6/23, OSNC 2024/10/96.

pojęcia oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego⁶. Sąd Najwyższy w treści komentowanej uchwały poczynił także słuszne rozważania z perspektywy publicznoprawnego charakteru opłaty komorniczej jako niepodatkowej należności budżetowej i wynikającej stąd potrzeby „ściśnającej” wykładni art. 30 u.k.k.

Przyjęcie przez SN uchwały prezentującej odmienny pogląd prowadziło by do utrwalenia istniejących dotychczas rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych, a także do dalszej akceptacji poglądu odnoszącego się do obiektywnego charakteru pojęcia oczywistej niecelowości. Takie stanowisko z samej swej istoty prowadziłoby do zaburzenia przyjętej przez ustawodawcę kwalifikowanej formy „niecelowości”, w konsekwencji pozostając w sprzeczności z zakazem wykładni *per non est*. Poza tym stanowisko to ignorowało by konieczność zastosowania w odniesieniu do wykładni art. 30 u.k.k. zasady *in dubio pro libertate*, doprowadzając do pokrzywdzenia części wierzycieli.

2. Stan faktyczny

W omawianej sprawie wierzyciel w dniu 25 lipca 2022 r. złożył wniosek do komornika sądowego o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. W toku postępowania komornik ustalił, że dłużnik zmarł 24 grudnia 2016 r. W tym stanie rzeczy postanowieniem z dnia 30 sierpnia 2022 r. komornik sądowy – działając na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. – umorzył postępowanie egzekucyjne i z uwagi na oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania obciążył wierzyciela kosztami postępowania na zasadzie art. 30 u.k.k.

Wierzyciel – nie zgadzając się z przytoczonym rozstrzygnięciem – wniósł skargę na czynności komornika. Zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie art. 30 u.k.k. poprzez jego błędną wykładnię i zastosowanie skutkujące przyjęciem, że wszczęcie postępowania egzekucyjnego po śmierci dłużnika stanowi oczywiście niecelowe wszczęcie egzekucji, uzasadniające obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową. Wierzyciel sformułował także

⁶ Por. M. Lewandowski, *Umorzenie postępowania egzekucyjnego a koszty komornicze* [w:] *Umorzenie sądowego postępowania egzekucyjnego. Podstawy i skutki*, pod red. A. Harli, So-pot 2022, s. 194–202.

wniosek ewentualny – na wypadek nieuwzględnienia zarzutu odnoszącego się do naruszenia art. 30 u.k.k. – o obniżenie opłaty egzekucyjnej na podstawie art. 48 ust. 1 u.k.k.

Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w Przasnyszu postanowieniem z dnia 20 października 2022 r. oddalił skargę wierzyciela wraz z wnioskiem ewentualnym o obniżenie opłaty egzekucyjnej. W uzasadnieniu swojego rozstrzygnięcia SR powołał się na stanowisko SN przedstawione w uchwale z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22, w którym SN opowiedział się m.in. za obiektywizacją pojęcia „oczywista niecelowość”, o której mowa w art. 30 u.k.k. Sąd nie znalazł także podstaw do obniżenia opłaty stosunkowej z uwagi na to, że w stanie faktycznym sprawy nie wystąpiły szczególne okoliczności odnoszące się do nakładu pracy komornika, które w konsekwencji uzasadniałyby uwzględnienie skargi w tym zakresie.

W tej sytuacji wierzyciel wniósł skargę na orzeczenie referendarza sądowego. Z uwagi na to, że Sąd Rejonowy w Przasnyszu powziął wątpliwości co do tego, czy w przypadku złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego po śmierci dłużnika zachodzi podstawa do pobrania przez komornika od wierzyciela opłaty stosunkowej, o której mowa w art. 30 u.k.k., zdecydował się przedstawić ten problem do rozstrzygnięcia SN na podstawie art. 390 k.p.c.

3. Stanowisko Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy zauważył, że za przyjęciem stanowiska, zgodnie z którym złożenie przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego przeciwko zmarłemu dłużnikowi mogłoby stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 u.k.k., przemawia już literalna wykładnia wspomnianego przepisu. Sąd słusznie zwrócił uwagę na fakt, że ustawodawca w treści art. 30 u.k.k. postanowił posłużyć się kwantyfikatorem „oczywista niecelowość”, charakterystycznym dla klauzul generalnych, w których zastosowanie określonego przepisu jest ściśle uzależnione od okoliczności konkretnej sprawy. To – zdaniem sądu – przesądziło o bezzasadności stosowania w odniesieniu do art. 30 u.k.k. wykładni rozszerzającej zakresu

jego stosowania, skoro ma w efekcie prowadzić do nałożenia na wierzycieli opłat o charakterze publicznoprawnym.

Sąd zasadnie przeprowadził także – zasygnalizowaną na wstępie niniejszej glosy – analizę porównawczą brzmienia art. 30 u.k.k. oraz art. 49 ust. 4 u.k.s.e. Rezultatem tak przeprowadzonej analizy jest wyprowadzenie przez sąd wniosku, że pojęcie oczywistej niecelowości należy wiązać ze złożeniem przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego, mimo że nie mógł on doprowadzić do zrealizowania obowiązku objętego tytułem wykonawczym, o czym wierzyciel przed złożeniem wniosku wiedział lub gdyby nie działał niedbale, mógł się dowiedzieć. Sąd podkreślił również w tym kontekście, że pod pojęciem niecelowości należy rozumieć także egzekucję niedopuszczalną już w dacie wszczęcia postępowania.

Za zaprezentowanym powyżej stanowiskiem – w ocenie SN – przemawia cel ustawodawcy zaprezentowany w uzasadnieniu do projektu ustawy o kosztach komorniczych. W przytoczonym projekcie podkreślono bowiem sankcyjny charakter opłaty stosunkowej pobieranej od wierzyciela za oczywiście zbędne uruchomienie postępowania egzekucyjnego i wygenerowanie związanych z tym kosztów. Z tego wynika natomiast, że „oczywistą niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego”, objawiającą się brakiem zachowania przez wierzyciela należytej staranności, należy odnosić do sytuacji, gdy dla każdego przeciętnego uczestnika obrotu gospodarczego jest oczywiste, że należy podjąć przed złożeniem wniosku egzekucyjnego czynności weryfikujące zdolność sądową dłużnika, a wierzyciel tego nie czyni. Przed sądami natomiast powinno zostać postawione zadanie wypracowania odpowiedniego wzorca staranności, uwzględniającego przy tym takie czynniki, jak np. specyfika postępowania egzekucyjnego, cechy wierzyciela, odstęp czasowy między zakończeniem postępowania rozpoznawczego a złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji oraz zakres wiedzy wierzyciela o osobie dłużnika.

W tym miejscu SN zwrócił uwagę, że przyjęcie stanowiska, iż wierzyciel, który złożył wniosek egzekucyjny w dobrej wierze i z zachowaniem należytej staranności, mógłby zostać obciążony opłatą, o której mowa w art. 30 u.k.k., byłoby niezgodne z aksjologią postępowania egzekucyjnego. Sąd słusznie

zauważył, że „u podstaw aksjologii egzekucji sądowej leży bowiem konieczność ochrony praw wierzyciela, który nie uzyskał od dłużnika świadczenia, mimo że zostało ono stwierdzone tytułem wykonawczym”. W związku z tym art. 30 u.k.k. nie powinien być wykładany w sposób rozszerzający.

Sąd Najwyższy odniósł się także do niedopuszczalności obiektywizacji pojęcia „oczywista niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego”. Wskazał, że stanowisko przeciwne prowadziłoby do sprzeczności z publicznoprawnym charakterem opłat komorniczych, koniecznością „ścieśniającej” wykładni art. 30 u.k.k. oraz funkcją opłaty egzekucyjnej jako swoistego wynagrodzenia za prowadzenie egzekucji, spełniającego rolę prewencyjną i motywacyjną wobec dłużnika, która ma mu uświadamiać, że brak dobrowolnego wykonania tytułu wykonawczego będzie skutkował nałożeniem na niego dodatkowych kosztów.

W ten sposób SN doszedł do wniosku, że obiektywizacja pojęcia oczywistej niecelowości prowadziłaby do obciążenia opłatą wierzyciela, który w dacie złożenia wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego upewnił się, że dłużnik żyje, a do śmierci doszło między datą złożenia wniosku a jego wpływem do komornika. Sąd zwrócił także uwagę, że z reguły dokonywanie badania, czy dłużnik zachował zdolność sądową, jest zbędne. Każdorazowa weryfikacja przez wierzyciela zdolności sądowej dłużnika stałaby bowiem w sprzeczności z efektywnością i sprawnością egzekucji, która co do zasady wymaga szybkiego złożenia wniosku egzekucyjnego. Sąd uznał wobec tego, że o ile wierzyciel powinien liczyć się z ryzykiem śmierci dłużnika, o tyle opisany powyżej stan rzeczy byłby sprzeczny z celami egzekucji.

4. Dotychczasowe orzecznictwo

Sąd Najwyższy już we wcześniejszych judykatach rozważał, czy w razie złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego po śmierci dłużnika zachodzi podstawa do pobrania od wierzyciela opłaty stosunkowej, o której mowa w art. 30 u.k.k. Za najistotniejszą dla dalszych rozważań należy uznać uchwałę SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22⁷.

⁷ OSNC 2022/9/86.

We wskazanej uchwale SN jednoznacznie opowiedział się za zerwaniem ze stanowiskiem utrwalonym na gruncie dotychczas obowiązującego art. 49 ust. 4 w zw. z art. 49 ust. 2 u.k.s.e.⁸, zgodnie z którym przepis ten nie stanowił podstawy pobrania przez komornika opłaty egzekucyjnej od wierzyciela w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego ze względu na brak zdolności sądowej dłużnika (por. art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.), który istniał w momencie złożenia wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego⁹. Odejście od wcześniejszego stanowiska nie wynikało jednak wyłącznie z istotnej zmiany stanu prawnego, ale także ze zmiany zapatrywania SN na dopuszczalność dokonywania oceny postępowania niedopuszczalnego z perspektywy jego celowości. Zgodnie ze stanowiskiem SN wyrażonym w uchwale z dnia 27 stycznia 2022 r. postępowanie takie nie tylko może podlegać ocenie pod kątem jego celowości, ale powinno być z założenia uznawane za niecelowe, skoro nie może prowadzić do realizacji celu postępowania egzekucyjnego¹⁰.

Uchwała SN z dnia 27 stycznia 2022 r. była szeroko krytykowana w doktrynie¹¹. Powodem takiego stanu rzeczy było aprioryczne zaliczenie przez SN

⁸ Należy w tym kontekście podkreślić, że odmienne stanowisko odnoszące się do charakteru zwrotu „oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego” zostało wyrażone w uchwale z dnia 28 stycznia 2022 r. (III CZP 21/22) w kontekście dopuszczalności przyjęcia art. 30 u.k.k. jako podstawy pobrania przez komornika sądowego opłaty egzekucyjnej od wierzyciela w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. ze względu na złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości dłużnika. Pomimo to, że orzeczenie to zostało wydane zaledwie dzień później po orzeczeniu w sprawie III CZP 36/22, SN opowiedział się w jego uzasadnieniu za subiektywną wykładnią „oczywistej niecelowości”, odnoszącej się do konieczności ustalenia, czy wierzyciel wiedział o okolicznościach prowadzących do niecelowości postępowania i czy przy zachowaniu reguł należytej staranności mógł im zapobiec. Mając to na uwadze, nie można zgodzić się z poglądami formułowanymi przez niektórych przedstawicieli doktryny po wydaniu uchwały w sprawie III CZP 36/22, zgodnie z którymi uchwała ta miałaby zakończyć wszelkie wątpliwości interpretacyjne stanowiące przedmiot głosowanej uchwały (tak np. A. Kościółek, J. Studzińska, *Opłaty komornicze* [w:] A. Kościółek, J. Studzińska, *Koszty komornicze. Aspekty praktyczne*, Sopot 2023, Legalis/el. oraz M. Dziewulska, *Oczywista niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego w przypadku zgonu dłużnika przed wszczęciem tego postępowania*, PPE 2022, nr 6, Legalis/el.

⁹ Por. m.in. uchwała SN z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, OSNC 2011/7–8/10.

¹⁰ K. Flaga-Gieruszyńska, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Aspekty praktyczne*, Sopot 2023, s. 81.

¹¹ Głosy krytyczne wobec wspomnianej uchwały wydali m.in.: J. Bródka, *Złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika jako przykład oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały SN z 27.01.2022 r. (III CZP 36/22)*, *Palestra* 2024, nr 1, s. 90–102; P. Blus, P. Sławicki, *Opłata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku*

każdego przypadku wszczęcia postępowania egzekucyjnego przeciwko nie-
żyjącemu w tej dacie dłużnikowi jako oczywiście niecelowego w rozumieniu
art. 30 u.k.k.¹² W ocenie SN literalne brzmienie art. 30 u.k.k. nie wskazuje na
potrzebę odwołania się przy jego wykładni do intencji lub wiedzy wierzyciela.
Przepis ten ma – zdaniem sądu – akcentować brak możliwości doprowadzenia
do realizacji celów postępowania oraz pewność takiej kwalifikacji. Weryfika-
cja tak rozumianej niecelowości miała odbywać się na chwilę złożenia wnio-
sku, niezależnie od tego, czy stanowiące jej przyczynę okoliczności były w tym
momencie znane, czy też ujawniły się dopiero na kolejnych etapach procedo-
wania wniosku egzekucyjnego.

5. Ocena stanowiska Sądu Najwyższego przedstawionego w glosowanej uchwale

Argumentacja ujęta w glosowanej uchwale SN – mimo jej niewątpliwej słusz-
ności – wymaga w niektórych aspektach rozwinięcia. W pierwszej kolejności na-
leży pochylić się nad bezzasadnością wykładni rozszerzającej zakresu stosowania
art. 30 u.k.k., a w konsekwencji nad zakazem stosowania wykładni *per non est*.

Zakaz wykładni *per non est* to dyrektywa wykładni językowej, zgodnie
z którą nie można interpretować przepisów prawnych w sposób prowadzący
do uznania, że niektóre ich fragmenty bądź całe przepisy są zbędne. Dyrekty-
wa ta ma swoje źródło w przekonaniu, że racjonalny ustawodawca nie posłu-
guje się niepotrzebnymi wyrażeniami i zwrotami w tekstach prawnych¹³.

o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22, PPE 2023, nr 3, s. 90–106; M. Krakowiak, Wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko nieżyjącemu dłużnikowi a opłata egzekucyjna należna komornikowi sądowemu – glosa – III CZP 36/22, M.Prawn., 2022, nr 17, s. 922. Krytyczne stanowisko zajmowali także: M. Uliasz [w:] R. Fronczek, W. Grajdura, M. Uliasz, Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz, pod red. M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeczkowskiego, Warszawa 2024, art. 30; O. Marcewicz-Kochnio [w:] A. Mendrek, J. Derlatka, O. Marcewicz-Kochnio, A. Banaszewska, M. Malczyk, M. Kościński, Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz, Sopot 2022, art. 30.

¹² Por. A. Kościołek, J. Studzińska, *Koszty komornicze. Aspekty praktyczne*, Sopot 2023, Legalis/el.

¹³ M. Krzemiński, O. Pogorzelski, *Zakaz wykładni per non est* [w:] *Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa: komentarz*, pod red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowskiego, Kraków 2020, s. 556.

Choć w treści uzasadnienia komentowanego orzeczenia SN nie odniósł się wprost do przytoczonej wcześniej dyrektywy wykładni, to jego rozważania bezpośrednio do niej nawiązują. Sąd słusznie bowiem wskazuje, że należy odrzucić rezultat wykładni art. 30 u.k.k., w wyniku którego sankcja określona w tym przepisie niejako „odrywa się” od oceny zachowania wierzyciela. O ile w dalszej części uzasadnienia sąd trafnie wskazuje, że rezultat wykładni w przytoczonym kształcie prowadzi do braku uwzględnienia konieczności dokonywania ścieśniającej interpretacji art. 30 u.k.k., a także publicznoprawnego charakteru opłaty stosunkowej i funkcji, którą w zamierzeniu ustawodawcy ma ona realizować w przypadkach, o których mowa we wspomnianym przepisie, tak z całą pewnością – do sformułowanego w ten sposób katalogu zarzutów – można dołączyć naruszenie zakazu wykładni *per non est*. Bezpośrednią konsekwencją rozważań poczynionych przez SN w treści głosowanego orzeczenia jest bowiem konieczność uznania, że ustawodawca nieprzypadkowo poprzedził zwrot „niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego” kwantyfikatorem „oczywiście”. Dodanie tak sformułowanej przesłanki wskazuje na uzupełnienie procesu badania niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego o element ocenny, którego przedmiotem jest zachowanie wierzyciela jako strony tego postępowania¹⁴.

Odmienne stanowisko doprowadziłoby do marginalizacji znaczenia wspomnianej przesłanki. Proces decyzyjny, w którym komornik sądowy byłby obowiązany do uznania, że złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi stanowi w każdym przypadku oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 u.k.k., byłby bowiem całkowicie pozbawiony charakteru ocennego, który w tym konkretnym przypadku zostałby zastąpiony daleko idącym automatyzmem.

Odnosząc się do zagadnień związanych z bezzasadnością rozszerzającej wykładni art. 30 u.k.k., SN słusznie zakwalifikował opłatę komorniczą jako niepodatkową należność o charakterze publicznoprawnym, pobieraną za

¹⁴ J. Bródka, *Złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji...*, *op. cit.*, s. 90–102; podobnie: P. Blus, P. Sławicki, *Opłata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z 27.01.2022 r., III CZP 36/22*, PPE 2023, nr 3, s. 98.

czynności, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1–2a u.k.s. Taka kwalifikacja opłat komorniczych wynika z zasygnalizowanej na wstępie reformy egzekucji sądowej. Na gruncie u.k.s.e opłata egzekucyjna stanowiła bowiem przychód należny komornikowi¹⁵. Ten stan rzeczy zmienił art. 149 ust. 1 u.k.s., zgodnie z którym opłata egzekucyjna stanowi niepodatkową należność budżetową o charakterze publicznoprawnym pobieraną za czynności, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1–2a, na zasadach określonych w u.k.k.

Mając na uwadze określony w ten sposób charakter prawny opłat egzekucyjnych, należy uznać za dalece nieuprawnione stanowisko, zgodnie z którym obiektywne rozumienie pojęcia „oczywista niecelowość” miałoby znaleźć uzasadnienie w braku przepisu prawnego wyrażającego obowiązek ustalenia przez wierzyciela, czy dłużnik ma zdolność sądową. Milczenie ustawodawcy nie upoważnia bowiem interpretatora do tak jednoznacznie negatywnego ukształtowania sytuacji prawnej wierzyciela. Uznając opłatę egzekucyjną za niepodatkową należność budżetową, przepis art. 30 u.k.k. należy wyklądać z zastosowaniem wykładni *in dubio pro libertate*, która – w analizowanym kontekście – zawiera w sobie dwie elementarne dyrektywy interpretacyjne: 1) nakaz ścisłego stosowania wszelkich rozszerzeń zastosowania opłat egzekucyjnych; 2) nakaz rozstrzygania wątpliwości interpretacyjnych na rzecz braku istnienia obowiązku¹⁶.

Ponadto – jak słusznie wskazuje SN w glosowanym orzeczeniu – egzekucja stanowi formę udzielenia wierzycielowi publicznoprawnego wsparcia przy dochodzeniu należnych mu od dłużnika świadczeń cywilnoprawnych. Autor glosy podziela pogląd wyrażony w komentowanej uchwale, zgodnie z którym konieczność ochrony praw wierzyciela leży u podstaw aksjologii egzekucji sądowej, z którą to aksjologią wykładnia art. 30 u.k.k. nie powinna pozostawać w sprzeczności. Wierzyciel dysponuje także stosunkowo skąpym katalogiem środków, z których może skorzystać, aby zweryfikować fakt, czy jego dłużnik posiada zdolność prawną¹⁷. Rezultat wspomnianej weryfikacji jest jednocześnie

¹⁵ Por. m.in. wyrok WSA w Poznaniu z dnia 29 września 2021 r., I SA/Po 377/21, Lex nr 3247861.

¹⁶ J. Bródka, *Złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji...*, *op. cit.*, s. 90–102.

¹⁷ *Ibidem*.

narażony na ryzyko szybkiej dezaktualizacji. Śmierć człowieka – z samej swej istoty – jest bowiem zdarzeniem nagłym, którego zaistnienia – co do zasady – nie można przewidzieć.

Celem przyjęcia omawianego rozwiązania w obecnie obowiązującej u.k.k. – podobnie jak w przypadku art. 49 ust. 4 u.k.s.e. – było zmobilizowanie wierzyciela do niewszczynania postępowania egzekucyjnego bez należytego rozważania lub jedynie w takim celu, aby negatywnie wpływać na jakiekolwiek sfery działalności życiowej dłużnika¹⁸.

Stąd – w ocenie autora niniejszej glosy – należy podzielić stanowisko SN, który opowiedział się w glosowanym orzeczeniu za przyjęciem subiektywnego modelu obciążenia wierzyciela opłatą stosunkową w przypadku zaistnienia oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Decydujące znaczenie w procesie oceny, czy w konkretnym stanie faktycznym zachodzi sytuacja „oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego” ma bowiem stan wiedzy wierzyciela o dłużniku na dzień złożenia wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, a ponadto obiektywne możliwości wierzyciela pozyskania tej wiedzy. Wobec tego organy egzekucyjne – poprzez stosowanie art. 30 u.k.k. – powinny oceniać działanie wierzyciela przez pryzmat ich należytej staranności przy określeniu osoby dłużnika, na co wskazuje sam prawodawca w uzasadnieniu do projektu ustawy o kosztach komorniczych¹⁹. Dalszy etap oceny powinna natomiast stanowić ocena „oczywistości” niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego przez pryzmat okoliczności, jakie towarzyszyły złożeniu wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego.

¹⁸ K. Flaga-Gieruszyńska, *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Aspekty praktyczne*, Sopot 2023, *passim*.

¹⁹ Uzasadnienie do projektu ustawy o kosztach komorniczych, VIII kadencja, druk sejmowy nr 1581, s. 10. W tym kontekście należy zgodzić się ze stanowiskiem R. Słabuszewskiego, zgodnie z którym „jeśli wśród postępowań egzekucyjnych wyróżnimy postępowania wszczęte celowo, to wszystkie inne postępowania egzekucyjne z logicznej konieczności należy uznać za wszczęte niecelowo (...). Skoro tak, to nie można twierdzić, że ocena celowości prowadzenia postępowania egzekucyjnego możliwa jest wyłącznie, gdy mamy do czynienia z postępowaniem egzekucyjnym, w którym egzekucja jest dopuszczalna” – zob. R. Słabuszewski, *Obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji co do osoby zmarłej*, M.Prawn. 2024, nr 7, s. 436–441.

Stanowisko przeciwne do przedstawionego w głosowanej uchwale doprowadziłoby także do trudnego do pogodzenia z aksjologią postępowania egzekucyjnego braku zróżnicowania pozycji osób fizycznych, nieprowadzących działalności profesjonalnej, które wniosły wniosek egzekucyjny przeciwko zmarłemu dłużnikowi oraz podmiotów profesjonalnych, które dokonały analogicznej czynności. Przyjęcie stanowiska zajętego przez SN w głosowanej uchwale pozwala organowi egzekucyjnemu ocenić, czy z uwagi na charakterystykę wierzyciela, a w szczególności stan jego wiedzy o dłużniku, można na niego nałożyć opłatę, o której mowa w art. 30 u.k.k. W przypadku negatywnego rezultatu takich rozważań organ egzekucyjny – uwzględniając ograniczenia podmiotowe określone w art. 29 ust. 5 u.k.k. – może nałożyć na wierzyciela opłatę stałą w wysokości 150 złotych na podstawie art. 29 ust. 4 u.k.k. W przypadku przyjęcia, że obiektywizacja „oczywistej niedopuszczalności” jest prawnie dopuszczalna, komornik sądowy nie mógłby dokonać wyboru między wspomnianymi opłatami.

Na koniec należy zauważyć, że podobny do polskiego model obciążenia wierzyciela kosztami postępowania egzekucyjnego przyjęto w wielu państwach europejskich, np. w prawie francuskim (por. art. L111-8 *Code des Procédures Civiles d'Exécution*²⁰), prawie niemieckim (por. § 788 ust. 4 *Zivilprozessordnung*²¹) oraz prawie włoskim (por. art. 95 w zw. z art. 96 włoskiego *Codice di Procedura Civile*²²). W każdym z przytoczonych przypadków ustawodawca odwołuje się bezpośrednio do subiektywnego modelu oceny dopuszczalności obciążenia wierzyciela kosztami postępowania egzekucyjnego, przyjmując za warunek konieczny wykazanie przez organ egzekucyjny działania przez wierzyciela w złej wierze lub z rażącym niedbalstwem (por. m.in. art. 96 *Codice di Procedura Civile*), bądź też – podobnie jak w prawie polskim – wykazanie, że czynności podjęte przez wierzyciela nie były celowe (por. m.in. art. L111-8 *Code des Procédures Civiles d'Exécution*).

²⁰ Décret n° 2012-783 de 30 mai 2012 relatif à la partie réglementaire du Code des Procédures Civiles d'Exécution.

²¹ Zivilprozessordnung vom 5.12.2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781).

²² Regio decreto 28 ottobre 1940, n° 1443 Codice di Procedura Civile (040U1443).

6. Podsumowanie

Głosowana uchwała SN zasługuje na aprobatę ze względu na rozważenie problemu dopuszczalności obiektywizacji pojęcia „oczywista niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego”, co było przedmiotem dużych rozbieżności w dotychczasowym orzecnictwie sądów powszechnych. Stanowisko zajęte przez SN w komentowanym orzeczeniu stanowi także istotną odpowiedź na głosy doktryny odnoszące się do stanowiska wyrażonego przez SN w uchwale z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22. Sąd Najwyższy słusznie podzielił bowiem w dużej części podnoszone dotychczas wątpliwości dotyczące zgodności stanowiska zajętego w sprawie III CZP 36/22 z publicznoprawnym charakterem opłaty egzekucyjnej i wynikającym z niego nakazem stosowania wykładni *in dubio pro libertate*, a także prawidłowości apriorycznego zaliczania każdego przypadku wszczęcia postępowania egzekucyjnego wobec zmarłego dłużnika jako oczywiście niecelowego w rozumieniu art. 30 u.k.k. Należy również docenić perspektywiczne podejście SN na płaszczyźnie aksjologicznej – stanowisko zajęte przez Sąd przyczynia się bowiem do znacznie lepszego rozdziału ciężarów procesowych między stronami postępowania egzekucyjnego oraz komornikiem sądowym jako organem egzekucyjnym, niż można byłoby to zaobserwować w kontekście uchwały SN z dnia 27 stycznia 2022 r.²³, zapewniając w ten sposób szerszą i sprawiedliwszą ochronę interesów wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym.

STRESZCZENIE **Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2024 r., III CZP 6/23**

Wejście w życie przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych zmodyfikowało dotychczasowe reguły ponoszenia opłat egzekucyjnych przez wierzyciela. Zmiana przepisów spowodowała powstanie sporu o zakres znaczeniowy zwrotu „oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego” użytego przez ustawodawcę w treści art. 30 u.k.k. Autor glosy rozważa ten problem na kanwie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2024 r., III CZP 6/23. W przytoczonym judykacie SN uznał, że złożenie przez wierzyciela wniosku

²³ Podobnie J. Bródka, *Złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji...*, op. cit., s. 90–102.

o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego. W opinii autora glosy stanowisko SN zasługiwało na aprobatę. Glosator wyraźnie zgodził się z poglądem wyrażonym przez SN zrywającym z prezentowanym we wcześniejszym orzecznictwie zapatrywaniem zmierzającym do obiektywizacji pojęcia oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Ponadto w treści glosy rozwinięto zagadnienie wykładni *in dubio pro libertate* oraz zakazu wykładni *per non est* w kontekście analizowanego zagadnienia. W końcowej części glosy poczyniono rozważania prawnoporównawcze.

Słowa kluczowe: postępowanie egzekucyjne, niecelowe wszczęcie egzekucji, wierzyciel, koszty komornicze, opłaty egzekucyjne

ABSTRACT **Comment on the Resolution of the Supreme Court of 5 April 2018, III CZP 6/23**

Mateusz Muszyński, law student of the 5th year at the Faculty of Law and Administration at Adam Mickiewicz University in Poznań; ORCID: 0000-0003-1166-8575

*The entry into force of the Act of 28 February 2018 on Enforcement Fees introduced significant modifications to the existing rules governing the allocation of enforcement costs to the creditor. The legislative amendment gave rise to a legal dispute concerning the semantic scope of the expression „manifestly unwarranted initiation of enforcement proceedings” as used by the legislator in Article 30 of the Enforcement Fees Act. The author of the commentary addresses this issue in light of the resolution of the Supreme Court of 5 April 2024, case no. III CZP 6/23. In the cited judgment, the Court held that the filing by a creditor of a motion to initiate enforcement proceedings against a deceased debtor may constitute a manifestly unwarranted initiation of enforcement proceedings. In the commentator’s view, the Supreme Court’s position merits approval. The author explicitly endorses the Court’s departure from the approach taken in earlier case law, which tended toward an objectivised interpretation of the concept of “manifest unwarrantedness” in the initiation of enforcement proceedings. Furthermore, the commentary elaborates on the principle of *in dubio pro libertate* and the prohibition of *interpretatio per non est* in the context of the issue under analysis. In its final part, the commentary also includes comparative legal considerations.*

Keywords: enforcement proceedings, unreasonable initiation of enforcement proceedings, creditor, bailiff fees, enforcement costs

Bibliografia/References

Blus P., Sławicki P., *Oplata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22*, PPE 2023, nr 3.

Bródka J., *Złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika jako przykład oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały SN z 27.01.2022 r. (III CZP 36/22)*, Palestra 2024, nr 1.

Dziewulska M., *Oczywista niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego w przypadku zgonu dłużnika przed wszczęciem tego postępowania*, PPE 2022, nr 6.

Flaga-Gieruszyńska K., *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Aspekty praktyczne*, Sopot 2023.

Kościołek A., Studzińska J., *Koszty komornicze. Aspekty praktyczne*, Sopot 2023.

Krakiwiak M., *Wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko nieżyjącemu dłużnikowi a opłata egzekucyjna należna komornikowi sądowemu – glosa – III CZP 36/22*, M.Prawn. 2022, nr 17.

Krzemiński M., Pogorzelski O., *Zakaz wykładni per non est [w:] Argumenty i rozumowania prawnicze w konstytucyjnym państwie prawa: komentarz*, pod red. M. Florczak-Wątor, A. Grabowskiego, Kraków 2020.

Lewandowski M., *Umorzenie postępowania egzekucyjnego a koszty komornicze [w:] Umorzenie sądowego postępowania egzekucyjnego. Podstawy i skutki*, pod red. A. Harli, Sopot 2022.

Marcewicz-Kochnio O. [w:] A. Mendrek, J. Derlatka, O. Marcewicz-Kochnio, A. Banaszewska, M. Malczyk, M. Kostwiński, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Sopot 2022.

Uliasz M. [w:] R. Fronczek, W. Grajdura, M. Uliasz, *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych [w:] Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, pod red. M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeczkowskiego, Warszawa 2024.

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

ISSN 1731-030X
eISSN: 3072-1911

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot
tel. +48 664 962 310
e-mail: ppe@currenda.pl
www.sklep.currenda.pl, www.czytelnia.currenda.pl